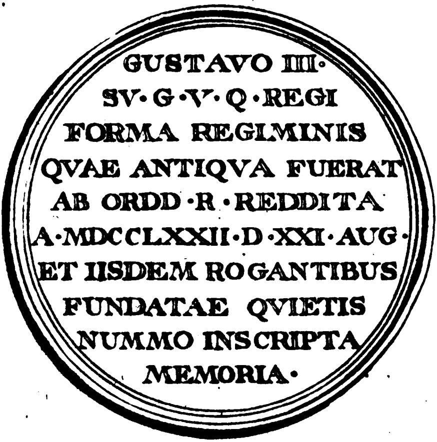

LIBERTAS
MANENS.
PROSCRIPTA
LICENTIA.

GUSTAVO III.
SV. G. V. Q. REGI
FORMA REGIMINIS
QVAE ANTIQVA FUERAT
AB ORDD. R. REDDITA
A. MDCCLXXII. D. XXI. AUG.
ET IISDEM ROGANTIBUS
FUNDATAE QVIETIS
NUMMO INSCRIPTA
MEMORIA.

BREFVÄXLING.

FEMTE BANDET.

STOCKHOLM,
Tryckt i Kongl. Finska Boktryckeriet,
hos Directeuren JOHAN A. CARLBOHM,
1807.

BREFVÄXLING;
med tilfogade
BREFSAMLING, LÅNGDER
och
BILAGOR.

FEMTE BANDET; *Stycket* 1.

BREFVÄXLING.

84.

Til VÅNNEN uti *Landsorten*; dat *Stockholm*, d. 10 Febr. 1807.

Innehåll:

1) Brefväxlingen fortsättes. 2) Skådepenning öfver Revolutionen år 1772 med Bilden: Libertas Manens. 3) Enskylta Bibliotheker och Samlingar i Stockholm.

Härmedelst skickar jag Dig et tämmeligen drygt Häfte, bestående uti Slutstycket, eller det Tretonde, af Fjerde Bandet, jemte Tvänne Bilagor, nämligen: Lefvernesbeskrifning om Riks-Antiquarien Joh. Loccenius och Prosten J. T. Helstadius; och Döds-Längd för Senare Halfåret 1801. Med samma Dag, som jag slöt fören. Fjerde Band, öpnar jag också detta Femte. I den mån jag är öfvertygad om Arbetets Nytta för vår Historia och jag ännu kan något bidraga til samma Nytta, så har jag ock, vid Ingåendet uti det Sju- och Sjutionde året, icke kunnat, såsom Annalist, på bättre Sätt

 begå

begå detta Årafkifte, än at bära nya Offer på Sanningens Altare, än at tilreda nya Ämnen, om de ockſå af annan Hand ditbäras. Denna min fria Vilja, detta mit välmenta Upſät, ledes därjämte af en annan ädel Grund, af den Öfvertygelſe, at Hans Maj:t KONUNGEN med Nådigt Välbehag anſer detta en Gammal Trogen tjenares oafbrutna Bemödande, för at än ytterligare gagna uti en af Thronen upmuntrad, belönad och ſkyddad Vetenſkap. Då nu äfven Literaturens vördnadsvärde och vördade Förmän härtil foga deras Ynneſt, ja äfven Underſtöd, ſå förenar ſig ock alt hos mig - - *Hug* och *Plikt* - - at å nyo fatta til Pennan, ännu utgifva et Band af denna Brefväxling, om Gud annars förunnar Lif och Hälſa, om ockſå Almänheten fortfar at underſtödja. Det redan erhållna Underſtödet intages dels af Brefvet 83 *), dels af Prenumerant-Längden, fogad til Slutet af Fjerde Bandet **). De Nye Prenumeranterne ſkola likaledes blifva kände af Sam- och Framtid. Är Arbetet nyttigt, får och kan det fortſättas, blir jag ock icke enſam om Tackſamheten. Sådan är min Tanka. Hurudan är Din? — Nu til vanliga Skrifämnen.

Jag ſkickar Dig då och då Beſkrifning på

*) Se Bandet 4, ſ. 172 följ.

**) Se ſidorna 190-193.

på någon af våre märkvärdige Skådepenningar. Se då här den märkvärdigaste af de många, som blefvo slagne af och under Kon. GUSTAF III, således den öfver *Revolutionen* år 1772. Den är också en af de större eller af 18:de Storleken, samt kommen ifrån en Mästares, Kgl. Medailleuren Ljungbergers, Hand. Denna Minnespenning visar *Frihetens Sinnebild*, en Qvinna, som räcker högra Handen åt Högden, medan hon i den venstra håller en Spira, som bär en Hatt, samt stödjande Armbågen mot en Pelare, på hvilken Grundlagarne hvila. Å ömse sidor läsas de begge Orden: Libertas Manens (*Friheten Förblifver*). Inunder läses: *Proscripta Licentia* (*Sjelfsvåldet Förvises*). På andra sidan läses uti 10 rader: Gustavo III *Sv. G. V. Q. Regi Forma Regiminis, quæ antiqua fuerat, ab Ordd. R. reddita A. MDCCLXXII D. XXI Aug. et Iisdem rogantibus fundatæ Quietis Nummo inscripta Memoria.* Denna Påskrift tolkas på Svenska således: *Til* Gustaf III, *Sveriges, Göthes och Wendes Konung, blef Rikets fordna Regeringsform af Riksens Ständer återställd år 1772 den 21 Augusti; och i anledning af Deras anhållan förvaras Åminnelsen af den stadgade Tryggheten på denna Penning.* Til at än bättre inse hela Sinnet af denna sköna Penning och dermed öka din Samling af Gravurer, bifogar jag

et Exemplar af denſamma, ſtucket i Koppar *); och då jag känner din ſå lifliga Tilgifvenhet för Sal. Kon. Guſtaf, ſå håller Du mig ock viſſerligen räkning för denna upmärkſamhet.

Til Samlingar, ſkrifver Du, höra ockſå *Bibliotheker*, uti dina ögon de förnämſta af alla. Du har nyligen under en Reſa beſedt dem hos Herr Hof-Intendenten *Pehr* THAM på *Dagsnäs*, och Herr Bruks-Patronen *Carl Dan.* BURÉN på *Boxholm*, begge talrike, och innehållande det förra många de dyrbaraſte, hos oſs ſälſynta utländſka Verk, ſärdeles uti Antiquiteterna; och det ſenare åter innefattar tillika en förträffelig Samling af Handſkrifter uti vår Hiſtoria. Du beklagar därjämte Förluſten af tvänne härliga Bokſamlingar, de ſom hafva tilhört Hr Årke-Biſkopen *Uno von* TROIL - - denne uti alt ſå ypperlige Man - - och Hr Lector *Olof A.* KNÖS i Skara — en af våre förſte Bokkännare - - men begge efter deras Död genom Auctioner ſkingrade. Ja! detta är viſſerligen at beklaga; ty det förra lyſte af de ſkönaſte Uplagor af Claſſiſka Auctorer, och det ſenare ägde en Samling af Böoker, men i ſynnerhet af Handſkrifter uti vår Hiſtoria, ſådan, ſom få hos oſs hopſamlat — Märk: Hr K. hade ſjelf ſamlat det-

*) Den åtföljer ockſå detta Förſta Stycke af Brefväxlingens Femte Band.

detta Bibliothek, och var endast 47 år, när han dog. — Du skrifver vidare hafva funnit just en Tröst genom den underrättelse, jag lämnat Dig om det här i Stockholm til offenteligt Bruk öpnade Bibliotheket af Hr Hof-Cancelleren *Lars von* ENGESTRÖM *), och frågar: om icke också några *enskylte* Bibliotheker af betydenhet finnas här i *Hufvudstaden?* — en Fråga som jag med nöje kan besvara, dock endast om sådane, hvilka jag tillika något närmare känner. Således äger Hr Öfver-Kammarherren hos Hennes Kgl. Maj:t Enke-Drotningen, Frih. *Ad. Lud.* STIERNELD et vackert Bibliothek, men därjämte rikt på Manuscripter uti vår, särdeles nyare Historia, och ibland dem åtskilliga som tilhört vår store Samlare och Granskare, framl. Hr Hof-Rådet *Warmholtz*. Til denna Samling har fören. Herre fogat en ansenlig af målade Portraiter af Kongl. och andra Svenska Personer. Ibland de förre har jag längst, samt med största vördnad och glädje, beskådat den Tafla, som uti Kropps-storlek föreställer Konung GUSTAF I, ännu såsom ung Herre, samt förmodeligen nära förut den tid, då han kom ifrån Lübeck **), lands-

 steg

*) Se om detsamma Brefv. B. 3, s. 207.

**) Man har anledning förmoda, at detta Stycke där blifvit måladt, under hans därvaro efter flykten utur Danska Fångenskapen uti Jutland.

feg vid Calmar och lifvades af det höga Begäret, at frälfa fit Fäderneslandt. Hans resliga Växt, friska Färg, eldiga Ögon, höga både Näsa och Panna, yfviga gula Hår, hela Kroppsställningen, alla Anletsdragen framvisa här en skön Ådling, med modigt Bröst och ståndagtigt Sinne, med et fast Uppsåt. Denne Tafla förtjente, at sticka i koppar - - säkerligen skulle och denne Estampe icke fattas hos alle ädle och frie Svenske Män, hos alla dem, som veta och känna, hvad de äro en *Gustaf Ericsson Wasa* skyldige. — Hr Gen. Lieutenanten Frih. *Carl Gust.* Liewen har et Bibliothek uti Historien och Tactiken, samt i förbindelse med Portraiter af Svenska Fältherrar, och ibland dem med det af Generalen Frih. Berndt Reinh. *von Liewen*, som blef skuten vid Kon. Carl XII:s sida under Belägringen af Thorn 1703 *). — Därnäst får jag nämna en annan Herreman, tillika Författare i vår Historia, Hr Cancellie-Rådet Friherre *Skering* Rosenhane. Hans Bibliothek sträcker sig väl til al Historia, men dock i synnerhet til vår egen, uti hvilken han tillika äger et betydligt Förråd af Handskrifter, äfven efter egne Förfäder, såsom Hofmarsk. Frih. *Bengt*, och Presidenten Frih. *Johan Rosenhane*, hvilkas Brefväxling ifrån år 1654 alt

*) Se denne Herres Lefverne i Brefv. B. 3, St. 9, s. 209 f.

alt til 1710 innehåller ganska mycket upplysande den Tidens Händelser och äfven Svenska Hofvet, uti hwilket de begge varit Marskalkar. Måtte denne Herre utgifva en Samling af Handlingar uti vår Historia! de kunde då säkerligen utkomma på sätt sig bör. Men snart få vi af denna vittre Herres Hand emottaga et Arbete, som kommer at hedra Svenska Snillet och Forskningen uti alla Vetenskapernes grenar, et Arbete, som tillika blir en Källa uti vår Lärdoms-Historia. — Men jag är nog lyckelig at få nämna för Dig ännu et Herre-Bibliothek, dock först sedan några år samladt af Hr Frih. *Georg Fr.* Silfwerhjelm, nyligen hemkommen ifrån Engeland, hvar han uti flere år varit Konungens Minister. Detta Bibliothek, som redan går til flere tusen Band, består förnämligast utaf alt, hvad man vil kalla Classiska Verk och Böcker uti Engelska Literaturen, samt deras nyaste och til en stor del prägtiga Uplagor, hvartil vidare kommer en utvald Samling uti Fransyska och Tyska både Historien och Vitterheten, samt framför alt uti Böcker hörande til den moderna Diplomatiken. — Hr Revisions-Secreteraren *Nils W.* Marks von Würtenberg har åter en Samling uti Svenska Genealogien, samt uti Handskrifna Ätte-Taflor, som säkerligen af ingen öfverträffas. Hr Banco-Commissarien *Fred.*

SILFWERSTOLPE har en Samling af både Svenska Medailler och graverade Portraiter öfver Svenska Personer, som i anseende til Fullständighet och Ordning är i Stockholm den andra — den första är den NESCHERska *). — Riks-Antiquarien och Historiographen Hr *Jon.* HALLENBERG har et Bibliothek af den beskaffenhet och det värde, at det med rätta kan kallas et Åmbets-Bibliothek. — Hr Hof-Intendenten *Lud.* MASRELIEZ har et Bibliothek uti Konsterne, som, således ansedt, lärer vara både det förnämsta, om icke det endaste härstädes. — Af Theologiska Böcker lärer åter i Stockholm det vara det förnämsta, åtminstone uti Dogmatiken och Kyrko-Historien, som äges af Hr D. *Arn.* ASPLUND, Kyrkoherde i S. Clara, och dernäst kommer det, åtminstone hvad Exegetiken beträffar, som efterlämnades af den år 1805 afl. Primar. Pastoren i Tyska Kyrkan, Hr D. *Christof. Wilh.* LÜDEKE, men ännu står oskingradt. Flere torde finnas, men jag icke känner - - Håll emedlertid til godo med denna sannerligen Sveriges Hufvudstad mycken Heder görande Längd, aftorka således dina Tårar, och hoppas - - Må således dubbelt väl! och tacka mig, som, af egen Känsla, egen

*) Om Hr Öfver-Inspect. *Dan. Ge.* NESCHERS alla Samlingar se denna Brefv. B. 3, s. 239 f.

egen Förnöjelse, begge i förbindelse med et patriotiskt Tänkesätt, så gerna söker uti alt up den bättre sidan. Ännu en gång må väl!

LÅNGDER.

Lefvande *Personer.*

STENBOCK (Grefve *Magn.*), Kgl. Maj:ts Öfverste-Kammarjunkare, Under-Canceller vid K. M. Orden, Öfverste-Lieutenant uti Arméen, Öfver-Adjutant hos Kgl. Maj:t samt Tjenstgörande uti General-Staben, Commendeur af Kgl. Nordst. Orden och Rid. af K. Svärds-Orden, utn. af K. M. d. 18 Jun. 1806 til Öfverste uti Arméen. Denne Herre hade, uti förstn. Egenskap, varit Hans Kgl. Maj:t följagtig under hela Expeditionen til och ifrån Hannover, samt vistades vid utnämnandet uti Kgl. Maj:ts Hög-Qvarter i Greifswald. — Til Honom har Professoren och Bibliothecarien därstädes, Hr *Thom.* Thorild, under d. 8 Apr 1806, öfverlämnat et af sig författadt *Skalde-bref;* trykt i Greifswald på 4 sidd. i 8. Det innehåller förnämligast et Loford af Gustaf III:s Regering. Skalden börjar således:

Ur Tredje Gustafs Gyldne Tid
en Röst, ännu så öm och blid,
din Röst, du milde Jarl, mig kallar --

Han

Han qväder sedan om Honom vidare:

Din höjda bliek såg alt det Höga;
alt Stort var klarhet för dit öga;
och allas, allas, allas Väl
var jordisk Himmel för din Själ.
Du omgaf Dig med ljus af Snille,
en Kung i känsla, tanke, tal,
och, liksom Gud, af Hjertats val,
Du sökte vinna hvad Du ville.

DEMIDOFF (*Paul* Gregoriewitz), Käjserl. Rysk Stats-Råd, är en af vår Tids upplystaste Herremän och ädelmodigaste Mæcenater. Han är sjelf väl studerad, uppehöll sig 1751-55 i Göttingen, sedan et helt år vid Bergs-Academien i Freyberg — ty Mineralogien är hans förnämsta Vetenskap — och reste sedan uti de flesta Länder af Europa. Efter återkomsten satte han sig ned på sina Landegendomar, bor dock förnämligast på *Lewonova*, Sätesgård nära Moscau, såsom en Vis, Kännare af Vetenskaperne, Forskare af Naturen, och Utöfvare af de ädlaste Gerningar. Han har et stort *Bibliothek*, som han ock Sjelf upstält efter eget System, et ganska rikt *Mineral-Cabinet*, samt en betydelig Samling af *Antiker* och *Medailler*. Alla dessa Skatter har Hr D. nyl. öfverlämnat, såsom Gofva til *Universitetet* i *Moscau*, samt äfven där stiftat en egen Lärostol för Natural-Historien. Han har utomdess inrättat et nytt Läro-

Lärohus, under Namn af *Athenæum*, i Staden *Jaroslavl*, samt til alt detta anslagit de rikaste Fonder, såsom för ex. til Lärohuset i sistnämnde Stad består den af 3573 Bönder, som, hvardera räknad til 6 Rubels årlig Beskatning, gör et Capital af 450,000 Rub. — *Bibliotheket* och *Samlingarne* äro värderade til 300,000 Rub. och hvartil vidare kommer en särskild Summa af andra 300,000 Rub. uti reda penningar, af hvilken Summa en tredjedel tilfaller Universitetet i Moscau, en tredjedel de öfriga nyligen stiftade Högskolorna uti Ryssland, och en tredjedel nya Lärohuset i Jaroslavl; alt sammanlagdt går til en Summa öfver *En Millon Rubel* *). — Hvilken ärofull Minnesvård af DEMIDOFFSKA NAMNET! oförgängelig uti Lärdoms-Rikets Annaler.

FABRICIUS (*Adam Chr.*), Pastor vid S. Mariæ Kyrka i *Stralsund*, utnämdes, enligt dåvarande Författning, af Magistraten derstädes d. 20 Febr. 1805 til Stadens Superintendent **), uti Ledigheten efter D. *Ehrenfried Chr.* COLBERG, som dog d. 26 Jan. 1804. Efterträdaren har varit Pastor uti fören. Stad sedan 1773, och tjent vid S. Mariæ Församling sedan 1785.

*) Göttingische gelehrte Anzeigen, 1806, n. 171.

**) Stralsundische Zeitung, 1805, n. 31.

1785. Theol. Faculteten i *Greifswald* tildelade honom i Aug. 1805 Theol. Doctors-Graden *). Vid *Landdagens* öpnande i Greifswald höll han d. 7 Aug. 1806 Prädikan öfver 5 Mos. B. 29: 9 o. 10, inför Hans Maj:t Konungen och de församlade Land-Ständerne i S. Nicolai eller nysn. Stads Stora Kyrka.

ZIEMSSEN (M. *Joh. Christof.*), Tredje Theol. Professor i *Greifswald* sedan 1803, erhöll d. 18 Jul. 1805, Theol. Doctors-Graden, honom medelst Diplom af Faculteten i *Rostock* tildelad **).

GEBHARDI (M. *Bogisl. Henr.*), Pastor vid S. Nicolai Kyrka i *Stralsund* sedan 1792, erhöll d. 11 Jul. 1805 af Theol. Faculteten i *Rostock* Doctors Graden ***). Han har altsedan 1762 tjent vid Ministerium i Stralsund.

ESPLING (M. *Olof*), Logices och Physic. Lector i Strengnäs, erhöll den 26 Jun. 1806 Fullmakt, at vara Kyrkoherde i *Swenneward* och Bo, et Consistorielt Pastorat uti Nerike och Strengnäs Stift †). Känd för utländska lärda Resor, och Minnet af Prof. Jacob Jon. *Björnståhl*, Stockh. 1785, 8.

BIEDERSTEDT (M. *Died. Herm.*), Archidiaconus

*) Neueste Crit. Nachr. 1805, n. 34.
**) Neueste Crit. Nachr. 1805, n. 30.
***) Neueste Crit. Nachr., 1805, n. 30.
†) Strengnäs Stifts-Tidningar 1806, n. 6.

sonus vid S.Nic. el. Hufvudkyrkan i *Greifswald* sedan 1788, erhöll den 21 Octob. 1805 Theol. Doctors-Diplom af Theol. Faculteten i *Göttingen* †). Han är född i Stralsund den 1 Nov. 1762, och en af Protestantiska Kyrkans förnämste Prädikanter, hvarom ockſå flere af hans utgifna Prädiko-arbeten vitna.

HENSCHEN (M. *Wilh. Pet.*), Kgl. Amiralitets-Prädikant i Carlscrona, utn., af Kgl. Maj:t den 9 Apr. 1806 til Kyrkoherde i *Runneby*, Köping och Socken uti Bleking samt uti Lunds Stift **).

LILJENROTH (M. *Pehr Isac*), Lector Philos. vid Gymnasium på *Wisingsö*, höll den 17 Jun. 1805, och på obunden Latin, et Åminnelse-Tal öfver Biskopen i Wexiö, Hr D. *Olof* Wallqvist ***), som dog vid Riksdagen i Norrköping d. 30 Apr. 1800.

BURE (*Joh. Gust.*), Rector vid Adolf Fredrics Församlings-Skola i Stockholm, erhöll i Jun. 1806 af Samfundet *Pro Fide & Christianismo* Stora Belöningen, bestående uti en Skådepenning af Guld, och om 20 Ducater, för Afhandlingen öfver det upgifna Prisämnet: om det *Vanhedrande* och *Otilbörliga* i det *Skämt*, som uti blandade Sällskaper drifves med *Religio-*

†) Halliska Intel. Bladet 1806, n. 71.
**) Post-Tidn. 1806, n. 72.
***) Inrikes-Tidn. 1806, n. 89.

ligionen och des Santningar. — Nästa Belöningen tildelades den Afhandlingen, som var författad af Hr M. *Carl Pet.* Hagberg, Hof-Prädikant hos H. K. M. Enke-Drotningen. Begge desse med sann Upplysning och en mot Ämnet svarande värdig Känsla författade Skrifter utgofvos i Stockholm, trykta hos Directeuren Joh. A. Carlbohm, 1806, den förra på 28, och den senare på 38 sidd. i 8.

Kungörelse.

Denna Brefväxling utdelas, och finnes til salu hos Fru Drake på Stora-Nygatan och Huset N:o 120, mot Prenumeration med En R:d. Riksg. på detta Femte Band, des Bilagor med inberäknade. Särskilda Stycken kunna icke mera säljas, i anseende til den minskade Uplagan, inrättad blott efter det förmodeliga Antalet af Prenumeranter och Köpare. Utan Betalning utdelas på ofvan. Ställe et på särskildt halft Ark trykt Innehåll på de hittils utgifne Fyra Banden af denna Brefväxling. Stockholm den 10 Febr. 1807.

Gjörwell.

BREFVÄXLING;
med tilfogade
Brefsamling, Längder
och
Bilagor.

Femte Bandet; *Stycket* 2.

LÄNGDER.

Lefvande *Personer*.

LINDBLOM (D. *Jac. A.*), Svea-Rikes Ärke-Biskop m. m., tog, såsom Biskop uti Linköpings-Stift, den 7 Maji 1806, och uti Gymnasii Lärosal i Linköping, et *Afskeds-Tal* ifrån, den där, så uti Gymnasium, som Trivial-Skolan, studerande Ungdomen, hvilket, å samtelige Lärares och Lärandes vägnar, samt under uprigtigaste Betygande af deras aldrig uphörande Vördnad och Tacksamhet, besvarades af Gymnasii dåvarande Rector Hr Mag. *Joh. Dan.* Wallman, Theol. Lector; hvarefter af Gymnasii- och Skole-Ungdomen, under anförande af Director Musices, Hr *Zach.* Kohler, en fullstämmig Musik upfördes, samt, därvid, Verser, för tilfället författade, afsöngos *). Detta nya Vedermäle af almänt, tillika i alla afseenden rättvis, Erkänsla och Saknad, både inom

B Kyr-

*) Linköpings Stifts-Tidningar för Maj 1806.

Kyrka och Skola uti Linköpings Stift, bör fogas til den Berättelse, som finnes, om Hr Ärke-Biskopens Styrelse af och Förtjenster om nysn. Stift, införd uti denna Brefväxling, Band. 3, s. 145 f.

EHRENHEIM (*Joh. Lud. von*), Hofrätts-Råd uti Kongl. Svea-Hofrätt och Rid. af K. Nordst. Orden, befordrades af K. M. d. 15 Maji 1805 til Vice-President uti fören. Kgl. Hof-Rätt, och uti Ledigheten efter Vice-Presidenten och Rid. af nysn. Ord. Hr *Nils af* ZELLÉN, som, på des Ansökning, erhållit s. d. Afsked *).

ALMQUIST (D. *Eric Jon.*), Theol. Prof. i Upsala och Ledam. af Kgl. Nordst. Orden. Född d. 2 Febr. 1729. Fadren, Prosten Abrah. Almquist, var Kyrkoherde i Täby uti Roslagen. Blef inskrifven 1741 ibland de Studerande i Upsala, och Magister därst. 1752; præsiderade 1753 och 1756 för 2:ne Philosoph. Disputationer: de *Deismo* Reipublicæ noxio, och: de *Materialistis* Pseudo-Theologis & Pseudo-Politicis. Blef 1757 Docens i Theol. Faculteten, undergick 1758 Examen pro Candidatura Theologica, och constituerades korrt efter til Vicarius Theol. Lector vid Gymnasium i Gefle, samt förordnades 1766 til Ord. Lector L. L. Gr. & Ori-

*) Han dog i Stockholm den 18 Jul. 1806, och uti des 82 år.

Orient. vid nyſsn. Gymnaſium, ſedan han 2:ne gånger varit upförd på Förſlag til en Theol. Adjunctur i Upſala. Han præſiderade 1771 vid Prästemötet i Upſala för Diſput. de *Deo Unitrino;* blef 1771 Ledamot af Samfundet pro Fide & Chriſtianismo, och utgaf på des begäran: *Inledning* til den Hel. Skrifts Läsning, Sth. 1775, 8. Han förordnades 1774 til Kyrkoherde i Wendel uti Upland, blef 1777 Proſt, ſamt var förſta gången ſit Stånds Ledamot vid Riksdagen 1778. Blef Theol. Doctor i Upſala 1779; Riksdagsman andra gången 1786, och ſamma år Ledamot af Kgl. Nordſt. Orden. Erhöll 1789 Transport til Tierps Regale Paſtorat äfven uti Upland; och utnämndes af Kon. Guſtaf III, ſamt utan Anſökning och Förſlag, til Ord. Theol. Profeſſor i Upſala d. 29 Jan. 1790, med bibehållande af nyſsn. Paſtorat. Var Riksdagsman för tredje gången eller 1792 vid Riksdagen i Gefle. Han parenterade ſamma år i Upſala öfver fören. Konung Guſtaf III, äfvenſom han höll Orationen vid Jubelfeſten i Upſala 1793, och ſedan öfver den Kongl. Kröningen 1800: begge deſſe Orationer äro trykte. — Han har utgifvit: *Commentarius*, Theſes *Theologiæ Dogmaticæ* Joh. Aug. *Erneſti*, Obſervationibus *dogmaticis*, *exegeticis & polemicis*,

 illu-

illustrans; Upsala 1804, 824 sidd. i 8. Detta är en Hufvudbok uti vår Svenska Kyrka, och hvad Författaren til Theserne beträffar, så heter det uti Företalet om honom (Theol. Prof. i Leipzig, död 1781): "Nostro Ernesti non servile fuisse ingenium præter alia testatur ipsius Oratio de Libertate Ingenii in caussa Religionis; ad illam enim adplicavit verba Livii de Libertate civili: Libertas temperata salubris est, nimia aliis gravis, & ipsis &c. - - -, Sal. Hr Ernesti är utomdess almänt erkänd för en af vår Tids upplystaste Critici, samt har utgifvit flere Grek. och Latinske Auctorer med sina Förklaringar. Öfver denne Lärares Theses eller Theol. Compendium har nu en af våre både äldste och grundeligaste Theologer utgifvit denna fullständiga Förklaring el. Commentarius, bestående af Trenne Delar. Hr Doctor A. har blifvit anmodad af både Ecclesiastik-Deputationen och Cancellers-Gillet, at författa et Compendium Theologicum, *nostris temporibus adcommodatum*, til hvilket detta Arbete är at anse, såsom en Inledning el. Förberedelse, ty det var nödigt, at först underrätta vårt Theologiska Publicum, om de Brytningar och Ändringar, som sjelfva den Theologiska Dogmatiken uti de senaste och våra Tider un-

undergåt, med deras dels pröfvande, dels vederläggande, för at komma til sjelfva det Theologiska Systemet eller Läro-bygnaden. — Denne vördnadsvärde Lärare äger nu ockſå vid sin sida uti Theol. Faculteten en Son, uti Hr Licent. *Eric Abrah.* ALMQUIST, Extraord. Theol. Professor.

SPITTLER (*Lud. Timoth.*), Kurförstel. Würtenbergisk Geh. Råd, uphöjdes i Jan. 1806 af sin Regent til Friherre. Han är en af vår Tids förnämste Häfdeteknare, hvarom hans flere Arbeten vitna; född i Stutgard den 10 Nov. 1752, var han Professor i Göttingen ifrån 1779 til 1797, då han kallades i sit Fäderneslands Tjenst, och blef en af Kurförstens kunnigaste och trognaste Rådsherrar, samt äfven med Pennan verksam för Hofvet, under des Stridigheter med Land-Ständerne. Hans *Geschichte* der *Europäischen Staaten*, Th. 1 och 2, Berl. 1793, 94, 8, är et ypperligt Verk. Ibland hans öfrige Historiska Arbeten vil jag här blott anföra: *Geschichte* der *Dänischen* Revolution im Jahr 1660; Berl. 1796, 8. Med Hr Hof-Rådet och Prof. Christof. *Meiners* i Göttingen utgaf han sedan 1787 och uti 8 Band: *Göttingisches Historisches Magazin*, uti hvilket Verk äfven Stycken förekomma, rörande Svenska Historien. Det öfriga

riga denne märkvärdige Man angående gås här förbi.

HUMBOLDT (*Fr. Henr. Alex. von*), Kongl. Preusſ. Kammarherre. Om denne ſå märkvärdige Reſande ſe denna Brefväxling; B. 3, ſ. 22 och 232. Öfver hans Reſa uti America och Återkomſt til Berlin har K. Hof-Medailleuren därſt. Hr Dan. *Loos* präglat en Minnespenning efter upgifven Idée af Hr Hof-Rådet Aloys Lud. *Hirt*, Prof. vid Konſt-Academien i Berlin. Den viſar Bilden med Omſkrift af föreſt. Namn. På frånſidan ſynes en ung Man, ſittande och med en ſkrifven Pappersrulle i handen, föreſtällande den Grekiſke Philoſophen och Naturforſkaren *Democritus*, ſå berömd för ſin Kännedom af Männiſkan, Djuren och Växterna, ſamt för ſina Reſor uti Egypten, Ethiopien, Perſien och Indien. Framföre honom ſer man en del af Jordgloben, el. America. Omſkriften är: *Novi Orbis Democritus.* Nederſt läſes: *In felicem Reditum Berolini MDCCCV.*

THUNBERG (D. *Carl Pet.*), Med. och Botan. Prof. i *Upſala*, Rid. af K. Waſa-Orden, ſamt Ledamot af flere Lärda Sällſkaper, äfven af Kgl Vetenſkaps Societeten i *Göttingen*, ſom uti des Tidningar (Anzeigen, 1805, n. 29) anförer om honom följande: "Die Kgl. Societät der Wiſ-

Wissenschaften hat von einem ihrer auswärtigen Mitglieder, dem um die Erweiterung und um das solide Studium der Naturgeschichte so vielseitig verdienten Hrn Ritter *Thunberg* zu Upsala, handschriftliche: *Illustrationes* Generum aliquot Insectorum *Coleoptratorum* erhalten, worin dieser scharfsichtige Veteran verschiedene Schwierigkeiten und Anstoss in den bisherigen entomologischen Systemen dadurch sehr glücklich hebt, dass er einige Gattungen (Species) von seltsam gebildeten, meist Südamericanischen, käferartigen Insecten aus denjenigen Geschlechtern, denen sie bisher beygesellt worden waren, herausnimmt, und sie zu *vier besondern* Generibus erhebt; wozu sie durch die auszeichnenden Eigenheiten ihres Baues vollkommen qualificirt, und hingegen von den übrigen Gattungen derjenigen Geschlechter, in welche sie vorher gleichsam eingezwängt worden waren, auffallend verschieden sind. Diese *neuen* Genera sind folgende: *Macrogaster*, *Macropus*, *Pachymerus* und *Chalepus* *).

BRATT (*Lars Gust.*) Vice-Häradshöfding, er-

*) Desses scientifiska Beskrifning hörer icke til denna Längd, utan bör af Kännare läsas på fören. Ställe, och framdeles, til hela des Vidd, uti Societetens Acter.

erhöll 1805 af Kgl. *Wärmeländska Hushållnings-Sällskapet* i *Christinehamn* högsta Belöningen eller 25 Ducater i Guld, för des insända Svar på det år 1804 upgifna Pris-ämnet: Om *Fattigvårdens Förbättring uti Wärm-land;* äfvensom Hr D. *Ad. Fr.* Kjellin, Contracts-Prost och Kyrkoherde i Fryksdal, Socken uti Wärmeland, erhöll den mindre Belöningen af 10 Ducater för sin insända Afhandling, rörande det andra för samma år upgifna Pris-ämnet: Om *Möjeligheten, at inom Wärmeland förskaffa och bibehålla et nödigt* Spanmåls-förråd, samt därigenom *någorlunda stadga* Spanmålsprisernà *).

*) Inr. Tidn. 1805, n. 49.

Kungörelse.

Denna Brefväxling utdelas och finnes här i Stockholm til salu hos Fru Drake på Stora-Nygatan och Huset N:o 120, mot Prenumeration med En R:d. Riksg. på detta Femte Band, des Bilagor med inberäknade. Särskildta Stycken kunna icke mera säljas, i anseende til den minskade Uplagan, inrättad blott efter det förmodeliga Antalet af Prenumeranter och Köpare. Banden 1-4 säljas ännu, enligt uplåten Rabat-Handel, til Fyra Riksd. hvarom förmäles uti det särskildt trykta Innehållet af alla Fyra Banden, och som på fören. Ställe, utan Betalning, utdelas. Stockholm den 26 Febr. 1807.

Gjörwell.

STOCKHOLM,
Tryckt hos Directeuren Johan A. Carlbohm,
1807.

STENEN

på Stensö vid Calmar, hvar Konung GUSTAF I *landsteg den 31 Maij* 1520.

BREFVÄXLING;
med tilfogade
BREFSAMLING, LÅNGDER
och
BILAGOR.

FEMTE BANDET; *Styrket* 3.

BREFVÅXLING.

85.

Til VÄNNEN *Utomlands*; dat. *Stockholm*, d. 10 Apr. 1807.

Innehåll:

1) Konungarne Gustaf I och Ludvic XVIII.
2) Den Senares Minnesskrift öfver den Förre på Stensö.

Härmedelst får jag meddela Dig en Nyhet af väl oväntad, men ganska behagelig Beskaffenhet. Hvad väcker mera Vördnad hos en *Svensk*, än Minnet af GUSTAF I — och hvilken kan här i Stockholm gå förbi Hans Årestod, utan at inom sig känna en den lifligaste Tacksamhet för de Stora tjenster, Han både, som Medborgare och Konung, visade sit Fädernesland, sit Rike. — Detta är dock intet annat för hvar af oss, än en den skyldigaste *Råttvisa*. — Men när en *Utlänning* delar med oss dessa heliga Känslor, liksom täflar med oss uti Beundran och Kärlek för Namnet Gustaf Wasa

— ändå mer, när en *Utländsk Förste* och ifrån fjerran Land hembär Hans Minne sina Vördnads-offer, så blir en sådan Rättvisa *tillika* et *Ädelmod*.

Och se, min Vän! detta Offer, denna Dyrkan! hafva nyl. blifvit gifne, helgade åt vår Förste Gustaf, medelst en dubbel Minnesvärd förvarade, hugne uti Svensk Sten på Svensk Botten -- och denne främmande Förste är LUDVIC XVIII, Konung samt af *Bourbonska* Huset.

Du minnes ofelbart, hurûledes denne Förste i Sept. och Oct. 1804 uppehöll sig på et Besök i *Calmar*, och hade där et Möte med sin Broder, Grefven af *Artois*. Om förstn. Herre och detta hans Besök bilägger jag en korrt af mig upsatt Berättelse *); men får här egenteligen omförmäla, huruledes, ibland de Ställen nästomkring Calmar, som han beság, var äfven Utnäset *Stensö* **), hvar Svenske Adelsmannen *Gustaf Ericsson* — som han då kallades — blef satt i land uti Maji månad 1520, kommande ifrån Lübeck och utur den honom så otilhörligen tilskyndade Danska Fångenskapen.

*) Den finnes här nedanföre uptagen ibland *Artiklarne* för *Ungdomen*, n. 2. Skulle önska, at denna Artikel först igenomlästes, och sedan detta Bref.

**) Skrifves äfven *Stens*-ö. Det är i det hela en Halfö, omgifven af Hafvet, och för-

skapen. Han landsteg på denna Fäderne-jord uti det fasta Upsåt, at trampa uti de ädle Sturars fotspår och frälsa Sverige ifrån det Utländska Oket. "Detta Stensö är en utskjutande Udde, ungefär en fjerdedels mil i Sydost ifrån Calmars Stad, uti Socknen Calmar, och hörande under *Skälby*, Kungs-Ladngård eller Landshöfdinge - Boställe, hvilket åter ligger ¼ mil Norr om Calmar. På densamma är någon Ek- och Björkskog, men marken, i synnerhet nedåt stränden, stenig, och där är den äfven kalare, såsom vanligen vid öpna Saltsjö - stränder. Den Sten, vid hvilken Ludvic XVIII gaf et Offer af vördsam hugkomst åt Sveriges Befriare ifrån Danska Oket, är en ansenlig, men mera stor än hög Gråsten eller af Hälle-art. *). Om man ej råkar se Fartyg, som eljest i myckenhet besegla Calmars-Sund, eller kastar blicken åt Calmars Slott och Stad med des här i Riket ovanligen vackra Kyrka, har Stället ingenting pittoreskt; men hvad behöfves ock detta för at fästa upmärksamheten på et Ställe, som för sig sjelft är så märkeligt, oss alla så kärt

C 2 för

enadt genom et Näs med fasta Landet, samt bebygdt med Torp.

*) Man jämnföre härmed det til detta Stycke fogade Kopparstick. Det vi är Stenen sådan, som den var förut, eller före Besöket och Inhugningen.

för Minnet af Gustaf, et Ställe, af en försvundne Konungars Ätling äfven så väl som af oss firadt" *).

Högeligen rörd och intagen vid åsynen af denna Sten, beslöt fören. Utländske Förste inom sig, at tekna densamma med en Minnesskrift, men genast upskar han med *egen Hand* en *Torfva* bredevid denna Sten, hvilken - - liksom en Helgedom efter Gustafs här gjorda Steg - - han ville altid förvara. *Påskriften* författade han likaledes Sjelf, och öfverlämnade den vid Afresan åt Ortens begge Styresmän, Hr Landshöfdingen Frih. *Michael* ANKARSWÅRD och Hr Biskopen Doct. *Mart. Ge.* WALLENSTRÅLE, med Begäran, at den måtte på Stenen ristas.

Denna både Händelse och Önskan inberättades til Hans Maj:t KONUNGEN, för at i underdånighet inhämta Des Nådiga Vilja och Tillåtelse. Hans Maj:t ansåg alt detta med särdeles Välbehag, och tillät Inhugningen icke allenast af nedanstående *Latinska* MINNESSKRIFT, utan befalte ock, at, på andra sidan af samma Sten, skulle en motsvarande *Svensk* likaledes ristas; hvarpå Stenens begge Sidor jämnades, hvilke nu

*) Denna Beskrifning af Stället har blifvit mig meddelad af en vitter både Landskaps-Kännare och Teknare.

nu ock förvara dessa Påskrifter för Samtid och Efterverld.

Den *Latinska* lyder således:

GUSTAVO IV ADOLPHO
feliciter regnante
LUDOVICUS XVIII
Rex Franciæ & Navarræ
Regno avito pulsus
in Svecia non exulans
sed Calmariæ
gratissimo Hospitio fruens
Oram
ubi GUSTAVUS I
Liberator & Rex Sveciæ
Danicis insidiis elapsus
Appulit
ut Tanti Viri vel gressus coleret
Invisit
Kal. Octobris MDCCCIV.

Ultimum dicens Vale
suas
has Litteras
exaratas voluit
Hospes Regius
Gratissimus.

Den *Svenska* åter lyder således:

GUSTAF IV ADOLPH
Prydde
den Svenska Thronen
då
Konungen af Frankrike och Navarra
LUDVIG XVIII
Fördrifven utur sit Fäderneslrike
Emottogs i Sverige
ej såsom en Flykting

 men

men välkommen Gäst
med Rörelse och Högagtning
d. 1 Oct. 1804
Hälsade den Stranden
där
Den Förste GUSTAF
Rikets Befriare och Konung
undkommen Fiendens försåt
allraförst Landsteg
d. 31 Maji 1520.

En Torfva af denna Jord,
Helgad igenom GUSTAFS Steg,
upskar LUDVIG med egen Hand,
at til en kär Hugkomst
förvara.
Til Minne af Sig Sjelf lämnade
den älskade Försten,
resande ifrån Orten, sin Latinska
Handskrift, at i Stenen ristas.

Fören höga Besök skedde, som man af sjelfva Inscriptionen ser, d. 1 Oct. 1804. Konungen beledsagades til Stensö af fören. Hr Landshöfding Frih. *Ankarswärd*, som utvisade sjelfva Stället, och var han vid detta tillfälle äfven åtföljd af sin Bror Grefven af *Artois* och Brorsson Hertigen af *Angoulème*, samt af Duc de *Pienne* och Marq. de *Vassé*, tvänne Herrar af des egen Suite.

Se här, min Vän, har Du en Händelse och en Minnesvård, som, sammanlagde med de öfrige under en högst ovanlig Tid, förtjena allas Upmärksamhet, och hvar Svensks Tacksamhet. Med dit Tänkesätt, din

din Känsla vet jag förut, huru högeligen Du häröfver röres, hvilken liflig dèl Du tager uti alt det, som angår Sveriges Gustaver. Jag fogar til dina välönskningar mina.

86.

Til Vännen uti *Landsorten; dat Stockholm*, d. 20 Apr. 1807.

Innehåll:

Historiska Artiklar för Ungdomen.

Jag tackar Dig ganska mycket för den del Du behagar taga uti Brefväxlingens Fortsättning; jag vil ock hoppas, at Arbetet bibehåller sig, sedan Utgifvaren å ena sidan trygt hvilar vid Konungens Lag *) och Konungens Nåd **), samt å den andra börjat mera understödjas af Patriotiske Herrar och Män †). Men uti samma mån bör ocksa jag göra mig förtjent af sådan dels Hög Ynnest, dels Medborgerlig Välvilja, medelst en alt mera utbredd Nytta genom sam-

*) Se Kongl. Maj:ts Förordning, angående Skrif- och Tryckfriheten, af den 26 Apr. 1774, §. 11. En fullkomligare Frihets-Stadga för den Historiska Vetenskapen äger ej något annat Land at upvisa.

**) Se denna Brefväxling, Band. 4, s. 174.

†) Deras Namn skola, i sinom Tid, ingalunda förgätas.

famma Arbete. Hvad fkulle då väl vara nyttigare, än at äfven medelft detta Arbete gagna den *Svenfka Ungdomen?*

Således kommer hädanefter under Hufvud-Afdelningen af Längder en ny, at börjas och fortfättas under färfkildt Namn af: HISTORISKA *Artiklar* för *Ungdomen.* Desfa Artiklar fträcka fig til alla Grenar af den Hiftorifka Vetenfkapen *), blifva ftörre och mindre, famt författas egenteligen för *den* Ungdom, fom redan lagt grund hos fig för Hiftorien, medelft Hr *Regnér's* Förfta Begrep af Vetenfkaperna, Doct. *Bergklint's* **) Sammandrag af Vetenfkaperna, Hr *Remer's* Almänna Hiftoria, Canc. Råd. *Lagerbring's* Sammandrag af Svea-Rikes Hiftoria, Doct. *Fant's* Föreläsningar öfver Svenfka Hiftorien, och Flere. Til desfa Artiklar komma ock vid hvarje Bands Slut at fogas *Bilagor*, hörande närmare för Ungdomens Kännedom och Studier.

Uti denna Brefväxling finnas redan *många* Artiklar, fom kunna af en upmärkfam och Hiftorien älfkande Yngling med Nytta til mera utvidgad Kännedom läfas †).

Ge-

*) Biographier, Topographier, Caracterer och Efterdömen komma altid at intaga et utmärkt rum ibland desfa Artiklar.

**) Denne om Svenfka Ungdomens Undervisning få högel. förtjente Lärares Minne fkal med förfta ibland desfa Artiklar förekomma.

†) Af fådane Hiftorifke Artiklar vil jag här

Genom fören. *nya särskilda* Historiska Artiklar hoppas jag äfven vinna en annan Affigt. Läste af Ynglingar för det almänna Föremålet, torde ockſå några — kanſke

C 5 fle-

endast anmärka följande. — Uti *Första* Bandet: Svenſka Konunga-Hufets och Folkets gemensamma Glädie, f. 47; Underſåtares Kärlek emot ſin Konung, f. 69; Patrioten Greig i Götheborg, f. 73; K. Guſtaf III:s Åreſtod och Obeliſken i Stockh., f. 80; Minne öfver Skalden Kellgren, f. 103; Glädjebetygelſe öfver Konungens Återkomſt ifr. Ryſsland 1801, f. 109; Dr. Margareta den Äldre af Navarra, f. 129; Kon. Carl XII, f. 147; Hert. Ge. Fredric af Sax. Meinungen, f. 149; Kon. Guſt. Adolphs Fall och Död, f. 169; Arf-Prins Carl Ludvic af Baden, f. 187, 219 och 233; Konungens Beſkydd för Vetenſkaperna, f. 206; Grefve Joh. Ge. Snoilſky, f. 212; och Marggrefſkapet Baden, f. 217. — Uti *Andra* Bandet: Hr Lavater, f. 3; EnkeHertigin. Philippina Charl. af Brunsw. Wolfenb., f. 17; Storf. Alexandra Pawlowna, f. 29; Käjſ. Paul I, f. 32; Gen. Abercrombie, f. 40; Frankrike, f. 52 och 110; Kon. Ad. Fredrics Lefverne före Ank. til Sverige, f. 68; Landmarſk. v. Hahn, f. 79; Hofmarſk. Hauch, f. 157; Prof. Bilmark, f. 162; Hof-Intend. Tham, f. 174; Sv. För-Pommern och Rügen, f. 181; Frih. Henr. och Carl Bonde, f. 196; Preſid. Frih. Guſt. v. Pſilander, f. 243; och Hr Denis, f. 273. — Uti *Tredje* Bandet: Kurf. Joh. Ge. af Brandenb. f. 36; Cicero, f. 40; Biſk. Heſslén, f. 143; Hr Herder, f. 193; Hr Stats-Secreter. Matth.

flere — hugfallas, at läsa alla de öfrige uti Brefväxlingen förekommande, ja väl en och annan ibland dem fatta det Tycke för den Historiske Vetenskapen, i synnerhet för des Fäderneslands Historia, at de sedan ifrån Läsare blifva efterhand Samlare, Granskare, Utgifvare, Författare. Hvilken *stor* Lyck-

Benzelstierna och Hr Hof - Cancel. von Engeström, s. 206; Gen. Frih. Berndt Henr. von Liewen, s. 209; Hr Nescher, s. 239; Hr Regnér, s. 241, Hr Schroeckh, s. 244; Hr Jac. Wallenius, s. 247; och Hr Sjöborg, s. 250. Uti Bihanget: Brunswik-Oels, Donauwerth och Artois. — Uti *Fjerde* Bandet: Lindholm, hvar Konung Gustaf I föddes, s. 5 och 129; Gaëta, s. 20; Hr Lembken, s. 31; Hess. Philipsthal, s. 33; Hr Ol. Kolmodin, s. 47 och 184; Hr Peck, s. 66; Hr Brooeman, s. 68; Ragusa, s. 74; Cattaro, s. 84; Sax. Lauenburg, s. 104; Kurf. Fr. August i Saxen, s. 113; Pilnitz, s. 115; Hr Reinhard, s. 119; Hr Herschel, s. 122; Minnesvårdar på Wreta - Klosters Kyrkogård, s. 133; Hr Bälter, s. 137; Hr Flintenberg, s. 141; Hr Arke-Bisk. D. Lindblom, s. 145; Rydboholm, hvar Kon. Gustaf I upföddes, s. 161; Uddewalla, s. 170; Hr Chydenius, s. 177; och Hr Rädler, s. 180. Uti Bilagorna: S. Brigitta o. S. Catharina, Joh. Loccenius, J. T. Helstadius, Kurf. Max. Frans uti Cöln, Hertigin. Charlotta Amalia af Sax. Meiningen, Arf-Prins Carl Ludv. uti Baden, och Hr Dolomieu. Flere hade visserl. såsom hithörande kunnat antecknas, men nog härmed til Upmärksamhets vinnande.

Lyckſalighet ſkulle det ej blifva för mig, at ſjelf uplefva för Vetenſkapen den glada, mig Gamle Arbetare ſå tilfredsſtällande, ſå belönande Utſikt, at i min män hafva varit et Medel, at tildana framtida Häfdeſökare och Häfdetecknare; — dock, min Vän! jag får redan högeligen gläda Dig med den Förſäkran, at jag icke aldeles är utan denna ädla Lön, at jag kan redan nämna Tremne Ynglingar, ovanligt hugade til at ſamla och ſtudera Hiſtorien, ſamt begofvade med motſvarande Flit och Snille för denna Vetenſkap. De äro, de förre Hrar Grefvarne *Nils* och *Fred.* Snoilsky, Söner af Hr Krigs-Rådet Gr. Guſt. Snoilſky *), den ſenare min Doterſſon, *Carl Jon. Ludv.* Almquist **). För ſina år äro de redan vida komne, och hvad mig mäſt behagar är deras frivilliga Hug för Läsning af Hiſtor. Arbeten; ſåledes hafva de helt nyl. med ſtörſta nöje läſit Hr Lud. Pet. *Anquetil*'s Romerſka Hiſtoria och Hr Fr. *Schiller*'s Hiſtoria om Tretioåra Kriget, ſamt läſa nu Hr Jonas *Hallenberg*'s Hiſtoria om Konung Guſtaf II Adolph: en den ypperſta Bok uti Fäderneslandets Hiſtoria. De förre af deſſe Ynglingar finna under Läsningen af de begge ſenare Arbeten, tillika de

*) Om deſſe unge Herrar, födde 1792, ſe Brefväxl. Band. 4, ſ. 130.

**) Om honom, född 1793, ſe ſamma Band, ſ. 100.

de ädlaste Förebilder, hälst de inom egen Ätt äga en Hof-Canceller *) och et Riks-Råd, denne tillika Farfader **). Den senare åter har et vördnadsvärdt Namn uti vårt Lärda Samhälle at ständigt hålla sig för ögonen †), samt med oaflåtelig ifver söka upnå och bibehålla. — Måtte mina Önskningar, mina Välönskningar öfver *Dem* upfyllas!!

Men på det unge Älskare af Historien måge tillika lättas uti ägandet af denna Brefväxling, så uplåtas, under Loppet af detta Femte Band, de *Fyra Föregående* til sjelfva Prenumerations-Priset eller *Fyra R:d. R:g.*, hvilket äfven gäller om *Prenumeranterne* på detta Femte Band ††).

Min Vän intager af alt detta, huruledes mit Sinne är ställdt *för* den Vetenskap, som fallit på min Lott at odla, *emot* de unge Medborgare, som åstunda at alt vidare öka sina Kunskaper uti samma Vetenskap. Du önskar säkert den bästa Framgång åömse sidor. Ske alt så! - - Må väl!

*) Hr *Ge. Fr.* SNOILSKY, död 1705.

**) Hr Gr. *Joh.* SNOILSKY, död 1787.

†) Jag menar hans Farfader, Theol. Profess. i Upsala Hr *Eric Jon.* ALMQUIST, ännu lefvande. Se om honom denna Brefväxling, och detta Femte Band, s. 18.

††) Se vidare den til detta Stycke fogade Kungörelse.

LÅNG-

LÅNGDER.

Historiska *Artiklar* för *Ungdomen*.

1. GUSTAF I, Konung uti *Sverige*, sedan 1523. En vitter *Utlänning*, Hr Fred. Christ. *Franz*, Histor. Professor i Stutgard, har uti sin Stats-Historia, eller Algemeine Geschichte, besonders neuerer Zeiten (Stutg. 1803, 8.), f. 154 f., infört en *Caracters* om denne Konung — både Förnyaren och Befästaren af Sveriges Sjelfständighet, som uti Stat, Kyrka, Regeringssätt, Hushålning, Krigsmagt, Förbund, snart sagt, uti alt gaf Sverige en ny och lysande sida, uphöjde Riket ifrån ingen politisk Vigt til en ganska stor, samt lämnade vid sin Död 1560 därjämte en Sjömagt och en Skattkammare dittils utan like. Denna stora Tafla slutar Hr Franz med desse drag: "Detta alt gjorde, af egen Kraft, den förföljde Flyktingen, och hvilken nyss förut hade döljt sig, såsom Tröskare, uti Dalarne, då han förklarade Krig emot en Konung öfver Trenne Riken; och hvilken sedan, *Sjelf Konung*, regerade med Storhet och Klokhet, regerade utan Gunstling och Maitresse. Ibland alla hans samtida Regenter, förenade ingen inom sig en så vidt omfattande Tänkekraft, så mycken egen Sinnesstyrka, så stor Ordning och Verksamhet, samt så många

Hjer-

Hjertats älskvärda Egenskaper, som *Sveriges Gustaf*". Alt sannt — men för att sätta denna Sanning uti sin fulla, för Gustaf så mycket ärofullare dag, bör man ej förgäta at han hade många samtida Regenter, af stora Egenskaper och stora Caracterer, såsom *Carl* V, *Frans* I, *Henric* VIII, *Christian* III, *Johan* III, *Sigismund* I, *Iwan* II *Basilowitz*, *Soliman* II, *Leo* X, *Fredric* den Vise, *Johan* den Beständige, och *Johan Fredric* den Ädelmodige, samt *Philip* den Ädelmodige. Ibland alla dessa icke allenast lyser och utmärker sig vår Gustaf I — som redan var ganska mycket — utan ock han öfverträffar dem i så måtto, at *ingen* af dem ägde, för sin enskylda Person *så många förenade* förträffeliga Egenskaper, som Han. — Men hvad föga mindre märkvärdigt är, så var han, ehuru icke med alla följande samtida *såsom* Regent, dock *samlefvande* äfven med andre store Regenter och Män, af hvilka jag vil anmärka, huruledes Käjsar Carl V efterträdde uti Tyska Käjsaredömet *Maximilian* I, en af de förträffeligaste Regenter som sutit på denna Thron, död 1519; och uti Spanien en *Ferdinand* Catholicus, som förenade de flere Spanska Riken under en Krona, död 1516; näst före Johan III regerade uti Portugal *Emanuel* den Store, död 1521; uti Frankrike efterträdde Frans I Konung *Ludvic* XII, Fol-

kets

kets Fader kallad, död 1519; äfvensom Henric VIII efterträdde *Henric* VII, en klok och mägtig Regent, död 1509. Vidare bör märkas, at *Cosmus* I, sedan den Store kallad, återvann 1537 Toscana, blef des förste Stor - Hertig, och fäste denna Stat, såsom ärftelig, vid sit Hus; at Hjelten And. *Doria* gjorde, medelst en Revolution 1528, Genua å nyo til en sjelfständig Stat; och at Markgrefve *Albrecht* af Brandenburg, Tyska Ordens Stormästare uti Preussen, förvandlade 1525 denna Andeliga Stat til en Verldslig, och en stor del af densamma til en ärftelig inom sit Hus. — När man nu öfverser alt detta, så ligger ock i ljusaste dag, at ingen Tids Historia framvisar en sådan Följd, en sådan Samlefnad af Regenter, som uti den Tid, hvilken Gust. I belefde; samt härvid icke förgätande, at äfven hans närmaste Företrädare uti Sverige, *Christian* II eller Omilde, var en Regent, kunnig, klok och driftig, men qvarsam uti sina Medel för at komma til Målet; och at både Gustaf och Riket ändå hade uti vissa affeenden at tacka honom. Fogar man nu slutel. härtil den Revolution uti Kyrkan, som *Erasmus*, † 1536, förberedde, *Luther*, † 1546, och *Calvin*, † 1564, utförde, samt äfven *Americas* Uptäckt 1492, så blir denna dymedelst fullständiga Tafla den både rikaste och lärorikaste som gifves *före* den af vår Tid.

2. LUD-

2. LUDVIC XVIII, *Konung*, och af *Bourbonska* Huset. Han är född d. 17 Nov. 1755, af *Ludvic*, Dauphin eller Kron-Prins uti Frankrike samt Thronföljare efter sin Fader, Kon. *Ludvic* XV *), men som dog före Fadren eller 1765, och hans senare Gemål, *Maria Josepha*, Doter af Konung August III uti Polen och Kurförste uti Saxen. Han var således Konung Ludvic XVI:s *äldre* Broder, uti hvilken egenskap han efter Hofbruket uti Frankrike kallades *Monsieur*, bar eljest Tituln af *Grefve af Provence*; men har, efter sin nedann. Afresa utur Frankrike, antagit Namnet af *Grefve af Lille*, förande det såsom et Incognito. Hans Dopnamn är *Ludvic Stanislaus Xaverius*. Han blef gift 1771 med *Maria Josepha*, Konung Victor Amadei III:s uti Sardinien Doter, född 1753, men äger inga Barn. — Sedan Revolutionen uti Frankrike hade utbrustit 1789, var han en des stilla Åskådare, och begaf sig först, samt med sin Gemål, i Jun. 1791, utur Frankrike, eller på samma Tid, då Konungen hans Broder gjorde det misslyckade Försöket at komma utur Riket, men de kommo på en annan väg öfver gränsen. De begofvo sig til *Turin*, hvar hans Gemål qvarlämnades hos

*) Konung Ludvic XIV:s Sonesons son, född 1710, Konung 1715, och död 1774.

hos sin Fader, och hafva de sedan lefvat merendels åtskilde; men han begaf sig til *Coblens*, och uppehöll sig där med sin Broder, Grefven af Artois *), hvilke Förstar dock snart måste öfvergifva samma Stad **) för den annalkande Fransyska Krigshären; begåfvo sig således vidare til den Konungen i Preussen tilhörige Staden *Hamm* uti Westfalen, hvar Grefven af Provence vistades Olycksdagen d. 21 Jan. 1793, eller då K. *Ludvic* XVI aflifvades, til följe af hvilken Händelse han förklarade sig för *Regent af Frankrike*, under Minderårigheten af nyssn. Konungs Son och Dauphin, född d. 27 Mart. 1785, men som då satt fången i Paris, samt kallas uti Annalerne för *Ludvic* XVII; och när sedermera äfven denne olycklige unge Herre dog uti sit häkte d. 8 Jun. 1795, antog fören. hans äldre Farbror Titul af *Konung af Frankrike*, med Namnet *Ludvic* XVIII; har dock merendels, såsom ständigt vistande uti främmande Länder, bibehållit det antagne Incognito af *Grefve af Lille*. Han begaf sig ännu fören. år 1793

D til

*) Han heter Carl Philip, och är född 1757.

**) *Coblens* var f. d. Kurförstens af Trier andra Hufvudstad, som han, Clemens Wenceslaus, född Kongl. Prins af Polen och ofvann. begge Grefvars Morbror, samt ännu lefvande, dem med nöje uplät. De uppehöllo sig dock äfven ofta på det närliggande Lustslottet *Schönbornlust*.

til Italien, och uppehöll sig i *Verona*, til dess Senaten i Venedig anhöll, at han för den annalkande Fransyska Arméen måtte lämna des Stater, begaf sig således i Apr. 1796 därifrån, och ankom ännu uti samma Månad til Prinsens af Condé Läger med en Fransysk Corps vid *Emmedingen* uti Swaben; men då en annan Fransysk Krigshär gjorde uti samma Krets framsteg, nödgades han lämna Öfra- eller Södra-Tyskland, blef dock under Afresan d. 19 Jun. i *Dillingen*, Stad Biskopen i Augsburg tilhörig, af en Lönnmördare skuten i hufvudet, dock utan lifsfara, hvarefter han begaf sig til Nedra- eller Norra-Tyskland, och fäste sig i *Blankenburg*, Stad Hertigen af Brunswik-Wolfenbüttel tilhörig, hvarifrån han vidare begaf sig mot slutet af 1797 til Ryssland, hvar Käjsar Paul I tog då honom ganska väl emot, och lät inrätta för denne sin höge Gäst et Hof på Slottet i *Mitau* uti Curland. Dit begaf sig icke allenast hans Gemål, utan ock Prinsessan *Maria Theresia*, Doter af Kon. Ludvic XVI, född 1778, och som hade där d. 10 Jun. 1799 Biläger med sit Syskonbarn, Hertig *Lud. Anton* af *Angoulême*, äldre son af fören. Grefven af Artois. Då hade också Ryssland deltagit uti Kriget emot Frankrike, men när Förlikning dem emellan träffades 1800, nödgades han lämna 1801 Mitau, och begaf sig

fig til *Warfchau*, hvilken Stad uti Polen då tilhörde Konungen uti Preuffen. Där lefde han fedan med Hertigen af Angoulême och hans Gemål; men hans egen Gemål hade efter fören. Biläger åter lämnat Mitau, och har fedan uppehållit fig flerestädes, men merendels på Slottet i *Wildungen* uti Förftendömet Waldeck, och om fomrarne uti det näraliggande *Pyrmont*, famt förde blott Titulen af *Grefvinna af Lille*. Men hvar denna Förftinna, efter de år 1806 uti Norra-Tyfkland utbruftna och få fvåra Krigsoroligheterna, begifvit fig eller nu viftas, är mig icke bekant. — Hvad åter hennes Gemål beträffar, få begaf han fig om fommaren 1804 ifrån Warfchau, refte med Hertigen af Angoulème til *Grodno*, Stad uti Ryfka Polen, och fedan vidare öfver Mitau til *Riga*, hvarifrån de begge begåfvo fig fjöledes til *Calmar*, dit de, dock öfver Öland, ankommo d. 25 Sept. hvar de hade et Möte, den ene med fin Broder, den andre med fin Fader, Grefven af Artois *), fom hade kommit dit ifrån London öfver Götheborg och Jönköping. De förftnämnde affeglade den 23 Oct. ifr. Calmar **), landftego uti någon Ryfk Hamn, uppe-

*) Under viftandet uti Sverige hade Grefven af Artois antagit Namnet af Grefve af *Ponthieu*, och Hert. af Angoulême det af *Chatellerault*.

**) Korrt efter återvändande [illegible] Grefven af

uppehöllo sig sedan uti *Curland*, och begofvo sig 1805 til Staden *Kiow* uti Ryssland, hvar Konungen alt sedan, tillika med Hert. af Angoulème och hans Gemål uppehållit sig, och ännu vistas. Hans Suite, under vistandet i Calmar, bestod af Hertigen af Pienne, Marq. de Vassé, en Präst och en Läkare. Han bodde uti Landshöfdinge-Huset, Hertigen af Angoulème hos Hr Handelsman Foenander, och Grefven af Artois hos Hr Handelsman Holst. Han gjorde ingen Resa inåt Landet, besökte icke heller någon Landgård, utom Landshöfdinge-Boställe *Skälby*, som ligger nära Calmar. Han promenerade dock nästan dageligen om middagstimmarne, dels i vagn, dels til fot omkring, för at bese Stadens behageliga Omlägen, ibland andra den nära liggande Sätesgården *Ebbetorp*, til Läge och Bygnad en af de vackrare uti hela den Orten, samt Hr Kongl. Secreteraren Jonas Carl *Linnerhielm* tilhörig. Han emottog om eftermiddagarne Upvagtningar af Adel, högre Ämbetsmän och Ständspersoner. Ifrån Stockholm nedkom Hans Exc. Hr Riksmarskalken Gr. *Axel* FERSEN, och aflade sin Upvagtning, hvilken Herre utomdess, under sin Tjenstetid uti Frankrike, hade stått uti myc-

Artois til Götheborg, och affeglade d. 27 Oct. med Post-jagten til England tilbaka, hvar han nu lefver.

myeken Nåd hos därvarande Kongl. Hus. Han kallades af alla för *Eders Majestät* eller *Sire;* äfvensom Hans Majestät Sjelf, uti Des Bref til Hr Landshöfdingen i Calmar, Frih. Michael *Ankarswärd*, dat. Stralsund, d. 3 Nov. 1804 — och uti hvilket Konungen förklarar sit Höga Nöje öfver nysn. Herres och öfrige Vederbörandes Bemötande emot denne Utländske Förste - - kallar Honom för *Hans Majestät Konung Ludvic* XVIII *); hvilket Namn han också bär uti vår Hof-Calender **). — Får sluteligen tilfoga, at han är en Herre af de förträffeligaste Egenskaper, upplyst, ädelmodig, god. Han äger et oförlikneligt Minne. Han talar och skrifver Latin med stor färdighet, har läst de bäste Auctorer, och är uti Historien en af de kunnigaste Förstar af alla nu lefvande; äfven som han, under sit Vistande i Calmar, visade vid flere tilfällen ovanliga Insikter uti vår Svenska Historia; samt bar en den utmärktaste Vördnad för Konung *Gustaf* I, Sveriges Befriare och Uprätthållare **).

3. STRAL-

*) Detta Hans Kongl. Mt:s Bref läses infördt uti Bladet: *Calmar-Posten*, 1804, n. 46, för d. 17 Nov. samma år.

**) Härom intygar äfv. på et det mäst talande Sätt den *Inscription*, som denne Utländske Förste författade, för at huggas uti en stor Sten på den Strand af *Stensö*, hvar Gustaf I landsteg 1520, hvarom alt det här föregående; s. 25 f. inrykte Bref omständeligen förmäler.

3. STRALSUND, Hufvudstad uti Svenska För-Pommern. Den anlades 1209 af Rügiske Förstan Jaromar I, för mera säkerhet af des Andel uti fasta Pommern, men denna Stad intogs, sköflades och brändes, dels af Pomeranerne för Återinkräktning, dels af Lübeckarne för Afund öfver des så hastigt tiltagande Handel: hvilket Missöde öfvergick Stralsund några gånger före 1316. Icke dessmindre reste den sig utur sin aska, blef stor, rik och befästad; samt har uthärdat flera svåra Belägringar. Nyss. år 1316 belägrades den fåfängt af Förste Witzlaf på Rügen -- ty Staden var då återkommen uti Hertigens af Pommern våld -- och Konung Eric VI eller Menvid uti Dannemark. Fältherren Wallensteins så namnkunniga, likaledes fåfänga Belägring började des d. 4 Febr. 1628, och uphäfdes d. 24 Jul. samma år, sedan Borgerskap och Besättning samfält afslagit flere Stormar. Staden slöt häruppå Förbund med Sverige samma år och äfven 1629, samt fick Svenska Hjelptroppar under Alexand. Lesles Befäl, så at Wallensteins förnyade Försök at intaga Stralsund likaledes misslyckades, och alt Hopp försvan för des Herre, den storsinte och uti hela Tyskland nästan enväldigt befallande Käjs. Ferdinand II, at fästa sina Örnar vid Österstjöns Stränder, när Gustaf Adolph -- den Ädelmodige til Tänkesättet,

den

den uti egen Perſon Tappre och Stridande - - landſteg med ſin Krigshär uti Pommern i Junii Månad 1630. Landet och Stralſund togos af Sverige uti Beſittning, ſamt tilerkändes ſamma Rike, ſåſom Erſättning, medelſt Weſtfaliſka Freden 1648. Men Staden Stralſund, denna Nyckel til Tyſka Riket, föll ſedan twenne gånger utur våra händer. Kurförſte Fredr. Wilhelm af Brandenburg intog denna Stad d. 10 Oct. 1678. väl efter en kort Belägring med medelſt en ganſka ſtark Bombardering. Siſta gången belägrades den 1715, och af trenne Konungar, Fredric IV uti Dannemark, Auguſt II uti Polen och Fredr. Wilhelm I uti Preuſſen, ſamt mot vår där inneſlutne Carl XII. Belägringen började d. 9 Oct. 1715, Konungen lämnade Stralſund förſt d. 22 Dec. och Dagtingningen ſkedde d. 24 Dec. alt N. St. Genom Freden 1720 återkom denna ſå vigtiga Stad under Sveriges Krona, och har ſedan blifvit alt vidare och ſtarkare beſäſt*).

4. ÅSTRÖM (M. *Joh.*), Svenſk Kyrkoherde vid Hedwigs Förſamling i *Norrköping*, erhöll af Högvördiga Dom-Capitlet i Upſala i Oct. 1805 Fullmagt, at vara Kyrkoherde i *Tuna* och Stafby Paſtorat uti Up-

*) Upgifterne äro tagne utur Prof. von Schwarz's Uphof af Städerne i Sv. För-Pommern, och Canc. Råd. Gadebuſchs Hiſt. om Pommern.

Upland och Årke-Stiftet *). Han är född i Gestrikeland d. 30 Nov. 1767, blef Studerande i Upsala 1785, Prästvigd 1793, Magister 1794, HospitalsPrädikant i Upsala 1795, och Svensk Pastor vid Tyska Kyrkan i Norrköping 1799. Han är en Man af förträffeliga Åmbetsgofvor och af en den efterdömeligaste Vandel, hvadan han ock med utmärktaste Saknad för Norrköping lämnade samma Stad, för at blifva lika vördad och verksam på en annan Ort.

*) Linköpings Stifts-Tidn. 1805, n. 11.

Kungörelse.

Denna Brefväxling utdelas och finnes här i Stockholm til salu hos Fru Drake på Stora-Nygatan och Huset N:o 120, mot Pr enumeration med En R:d. Riksg. på detta Femte Band, des Bilagor med inberäknade. Särskildta Stycken säljas icke, utan blott *detta* St. 3, för den däri varande och började Längden: Historiska *Artiklar för Ungdomen*; äfven som, för den uti samma Stycke anförda Orsak, de *Fyra föregående* Banden af denna Brefväxling, ännu uplåtas til *Fyra R:d. R:g.* Detta här fören. *Tredje* Stycke, til hvilket fogas et Kopparstick, föreställande den uti Brefvet 85 omförmälde Stenen, kostar 4 skill. Riksg. Stockholm, d. 24 Apr. 1807.

Gjörwell.

STOCKHOLM,
Tryckt hos Directeuren Johan A. Carlbohm,
1807.

BREFVÄXLING;
med tilfogade
Brefsamling, Långder
och
Bilagor.

Femte Bandet; *Stycket* 4.

BREFVÅXLING.

87.

Ifrån en Resande; dat. *B—m*, d. 13 Nov. 1806.

Innehåll:

1) Benzelstierna- von Engeströmska Bibliotheket i Stockholm. 2) Ärke-Biskop. D. Eric Benzelius den Äldre. 3) RR. Gr. M. G. de la Gardie. 4) Hr Wallmark. 5) Kon. Gustaf II Adolfs Beskydd för Vetenskaperne. 6) Er. Schroderus.

-- Min Resa til Hemorten har varit lyckelig, och återkommen uti mit Lugn minnes jag ej sällan den glada stund, som jag i Stockholm tilbragte med M. H. under vårt Besök af det *Benzelstierna- von Engeströmska* Bibliotheket på Södermalm: Inrätning uti alla afseenden ädelmodig ifrån Stiftarnes, nyttig ifrån det Almännas sida, samt högst behagelig för dem, som älska och odla Svenska Historien. Vi voro ock under Hemgåendet därom aldeles ense, at Stället, Belägenheten, Huset, Kunskaps-

för-

förrådet, Samlingarne uti flere vägar, Välgörarens Hr Hof-Cancelleren *von* ENGESTRÖM's och Vårdarens Hr Bibliothecarien WALLMARK's gemensamma Bemödanden sammanstämma til almänt Gagn och enskyldt Nöje. — Ibland öfrig upmärksamhet uti Första Rummet vi inträdde, betraktade jag - tvänne gånger och noga den til höger vid ingången i hörnet högst upsatte Bild af Westerbotniske Nämdemans-sonen, som, med känbara mödor och i början knappa vilkor, förkofrade sine Snille-pund och sit Hjertas egenskaper i den mån, at han blef Pater Patrum til några ansenliga Familier i Riket, och i den delen utan like, at såsom sjelf Ärke-Biskop haft Tre äfven så värdige Söner til Efterträdare i samma vår Kyrkas högsta Ämbete. — Märkeligt, at denne Stamfader var i Religion och Kyrko-Historien Konung Carl XII:s Informator, och at Sonesonen Bibliotheks-stiftaren *) stod på förslag at blifva det för Sveriges KronPrins, sedan Kon. Gustaf III. Hvad för en rik Tafla utaf Jämförelser kunde upställas, som här ej finner utrymme! Men en länk i Kädje-räkningen af besynnerliga Händelser kan jag ej afhålla mig ifrån at föra M. H. til sinnes; tänk! RiksRådet Gr. Magnus Gabr. *de la Gardie* fram-

*) Hr Stats-Secreteraren *Matth.* BENZELSTIERNA, Son af Hr Ärke-Biskopen D. *Jac.* BENZELIUS.

framdrog det sekulära Snillet *Stiernhielm* och Eric *Benzelius* den Förste! När man i de Geerska Minnet lägger på vigtskålen Grefvens hårda Missöden mot des ovanliga Förtjenster af Riket i en förskräckelig Liquidations-tid, tyckes mig, at han bordt undslippa refsten derföre, om ej för all annan Välgerning, at han uptände så stora Lärdoms- och Vitterhets-ljus, at förtiga alla öfriga Vedermälen af hans Kärlek och Frikostighet emot Lärdomen och Vetenskaperna.

Hr *Wallmark*, såsom Bibliothecarius, har för sit Snille och sin Lärdom åtagit sig en högst behagelig Bisyssla, hvad Vården af fören. Bibliothek beträffar. Måtte vidare Upmuntran för så vitter och arbetsam Man icke saknas! — Samling af Skrifter uti äldre Literaturen, et vackert Arbete, som han utgifvit *), visar, hvad Fäderneslandet under sådant vilkor hade at af honom vänta. Hvilken Kännare vördar icke Kon. Gustaf Adolph, som, egen i mycket annat, höll ständigt en viss beläsen Man med årlig Lön til at öfversätta goda Böcker, och årligen deraf låta trycka åtminstone 400 ark **)! Än den Hug han altid ingaf *A-*

E 2 *delig*

*) Härmed förstås: *Samling* af Skrifter uti *äldre* Literaturen. Stockh. 1802, 8.

**) Se von Dalins Inledn. til Sv. Vitterhets-Academiens Handlingar, 1 Del. s. 31.

delig Ungdom, at vinlägga fig om Vett och Kunfkap! — Hans vård om Kongl. Svenfke Translatorn Eric *Schroderus*, jämte des Sambroder RiksRåd. Joh. *Skytte*, framfkaffade den mängd Öfverfätningar ifrån Tyfkan, Franfyfkan, Latinen och Spanfkan, at uprepade i Gezelii Biographifka Lexicon, fynas de vara öfver en ende mans Hôfva - - Med vänfkap framlefver - -

---

88.

Ifrån Hr Kamereraren *Joh. Fr.* Hedin; dat. *Rydboholm*, d. 17 Mart. 1807.

Innehåll:

Anteckningar om Sätesgården Rydboholm uti Upland *).

Någon, enligt M. H:s åftundan, fullftändig Befkrifning öfver Herra - Sätet *Rydboholm* blir fvårt at gifva, emedan, oaktadt al efterfökning, jag ej kunnat öfverkomma något fom ger Uplysning om des ålder och grundlägning. Hvad man med fäkerhet vet är, at det varit et *Sture*- och *Wafa*-Gods til omkring 1515, då en Joachim *Brahe*, genom Gifte med Margareta Wafe, K. Guftaf I:s Syfter, blef därtil ägare, hvars bägge Portraiter ännu fitta där, och ifrån

*) Med detta Bref bör det jämnföras, fom finnes ifrån famma Hand infördt uti Brefväxlingen, Bandet 4, f. 161, f.

ifrån hvilken tid det altid varit et Brahe-Gods.

En i öfra förstugan inmurad gjuten Järn-Häll med Braheska *Vapnet*, och På-skriften: *Herr Per Bra til Rydboholm Å-ren efter Christi Byrd 1548*, tyckes gifva tilkänna, at Huset då blifvit ändrat eller reparerat, af då varande ägare, sedan Förste Grefven och RiksDrotzet Per Brahe *), Son til ofvannämnde Joachim.

Af Grefve Dahlbergs Verk ser man, at Huset haft helt annat utseende; nuvarande höge Ägare **) har satt det i fullkomligt godt stånd både in- och utvändigt, samt anlagt en stor Lustpark med flere Lusthus och Plantager däromkring.

Det för sig sjelf stående *Törnet* har varit högre, men är nu endast Tre våningar. Uti den första eller understa, som är försedd med et starkt Pelarhvalf, och tjocka Gråstensmurar, äro 4 Stycke-gluggar, som bevisa, at det varit befäst, hvilket vidare bestyrkes af en, af RiksDrotzet Per Brahe den Yngre hållen så kallad *Tänkebok* †), där

 han

*) Han var född 1520, eller samma år som Fadren blef halshuggen af Christian II.

**) Hans Excel. Hr Grefve *Magn. E.* Brahe, En af Rikets Herrar, samt Rid. och Com. af Kongl. Maj:ts Orden.

†) Den har blifvit nyligen utgifven af Hr D. *Kratzmejer*, och tryckt i Stockholm 1806.

han säger: *1613 var jag* *) *på Rydboholm, och stängdes Huset til med Redskap til värn för några hundra man Skottar och annat folk, som hade lägrat sig på ängen vid Kyrkan* &c. — At detta Hus varit omgifvet af vatten, beviser Localen, samt at det blifvit igenfylt af General-Majoren Abraham *Brahe* i slutet af 1600-talet, visste en 90 års gammal Man, som varit Trädgårdsmästare här vid Gården, och dog för 10 a 12 år sedan, berätta. Uti detta Torns öfra våning har Konung Gustaf I haft sin *Studerkammare*, och uti en liten utbygnad i vestra Hörnet sit Svarfrum; öfver spisen i kammaren läses ännu, fast något otydligt, följande Sentence: *Felix hic qui procul negotiis Paterna Rura bobus excercet suis;* en mycket gammal Läderstol står qvar i samma rum, som han skal nyttjat, äfven sitter gamla Boiseringen med sin Målning qvar på väggarne.

Den 8 a 900 alnar från Gården liggande *Kyrkan* uti *Öster-Ryds* Socken är ganska prydelig, försedd med vackra Schillerier af både Italienska och Tyska mästare, trenne Kloc-

*) Han var då endast 11 år gammal, och blef sedan en om Riket högt förtjent Herre i Militairen, Civilen och Literaturen. Uti Storförstendömet Finland och vid Åbo-Academie har han stiftat sig et odödeligt Namn.

Klockor i Tornet, hvaraf den största väger 18 skepp. Bakom Altaret är Grefl. *Brahe-ska Grafven*, med et Chor öfver, hvaruti Fanor och Epitaphier förvaras; 2:ne Grafvar äro igenmurade, hvaruti både Sturar och Wasar ligga begrafne. Kyrkans Silfver och Skrud är ansenlig; Silfret, som stiger til 730 lod, är til en stor del antikt med många ädla Stenar infattade; så väl detta som Schillerier och hela Kyrkans prydnad äro förärade af Braheska Familien; en dyrbar och rikt broderad Mess-Hake är skjänkd af nu varande Hans Excellence, och des Första Grefvinna.

Om desse få Uplysningar kunna tjena uti Historien skall det vara mig mycket kärt - -

---

89.

Ifrån en Låsare uti *Landsorten*; dat. *B—m*, d. 4 Maji 1807.

Innehåll:

Caracteres-drag af Konung Gustaf I.

-- Med både Nöje och Tacksamhet har jag läsit de af M. H. uti sista Stycket af des Brefväxling började: *Historiska Artiklar för Ungdomen* *). Det var en så för den som för den Historiska Vetenskapen välbetänkt Sak. Denna Längd kunde icke heller, för

*) Se St. 3, s. 31, f.

en Svensk Ynglings Upmärksamhet, börjas med någon mera lysande, mera intryck för Konung och Fädernesland gifvande Artikel, än den om vår för alla Tider så vördnadsvärde Gustaf I. Denne Konung, ställd i bredd på en Tafla med sin Tids store Regenter, kan aldrig nog prisas af en Efterverld. M. H. har meddelat et helt nytt Vitsord härom af en Tysk Författare; tillåt mig foga til detsamma et af en Fransysk, den vittre Marq. *d'Argens*, som uti sine *Lettres Chinoises*, Tome IV, pag. 115, förtjust yttrar sig om honom således: „ - - Voilà quel a eté ce fameux GUSTAVE, qui a delivré sa Patrie du joug des Etrangers & de la tyrannie des Ecclesiastiques, qui a rendu la Suède formidable à tous les Ennemis, et qui selon moi a eté sans contredit *le plus Grand Homme*, qu'ait produit l'Univers". - - *)

LÅNGDER.

LEFVANDE *Personer*.

GUSTAF, *Svea-Rikes Kron-Prins*, visade den

*) Tackar i förbundnaste måtto för meddelandet af detta så förträffeliga, som sanna Caracteres-drag af vår Gustaf Wasa. Det bör med alt skäl fogas til det, som läses uti förenämnde Stycke, s. 37.

den Nåden, at d. 26 Mart. 1807 *) besöka Kongl. *Fält-Trycteriet* i Malmö, då des Föreståndare, Hr Directeuren Peter *Sohm*, i underdånighet, samt å Boktryckeri-Societetens vägnar, öfverlämnade följande uti samma Tryckeri aftryckte Önsknings-vers:

Då Sin Spira GUSTAF ADOLPH sträcker
Mäktigt ljus til Fria Konsters skygd,
Må, Du PRINS! en dag i Svears Bygd,
Lifvad af den Eld HANS Anda väcker,
Sveas högre Lysning föregå!
Och vid Efterföljd af HANS Exempel,
Til odödlig Glans i Minnets Tempel, —
Bland GUSTAVERS, Dina Lagrar stå!

LAGERHEIM (*Carl Eric*), President i Kgl. Stats-Contoiret och Commend af K. Nordstjerne Orden, uphöjdes af K. M. d. 23 Apr. 1807 til *Friherre*-Stånd och Värdighet, hvilken Värdighet tilfaller äldste Sonen, Son efter Son **).

WETTERSTEDT (*Eric af*), Landshöfding i Upsala-Län, ÖfverDirecteur för Landtmä-

*) Märkeligt, at Hans Majt KONUNGEN på samma Dag förlidet år, eller d. 26 Mart. 1806, med sit Höga Besök benådade samma Boktryckeri, då uti *Ratzeburg*, Stad uti Hertigdömet Saxen-Lauenburg. Se Brefv. Band. 4, s. 187.

**) Post-Tidn. n. 54.

mäteriet och Com. af K. Nordst. Orden, uphöjdes af K. M. d 11 Oct. 1806 uti *Friherre*-Stånd, hvilken Värdighet likväl endast äldste Sonen, Son efter Son, kommer at åtfölja *). Hr Landshöfdingens äldste Son är Frih. *Gust. af* WETTERSTEDT, Kammarjunkare och Konungens Cabinets-Secreterare, samt Hans Maj:t följagtig under Des vistande så väl uti Tyskland **), som nu uti Skåne.

HISTORISKA *Artiklar* för *Ungdomen.* †).

5. ÖSTERRIKE. Detta Rike ††), - - som gjort så stora Förluster af Länder genom

*) Post-Tidn. 1807, n. 1.

**) Brefv., Band. 3, s. 229.

†) Ibland dessa Artiklar komma i synnerhet: BIOGRAPHIER, TOPOGRAPHIER, CARACTERER och EFTERDÖMEN, samt mot dessa Artiklars Föremål svarande HÄNDELSER, at intaga et *utmärkt* Rum. Med UNGDOM förstås här *Den*, som redan äger för den Historiska Vetenskapen vederbörlig Underbygnad, och som således lagt grund hos sig för Historien, medelst fullbordad och minnesgod Läsning af Hr *Regnér*'s Första Begrep af Vetenskaperna, Doct. *Bergklint*'s Sammandrag af Vetenskaperna, Hr *Remer*'s Almänna Historia, Canc. Rådet *Lagerbring*'s Sammandrag af Svea-Rikes Historia, Doct. *Fant*'s Föreläsningar öfver Svenska Historien, Hr. *Djurberg*'s Almänna Geographie, och Hr *Tuneld*'s Särskilda om Sverige.

††) Man märke, at, under det Almänna Nam

nom de begge Frederne i Luneville 1801 och i Presburg 1805, samt hvarmedelst Nederländerna, Lombardiet, Tyrolen och des öfriga Besitningar uti Bäjerska och Svabiska Kretsarne förlorades - - ägde dock år 1806 ännu i behåll en *Landvidd* af 10, 781 Qvadr. mil, en *Folkstock* af 22 Million. 825,000 Personer, en *Inkomst* af 104 Mill. 784,000 Fl., samt en *Jordmån* af de rikaste Alster *).

6. JOHAN, Årke-Hertig af *Österrike*, General o. Chef el. Gen. Direct. för Fortificationen uti samma Rike, född d. 20 Jan. 1782, är Son af Käjs. Leopold II och Bror til den nuvarande Käjsaren Frans, samt en af vår Tids uplystaste Förstar; därjämte så kunnig och modig Militaire, at han redan 1800 var Medanförare af Österrikiska Arméen, äfven som han uti det för Österrike så olyckliga Fälttåget 1805 var en af de käckaste och tappraste ibland des Fältherrar, samt visade sig en aldeles värdig Broder til den Store Fältherren Årke-Hertig Carl, numera Generalissimus och näst förut Förste Krigs-Minister inom sit Fädernesland.

Sistn.

net af Österrikiska Monarchien, förstås äfven de begge Rikena *Ungern* och *Bömen*; — och at den, medelst Presburgska Freden, vann Kurförstendömet *Salzburg*, såsom et Ersätningsland.

*) Se Polit. Journalen, Jan. 1807, s. 24.

Siffn. år förfvarade han ock med al heder det federmera både i Fält och Fred förlorade, få härliga Förftliga Grefſkapet *Tyrol:* denna Öfterrikes Förmur både emot Bäjern, Sweitz och Venedig. Detta Land ftod äfven under denne Arke - Hertigs färſkilda Styrelfe; — och fåfom Sjelf både Kännare och Beſkyddare af Vetenſkaperne, i fynnerhet Natural - Hiftorien, lät han ock år 1802 en berömd Mineralog, Hr Joh. Nepomuck *Gebhard* *), refa genom hela Tyrolen, för at göra Samlingar uti fören. Vetenſkap. Prinfen gjorde fedan Sjelf en Refa med Hr Gebh. genom detta Land 1804, och lät där en Stengets-jägare *Pichler* den 27 Sept. beftiga det högfta Berget uti famma på höga och ftela Berg få rika Landſkap, *Orteler* kalladt, hvars Högd ännu ingen vågat fig upnå, fåfom den är omgifven med Is, och betäkt af en evig Snö. Detta Berg äger en Högd af minft 14,200 Parifer-fot öfver Medelländſka Hafvet, och hålles för det *högfta* Berg i Europa *näft* Montblanc uti Savoyen **). Prinfen lät fedan

*) Han blef, fedan Ärke-Stiftet Salzburg, uti Utbyte mot Tyrol, tilföll Öfterrike, Tjenfteman vid Guldverket *Zell* uti förftn. Landſkap.

**) Detta medgifves ockfå uti: *Alpina*, eine Schrift, der genauern Kenntnifs der Alpen gewidmet, Bandet 1, Winterthur, 1806, 8. Se Götting. gel. Anzeigen 1806, n. 203,

dan förse detta Berg med Hyddor och Skjul, hugga Vägar uti sjelfva klippan på des farligaste ställen, och hvar den är som mäst brant och slipprig fästa Tåg utmed de samma, för at dymedelst lätta och befordra för tilkommande Naturforskare Tilgången af en så märkvärdig Bergshöjd, ledande til närmare Kännedom af vår Jords yta. — Intagen af Vördnad för denne ädle Förste, har Hr D. Carl Lud. *Willdenow*, Hist. Nat. Prof. i Berlin och Utl. Ledam. af K. Vet. Ac. i Stockholm, år 1804, tillagt den af Joseph *Jussieu* uti Peru först uptäkte Växten, och som han kallade *Chuquiraga*, det nya Namnet af *Joannea insignis*. Den beskrifves uti Hallifka Literat. Tidningens Intel. blad för 1804, n. 68, således: „Es ist ein Strauch, der zur natürlichen Familie der Corymbiferarum gehört. Er hat einen Wuchs, wie Ruscus oder Buxbaum, u. eine grosse schöne Blume, mit zottigem Fruchtboden und federiger Saamenkrone".

hvar dock, s. 2019, äfven *första* rumet tildelas *Montblanc*, som har en Högd af 14, 676 Fot öfver Medell. Hafvet, och först upnåddes i Aug. 1787 af Hr de *Saussure*, men det *andra* lämnas *Monterosa*, beläget på södra Gränsen af Landskapet Wallis, och har en Högd af 14,580 Fot öfver samma Vattenyta; och häruppå intager *Orteler* uti Tyrol *tredje* rumet.

7. DARDANELLER, *Fyra* befästa Slott eller *SjöCasteller* å ömse sidor af det Sund*), som förenar Archipelagen **) med Mellan-Hafvet Mar di Marmora †), utur hvilket man åter genom et annat Sund, som går förbi Constantinopel, kommer in uti Svarta Hafvet. Fören. Fyra Casteller, af Européerne *Dardaneller* kallade ††), förekomma ofta uti Nyare Histor., och hafva helt nyl. åter blifvit namnkunniga genom en Engelsk Flottas Infart d. 19 Febr. 1807 dem förbi uti Mar di Marmora, hvilken Flotta kom följande dagen och lade sig midt för Constantinopel, men måste några dagar efter gå samma väg tilbaka. Tvänne af dessa Fästningar ligga på Asiatiska, och de begge andra på den Europeiska sidan gent emot hvarandra; de äldst bygde heta *Abydos*, som ligger uti Natolien, och *Sestos*, som ligger uti Rumelien. De skulle försvara Södra Inloppet til Con-

*) De fordne Greker kallade det för *Hellespont*, och är nogsamt under detta Namn bekant uti Gamla Historien; Turkarne kalla det *Bógaz* det är Sundet.

**) Det Hafvet, som ligger emellan Europa och Asien, och är upfyldt af de många Öarne, hvadan ock Turkarne kalla det för *Öarnes Haf*, äfven för *Hvita-Hafvet*, til Skilnad ifrån det Svarta. Det hette fordom det *Aegeiska*, äfven *Grekiska Hafvet*.

†) Eller det fordna *Propontis*.

††) Förmodeligen, efter den på Asiatiska sidan nära belägna gamla Staden *Dardanus*.

Constantinopel, men för ändå mera säkerhet lät Sultan Mohammed IV anlägga 1658 tvänne andra Casteller, mera Söder ut, och just vid Inloppet af Sundet, hvilke sedermera kallas de *Nya* Dardanellerne, til Skilnad ifrån de begge fören., som sedermera kallades de *Gamla*. De äro dock alla fyra icke nog befäste, för at hindra en välbestyckad Flotta at gå dem förbi, som förenämnde Engelska under Amiral Duckworth nogsamt visat; ehuru Baron de Tott, Fransysk Ingenieur *), uti Turkiets förra Krig med Ryssland, något förbättrade deras Fästnings-verk. Vatnet, som kommer ifrån Svarta Hafvet, faller sedan genom Marmora-Hafvet och Dardanellernes Sund med en så strid Ström in uti Archipelagen, at det är omöjeligt vid stark Motvind, äfven svag Medvind, komma in uti detta Sund, hvadan ock ofvann. Engelska Flotta äfven begagnade sig af en stark Södlig Vind til at forcera Passagen, äfvensom den nytjade Strömen för at några dagar efter komma ut igen. Vid dessa Dardaneller ligga små Köpingar. — De få icke bortblandas med 2:ne dylika Sjö-Casteller, som ligga uti Grekeland å ömse sidor af det Sund, när man seglar ut ifrån

*) Han hade uppehållit sig 23 år uti Turkiet, känd äfven såsom Författare för: Memoires sur les Turcs & les Tartares; Amsterd. 1784, 4 Band i 12, och Paris 1785, 2 Band i 4.

ifrån den så kallade Golfo di Lepanto, och kallas til Skilnad ifrån de här fören. de *Små Dardanellerne*. Icke heller må man rätteligen kalla de Sjöfästningar för Dardaneller, som ligga strax Norr om Constantinopel, och på hvardera sidan af därvarande Sundet *), för at betäcka denna Turkiska Rikets Hufvudstad ifrån Anfall utur Svarta Hafvet, och kallas den på Europeiska sidan *Rumiliejki Hissar*, och den på Asiatiska sidan *Anadolyejki Hissar*. (Se Büsching, Jäger, Mannert och Ersch.)

*) Fordom kändt under Namnet: *Bosphorus*.

Kungörelse.

Denna Brefväxling utdelas och finnes här i Stockholm til salu hos Fru Drake på Stora-Nygatan och Huset N:o 120, mot Prenumeration med En R:d. Riksg. på detta Femte Band, des Bilagor med inberäknade. Särskildta Stycken säljas icke, utan blott Stycket 3, för den däri varande och började Längden: Historiska *Artiklar för Ungdomen*; äfven som, för den uti samma Stycke anförda Orsak, de *Fyra föregående* Banden af denna Brefväxling, ännu upplåtas til *Fyra R:d. R:g*. Detta här fören. *Tredje* Stycke, til hvilket fogas et Kopparstick, föreställande den uti Brefvet 85 omförmälde Stenen, kostar 4 skill. Riksg. Stockholm, d. 15 Maji 1807.

Gjörwell.

STOCKHOLM,
Tryckt hos Directeuren Johan A. Carlbohm,
1807.

BREFVÄXLING;

med tilfogade

BREFSAMLING, LÅNGDER och BILAGOR.

FEMTE BANDET; *Stycket* 5.

BREFVÄXLING.

90.

Ifrån Hr Presidenten Frih. *Axel Gabr.* LEYONHUFVUD *); dat. *Drotningholm*, d. 22 Jun. 1758.

Innehåll:

Kon. GUSTAF III:s Nåd, såsom dåvar. Kron-Prins, för mit Svenska Bibliothek.

C'est avec infiniment de plaisir, que j'obeis, Mr, aux ordres de S. A. R. le Prince Héréditaire, de vous temoigner par ces lignes sa parfaite sensibilité & la satisfaction, que vous venés de Lui procurer par votre Bibliothéque Suédoise **), instructive également qu'agréable, que j'ai eu l'hon-

F neur

*) Då Cavailler hos H. K. H. Kron-Prinsen; blef sedan, såsom Hofmarskalk, Landtmarskalk vid Riksdagen 1771, och President uti Kongl. Åbo-Hofrätt 1775, samt dog 1789; känd för en af våra vittraste Herrar.

**) De begge första Delarne, Stockh. 1757, 58, 4. Verket består af Fem Delar.

neur de Lui presenter de votre part. Le Prince la met au nombre des - - acquisitions, qu'il a faites en matière de Livres pour Sa Bibliothéque, en ce qui regarde les Biographies et autres Mémoires & Anecdotes propres à répandre un certain jour sur l'Histoire tant politique que literaire de la Patrie.

Vous pouvés conter, Mr, que le Prince connoit le prix de l'attention que vous Lui avés témoignée à cette occasion, & pour la reconnoitre il saisira avec joye toutes les occasions, qui se présenteront pour faire - -

La Satisfaction, que je ressens de me voir l'interprète de ces sentimens - - egale - -

Tillägning.

Detta Bref införes uti denna Samling til Bevis af en tidig Försäkran om Hög Konglig Nåd emot en ung Arbetare uti Svenska Historien. Det är almänt bekant, at få i Riket sedermera kände så noga des Historia, som Konung Gustaf III, och at ingen Konung före honom hade känt den bättre än Han. Kraftigare Upmuntran för mig, at samla och utgifva Handlingar uti samma Historia, kunde således icke heller gifvas: jag har ockſå med glädje upfylt min Plikt, mit Kall; min stora Tilfredsställ-

lelse

lelse är ännu i dag, at få härmed fortfara, så länge Gud förlänger krafterne; samt under en Konung, som äfven beskyddar förenämnde Vetenskap.

G.

91.

Ifrån Hr Archiatern *Carl von* Linné; dat. *Upsala*, d. 17 Oct. 1758.

Innehåll:

1) Landshöfd. Frih. Reuterhölms Förtjenster om Natural-Historien. 2) Linnæi Resa genom Dalarne. 3) Biskop Browallii första Kännedom af Naturen.

Jag vet ej mer specielt om Hr Landshöfdingen Reuterholm, än at han hade et vackert Bibliothek af de utvaldaste Böcker uti Oeconomien, Resebeskrifningar etc.; och at han var en af de flitigaste Åmbetsmän i Riket *).

År 1734, sedan jag gjort Lappska Resan, då jag om våren kom til Fahlun, där han var Landshöfding, och vid samma tilfälle fick höra mig berätta om Lappland, behagade detta honom så, at han bad mig

F 2 resa

*) Frih. *Nils* Reuterholm, född 1676, blef Landshöfding i Fahlun 1732 och i Örebro 1739, Friherre 1752, dog d. 4 Dec. 1756: en ypperlig Herre, samt en af Vetensk. Academiens första Ledamöter.

resa öfver sit Höfdingedöme på lika Sätt, och på hans Depense; då jag ock reste genom Österdalarne, öfver Fjällen alt intil Rörås uti Norrige, och tilbaka genom Westerdalarne. Min Rese-Journal fördes dageligen öfver hvad blifvit observeradt uti Geographien, Physiken, Mineralogien, Botaniken, Zoologien, Mores Nationis, och Oeconomicis. Denna öfverlämnade jag vid Återkomsten, blef uptagen i Sal. Herrens Hus, läste Mineralogien och visade Proberkonsten för des då yngre Söner, i synnerhet för deras Informator, sedermera Doctor och Biskop Browallius, som härigenom blef uptänd för Vetenskapen, och året därpå, sedan jag rest utomlands, gjorde Browallius samma Resa genom Dalarne in uti Norrige, samt läste Mineralogien och Proberkonsten uti privatis Collegiis i Fahlun, fast han aldrig studerat uti Natural-Historien förr än då, och så kort, hvilket visade hans eld. Altifrån den tiden var jag älskad och gynnad af Sal. Herren. Browallius var både Informator och Huspräst hos Landshöfdingen, som därifrån recommenderade honom til Physices Professor i Åbo. — Under fören. Dalska Resa hade jag med mig 7 stycken utvalda qvicka Studerande, som reste på egen Depense och för sin egen Öfning. Resan uti Dalarne har jag

ännu

ännu aldrig haft tid at utgifva, och ligger den än hos mig i Manuscript *).

Jag tackar för Communicationen af Recensionen **). Så måste man, per bonam & malam famam, gå sin verld igenom. De Visare, som intet arbeta, äro altid frie för sådant.

Framhärdar - -

Tillägning.

Den så högtideliga, så tilbörliga *Minnes-fest* öfver vår Store Linné, som begicks i Upsala *den 25* och *26 Maji* sistl., blir väl också et Föremål för något tilkommande Bref; äfven som de några glade och tacksamme Minnes-timar, hvilka, af samma anledning, firades, *den 13* och *14 Junii* sistl., af en Enskyld man, Naturens Vän och Linnés Dyrkare. Jag har dock velat härmedelst och i förväg hembära Linnés Namn och Förtjenst, utur min Samling, föreståen de Bref, såsom et Offer: et Nytt talande Vitnesbörd, hvad Han varit, och hvad vi äre Honom skyldige. G.

*) Stor Skada, at denna Resa ej utkom i likställighet med de öfrige utgifne, såsom til Öland, Gothland, Skåne och Westergöthland; hvadan den också saknas uti Warmholtz's Biblioth. Histor. Sveogothica, Del 1.

**) Den var beledsagad med billigaste Loford.

92.

Ifrån Hr Doct. *Mart. Ge.* WALLENSTRÅLE, Biskop i Calmars-Stift; dat. *Calmar*, d. 6 Apr. 1807.

Innehåll:

1) Hans graverade Portrait. 2) Minnen öfver värdige Präftmän uti Calmars-Stift. 3) Proften Wentling, en ypperlig Prädikant. 4) Mynt- och Natural-Cabinetter i Calmar. 5) Nytt Undervisnings-verk, och ökade Stipendier derstädes.

Jag nämnde uti mit sista något om det Portrait, som Stiftets Prästerskap behagat, me quasi inscio, bekosta och mig förära, under Namn af: *Monumentum Amicorum*. Det är graveradt, efter et af framl. Professor Krafft måladt, af Hr Professor Joh. Fr. Martin, som ock med sin almänt erkända mästerliga Hand fullbordat Arbetet: likare har det icke kunnat göras. Jag bilägger et Aftryck för M Hr:s Samlingar.

Uti vår Stifts-Tidning hafva efterhand flere Biographier influtit, såsom om en Professor och Lector härst. Doct. Dahlerus, samt Prostarne Frigelius, Uddenberg och Hackman, öfver hvilka alla jag talat vid deras Jordefärder. Öfver Senioren i Stiftet, Prosten Lindström, talade Prosten Doct. Stagnelius, Kyrkoherde på Öland. Prosten Hackman var Stockholmsbo, och utnämndes af Kon. Gustaf III til Kyrkoherde i Mönsterås

ſterås här uti mit Stift. Han var en förträffelig Man, och jag kommer altid at ſakna honom.

Vid Präſtemötet år 1805 i Sept. månad prädikade förſta dagen Contracts-Proſten på Öland N. Wentling och med den både ſtyrka och gofva, at man blef i högſta måtto förnöjd, ſå öfver ſjelfva Arbetet, ſom des Utförande på ſtället. Denna Prädikan blef ſtrax tryckt. Jag ſände Exemplar deraf til våre förſte Domare öfver ſlika Arbeten, en Lindblom, Wingård, Lehnberg — alla intygade med en mun, at de näſtan aldrig läſit något dylikt, ſå oförlikneligen väl fattadt och fullbordadt ſom denna Prädikan. Ockſå ſkördade Författaren deras ypperſta beröm och högaktning för detta ſit Arbete. Herr Årke-Biſkopen tog genaſt 20 Exemplar, hvilka han, ſåſom Mönſter til Imitation, lät kringſprida uti Linköpings-Stift.

Ej långt til tror jag mig kunna ſända några underrättelſer, rörande vårt Gymnaſii Mynt- och Natural-Cabinetter, ſom redan rika icke räkna ſin ålder längre tilbaka, än min ankomſt til Stiftet år 1790 *). Förut fans icke det aldraminſta hithörande; men jag har ock ſjelf gjort därpå ſtora Upoffringar, för öfrigt har jag varit nog lyckelig,

*) Hr Doctor Wallenſtråle blef utnämnd 1789 til Biſkop, men kom förſt det följ. året til Calmar.

kelig, at äfven ifrån långväga Orter ihopsamla en Mängd af Naturens och Konstens alster.

Jag skal icke heller underlåta at nämna det Institutum, jag kommit å väga, och hoppas skal blifva perennum quid, där jag får emplojera mina Skollärare, alle unge; raske och lärde Män, til at undervisa, i Språken och Vetenskaperna, Ungdom uti och utom Staden, som antingen äro för gamle at bivista Skola och Gymnasium, eller ock icke alle hafva lägenhet, at använda til sådan sin nytta, utan en och annan timma på dagen. Hinner jag ej mera, än utbreda lust och smak för Studier, och åtrå efter Uplysning, tror jag mig hafva vunnit mycket. Til Kropps-öfningar, som redan vunnit burskap vid Gymnasium i Linköping, hafve vi ingen den ringaste Fond.

Stipendierne har jag med et och annat änteligen hunnit at föröka; men de äro icke betydelige: vitna mera om hvad jag velat, än hvad jag förmått - -

TILLÄGNING.

Och denne vördnadsvärde Kyrkans och Läroverkets Föreståndare uti Calmars-Stift är nu icke mera til. Detta är det sista Bref, hvarmed han hedrade mig, och hvilket jag tror mig vara skyldig hans Minne at här-

medelst

medelst lägga under det Almännas ögon. Sal. H:r Biskopen dog i Calmar d. 3 Jun. sistl. och uti des 74 år. Han blef Biskop i Calmar 1789. Hvad han för des Stift, Domkyrka, Gymnasium, Skolarne och Calmars - Stad - - som äfven blef härjad af en svår Eldsvåda, hvilken tillika skadade både Domkyrkan och Gymnasium - - samt för dettas Bibliothek och Samlingar gjort, utgör samfäldt en både ärofull och upbyggelig Minnestafla af Hr Biskop Wallenstråles Styrelses-Tid uti Calmars-Stift. Jag torde få härom, som hans Biographie, få framdeles anföra något uti detta Arbete. Blifve hans Efterdöme altid så verksamt på andre, som han Sjelf varit verksam! — Stockholm, d. 16 Jun. 1807.

GJÖRWELL.

LÅNGDER.

LEFVANDE *Personer.*

EHRENHEIM, (Frih. *Fred. Wilh. von*), Cancellie-President och Commendeur af K. Nordstjerne-Orden, valdes af K. Vetenskaps-Societeten i Upsala d. 20 Dec. 1806 til des Heders-Ledamot; äfven som s. dag vidare valdes til Heders-Ledamöter Hr StatsSecreteraren vid Inr. Civil-Expeditionen o. Com. Frih. *Matth.* ROSEN-

BLAD, och Hr Biskopen i Calmar samt Led. af Kgl. Nordstjerne-Orden Doct. *Mart. Ge.* WALLENSTRÅLE; och til Ordin. Ledamot Hr D. *Adam* AFZELIUS, Botanices Demonstrator i Upsala: hvilkas Val sedermera af Societetens Protector, H. K. H. Hertigen af Södermanland, d. 19 Febr. 1807 stadfästades

ZIBET (Frih. *Christof. Bogislaus*), Hof-Canceller, Commendeur af K. Nordst. Orden och en af de Aderton uti Svenska Academien, erhöll d. 16 Maji 1807 Introduction inom Första Classen af Ridderskapet och Adeln, samt under N:o 325 ibland Friherrarne *). Han återkom i Maji mån. 1807 til Stockholm **), och både tilträdde Förvaltningen af Hof-Cancellers-Åmbetet, och tog et rum uti den af K. M:st, under Des Frånvaro, tilförordnade Regeringen.

BERGSTEN (D. *Eric*), Kongl. Hof-Prädikant, Prost och Kyrkoherde i S. Catharinæ Församling i Stockholm, samt Capellan vid K. M:sts Orden, utn. af K. M. d. 4 Apr. 1807 til Des Öfver-Hof-Prädikant †). Han är Nerikes-bo, född

1747,

*) Inrik. Tidn. n. 53. Om denne Herres Uphöjelse uti Friherre-Stånd 1805, se Brefv. Band. 3, s. 125.

**) Om Åfresan ifrån Hufvudstaden, se denna Brefväxl. Band. 3, s. 125.

†) Post-Tidn. n. 56.

1747, blef Magister 1773, Präst 1775 och Extraord. Esquadr. Prädikant vid Kgl. Lif-Regementet til Häst samma år, Extraord. Kgl. Hof-Prädikant 1778, och Ordinarie 1782, Kyrkoherde i Warberg 1783 och Härads-Prost 1784, Kyrkoh. i S. Catharinæ Församling i Stockholm 1794, Theol. Doctor 1800, och Capellan vid de Kongl. Orden 1801.

HISTORISKA *Artiklar* för *Ungdomen*. *).

8. RADLOFF (D. *Fr. With.*), Provincial-Medicus uti Roslagen, erhölt af K. M. d. 26 Febr. 1805 Professors Namn och Heder, samt Befordringsrätt **). Han anträdde kort efter en *Resa* til *Tyskland*, förnämligast i affigt, at lära sig känna de därvarande Författningar och Inrätningar, rörande *Skogarnes* Plantering, Vård och Bruk; — och återkom följ. året. Han var tillika Förste Secreterare uti Kgl. Finska Hushållnings-Sällskapet, och utnämndes d. 2 Jun. 1806 af Hans Excel Academie-Cancelleren i *Åbo* til Ordin. Medicinæ Adjunct och Botanices Demonstrator vid Academien derstädes †), samt uti Ledigheten efter Hr D. *Joh. Fr.* WALLENIUS, som hade blifvit

*) Om dessa Artiklars Beskaffenhet och Föremål, se St. 4, s. 58.

**) Post-Tidningen för samma år, n. 37.

†) Åbo-Tidningen, samma år, n. 66.

vit af K. M. d. 26 Febr. 1805 utnämnd til Eloq. Professor vid fören. Academie. — Hr Prof. RADLOFF är en ibland de af våre Läkare, som tillika är Svensk Historicus, samt i synnerhet en af våre kunnigaste och noggrannaste Topographer, hvarom vitna hans: Beskrifning om *Åland* *), Åbo. 1795, 8; samt Beskrifning om *Norra* Delen af *Stockholms-Län*, uti 2:ne. Band, Upsala, 1804 och 1805, i 8. Medelst dessa berömvärda Arbeten bör han fogas til de fören. Läkare, som gjort sig förtjente äfven om Svenska Historien, nämligen här någorlunda efter Tiden upräknade: Landshöfdingen och Præses i K. Collegio Medico Urban *Hjärne*, död 1724, 1); Olof *Rudbeck*, Far och Son, begge Medic. Professorer i Upsala, döde 1702 och 1740, 2); Lars *Roberg*, Medic. Professor i Upsala, död 1742, 3); Joh. Jac. *von Döbeln*, Medic.

*) Hvar han då var Provincial-Medicus, men flyttades sedan til Roslagen.

1) Författat: Beskrifning om sin Resa ifrån Stockholm och genom Norrland 1685. Se Warmholtz Biblioth. Hist. Sveog. Del. 1, s. 108, n. 281.

2) Hvem känner icke Fadrens Atlantica? Sonens Lapponia illustrata & Iter per Uplandiam etc. utkom i Upsala 1701, 4.

3) Hans blott handskrifna Collectanea til Svenske Läkares Lefvernesbeskrifningar äro af mycket värde, och åberopas ganska ofta uti nedann. Arbete af Prof. Bergius. Se Talet, s. 170.

dic. Professor i Lund, död 1743, 4); Kilian *Stobæus*, Kgl. Archiater och Historiarum Prof. i Lund, död 1742, 5); Carl *von Linné* Fadren, Kgl. Archiater, samt Medic. o. Bot. Prof. i Upsala, död 1778, 6); Abrah. *Bäck*, Kgl. Archiater och Præses i K. Collegio-Medico, död 1795, 7); Johan Otto *Hagström*, Provinc. Medicus i Östergöthland, död 1792, 8); Herm. *Schützercrantz*, Kgl. Archiater, död 1802, 9); Pet. Jon. *Bergius*, Medic. och Pharmacent.

4) Känd för sin Historia Acad. Lundensis, Lund 1740, f. in 4.

5) Han var en Lagerbrings både Lärare och närmaste Företrädare uti den Historiska Professionen. Af hans flere väl utarbetade Histor. Dispp., vil man anföra: Tria Monumenta Historica Lundensia, och de Numis & Sigillis Lundensibus, hvilka jämte flere hans Academiska Arbeten finnas tilhopa trykte, och utgifne under Namn af hans Opuscula, Danzig, 1752, 4.

6) I affeende på hans utgifna Resor på Öland och Gothland, samt uti Skåne och Westergöthland, innehållande tillika Anteckningar uti Sv. Historien. Se Warmholtz, anf. St. n. 276, 277 och 279.

7) I affeende på hans Minne öfver fören. Archiat. von Linné: en Biographie, såsom icke öfver vanlig Man, icke heller af vanlig Beskaffenhet.

8) Resa genom Jämteland, och Beskrifn. om Hernösand. Se Warmholtz, n. 283 och 686.

9) Svenska Konungars Olycksöden m. m. Stockh. 1775, 8.

cent. Professor i Stockholm, död 1790, 10); och Flere, 11). — Af ännu lefvande och hithörande Läkare intager visserligen första rumet Hr Sven *Hedin*, Kgl. Lif-Medicus, som uti: Vetenskaps-Handlingar för Läkare och Fältskärer, äfven som uti des: Vetenskaps-Journal för L. och F., infört Lefvernes-beskrifningar öfver Svenske Läkare til et antal öfver 30, jämte deras tilfogade graverade Portraiter. — Mig har äfven blifvit försäkradt, at Hr Assessoren Joh. Fr. *Sacklén* samlar til et Historiskt Arbete rörande Medicinen och Läkare uti Sverige. — Härtil får man nu ock fogа Hr Ge. *Wahlenberg*, hvars särskilda Artikel följer här näst efter. — Hvilken för Ynglingar upmuntrande Tafla, at finna så många Läkare, hvilke, sedan de förvärfvat sig alla de — sannerligen

10). Han bör här anteknas för sit: Inträdes-Tal uti K. Vetensk. Acad. 1758. om Stockholm för 200 år sedan och nuförtiden, samt om den Medicinska Vetenskapen m. m. Talet är en Bok af 272 sidd. i 8, och hvars senare el. drygare Del är det förnämsta, som utkommit, rörande Historien om Medicinen, Chirurgien och Pharmacien hos ofs; men man bör dock, med al Sanning och Tacksamhet tilfoga, at alla Materialierne til detta så märkvärdiga och rikhaltiga Tal blifvit lemnade af Prof. Bergii Broder, Banco-Commissarien *Bengt* BERGIUS (död 1784), och som likaledes hade Utgifnings-mödan af detta Arbete.

11) Anhållet om Rättelser och Tilökningar.

ligen icke få — Infikter, fom hörde til deras egenteliga Kall och Göromål, tillika uti en för dem främmande Vetenfkap uplyft och gagnat: Dem tilfalle härföre all fkyldig Tack och Heder.

9. WAHLENBERG (D. *Georg*). Född uti Wärmeland 1780, blef han fåfom Studerande infkrifven vid Upfala Academie 1792, famt antog där, efter alla aflagda Prof, Graden fåfom Med. Doct. d. 13 Jun. 1806. Han är Amanuens vid Natural-Cabinettet i Upfala fedan 1801. För Natural-Hiftorien, i fynnerhet Botaniken, har han gjort flere Refor, fåfom til Tyfkland 1796, Dalarne 1797, Gothland 1799, Torneå - Lappmark och Norrfka Nordland 1800, famt Kemi-Lappmark och Norrfka Finmarken alt til Nord-Cap 1802. Uti innevarande år har han anträdt en ny Refa til Lappland, egenteligen, för at dymedelft återföra en fullftändig *Flora Lapponica;* famt har til den ändan erhållit et Refe-Underftöd af K. Vet. Academien. Af hans utgifna Arbeten uptages här blott: Geografifk och Ekonomifk *Befkrifning* om *Kemi-Lappmark*, med Geografifk Karta. Stockh. 1804, 4.

10. SÖDERBERG (M. *Jon. Pet.*), Rector Scholæ i *Carlshamn*, har år 1805 *vaccinerat* 408 Barn och Perfoner; och fåfom han af alla, hvilke icke äro Läkare el. Chirurger, vaccinerat det ftörfta Antalet

let under fören. år, och dymedelst visat en berömelig Nit at befrämja denna välgörande Uptäckt, och at frälsa så många Männifskor ifrån Döden eller Skador; så har ock Hans Kgl. M:st. behagat, til Belöning härföre, tildela denne Patriotiske Medborgare den Guld - Medaille af 15 Ducaters vigt, som har Påskriften: *Illis quorum meruere labores* *).

*) Inrik. Tidn. 1807, n. 8.

GRANSKNINGAR och RÄTTELSER.
Uti Brefväxlingen.

BAND. 4, s. 94. Det, som därstädes anföres, i anledning af et gjordt Besök på Rydboholm, om Eremiten, bör, enligt Hr Författarens til Utgifvaren lämnade skrifteliga Försäkran, ingalunda förstås om Eremiten på Rydboholm, utan "om Eremitens Tilstånd *i almänhet*".

KUNGÖRELSE.

Denna Brefväxling utdelas här i Stockholm hos Fru Drake på Stora-Nygatan och Huset N:o 120, mot Prenumeration med En Riksd. Riksg. på detta Femte Band. De Fyra föreg. Banden uplåtas samt häftade til Fyra R:d. o. 16 sk. Rg. Stockh. d. 23 Jun. 1807. GJÖRWELL.

STOCKHOLM,
Tryckt hos Directeuren JOHAN A. CARLBOHM,
1807.

BREFVÄXLING;

med tilfogade

BREFSAMLING, LÅNGDER

och

BILAGOR.

FEMTE BANDET; *Stycket* 6.

BREFVÅXLING.

93.

Ifrån Hr *Olof* WORM, Profeſſor och Rector vid Latinſka Skolan i Horſens; dat. *Horſens*, d. 18 Jun. 1807.

Innehåll:

Det uti Horſens lefvande och utflöcknade Ryſka Iwanſka Huſet.

Min Herres Bref af d. 5 Jun. ſiſtl. har gjort mig mycket nöje, och får jag härmedelſt meddela de begärde Underrättelſer om det Förſteliga Hus, ſom lefvat någon tid härſtädes, men är nu aldeles utflocknadt.

De Förſtelige härvarande Perſoner af det Ryſka Iwanſka Huſet voro Fyra, nämligen: 1) Prinſeſſan CATHARINA, född i Petersburg d. 26 Jul. 1741, och död i Horſens d. 21 Apr. 1807. 2) Prinſeſſan ELISABET, född d. 7 Jan. 1743, och död i

G Hor-

Horsens d. 20 Oct. 1782. 3) Prins PETER, född d. 30 Mart. 1745, och död i Horsens d. 13 Jan. 1798. 4) Prins ALEXIUS, född d. 9 Mart. 1746, och död i Horsens d. 22 Oct. 1787.

De kommo alla fyra til Horsens den 13 Oct. 1780, och ifrån Kolmogori, en Stad med Fästning *), nedan om Archangel, dit de först fördes, och sedan sjöledes förbi Nordcap til Bergen uti Norrige, hvarifrån Resan vidare fortsattes til Fladstrand **) uti Norra Jutland, därifrån til Ålborg, och kommo sluteligen landvägen til Horsens †).

De bekände den Grekiska Kyrkans Religion. Deras Gudstjenst bestriddes af en Rysk Präst eller Pope och tvänne Sångare, uti et eget därtil inrättadt Capel.

De

*) *Kolmogori* är numera en ringa Stad, och ligger Fästningen på en Holme uti Dwinaströmmen. På densamma höllos deras Föräldrar uti Fängelse, och dog deras Moder, Storförstinnan Anna, 1746. *Archangel*, en stor Handelsstad, ligger vid Dwinan, men närmare des Utlopp uti Hvita Hafvet.

**) *Fladstrand*, en Köping och Hamn, nyttig och sökd förnämligast af skepp, som komma ifrån Norrige.

†) *Horsens* är en Stad uti Jutland och Århus Stift eller Höfdingedöme, af medelmåttig storlek, men välbelägen vid en Vik af Cattegat, samt drifver god Handel, och har flere Fabriker; där finnas 2:ne Kyrkor och en Latinsk Skola.

De ligga begrafne uti den af Kyrkorna i Horsens, som kallas Kloster-Kyrkan (har också tilförene, eller uti Catholska Tiden, varit en Franciscaner Kloster-Kyrka), uti et för dem där inrättadt Chor.

De bodde uti et Palais, som för dem var bygdt och sammanfogadt af 2:ne enskylde Hus, och låg vid Stadens Torg.

Hofvet hade en Chef, som var Kammarherre, en Intendent, en Cavailler, 2:ne Hof-Damer, en Lif-Medicus, 2:ne Kammartjenare, utom hvad til et Hofs subalterna Betjening hörer.

De lefde uti Stillhet och voro här älskade. Prinsessan Catharina hade et ädelt Tänkesätt, et godt och särdeles medlidsamt Hjerta, samt var mycket gudfruktig. De talte Ryska och litet Tyska. Deras Lecture bestod mäst uti andeliga Böcker. De hade knapt ägt någon annan Undervisning, än den deras Fader Prins Anton Ulric sjelf gaf dem. De förlorade sin Moder tidigt, ty hon dog i barnsäng efter Prins Alexius 1746.

Prinsessan Catharina ärfde sina Syskon, och insatte åter til sina Arfvingar de begge Kgl. Prinsarne *Christian Fredric* och *Fred. Ferdinand* af Dannemark *). Detta

 Arf

*) Söner af den år 1805 afl. Arf-Prins *Fredric*, Son af Kon. Fredric V:s senare Gemål, *Juliana Maria*, Prinsessa af Huset Br. Wolfen-

Arf består, så vida man vet, uti den Besparing, som blifvit efter hand gjord af den årliga Pension, som detta Förfteliga Hus drog ifrån Ryssland, och förblef alt til Prinsessan Catharinas Död densamma oafkortad, oagtadt hennes Syskons efterhand timade Dödsfall.

Öfver dessa numera alla aflidna och ogifta Förfteliga Personer är uti deras Graf-Chor upsatt en svart Marmortafla, på hvilken med förgylda Bokstäfver läses:

Hoc
Mausoleum sacrum est
Duobus Principibus
Sororibusque totidem
Domus Serenissimæ
Brunsvico - Luneburgensis
Bonitate
CATHARINÆ II
Et cura
CHRISTIANI VII
Et
JULIANÆ MARIÆ.
Vitam traduxerunt
Hac in Urbe
Quietam.

Så mycket til Svar *). Framlefver - -

TIL-

büttel, död 1796, och Syster til deras Fader, Prins *Anton Ulric.*

*) Til Uplysning af detta Bref hörer den här i Stycket efteråt förekommande Artikeln: IWANSKA *Huset* ibland dem för Ungdomen.

Tillägning.

När den *sista* Personen af det Iwanska Huset, eller fören. Prinsessa *Catharina*, hade i sistl. April med Döden afgåt i *Horsens*, Stad uti Jutland, tog jag mig den friheten, och anhöll genom Bref til därvarande Rectoren vid Latinska eller Trivial-Skolan, som det hos oss heter, Hr Professor *Olof* Worm, om de för min Döds-Längd nödiga, men endast almänt kända, Underrättelser, rörande de Personer af fören. Hus, som til slut lefvat och dödt i Horsens. Denne lärde Man hade ock den stora Godheten, at genast besvara mina Frågor, och såsom detta Svar innehåller endast publike Saker, så införer jag ock härmedelst detta Bref i sammandrag, samt uti Svensk Öfversättning. Hr Professor Worm är af den i långlig tid för sin Lärdom uti Dannemark så berömda *Ätten* Worm, af hvilken vi äfven här hos oss känne den D. Olof *Worm* den *Äldre*, född 1588 och död 1654, äfven både Medic. Professor och Antiquarius, likasom vår Olof *Rudbeck* den *Äldre*. Til denne Ätt hörer ock en annan och om Nordiska Lärdoms-Historien mycket förtjent Man, Hr Jöns *Worm*, Professor och Rector vid Latinska Skolan i Århus, hvar han ock var född 1716, och har utgifvit et, äfven för oss här uti Sverige, mycket

brukbart Verk: *Lexicon* over Danſke, Norſke og Islandſke *lärde Månd;* Del. 1 - 3; Helſingör och Köpenhamn, 1771 -- 84. 8. Til den Tredje eller ſiſta Delen har förſtn. Hr Profeſſor Olof *Worm* i Horſens ganſka mycket bidragit, om hvilken vittre Man jag får här endaſt nämna, at han, född 1756, njutit ſin lärda Underviſning af fören. Prof. Jöns Worm ſin Morbroder, och at han, vid ſin Examen til Student i Köpenhamn 1775, erhöll icke mindre än 39 *Bene*, ſamt undergick ſedan därſtädes alla ſina Tre Examina: den Philoſophiſka, Theologiſka och Philologiſka med Vitnesbördet: *Laudabiliter.*

GJÖRWELL.

94.

Ifrån Hr Domproſten D. *Sven* BÅLTER; dat. *Wexiö*, d. 8 Mart. 1759.

Innehåll:

1) Aſtronomiſka Obſervationer af Lisle. 2) Reſa genom Siberien af Gmelin. 3) Företrädet af Linnéiſka Syſtemet. 4) Brefväxling.

-- Vid min Reſa til Ryſsland *) fick jag tvänne Commiſſioner, en af framl. Aſtronomiæ

*) Var då Kgl. Hof-Predikant, när han 1744

nomiæ Professoren And. *Celsius*, och den andre af nuvarande Hr Archiatern *Linnæus*. Celsius berättade mig, at Prof. *de Lisle* *), som då vistades vid Academien i Petersburg, hade många rara Samlingar af Observationer i Astronomien ifrån China, Africa och hela Europa. Men et ogrundadt rykte hade bibragt honom, at bemälte Professor förfallit til någon mindre ordentlig lefnads-art, hvarföre han mig anmodade at bidraga, det måtte samma oförlikneliga Samling icke förströs, utan sättas i säkerhet. Hvad hände? — Jag hade icke två dagar varit i Petersburg, förr än Prof. de Lisle gjorde mig et besök, uptäckte för mig, at han redan begärt afsked, och at hans Astronomiska Samlingar stodo i fara, at tagas ifrån honom; hvarföre han begärde, det ville jag dem emottaga och göra deraf det bruk, jag hälst behagade. Et så

 oför-

följde, såsom LegationsPrädikant, med vår Ambassadeur RiksRådet Grefve Cedercreutz til Petersburg.

*) *Joseph Nicol. de* Lisle, född i Paris 1688 och til Astronom, följde han tidigt samma Vetenskap, besökte 1724 Newton och Halley i England, kallades 1726 til Ryssland, kom först dädan 1747, och blef Astron. Prof. vid College Royal i Paris, samt räknade en Lalande och en Messier ibland sina förnämsta Lärjungar. Han hade en förträffelig Moralisk Caractere, upnådde 80 år, och dog 1768

oförtänkt Förtroende kunde jag ej annat, än på det högsta erkänna. Jag tog Observationerna emot, packade dem in uti 2:ne kistor och sände dem til Sverige, och, när de Lisle minst förmodade, lämnade jag honom Fransyske Ambassadeurens i Stockholm Quittence, at Samlingarne voro riktigt i hans händer lefvererade. De blefvo sedan sände til Paris. Detta tilfälle tilskyndade mig denne store Mans bevågenhet, så at han anförde mig på alla de ställen, som kunde gifva mig underrättelse om Litteraturens tillstånd uti Ryssland; hedrade mig ock sedermera med åtskilliga Bref. — Den så mycket behagelige Lisle anförde mig, ibland andre, hos Professor *Gmelin* *), med hvil-

*) D. *Joh. Ge.* GMELIN var född i Tübingen 1709, kom 1727 til Petersburg, blef där Prof. i Chemien och NaturalHistorien 1731, reste på Käjserl. Befallning och Kostnad igenom Siberien 1733 — 1743, återvände 1747 til sit Fädernesland, blef 1749 Botan. och Chym Professor i Tübingen, och dog 1755. Hans *Flora* Siberica, bestående af Tom. I — IV, utkom i Petersburg och i 4:o. Hans *Reisen* durch Siberien utkommo i Göttingen 1751 och 52, uti 4 Delar i 8. — Denne Gmelin får icke förblandas med en hans Slägtinge, D. Sam. Gottlieb *Gmelin,* född ockfå i Tübingen och 1744, reste, blef Historiæ Natural. Prof. i Petersburg 1766, och anträdde för sin Vetenskap 1767 en vidlöftig Resa genom Ryssland, men under hvilken han, fången af en Chaitakisk Chan, olyckligtvis dog d. 27 Jul. 1774.

hvilken jag sedan hade sällskap hvar vecka under mit vistande i Petersburg. Det är den Gmelin, som var med på den stora Siberiska Beskickningen under Käjsarinnan Annas Regering. Han visade mig alla sina Samlingar på samma Resa. Han gjorde sig den mödan, at låta mig se sin *Flora Siberica*, som han då utarbetade, af hvilken han sedan sände tre Exemplar til Sverige, et til Domprosten Doct. Celsius, det andra til Archiatern Linnæus, och det tredje til mig, men hvilket jag gaf til Archiater Bäck. Han gaf mig åtskilliga Siberiska Frö, som jag sände til Arch. Linnæus, och äfven tre rara lefvande Växter i krukor, som jag hemförde til Academiæ - trägården i Upsala. Han berättade mig äfven om tilfället til sit Förtroende för Linnæus. Då han reste från Petersburg, trodde han sig kunna fullgöra sit värf i anledning af Methodo Rivino - Tourneflortiana; men så snart han träffade åtskilliga okända och obeskrifna Örter, fann han des Otilräckelighet. Han blef derföre nödsakad, at skrifva til Petersburg, och begära at Academien ville sända efter honom alla Linnæi Arbeten. "Då började jag läsa på nytt Botaniken," sade han, "och ju mer jag läste, ju mer ljus erhöll jag, hvarföre jag ock i mit sinne välsignade den Författare, som nu bidrog, at jag med nytta och heder

der kunde fullgöra min skyldighet." — Igenom mig begynte han sin Brefväxling med Arch. Linnæus, som sedermera continuerade. Och af detta tilfälle kom jag äfven i Correspondence med Gmelin, sedan jag återkommit til Sverige, då jag sände honom alt hvad i Botanicis och Historia Naturali utkom hos oss. Han satte et utmärkt värde på Urban Hiärnes utgifna Arbeten, dem jag samlade så många jag kunde öfverkomma. — Hvad min öfriga Brefväxling angår, så har jag nu i senare tider corresponderat med Hr Arch. *Linnæus* om Bibliska Örter, med Hr Arch. *Bäck* om Bibliska Sjukdomar, med Not. Consistorii Holmensis Hr M. *Gråberg* uti Exegesi Biblica, samt med Hr Revisions-Secreteraren *Ehrenstråle* och Hr Canc. Rådet *von Stiernman*, både uti Jurisprudentia Ecclesiastica och Historia Patriæ Ecclesiastica. Nyl. har ock Hans Excellence, RiksRådet Hr Grefve *Tessin* visat mig den nåden och med egen Hand hedrat mig med åtskilliga Bref uti Svenska Historien och Kyrko-Historien *). . .

*) Denna Brefväxling förde den så vördnadsvärde Mannen förnämligast i affeende på sina begge Verk: Vår Frälsares Historia; och Kyrko-Ceremonierna.

LÅNG-

LÅNGDER.

HISTORISKA *Artiklar* för *Ungdomen* *).

11. IWANSKA *Huset* uti Ryssland **). Det nu uti Ryssland regerande Käjserliga Huset *Romanow* — inhemsk Adelig Ätt — kom, efter fleråriga inbördes, äfven utvärtes Krig, på Thronen år 1613, då *Michael* Fedorowitsch valdes til Czar, och dog 1645, samt efterträddes af sin Son *Alexius* Michaelowitsch, som dog 1676, lämnande Regeringen åt sin Son *Fedor* Alexiewitsch, men hvilken dog ung och barnlös 1682; då hans begge Bröder *Iwan* och *Peter* Alexiewitsch skulle föra en *samfäld* Regering. Iwan var född 1663, men af svaga Förståndskrafter, och Peter, född 1672, var däremot begåfvad med starka Sinnesegenskaper; deras Sam-Regering varade endast til 1689, då Iwan uphörde at taga någon vidare

*) Til dessa Artiklar höra i synnerhet: BIOGRAPHIER, TOPOGRAPHIER, CARACTERER och EFTERDÖMEN, samt mot dessa Föremål svarande HÄNDELSER. Med UNGDOM åter förstås *Den*, som redan äger för den Historiska Vetenskapen vederbörlig Underbygnad.

**) Denna Artikel står i närmaste Förbindelse med *Brefvet* 93 här frammanföre; ty det ena uplyser det andra.

dare del uti Regeringen och dog 1696; Peter blef såledés ensam regerande alt til sin död 1725. Hans äldre Bror Czar Iwan hade dock lämnat tvänne Döttrar efter sig, nämligen: *Catharina*, gift med Hertig Carl Leopold uti Meklenburg-Schwerin, af hvilket gifte åter föddes Prinsessan Elisabet Catharina — om hvilken strax nedanföre; — och *Anna*, gift med Hertig Fredric Wilhelm uti Curland, blef Enka 1711, och 1730 efter Käjsaren Peter II (Peter I:s Sonsson) Käjsarinna uti Ryssland, såsom Doter af den här fören. äldre Brodren och Sam-Regenten Iwan. — Man får härvid påminna sig, at Czar Peter, Czar Iwans yngre Bror, bemägtigade sig hela Regeringen, gaf sig sluteligen Namn af Käjsare och införde en ny Successions-ordning, som uteslöt Iwans Ätt, och til följe af hvilken, efter Käjsar Peter I:s död 1725, steg på Thronen hans Gemål Catharina, och, efter hennes död 1727, Peter I:s Sonsson Peter II *), men som dog barnlös 1730. Då hade efter Peter I:s Successions-stadga hans då enda lefvande Barn, och af hans senare Gemål och Efterträderska Catharina, Prinsessan Elisabet, född 1709, bordt komma på Thronen, men genom en Förbin-

*) Son af Alexius, född af Peter I:s förra Gemål Eudoxia, och död 1718.

bindelse emellan de Store uti Rysland, ibland hvilka många voro missnöjde med Peter I:s gjorda Förändringar, inkallades fören. Enke-Hertiginna *Anna*, Czar Iwans yngre Doter, och sattes på Ryska Thronen 1730. Hon regerade alt til sin Död d. 28 Oct. 1740, men utan Barn, hvadan hon åter, för at fästa Kronan vid sin egen närmaste eller Iwanska Grenen, hade til sit Hof kallat sin här fören. Systerdoter ifrån Meklenburg-Schwerin, Prinsessan Elisabet Catharina, som antog både Ryska Religionen och Namnet *Anna*. Hon var född 1718, och gifte sig 1739 med Prins *Anton Ulric* af Brunswik-Wolfenbüttel, född 1714 och Broder til den regerande Hertigen Carl, samt hade fåt med honom, ännu uti sin Mosters, Käjsarinnan Annas, lifstid, eller d. 23 Aug. 1740, en Son, kallad *Iwan*. Han, ännu en späd Prins, förklarades för Käjsare uti Rysland, skulle dock stå under Hertig Ernst Johans *) af Curland Förmynderskap, som Regent; men Prinsens Mor Storförstinnan Anna, med tilhjelp af en Herraförbindelse, förändrade åter detta redan i Nov. 1740, och förklarade sig för Regentinna; men hennes Styrelse räckte dock endast til Dec. 1741, då förenämnda Prinsessa Elisabet, Peter I:s Doter, genom en

*) Af Adeliga Huset Biron, och Gunstling hos Käjsarinnan Anna.

en ny Herraförbindelse, störtade den unge Iwan ifrån Thronen, satte sig på densamma, och bibehöll sig vid Regeringen alt til sin död 1762, hvarefter hennes Systersson, Peter III, af Huset Holsten-Gottorp, kom på Thronen. Peter I:s egen närmaste Ått eller Gren kom på detta sätt uti återbesitning af densamma, men hörer icke hit, at vidare omförmälas. — När Käjsarinnan Elisabet på fören. sätt kom på Thronen, afsatte hon icke allenast Iwan, utan höll honom ock uti et särskildt strängt fängsligt förvar, uti hvilket han ständigt qvarhölls, samt ogift, alt til sin våldsamma Död d. 5 Aug. 1764 på Fästningen Schlüsselburg. Hans Föräldrar Regentinnan Anna och Prins Anton Ulric, med deras enda då redan, eller d. 26 Jul. 1741, födda Doter, Prinsessan *Catharina*, fördes fångne långt in uti Ryssland, vistades dock mäst, och såsom Statsfångar, på en Fästning, Kolmogori, hvar Modren dog d. 19 Mart. 1746, men Fadren afled först 1776 *). De hade under deras Förvisning aflat trenne Barn, (se det åberopade Brefvet); men då efter deras Död för dessa olyckliga Personer flere Ansökningar gjordes af de beslägtade Hofven i Berlin, Köpenhamn och Brunswik hos Käjsarinnan Catharina II, Käjsar Peter III:s Ge-

*) Dödsorten och dagen äro mig icke med säkerhet bekanta.

Gemål och Efterträderſka, beviljade hon deſſa Fyra Förſteliga Perſoners Entlediggande utur Fångenſkapen och fria Afreſa ifrån Ryſsland, då de ſedermera, på ſätt ſom förenämnde Bref omförmäler, kommit 1780 til Dannemark, hvar deras Faſter, Enke-Drotningen Juliana Maria, (död 1796), då ännu lefde. Med fören. Prinſeſſa Catharina, ſom öfverlefde alla ſina Syſkon, - - ingen af dem alla fyra gift - - och död i Horiens d. 21 Apr. 1807, *utſlocknade* ſåledes aldeles förenämnda *Iwanſka* Hus uti Ryſsland; — och är nu det *Petrinſka* Huſet - - tillika et Holſten-Gottorpiſkt Hus - - uti ren och oqvald Beſitning af Käjſerliga Ryſka Thronen *).

*) Om alla deſſa Regerings-Förändringar kan läſas uti de förnämſta, äfven våra inhemſka, Hiſtoriſka Handbocker; man har blott för Sammanhangets ſkull förbundit dem här tilhopa på et ſtälle.

Kun-

Kungörelse.

Denna Brefväxling utdelas och finnes här i Stockholm til salu hos Fru Drake på Stora-Nygatan och Huset N:o 120, mot Prenumeration med En R:d. Riksg. på detta Femte Band, des Bilagor med inberäknade. Särskildta Stycken säljas icke, utan blott Stycket 3, för den däri varande och började Längden: Historiska *Artiklar för Ungdomen*; äfven som, för den uti samma Stycke anförda Orsak, de *Fyra föregående* Banden af denna Brefväxling, ännu uplåtas til *Fyra R:d. R:g.* Detta här fören. *Tredje* Stycke, til hvilket fogas et Kopparstick, föreställande den uti Brefvet 85 omförmälde Stenen vid Calmar, kostar 4 skill. R:g. Stockholm, d. 25 Jul. 1807.

Gjörwell.

STOCKHOLM,
Tryckt hos Directeuren Johan A. Carlbohm,
1807.

BREFVÄXLING;
med tilfogade
BREFSAMLING, LÅNGDER
och
BILAGOR.

FEMTE BANDET; *Stycket* 7.

BREFVÄXLING.

95.

Ifrån Hr Archiatern *Carl von* LINNÉ; dat. *Upsala*, d. 24 Oct. 1760.

Innehåll:

Hans Lärjungar, Arbeten, Förtjenster och Uppoffring för sin Vetenskap: Natural-Historien.

Af mine Utländske Auditorer *) hafva många varit ifrån Norrige, äfven flere Danske, tvänne i år, tvänne Tyskar hafva äfven varit här i år. Flere Ryssar hafva

H också

*) Jag anhöll genom Bref om denna Underrättelse, och har altid hållit detta Svar för et af de förnämsta uti min Samling. Nu ligger det under Almänhetens ögon, samt läses med Beundran, Vördnad och Tacksamhet.

ockſå hört mig. Doct. *Schreber* *) är Profeſſorens Son i Bützow. Doct. *Burmannus* är Son af Profeſſor Botanices i Amſterdam, en af de ſtörſte Botanici på vår tid, ſom utgifvit Theſaurum Zeylanicum i 4, Plantas Africanas i 4; Herbarium Amboinenſe, 7 Tomer i folio, och Plantas Americæ Plumerianas, 10 Delar i folio. Den unge B. är hans enda barn; Prof. Burman är Brorſon til den lärde Criticus, Profeſſor i Leyden. — Sedan Doctor *Celſius* **) utgifvit ſin lärda Tractat de Plantis Biblicis, ſåg man hvad fordrades i de ſtycken, om man rätt ſkulle uplöſa knutarne, ſamt at det ej kan ſke, utan man rätt kände Växterne Botanice, och viſste hvilke där växte. Til den ändan ſände jag *Haſſelqviſt* förnämligaſt. Flora Palæſtina utgaf jag efter hans Död, och efter hans ſamlade Örter in loco; men Orientaliſterne ſaknade de Namn, ſom nu brukas på Växterne. Konungen i Sardinien ſände til den ändan förl. år *Donati* til Arabien; han tog med ſig en ung Franſos, men blef beſtulen i Alexandria, och alt hans ſällſkap gick

*) Härmed förſtås nu Käjſ. Rådet Hr D. *Johan Christian Daniel von* SCHREBER, Hiſt. Nat. Prof. i Erlangen och Preſident i Acad. Nat. Curioſorum, ſamt Utgifvare af flere vår Store Linnés Arbeten.

**) D. *Ol.* CELSIUS, Fadren, Dom-Proſt i Upſala; Författare til Hierobotanicon.

gick ifrån honom. Om han kommit längre är ovisst *). Den lärde *Michaelis* i Göttingen dref samma sak genom Konungen uti Dannemark, samt föreslog Professor *Forskål* därtil, som hos mig, både före och efter sin återkomst ifrån Tyskland, gåt igenom alla delar af Natural-Historien mer än snart sagdt någon annan; så at aldrig någon kunde dertil vara mera vuxen: utom dess, at han är stark uti Orientaliska Språken och solid i mäst all annan Erudition **). — Af mine Disciplar är *Ascanius* Prof. Hist. Nat. i Köpenhamn †). Doctor *Holm*, som nu är död, var här 2 gånger, först et år, senare gången på 3:dje året, blef Professor i Köpenhamn ††). Af mine

H 2

*) Hr *Vitilianus* Donati, Phys. Prof. i Turin, kom ända til Persien, och dog på 1770-talet; jag känner icke mera om honom: önskade mig underrättelse om Resan, Dödsorten och året.

**) Och denne så förträffelige Man blef et Offer för Vetenskaperne, och midt under sin Orientaliska Resa, ty han dog 1763 i *Jerim*, Stad uti Arabien.

†) D. *Peter* Ascanius erhöll vid sin hemkomst 1759 fören. Profession, och blef 1776 Bergshauptman Sunnanfjälls uti Norrige; läter vara död.

††) Hr *Ge. Tycho* Holm, född 1726 på Fyen, reste 1750 och 1754 til Upsala, för at få höra vår Store Linné, blef ock där Med. Doctor 1757, samt efter hemkomsten Oecon. Professor i Köpenhamn 1759, men

ne nu Resande i Saken är Directeur *Alströmer* i Spanien, som ständigt hugnar mig med de lärdaste och interessantaste Bref. Hr *Solander* är i England, och gör de solidaste Observationer i alla Tre Naturens Riken. Hr *Montin* gick först på året, som Skepps-Prädikant, til Ostindien. Hr *Logie*, som upvuxit i Alger, har i sommar varit uti Gibraltar och gjort vackra Samlingar *). — Men månge, som jag aldrig sett, hedra mig med det de säga sig varit mine Disciplar af mine Verk, såsom *Browne*, hvilken utgifvit det vackra Verket öfver Jamaica **). *Jacquin* i Wien, som ny-

dog samma år, til stor Skada för Vetenskapen, och för des Fäderneslands.

*) Hr *Alex.* LOGIE var Son af Kgl. Svenske Consulen i Alger, Hr Ge. Logie, och Svåger til den Fadren succederande Consulen, Hr Eric *Brander* — nu Commerce-Rådet *Sköldebrand* — född i Alger, gjorde Resor i Europa, kom til Sverige, studerade i Upsala, äfven under Linné, samt blef en af hans Correspondenter; återkom til Alger, för 1766 til Italien och därifrån til England, engagerade sig där uti Ostindiska Compagniets tjenst, och reste omkring 1768 til Ostindien med en Fregat, men om hvars öde man alt sedan ej fått någon den minsta underrättelse; säkert, at den på et eller annat sätt förgåts.

**) *Patrick* BROWNE, Med. Doct., död 1790; har utgifvit: Civil and Natural-Histor. of Jamaica, 1756, folio, andra gången uplagd 1789, samt beskrifvit en stor myckenhet af

nyligen hemkommit ifrån America, där han varit på Käjsarens omkostnad, utom många andra i England, Italien, Frankrike och Tyskland. Tre unge Herrar *Demidoff* med deras Gouverneur hafva hört mig i sommar, och komma åter ifrån Stockholm hit. De äro extraordinairt quicka ingenia, som just hugnat mig. Jag har måst läsa för dem, tre timar om dagen, altså 18 timar om veckan, öfver alla Tre Naturens Riken. De blifva här til våren. I Julii månad gick jag igenom med dem hela Trägården, och demonstrerade alla där befintliga Växter hvar dag kl. 10; så at alla mina Ferier blifvit de strängaste arbetsdagar *). Jag läste publice detta, och hvem som hade lust, fick det se utan omkostnad, ty jag älskade Vetenskapen **).

 Dess-

Foglar, Fiskar och Växter efter Linnés Method.

*) Om en af desse hans Ryske Åhörare eller Hr *Paul* Demidoff, des stora Insikter och Samlingar, samt des fast ojämnförliga Frikostighet för Vetenskaperne, se denna Brefväxling och detta Band, s. 12 och 13.

**) - - *ty jag* älskade *Vetenskapen*. Vördnadsvärde Man! När denna Känsla är *rådande* i hvarje Academisk Lärares bröst: hvilken Vinst för Vetenskapen måste icke et så ädelt Tänkesätt medföra. Finnes också denna Känsla hos den frivillige Arbetaren, så mycket mera utvidgas, upodlas det gemensamma Lärdomsfältet. Men med hvilkens Utsago kunde väl denna en Linnés

Dessutom hade jag mina unga Doctorer stadigt i arbete. — Nu läser jag privatim öfver Skogars och Häckars planterande, som jag ser omöjeligen kan komma hos oss i stånd, utan de Studerande, som skola destribueras öfver Riket, lära det; ty det låter ej göra sig med Förordningar, såsom härtil fordras kunskap efter hvart Trädsart och hvart Landskapsläge. Den, som skal lära detta, måste både vara underbygd med Botanik, och lagt handen vid Plantager, samt rest igenom Riket: annars stannar alt uti Projectmakeri. — Nu borde jag utgifva Fauna, Systemet och Species Plantarum, som redan äro utgångne, men Sysslor öfverhopa mig, så at jag ej vet vända mig. Jag får nu alt mera Sändningar af Naturalier ifrån hela Europa, och en otrolig myckenhet af Insekter och Örter äro mig tilsände i år. Jag begärde för flera år sedan få sända en Discipel til Caput Bonæ Spei, at där beskrifva Växterne, som äro de

både Grundsats och Känsla bättre styrkas, än med det dråpeliga Vitsordet af den STORE *Konungen* uti *Preussen*, då han i sin Epitre 2:de à Hermothime så skrifver:

Qu'heureux sont les mortels, avides de savoir!
Eclairer notre esprit est pour nous un devoir:
La Science - - est pour *celui* qui l'*aime*
Un Organe *nouveau* de son Bonheur *suprême*.

Hvilken Sanning! Hvilken Sällhet!

de undersammaste och minst bekanta af alla, men Holländarne afflogo det. Här har Doct. *Burmannus*, som äger flere där samlade Herbarier och får årligen nya Växter ifrån Gubernatoren Loci, låtit sin Son visa mig dem alla, hvilka jag ock alla nagelfarit, och får se mera, än om jag varit där sjelf, så at jag nu äger deras Historia nog complett; men det har ock kostat mig nog Arbete och fatiguerat ögonen, at öpna de minsta torkade blommor. — Eljest hvad mina Saker angår, så ser jag hälst, at så litet som görligt är därom taltes, ty det gör altid mera ondt än godt, och upväcker Invidiam: som störtar alt *). — Jag förblifver . .

*) Jag har åtminstone icke för bittida publicerat detta Bref, då det först sker efter snart *Femtio* år, då det skrefs. — Afunden *medan* man lefver, Tacken *sedan* man är död: en icke ovanlig Sammanfogning.

TILLÄGNING.

Då uti förestående Bref så många af Sal. Hr *von* LINNÉS äldre *Lärjungar* omnämnas, anser jag för min skyldighet, at här tilfoga en af hans yngre, tillika den förnämste af dem alla, den, som också nu med så utmärkt Heder för Nationen, så

verkeligen redbar Båtnad för Vetenskapen bekläder den Store Linnés Lärostol i Upsala, eller Herr Professoren och Riddaren D. *Carl Pet.* THUNBERG, om hvilken det, uti Hr Professorens och Bibliothecariens, M. *Pehr Fabian* AURIVILLII, så vackra, så sakrika Program *) til den Hundraåra Linnéiska Minneshögtidens Firande och den nya Botaniska Lärosalens Invigande d. 25 Maji sistl., således heter: „Hr. – – Thunberg, hvilken, sedan han i *Tio* år under Archiater von Linnés Handledning studerat Natural-Historien, nu i *Tre* och *Tjuge*, til sin och Academiens Heder, innehaft sin vördade Lärares Ställe, därtil af Honom långt förut liksom invigd genom detta Vitsord: *Aldrig har jag haft mera fågnad och hugnad af någon Botanist*".

*) Utur detsamma skola flera både märkvärdiga och behageliga Underrättelser meddelas.

GJÖRWELL.

96.

96.

Til Vännen *uti Landsorten;* dat. *Stockholm*, d. 12 Sept. 1807.

Innehåll:

Ärke-Biskopens D. Uno von Troils Minne.

Min Vän begär af mig en eller annan Underrättelse om Sal. Hr Ärke - Biskopen D. *Uno von* Troil; och dem lämnar jag med stor både Skyldighet och Förnöjelse, så vida det senare kan äga rum, i affeende på en stor nyligen samt uti des bästa år bortgången vördnadsvärd Man. Hvad Skyldigheten beträffar, så förjer jag honom utomdess med en särskild saknad, ty denne Herre började sin bekantskap med mig, såsom Vän, fortsatte den oafbrutet, och slöt därmed at vara min Beskyddare. Hans lifliga kärlek för Svenska Litteraturen, i synnerhet vår Historia, ledde ock fördenskull så lätt hans Hjerta, at med ädelmodig Godhet bemöta och omfatta Arbetare hälst uti den senare vägen: också skal hans Minne hos mig aldrig utplånas, altid med djup och tacksam Vördnad inom mig förvaras. Min Penna är alt för svag at fullständigt tekna en sådan Mans förtjenster; vänta således icke at de Offer, som

 vid

vid des Grift vederborde, af mig kunna frambäras; men, lyckligtvis! får jag tackfam, med deltagande hand frambära några af de fkôna, ja aldeles ofôrvisneliga Blomfter, fom blifvit dels ftrôdde på denfamma, dels flätade omkring hans Urna af Tvänne Mäftare uti Vitterheten, den ene uti den Inhemfka, den andre uti den Romerfka Vältaligheten — Hvilke? - - af en *Adlerbeth*, en *Dahl*. Se då här, hvad jag utur deras Minnen *) har at meddela, dock endaft några få Händelfer — blott några få lyfande drag af deffa få rika Taflor — ockfå ôfver et Fôremål, fom härtil gaf få ymniga, Talarne få lifligt rôrande Anledningar **).

Utur

*) Deras Titlar lyda fåledes: 1) *Lefvernes-Befkrifning* ôfver framlidne Ärke-Bifkopen D. *Uno von* TROIL, fôrfattad och uplåft i Kongl. Vitterh, Hiftorie- och Antiquitets-Academien den 11 December 1804 af *Göran* ADLERBETH, Cancellie-Råd. Stockh. 1805, 8. 2) *Parentalia* - - Ecclefiæ Sviogothicæ Archiepifcopo *Unoni von* TROIL, Nomine Academico dicta Upfaliæ, d. 30 Novembr. 1804, a *Chriftophoro* DAHL, S. Theol. Doctore, Græc. Litt. Profeffore - - Upfala, 1806, 4. Framfôre detta fenare Tal lyfer Sal. Hr Ärke-Bifkopens af Hr *Pafch* målade och af Hr J. F. *Martin* graverade Portrait.

**) Uti *Hiftorifka Ordboken*, fom infôres uti de til Brefväxlingen fogade Läsningar, fkal den Sal. Herrens *Biographie* finna fit

Utur Hr *Adlerbeths* Tal vil jag då anteckna följande. Hr von Troil, född den 24 Februari 1746, och Son af Hr Ärke-Biskopen D. Sam. *Troilius*, således ifrån en gammal vördnadsvärd Präste-Ätt uprunnen, lät han icke det 1756 vundna Adelskapet förvilla sin hug, leda den til främmande yrken, han fäste den fast mera vid Boken, men huru åter den ock kom i närmaste förbindelse med det Andeliga Ståndet vil jag med Herr Adlerbeths egen penna anföra. „Ärke-Biskopen Troilius lät sin Son Uno redan ifrån de spädare åren förstå sin önskan, at se honom välja det Andeliga Ståndet *). Denna en öm Faders åstundan, icke tvingande, men alfvarlig och ofta förklarad, gjorde hos honom intryck. Det kan ej nekas, at Naturen stundom, genom vissa

högt förtjenta rum, dock tillika med Hänvisning på detta Bref.

*) Han kallade honom skämtevis *Mäster* Uno *i Lekſand*. En gång roade han sig at skrifva vers til hvar och en af sina Barn. Uno fick följande;

Håll dig, min Uno, vid din Bok,
Så blir du både lärd och klok;
Och får få både smör och ost,
Där Farfars Farfar din var Prost.

Härmed förstods Uno Troilius, Prost i Leksand uti Dalarne, och Stamfar för Slägten.

vissa nedlagda Förmögenheter, mäktigt kallar Ynglingar til sådana yrken, som lofvar dem utöfning; men otvifvelaktigt är det dock Föräldrars råd, efterdömen, och hvad mer, de ämnen, hvarmed de först sysselsätta sina söners håg och upmärksamhet, som oftast leda deras val af Stånd för Framtiden". Vi äge nu således den unge Hr von Troil icke allenast på god väg til Leksand, utan vi komma ock snart på en, som förde honom förbi och öfver det Kall, som där kunde vänta honom; ty ganska tidigt gjorde hans Utseende, Snille och Gofva det Intryck hos Rikets dåvarande Kron-Prins, sedan Konung GUSTAF III, som säkerligen äfven i sin mån bidrog til de snara och lysande, samt inom Ståndet äfven högsta Befordringar, som af den store Människo-kännaren och kloke Regenten sedan tildelades Hr von Troil. Låt oss nu åter höra Hr Adlerbeth tala. „År 1767 njöt Upsala Academie besök af Konung Adolf Fredric och Drotning Lovisa Ulrica, jämte den Kongl. Famillen. Kron-Prinsen Gustaf hade 2:ne år förut emottagit Cancellariatet vid Academien, och befalte, at vid detta högtideliga tilfälle tvänne Disputations-acter skulle anställas. - - Följande dagen (d. 8 Sept.) företogs, under Prof. *Georgii's*-Præsidium, en lärd Undersökning af den Frågan: *Om Människor kunnat vara*

ra

ra lyckeliga utan Konster och Vetenskaper? De framställde Theserna förfvarades af Uno von Troil. De Kongl. Åhörarne förklarade äfven öfver denna senare Lärdoms-täfling sit utmärkta Välbehag. Eftermiddagen hade von Troil vidare den nåden, at, såsom Curator för den under Cancel. Rådet *Ihres* tilsyn inrättade *Nation af Adeliga Ynglingar*, för Kron-Prinsen presentera alla då i Upsala studerande Adelsmän. De första Intrycken äga en liflighet, som sällan utplånas, och den fördelaktiga tanke om von Troil, hans tilkommande Konung vid detta tilfälle fattat, blef aldrig förgäten*. Vi se nu således de begge Stånds-puncter, ifrån hvilka den bana tog sin gång och riktning, på hvilken Hr von Troil sedan vandrade. Jag förbigår här dock Resor, Befordringar och utgifne Arbeten, såsom mera hörande til den omnämnde Biographien. En särskild Händelse kan jag däremot ej underlåta, at här tilfoga. Varande i Paris blef han en af de få Svenskar, som vunnit den tilfredsställelsen, at få besöka Jean Jaq. *Rousseau*, och fick vid det tilfället förnöjelsen, at både personligen lära känna denne så namnkunnige Man, och af hans mun höra vår Store Linnés Lof. Tilgången var denna. Syssellsatt at copiera Noter fullföljde Rousseau detta göromål, utan at låta hindra sig af den

den unge Främlingens ankomst eller af et lärdt Samtal, som denne begynte. Men knapt hade von Troil händelsevis nämnt Upsala, och Philosophen på sin Fråga, om han kände Linné, fåt et jakande svar, förr än Rousseau kastade bort pennan, och utbrast med hänryckning: Ah! que je serois heureux, si je pouvais etre à Upsal, pour voir ce grand homme. Hvart ord, hvar omständighet han inhämtade om denne odödelige Naturforskare, fästade med synbaraste deltagande hans upmärksamhet.

Nu borde ocksä utur Hr Doct. *Dahls* Parentation något meddelas; men bättre kan jag säkerligen ej anföra något til et sanfärdigt Lof af både den Aflidne och den Talande, än då jag afskrifver utur Recensionen af fören. Parentation, hvilken läses uti *Göttingische* gelehrte Anzeigen (år 1806, n. 160), det här följande. „ - - Bildniss des Verstorbenen. — Dieser schöne liebenswürdige Mann, der auch bey seiner Anwesenheit bey uns (Hr von Troil hade äfven studerat i Göttingen,) in seinen jüngern Jahren die Herzen von allen, die ihn kanten, an sich zog, wurde seinem Vaterlande, in welchem er eine seltene Verehrung und Liebe genoss, als Erzbischof - - durch einen frühzeitigen Tod bereits 1803 entrissen. Die Universität zu Upsala feyerte das Jahr darauf seinen Sterbetag; die dabey auf das feyerlichste von dem ehrwürdigen u.

ge-

geleshrt. D. *Dahl* gehaltene Trauerrede ist hier (i Upsala) ansehnlich abgedruckt. Der Redner hat die *Würde* und *Fülle* eines *gelehrten* Panegyricus, in einer geliebten Versammlung, auf alle mögliche Weise zu erreichen gesucht. Wir können nur wenig auszeichnen. Der Redner nennt ihn (von Troil) *virum omni felicitatis genere cumulatissimum;* dagegen war ihm ein kurzes Leben bestimmt; weislich schränkt sich der Redner auf das ein, was die Bildung seines Geistes und Charakters bewirkt hat; begleitet alles mit lehrreichen Bemerkungen und Betrachtungen, zum Beyspiel, über den gewöhnlichen Schulunterricht, durch welchen die Studirenden so versäumt und *unvorbereitet* auf die Universität kommen; ein Ausspruch von Troil, *voll Sinnes*, wird angeführt: *incipere ab Academia posse nullam, ut innocentiam, sic eruditionem.* - - Alles (hvad Sal. Ärke-Biskopens Person och Lefverne angick.) wird mit einem Gefühl erzählt, das dem Redner Ehre macht, und den Werth des Verstorbenen eben so sehr bewähret".

Men också må mig tillåtas, at utur det förträffeliga Talet anföra et ställe, som står i så nära förbindelse med den här ofvanföre, och af en annan stor Academisk Lärare anförd practisk Sanning, en högst eftertänkelig Lärosats, framställd af en Man, som

som öfverslåg det Hela, som insåg alla Delarnes Sämband, som rördes, som lifligt kände Tidens både Behof och Hjelp — samme Man, som fordrat, önskat en för Åndamålet högst tilbörlig Sinnesställning hos den til Högskolan ankommande Ynglingen, fullbordar nu äfven denna Lärosats vidare, då han til Seder och Lärdom fogat den så nödvändiga, den dem helgande Religionens Känsla. Låt oss höra, huru Hr Doctor Dahl förbinder sådan Lärogrund med Vältalighetens språk. Det heter s. 97 således: - - diligebat (Troilius) mirifice & ferme requirebat, in juvene omni, Modestiam, quasi quandam Eruditionis Virtutisque ipsius juventam, præter quam neutra, tantum abest, ut sana, formosa & utilis crescat - - atque hanc ipsi commendare Philosophiæ modestiam, a nomine Religionis, binam nunc illam & Archiepiscopi & Procancellarii Personam quasi una acturus, dum publicam ageret ultimum, audivimus eum, quando Magisterii veniam in proxima Promotione Philosophica dabat: sine Pietate nullam Sapientiam esse, nullam sine Religione Philosophiam, vel, ut verbis Senecæ utebatur: *neminem sine Deo virum magnum existere*, monens; hanc creandis Doctoribus Doctrinam a se supremam, hoc discedentibus, in mundum abeuntibus, suum Vale, hoc universæ Academiæ suum Vale,

ab-

abeuntis in mundum alium mox Ipsius, volebat esse, namque ab his ipsis verbis, quæ publice dixit, ultimis, æternum in Academia silet". - - På detta sätt talade en von Troil til slut, och på detta sätt har en Dahl intryckt dessa ord uti talrike Åhörares sinnen *), bevarat dem til Minne — ack! också Efterföljd! — för Framtiden.

Ja, min Vän! detta vare nog sagt för denna gången om Sal. Hr Årke-Biskopen; men när Du läsit alt, hvad detta Bref innehåller, väntar jag mig en billig Förebråelse, at jag ej förr låtit det afgå: jag erkänner detta mit fel. Förlåt!

*) Detta skedde ock med et synbart Deltagande, äfven i det affeende, at Hr Doct. Dahls Sjuklighet hindrade honom, at Sjelf hålla detta Tal, utan blef det upläst af Histor. Professoren, Hr D. *Eric Mich.* Fant, som, utomdes sjelf på dubbelt sätt rörd, med sin utmärkta Declamationsgofva gaf, vid detta så högtidliga tilfälle, hvart Ord sin vigt, hvarje Lärdom sit lif, sin anda. Hvilken Syn! Et så talrikt, förjande, tacksamt Auditorium; hvilken Känsla! sig meddelande åt alla under åhörandet af et sådant Tal.

97.

Til VÄNNEN uti *Landsorten*; dat. *Stockholm* och Captensudden *), d. 20 Sept. 1807.

Innehåll:

Historiska Läsningar.

Jag har uti mina förtrogna Skrifvelser tilförene klagat öfver BREFVÄXLINGENS *trånga* Gränsor, för at kunna meddela alt, och lofvat Dig et Arbete, som, *jämte* och uti *Förbindelse* med densamma, kunde utgå, och såmedelst omfatta alt, hvad jag ägde eller finge af Ämnen, hörande til *Historien*. Se här! tag då emot detta Nya Arbete, detta Samband, under Namn af *Historiska Läsningar*. Företalet säger alt, så

*) CAPTENSUDDEN är en Egendom, belägen strax til venster inom Kgl. Djurgårdsbron, när man kommer ifrån Fredricshof, dock efter Jordeboken skrifven uti *Danderyd*, Socken i Upland. Jag har flere somrar bott på densamma, ja, äfven bebott densamma, åren 1783 - 1791. Des Läge är förträffeligt och sundt; äfvensom des Utsikt är den *tredje* i Stockholm, då Observatorium på Norrmalm blir den första, och Mose-Backe på Södermalm den andra; ty ögat mötes där å alla sidor af stor Natur och stor Konst.

få at här i Brefvet ej behöfver nämnas något mera *). Framlefver - -

*) Af den uti Brefvet omnämnde Anledning, eller för at få vinna alt nödigt rum uti detta Arbete för des förnämsta Innehåll: *Historien*, så låter jag hädanefter Artikeln VITTERHET, såsom en *egen* Artikel, upphöra.

LÅNGDER.

LEFVANDE *Personer*.

NORDLINDH (*Carl Magnus*), Vice-Borgmästare och Rådman i *Malmö*, utnämnd. af K. M. d. 21 Febr. 1805 til *ende* Borgmästare uti nyssn. Skånes Hufvudstad, och sådant enligt des Borgerskaps samfälda önskan *); samt erhöll af K. M. d. 7 Maji 1807 Commerce-Råds namn, heder och värdighet **).

I 2 WIN-

*) Staden hade tilförene haft *tvänne* Borgmästare. Se Tunelds Geographie, Sista Upl. Band. 2, s. 401.

**) Post. Tidn, n. 74.

WINBOM (D. *Joh.*), Theol. Professor i *Upsala*, utn. af K. M. d. 20 Jun. 1805 til Primar. Theol. Professor och Dom-Prost därstädes, jämte hvilken Stads-Församling han får bibehålla des då innehafvande Præbende-Pastorat Waxala *).

*) Post-Tidn. 1805, n. 84.

GRANBERG (*Pet. Ad.*), Kammarskrifvare i K. Kammar-Collegium, erhöll i K. Vit. Hist. och Antiq. Academien den för året 1806 utfäste Belöningen af en Guld-Medaille om 26 Ducater för des: *Berättelse om Svenska Kammarverket uti Medeltiden.* Vidare erhöll han i K. Vet. och Vit. Samhället i Götheborg, d. 24 Jan. 1807, högsta Vitterhets-Priset för Skaldeqvädet: *Erfarenhetens Röst* *). Hr Granberg är född i Götheborg år 1770. — Denne vittre Författare har nyligen utgifvit: *Kalmare - Unionens Historia. Första* Delen. Stockholm 1807; 226 sidd. i 12. Denna Del innehåller: Inledning til hela Verket, och af sjelfva Historien, så går den til K. Christoffers död 1448. Uti detta Arbete finnas Caracters-målningar så väl af Tiden, som af de förnämste hithörande Personerne, hvilka intyga om mycken både Människokännedom

*) Inrik. Tidn. 1807, n. 48 och 21.

dom och Hiftorifk Läsning. Hr Författarens rena och lätt flytande Styl är förut känd; men hvad detta Verk af et ftörre både Omfång och Föremål beträffar, få bör det, både fåfom *Hiftoria* och *Sättet* huru den är fkrifven, bedömas efter den af Hr Författaren fjelf antagne och främft tryckte Grundfats af Herr *Schiller*.

Historiska *Artiklar* för *Ungdomen* *).

12. KÖPENHAMN. Denna Hufvudftad, förut få rik på Bibliotheker, Archiver och Samlingar, innefattande tillika Univerfitetet, Academier och Societeter af flere flag, har nyl. ockfå vunnit en Tilökning af et *Antiqvitets-Mufeum*. Så väl *Dannemark* fom *Norrige* hyfa ännu betydeliga Qvarlämningar efter Forntiden, eller

*) Deffa Artiklar ftå i Förbindelfe med *Hiftorifka Ordboken* uti *Läsningarne*, och få tvärtom. De ftrâcka fig til Hiftoriens alla Delar och Grenar, til Orter, Personer och Saker. *Tilökningar* göras; *Källorna* upgifvas; *Sanningen* uti alt fökes och befäftes.

let så kallade Antiquitetet af allehanda slag, men som, utan någon Regeringens Motanstalt, efterhand vårdslösas, förfalla och sluteligen försvinna. Til den ändan har samma Regering vidtagit den så lofvärda Inrättningen af et *Antiqvitets-Museum* i *Köpenhamn*, och under d. 22 Maji sistl. nedsatt samt befullmägtigat en motsvarande *Commission*, som äger, at upsätta en *Instruction* för hvar och en, i synnerhet Prästerne uti hvarje Stad eller Socken, efter hvilken de böra til Commissionen inkomma med Underrättelse, hvad som af Antiquiteter ännu förekommer, huru de böra, antingen på stället, för deras Jordfasthet, Märkvärdighet eller Storlek, underhållas, eller hvilka åter kunna öfverlåtas åt egen eller åt Jordbrukarens Förvandling sig til nytta, de åter däremot, hvilka böra til Museum insändas, vidare huru de uti Kyrkor och publique Hus varande Minnesmärken efter Forntålderen o. Medeltiden böra för Undergång bevaras, samt sluteligen at upsätta en *Undervisning* för Almogen, om Antiqviteternes beskaffenhet och värde, för at icke af dem, vid upgräfningen, genom deras okunnighet förstöras. — Fören. Commission består af följande Personer: Öfver-Hofmarskalken Hr Adam Wilhelm *Hauch*, såsom Ordförande, Stats-Rådet Hr Pet. Joh. *Monrad*, Ledamot uti Danska Cancelliet, Hr Capitainen

tainen Werner Hans Fr. *Abrahamson*, Lärare så väl vid Artilleriet som Land-Cadet-Corpsen, Hr D. Fr. *Münter*, Theol. Professor, Hr M. Börge *Thorlacius*, Linguæ Latinæ Professor, och Hr M. Rasmus *Nyerup*, Professor i Lärdoms-Historien samt Universitets-Bibliothecarie, alla i Köpenhamn, och af hvilke den sistnämnde är antagen til Commissionens Secreterare. Til Brefväxlingens och andra Utgifters bestridande äger Commissionen en Fond af de Medel; som äro anslagne ad Usus publicos. Denne Inrätnings Plan var icke förr kungjord, än Museum riktades från flere ställen. — Hvad *Sverige* beträffar, så är bekant at vi ägt först et *Collegium* och sedan et *Archiv* för våra Antiquiteter, äfvensom Kgl. Vit. Hist. och *Antiqvitets*-Academien numera emottager, hvad til densamma af Fornsaker insändes. — Men här bör icke underlåtas, at med Tacksamhet anföra den frivillige och patriotiske Vård tvänne enskilde Medborgare hos oss, Hr Hof-Intendenten *Pehr* THAM på Dagsnäs uti Westergöthland, och Hr M. *Nils Henric* SJÖBORG, Hist. Prof. i Lund, vidtagit, at samla, förvara och beskrifva våra Fornlämningar.

GRANSK-

Granskningar och *Rättelser.*
Uti Historiska Läsningarne; Band. 1.

Sid. 11, rad. 3; läs: Reis. N. Buonaparte hade – –

Kungörelse.

Denna *Brefväxling* utdelas här i Stockholm hos Fru Drake på St. Nygatan och uti Huset N:o 120, mot Prenumeration med En R:d. R:g. på detta Femte Band. De Fyra föreg. Banden kosta häftade 4 R:d. 16 sk. Riksg. Där utdelas ock St. 1 af *Historiska Läsningarnes* Första Band emot Pren. med 24 sk. R:g.; men hvilket Stycke, det endaste som säljes särskildt, kostar 8 sk., som afräknas i fall Köparen blir Prenumerant. Detta Arbete innehåller Rese-Beskrifningar, Rese-Äfventyr, Historiska Underrättelser, och Historisk Ordbok för Ungdomen; och uti St. 1 förekommer början af både Hr Pouquevilles Resa til Morea och Constantinopel, och af Frih. Carl Ludvic d'Albedyhlls äfventyr uti Ostindien,* samt Artiklarne D. Coblenz, Skarprättare och Lif-Medicus i Berlin, och Öfverste-Lieutenanten Bökman, som föll nyl. i fält och utan för Stralsunds murar. — På samma Ställe försäljes äfven Öfversättningar af Prof. *Chr. August* Fischers *Rese-Äfventyr*, Banden 1 och 2, för 1 R:d. Riksg., et Arbete, hvars Fortsätning hädanefter inflyter uti fören. Hist. Läsningar; och af Lif-Medici Weickards *Philosophiska Läkarekonst*, som lärer at känna och bota Själens och Sinnets Sjukdomar, häftad för 40 sk. Riksg. — D. 30 Sept. 1807. Gjörwell.

STOCKHOLM,
Tryckt hos Direct. J. A. Carlbohm, 1807.

BREFVÄXLING;

med tilfogade

BREFSAMLING, LÅNGDER

och

BILAGOR.

FEMTE BANDET; *Stycket* 8.

BREFSAMLING.

15.

Ifrån Hr D. *Joh. Pet.* WESTRING, Kgl. Lif-Medicus, til Fru Gustava Eleonora *Lindahl;* dat. *Falun*, d. 8 Jul. 1807.

Innehåll:

Resa ifrån Falun til de Stora Fjällen i Särna Socken uti Dalarne, om Sommaren år 1807.

Efter at hafva rest til *Fjälls*, dit jag önskar aldrig mer komma, ehuru både min Rese-Compagnon Hr Professor *Swartz* och jag icke ville hafva Resan ogjord, är jag nu återkommen hit, för at vidare fortsät-

ta denſamma i forſknings-affigten åt andra orter; ty begagnar jag en liten ſtund af min knappa tid, för at helſa på Min Fru och berätta litet om de rysliga och märkvärdiga trakter, ſom vi öfverfarit, emedan de förtjena at kännas och äfven beundras.

Längſta målet för vår reſa var til *Stådjan*, det höga Fjällberget i Dalarne, närgränſande til Norrige, hvilket vanligt kallas *Skrållſtåd*, ſom dock är et öknamn af grannarne, ſom hata Särnaboerne, och derföre gifva dem namn af Skrållar, en karakter af ſvår bemärkelſe; ty de ſägas hemſöka deras betesmarker m. m. under ſina reſor. Troligen bidrager den vanliga afunden mycket härtil; ty hela denna Socken, ſåſom gränſeſkilnad, är ſkattfri.

Vår förſta ſtation var i Falun, der vi hade både nöje och nytta, i ſynnerhet hos den vidt berömde Chemiſten Hr Aſſeſſor *Gahn*, ſom är ſjälen på detta ſtälle. Vi firade Midſommarsdagen i ſällſkap med honom och des Famille, ſamt flera Stadsboer på Landet, nära intil det ſtälle, der den odödlige *von Linné* fann en lefvande blomma til föremål för ſin beſtändiga kärlek *).

Da-

*) Härmed förſtås Fru *Sara Eliſabet von* LINNÉ, Doter af D. Joh. *Moraeus*, Aſſeſſor, Provincial-Medicus uti Kopparbergs-Län och Stads-Phyſicus i Falun (död 1742); född 1717, gift 1739, Enka 1778, död

Dagen derpå företogs Resan til *Elfvedalen*, hvarifrån sedan näſtan all brukbar väg uphör; dock kunde vi färdas den ifrån 6 fjerd. väg på kärra, faſt med möda, til Åsarne, hvareſt vår rätta Pelegrimsfärd började. Efter 3 timmars hvila på hårda trädbänkar, emedan vi ej hade förtroende til deras fängar, bäddade af halm och getſkin, ſtego vi til häſt, equiperade ſom Botaniſke Ryttare; och betjenten förde på klöffal uti a ſå kallade meſar eller ſäckar af baſtrep, en på hvardera ſidan, våra ſaker, buteljer och matſäck, utom hvilket ſednare ingen må våga ſig att färdas denna väg; ty på hela detta håll, ſom är 6 mil långt igenom en enda ſkog, hvilken äfven vittnar om okunnighet och fattigdom, finnes intet enda tak at gå under, utom en enda Fäbod, ſom ſnarare ſkrämer än läckar någon dit. Folket i denna ſtora By är ovanligt fattigt, ſå at de en god del af året måſte äta barkbröd, och hafva föga därtil annat, än afkaſtningen af deras getafvel. Så länge *Porphyr-verket* ger dem förtjenſt, kunna de dock beſtå; men ſkulle det afſtadna, ſom, ty värr! det tyckes, för briſtande affättning på arbetet, ſå blir elände och armod här odrägeligt, hvartil

 i fyn-

på Hammarby, Sätesgård vid Upſala, d. 20 Apr. 1806, och uti des 90 år.

UTGIFVAREN.

i synnerhet den här skadelige Hemmans-klyfningen bidrager: hvilken dock Länets vise och patriotiske Styresman, Hr Frih. *af* Nordin, torde kunna rätta *). Ögonsjukdomar och blindhet äro här mera almänna, til eländets påökning, än annorstädes; hvilket jag tilskrifver osund föda och myçken rök. Deras språk är myçket eget och svårt at förstå: det har i uttalet myeken likhet med Engelskan, och får man ofta höra hela Engelska ord och phraser.

Våra häst-patroner, tvänne beskedelige Åsabönder, gingo til fots, mera säkra och snabba på sina fötter, än vi på våra hästar. Kl. 11 på natten hunno vi til *Särna*, sedan vi mödosamt, icke utan äfventyr, hankat ofs hit, 6 mil ifrån kl. 3 på morgonen. I Särna by, som ligger i sista gränsesocken til Norrige, fingo vi et godt natt-her-

*) *Utgifvaren* får här tillägga följande: Kgl. Maj:st har nyl. beviljat Porphyr-verket Privilegium på en Stångjerns-hammare med 2:ne Härdar och 900 Skepp. årligt Stångjerns-smide, som ock redan i det närmaste är färdigbygd; således har Elfvedalen därigenom ej mindre vunnit Utvidgning uti sina eljest saknade Arbetsförtjenster inom Socknen, än Ersätning för de, hvilka, genom bristande Afsätning af Porphyr-arbetet, emot förmodan, kunde möjeligen framdeles upkomma.

herberge hos en Enkefru: det enda hyggeliga Logis här kunde fås, utom det beskedeliga Präftehuset; och blefvo vi på båda dessa ställen väl fägnade och bemötte. *Flora* började här at skänka oss några Fjällväxter, ibland hvilka äfven var *Saffrans-lafven*; och Hr Prof. Swartz gjorde här, likfom på många ställen, en god skörd af fina Favorit-växter, hvarmed han framdeles ökar Samlingen af ändra växter, med hvilka han riktat vetenskapen. Vårt Resepass måste här visas för Länsmannen, och hade det den goda verkan, efter en särskild antydning til Vederbörande för vår säkerhet och fortkomst, at Länsmannen gjorde oss följe til fots til Fjället. Kärleken för Natural-Historien och dess nytta, som gifvit oss mod at företaga denna besvärliga färd, läckade ock Pastor Loci *) at sällskapa oss; så at karavanen bestod nu af 7 personer. Vi gingo vid Särna Prästegård til sjös, at ro i båt öfver Elfven och en Sjö, en väg af 5 fjerd. mil, och hade efter anstalt hästar oss til mötes på andra sidan. Vi stego til häst kl. 7 på aftonen i föl-

*) Hr *Hans Jac.* Arnberg, född i Säther 1761, Student 1783, Präst 1786, Tjenstgörande i Järna, Wenjan och Appelbo, samt slutel. Kyrkoherde i Särna 1800. Se Westerås Stifts-Matrikel för år 1804.

Utgifvaren.

i följande ordning: Hr Pastor *Arnberg* red först, som trodde sig ungefär känna vägen i denna ödemark, emedan han en gång förut varit vid Fjället, och des Son geck til fots; därnäst jag och Prof. Swartz, med Länsmannen vid sidan, som endast på denna väg kunde vara högtideligt; derefter betjenten på klöffal med vår matsäck, utom hvilken vi kunnat sjelfve blifva Björnamat, änskönt Länsmannen var en Hercules med klubba; och sluteligen Skjutsbonden, och altid en i rad. Efter 2 mils ritt, eller rättare sagdt halsbrytande hästlunk, genom en ödemark af ombyten på utseende, växter, treflighet och ryslighet, ännu svårare än Särna-Skogen, anlände vi kl. ½ 2 på natten til et Fäboställe, *Föskedalen* kalladt, då vi under denna svåra färd sågo på afstånd flera Fjäll, såsom *Lima*, *Furu* och *Städjan*, hvilka lyste af sin hvita snö, och förvillade oss med sin höjd, liksom de varit närmare. Denna, liksom Särna-Skogen, hyser mycket *Vildrenar* i synnerhet och somliga år äfven *Elgar*; så at de i Särna-Skogen förledit år hade kunnat fälla öfver 300 Vildrenar. I detta fäboställe fingo vi välja at ligga på bara bänkar, tomma fängstället eller golfvet, omgifne af getter, skinvaror och elak atmosfer, i synnerhet ifrån den rökande eldstaden, som dock förbättrades och underhölls hela

hela natten. Utom många andra svårigheter äro mygg och knott på denna vägen lika många oräkneliga skaror af plågoandar, och lemna aldrig fred åt någon resande. Vår värdinna var en 80 årig gumma, klädd i armodets drägt med hungerns physionomie; men hade dock muntert humeur och mycken kroppsstyrka. — I almänhet är mera förstånd och redlighet med och ifrån bibehållande af urgammal energie, den vekligt lefnadssätt icke förderfvat, at finna hos *Dalalmogen*, än annorstädes. Karlarne äro vackrare än qvinnorna, och de sednare mera arbetsamma; och om nödiga kunskaper och goda författningar kunde här få verka, skulle denna Nation blifva lyckligare och Landet få trefligare utseende. De blygas icke öfver Naturen, och tala om dess tilhörigheter utan rådnad; men blygas för at ofreda Naturen och den faststälda Samhälls-ordningen: hvilket merendels förhåller sig tvärtom i de så kallade mera civiliserade Socknar och Städer. Gumman tände på sin 3 tums långa pipa, sedan hon fått tobak af Pastorn, hvilket var hennes första önskan vid vår ankomst, och satt vid spiseln med sin katt at vaka öfver oss hela natten, liksom en Skogs-Gudinna. Bittida på morgonen d. 1 Jul., då vi hade önskat bestiga Fjället, kom et häftigt regn, som va-

rade til kl. 9 f. m., då jag emedlertid här gjorde et fynd af en *ny Laf*, (Lichen incaustus), fom aldrig förr varit fedd i Sverige, och famlade deraf mycket under hopp at kunna draga någon nytta deraf, för at fända tilbaka til detta fattiga folk. *Städjan* tycktes ofs vara nu et par ftenkaft nära; men afftåndet var ännu 1 ½ fj. väg. Denna optifka illufion ifrån de höga Fjällen hade ofta bedragit ofs. Kl. 10 på f. m. började karavanen at tåga åt Fjället, dit vi fnart hunno, och kunde vi rida up på förfta berget, hvareft fnödrifvorna mötte ofs, fom dock nu voro minfkade och tunna. Vi måfte härifrån begifva ofs til fots, fom var befvärligt ända upföre hela 900 alnar; ty luften var varm. Träden vid foten af berget voro mycket fmå, likfom masträd, och lilla Betula nana var här krypande. Vi ftego up til högfta fpetfen af Fjället upföre tvänne bergshöjder öfver hvarandra, och var luften der öfverft få fin och gles, at den befvärade andedrägten vid haftigare rörelfer, i fynnerhet fom här nu blåfte våldfamt; hvarföre vi endaft kunde hålla ofs uppe på den ena fidan. Vi funno under gåendet upföre en myckenhet fällfynta Fjällväxter. Prof. Swartz fann här några nya, och jag en ny Gyrophora. Efter en rik fkörd, fom hade kunnat anfenligen ökas, om icke tid, fvårigheter

heter och väderlek hade nekat ofs at våga en längre refa eller längre viftande på detta ftälle. Vi fågo mifslynta på *Furufjäll*, der vi hade anledning at finna mycket, likfom vid Lima i Vefter-Dalarne, hvarifrån fås et flags Porphyr, Breccia, eller få kallad Puddingftone på Engelfka, fom håller äkta Carneol med randiga Agater. Vi måfte nedftiga från *Städjan* för oväder, kl. 5 på aftonen och återtåga med lika befvärligheter, fom i ditrefan, til Särna tilbaka, hunno dit til kl. ½ 2 på natten d. 3 Jul., och blefvo väl emottagne och fägnade i Präftgården. Öfverft på fpetfen af Städjan drucko vi Fjällets och den lifs-förlängande Botanikens fkål i godt Eremitage-vin, och riftade Initial-bokftäfverna af våra Namn i bergsklippan, för at roa Efterkommande med en gåta på ftället. Ifrån ¾ af horizonten fyntes intet annat än Fjällberg, vördiga af fina hvita fnödrifvor, af hvilka några, fåfom Furufjäll, behålla dem altid. Den återftående ¼ utgjorde *Dalarne*, fom härifrån liknade en liten mo med fmå enbufkar. På fådan höjd fkulle en Landtmätare, fom härifrån fåge alla fjöar och berg på flera mil, lätt kunna utftaka vägkarta: hvilket fkulle behöfvas här, där väg faknas på mera än 10 mils afftånd. Vi tycktes nu vara i Norra Polens naturliga Hufvudftad, och likfom i en an-

nan verldsdel. Glädjen at finna så mycket nytt och sällsynt gjorde oss nöjda, liksom vi varit i et Paradis. Jag samlade flera skålp. af *nya* och *rara Lafvar*, i förhoppning at deraf kunna draga någon nytta, hvilken jag vill hembära til detta fattiga folk, som här i flera Kyrko-Socknar lefva i stort armod. Min dagbok är full af ömkansvärda bevis och berättelser härom. Til undsätning i fattigdomen gaf jag dem anvisning på Naturens rika förrådshus. Okunnigheten fjettrad af två band, Vidskepelse och Vana, gjorde sina inkast, dem vi dock båda med uplysande skäl öfverväldigade. Vi lärde dem sålunda at gagna *Islands-lafven*, som växer här i landet til öfverflöd, och flera dylika, som hysa så ymnigt födämne, i stället för Tallbarken, hvarmed en stor del måste lifnära sig och sin boskap. Vattensot, Lungsot och skadad syn, som öka eländet i Elfvedalen, orsakas af dylik otjenlig föda: då däremot födämnet af dessa Lafvar skulle återgifva dem sina nu saknade kinder med helsans rosenfärgade blomma. För sina hästar samla de Björnmåssa (Politrichum vulgare) at dermed utspisa vinter-fodret; och Rödmåssa (Sphagnum palustre) för sina kor. Båda dessa kunna ock hvar som heldst samlas för foderbrist, och gifva bättre föda än Granris. Den sednare af dessa är så myc-ket

ket mera värd at famla, fom Almogen i Öfterbotten funnit, at däraf kan tilredas et fmakeligt och hälfofamt bröd.

Våra befkedelige Elfvedals-bönder hade nu legat tvänne dagar i Särna, för at vänta ofs, och återförde ofs til Elfvedalen. Vi befågo här nu närmare *Porphyr-verket*, fom förtjenar Refandes upmärkfamhet och beundran. Hr Direct. *Hagftröm* har med fnille och kunfkap vifat här, huru fom Mekaniken kan lätta det fvårafte Arbete. Det är förundransvärdt at fe, huru många verk här drifvas i jemn gång af litet vatten, i fynnerhet i tvänne byggningar af trenne våningar, hvardera med verkftäder, och huru fom alt arbete fullkomnas här med ypperfta fmak och finhet. Arbeten fades hafva varit beftälde Utomlands ifrån för et accorderadt Pris af 10,000 R:d., fom dock fedan blifvit contramanderade. Vi raftade här tvänne dagar, och hade både nöje och nytta däraf. En middag blefvo vi budne til et *Bonde-bröllop* nära intil verket, men undanbödo ofs middagen, och gingo dit mot aftonen, då vi blefvo höfligt och vänligt emottagne och ftraxt af Bruden, fom var en ung och vacker Dalkulla, upbudne at danfa, hvilket ej kunde undvikas, utan i ftället i tre reprifer omgöras. Stället var fnyggt, och folket höfligt, fedigt och vänligt. Bruden var med krona

krona och vanlig granlåt zirad, klädd i svart sidenklädning; och Brudgummen i blå råck, med svart hatt, hvars kulle var omgifven af en bred silfver-graman. Vi kunde ej undvika at spisa der om aftonen, och var måltiden väl anrättad för Stånds-personer; men öfriga Bröllopslagét af Bondefolk hade sit egit bord, hvarest hvar och en hade upstaplat sin matsäck; ty här beståss ej annat än öl och brännvin, hvarföre hvar och en måste skicka för sig en eller två kappar malt. När dessa Likörer äro förtärda kommer värden in med tunnetappen på ölkannan, som är allmän afskeds-signal. Det berättades, at Konung *Carl* XI hade en gång bevistat et Bonde-bröllop i Elfvedalen, och äfven dansat med Bruden, hvaröfver hela laget ännu fägnade sig. — Denna Socken är, som förut sagt, mycket fattig, hvartil den ovanligt öfverdrifna hemmansklyfningen bidrager; ty Socken utgör endast 25 hela hemman; men hyser öfver 525 hela matlag, så at hemman klyfvas i 120 delar och därutöfver. Vi företogo nu vår återresa härifrån, och återkommo til Falun d. 7 dennes, sedan vi sett flera interessanta ställen i många vackra Socknar i Dalarne, ibland hvilka *Råttwik* i synnerhet är märkvärdig för Mineraloger. Vid *Stora-Ornäs* sågo vi det ställe, der Konung *Gustaf* I blef frälst ifrån Danskarnes Spioner,

ner, hvilket hus ännu förvaras med fängställe m. m. Uti rummet får man se Konungen i naturlig Storlek, dess Byxsäcksur, Handskar m. m., samt tvänne Dalkarlar med sina Pilbågar, alt i naturlig storlek. Därifrån reste vi til *Lilla-Ornäs*, där vi fingo se den namnkunniga *Björken*, som där är et vidunder, förmodeligen en batard af Björk och Lönn. Här i Falun hafva vi åter både nöje och nytta af vårt vistande, i synnerhet hos Hr Assessor *Gahn*, som haft den godheten at visa oss sit stora *Mineral-Cabinet*, Mycket mera vore at tillägga, som min Dagbok förvarar äfven til Min Frus tjenst; men jag har redan öfverskridit gränsorna för et Bref, och tiden hastar, för at se det myckna som än återstår. Vi resa i morgon härifrån åt *Gefle*, och sedan til *Upsala*, då vi ärna icke passera tanklösa förbi något märkvärdigt under vägen, hvarföre vi ock göra många krokar. Jag tager hemvägen åt *Quarnsbruk*, där jag hoppas vara den 26 hujus, för at finna min Skatt — hustru och barn; och efter 8 dagars hvila tänker jag vara hemma åter i *Norrköping*, då Min Fru får se sin resande Vän komma bugande med fickorna fulla af ytterligare samlingar, berättelser och nyheter. Jag mår så väl af al fatigue, at jag är glad öfver mig sjelf: och huru mycket mera glad skall jag icke

blif-

blifva, då jag mötes af Min Frus så interessanta och vittra vänskap. En liten *Blomma*, från 900 alnars höjd, tagen på *Städjan*, sändes som Botanisk Courir, med Vänskapens Sinnebild. Den har Eternellens natur, och är sålunda et värdigt omslag (enveloppe). Den växer utmed Snödrifvorna, och visar huru det Sköna äfven kan trifvas ibland det fula och hårda *). Hälsa och omfamna sin kära Man äfven på mina vägnar, samt uptag nu detta Dagboks-bref, såsom et bevis på Vänskapens välvilja, och den Högaktning, som jag närvarande närmare får äran bevisa, då jag emedlertid tecknar mig för altid — —

*) Denna Örts Latinska Namn på Botaniska Språket är *Azalea procumbens*; på Svenska kallar Hr Prof. Liljeblad den för *Jord-Krepling*. Den växer i ymnighet på Fjällen och alt up i Lapland, hvar den ock kallas: Azalea Lapponica eller Purpur-Krepling.

BREF.

BREFVÄXLING.

98.

Til Vännen uti *Landsorten*; dat. *Stockholm*, d. 7 Dec. 1807.

Innehåll:

1) Agathons-Dag. 2) Delille's Georgiques Françoises. 3) Ökade Understöder för Brefväxlingen lämna Hopp om des vidare Fortsättning.

Detta är mit första Bref til Dig för i år; det skrifves dock med mycket Nöje. *Först* af det Skäl, at denna eller *Agathons*-Dag är en af mina kära Märkelse-Dagar, på hvilken jag minnes de mera lätta, de glada Dagar, jag under loppet af Et på den framflutit År fåt njuta, en Dag, således icke utan sina mycket tilfredsställande Tacksamhets-offer; också erhöll jag i dag en mig ganska behagelig Gofva, samt ifrån en vitter Väns Hand, bestående uti den, för en Dyrkare af Naturen, så sköna Boken: *l'Homme des Champs*, ou les Georgiques Françoises, par Jaques *Delille*; Basel, 1800, 12. Nyss förut hade jag köpt mig Hr Delille's så lyckliga Öfversättningar och Förklaringar af *Virgilii* både Bucolica och

Geor-

Georgica, således ville Vännen, som, sedan et fullt Tiotal af år, kände min smak, göra et Trio af dylike Böcker fullständigt, och förärade mig den Franska Skaldens eget Original, rörande Landtbruket och Landlefnaden uti sit Fäderneslånd. Låter Gud mig uplefva ännu en vacker Årstid, blifva de ock mina säkraste Följeslagare til de af mig älskade Parker, til den Ek, til den Castanie, uti hvilkas Skugga jag njutit så många Sälla Stunder. Hör, min Vän, huru Hr Delille slutar sit här fören. Landqväde:

> Ainsi seul, à l'abri de mes rochers deserts,
> Tandis que la discorde ébranloit l'univers,
> Heureux, je celebrois, d'une voix libre & pure,
> L'Humanité, les Champs, les Arts, & la Nature.
> Veuillent les Dieux sourire à mes champêtres sons!
> Et moi, puissé-je encor, pour prix de mes leçons,
> Compter quelques Printemps, & dans les Champs, que j'aime,
> Vivre pour mes Amis, mes Livres, & Moi-même!

Måtte denne älskvärde Skald ännu lefva flere Somrar! det hoppas jag, ty han går nu först uti des 69 år, varande född d. 28 Jun, 1738.

Sedan

Sedan får jag vidare fägna Dig med det Hopp jag äger, at kunna ännu fortsätta min Brefväxling, såsom jag *under det nu sist* framflutna året fåt, til detta Arbetes Utgifvande, emottaga så ädelmodiga, som ansenliga Underftöder, medelst Köp och Prenumeration på fullständiga Suiter af detta Verk; hvadan jag ock räknar för en Skyldighet, at med vördnadsfullaste Tacksamhet här upräkna Dem, som dymedelst gjort det för mig möjeligt, at fortfara med des Utgifvande. De äro, uti Alphabetisk ordning, följande.

Almgren, Lagman. D. *Alopæus*, Dom - Prost i Borgo. D. *Bjurbäck*, Biskop i Carlstad. D. *Borg*, Kgl. Hofpr. och Past. vid Jac. &c. i Stockholm. M. *Borg*, Hist. Lector i Westerås. *Burén*, Bruks-Patron på Boxholm. Frih. *von Ehrenheim*, Cancellie - President. *Ekman*, Stats-Commissarie. *Elfström*, Kamererare. *Enelius*, Kgl. Hofpr. och Prost i Köping. *Engeström*, (L. *von*), Hof-Canceller. M. *Fellenius*, Lector och Biblioth. i Westerås. D. *Flodin*, Biskop i Westerås. *Gedner*, Domk. Syssloman i Upsala. D. *Hachenburg*, Kgl. Hofpr. och Pastor vid Tyska Kyrkan i Stockholm. D. *Jedeur*, Prost och Theol. Lector i Westerås. M. *Kidron*, Collega Scholæ i Halmstad. M. *Knös*, Prost och Theol. Lector i Skara.

 Frih.

Frih. *Liewen*, Gen. Lieutenant. *Lindahl* (J. N.), i Norrköping. *Lindstedt* (A.) Grosshandlare i Louisa. *Linnerhielm* (J. C.), Kgl. Secreterare. M. *Meurling*, Bibliothecarie i Linköping. Frih. af *Nordin*, Landshöfding i Falun. D. *Nordin*, Bisk. i Hernösand. *Petersens* (H. af), i Stockholm. Frih. Otto *Ramel*. *Samhället* (Kgl. Vet. och Vitterhets) i Götheborg, genom des Secreterare, Hr Prof. G. *Rosén*, på otta Exemp. *Schönberg*, Cancel. Råd och Riks-Historiograph. *Seffström*, Borgmäst. i Halmstad. Frih. *Silfverhielm*, Envoyé. *Stierneld* (C. U.), Lieutenant. D. *Strangh*, Professor och Theol. Lector i Westerås. *Suell* (G.), Grosshandlare i Malmö. *Tham*, Hof-Intendent på Dagsnäs. M. *Wahlbom*, Prof. och Eloq. Lector i Calmar. D. *Weideman*, Biskop i Skara. D. *Wingård*, Biskop i Götheborg.

Några af dessa Befordrare hafva äfven reqvirerat flere Suiter, för at så mycket mera lätta Förlaget af et Verk, som har *Svenska Historien* til sit Föremål. Så kär mig dennas Uplysning är, så stor och liflig är också min Erkänsla emot förenämnde Herrar och Män. Utom Utgifningsomsorgen af det, som nu utgår, granskar jag alla dagar hithörande Bref och Anteckningar, som kunna tjena til Verkets fortsättande äfven efter min Död. Jag går

uti

uti det *Sjutionde-sjunde* Året, således är det icke utur sin ordning, at äfven tänka på den Dagen, då man *icke* sjelf mera *verka* kan. Nitfull för min Vetenskap och tacksam mot Medborgare skal jag dock säkerligen läggas i min Graf. — Och härmed Farväl! min Gode Vän, för i år.

LÄNGDER.

Historiska *Anteckningar*.

13. STOCKHOLM. Många hafva beskrifvit denna Svea-Rikes Hufvudstad *); men Få hafva lärt oss närmare känna densamma, hälst til des äldre och inre Beskaffenhet före och omkring år 1500 samt alt til och med år 1560, då K. Gustaf I. dog, och under hvars långa och mestendels fredliga Regering Stockholm också vann et annat Utseende, en annan Styrelse, och, friad från Lybeckarnes ok, dref egen Handel, samt fick se inom sin Hamn en Sjömagt tilskapas, som under Kon. Eric XIV. slog både Danskar och Lybeckare, samt til-

 vann

*) Alla de före 1782 utkomne upräknas och bedömas af Hr Warmholz uti des *Bibliotheca* Historica Sveogothica, Del. V. s. 115 f.

vänn Sverige Herraväldet uti Österſjön för den tiden. Til dem, ſom ganſka mycket lärt oſs känna detta fordna Stockholm, får jag här förnämligaſt nämna framl. Profeſſoren Hr D. *Pet. Jon.* BERGIUS, uti ſit Inträdes-Tal i K. Vet. Academien år 1758, hvilket äfven meddelade flere märkvärdige Uplysningar om *Stockholm* för då *Tuhundra* år ſedan *), och Kgl. Hofprädikanten, Hr M. *Joh. Ant. Aug.* LÜDEKE uti ſin Diſſert. de *Eccleſia Teutonica* & Templo S. Gertrudis Stockholmienſis, hållen i Upſala 1791 **), ty uti detta S. Gertruds Minne finnas tillika införde flere alldeles nya Upgifter, jämte tilhörige Grundritningar, rörande Stockholms Stads Fördelning och Bebygning för åren 1547 och 1561; men de fleſte hithörande ſamt högeligen åſtundade Underrättelſer ſkulle vi ockſå äga, om framl. Öfver-Inſpectoren Hr *Jonas* BROLIN, Ingenieur vid Kgl. Landtmäteri-Contoiret, låtit af Trycket utgå ſina Samlingar, Anteckningar och Ritningar, rörande det Gamla Stockholm, hvars Kännedom han i många år juſt gjorde til ſit Studium, hvartil han ock gaf något Hopp, men han dog, ſamt mycket åldrig, utan at hafva låtit det til någon del gå i full-

*) Stockholm, 1758, 8.

**) Upſala ſamma år, 4.

fullbordan *). — Emedlertid, och til dess en mångkunnig och granskningsgill Topograph för Stockholm visar sig, vil jag här meddela några hithörande Anteckningar, samt utur en, och hittils, så vida mig vetterligt är, ännu onyttjad *Hufvudkälla*. Til Stadens *Archiv* hörer en *handskrifven* Bok — et *Original* — af mycket hithörande Värde. Den är i folio, skrifven på Pergament med Svensk så kallad Munkestyl, och består af 153 Blad, således öfver 300 sidor. Boken är bunden uti starkt och välbeslaget Läderband, men med modern titul på ryggen: *Protocoll 1474 til och med 1497*. Denne Titul är dock icke svarande mot Innehållet, ty denne Codex innehåller *Gårdsbref* ifrån 1472 til 1498, ja äfven finnas uti denna Permebok någre få Gårdsbref af 1500 och 1504 (se fol. 123 och 127). Desse ifrån Magistraten utfärdade Gårdsbref härröra ifrån *Köp*, *Byten*, *Arf* och *Testamenten*, samt blifva uti dem Gårdarne beskrifne til Läge, Beskaffenhet och Värde, med sina tilfogade Namn af Säljare och Köpare, samt äfven andra Personer. Man inser således lätt, huru mycken Uplysning denna Permebok gifver i åtskilliga, samt mycket angelägna mål, röran-

*) Han dog i Stockholm d. 21 Jan. 1804, och uti des 74 år. Måtte hans Samlingar icke hafva blifvit skingrade!

rörande Kännedomen af Stockholms Stad och des Invånare för åren 1470 — 1500. Denna Bok har ingen annan *Titul*, än följande *Anteckning* på främsta Bladet: "Anno Domini MCDLXX quarto, feria secunda proxima post festum beatorum apostolorum Philippi & Jacobi, Tha wordo Borgamestarene, Hr Loduik Vesman, Hr Niels Pedhersson, Hr Magnis Eriksson, swa eens meth Radzsins samtyckio, Jenis Magnisson, Jacob fan Hawen, Niels Dobbin, Magnis Otther, Peder Jensson, Hanis Holmgersson, Joan Swensson, Anders Jonsson, Jacob Custe, Niels Torkelsson, Staffan Velgöte, Peder Andersson, Ingewall Torsteenson, Matthis Martinsson, Swen Helsinge, Clemit Benctsson, Erik Jonsson: och wordo the swaa eens, ath huilken Dandeman, som Stadzsins Scrissuere är, han skal engte annat inscriffwa j tesse bokenä, än thet honom befalath warder aff Borgamestarene och Raadet". — Denna Bok kallar sig sjelf uti de införde Handlingar för STOCKHOLMS *Jordabok*. — Framl. Justitie-Borgmästaren Hr *Carl Fredric* EKERMAN, sjelf stor Kännare och Samlare af alt, som rörde Stockholms Stad, lät någon tid före sin Död, som timade d. 23 Jun. 1792, taga af denne Permebok en *Affkrift* genom den, uti Läsning af gammal Skrift, så mycket skickelige Hr Joh. Adolf *Stechan*, Cancellist

uti

uti Kgl. Antiquitets-Archivo — och såsom denna Afskrift af mig sedan med Copisten collationerades, gjorde jag, under denna Jämnförelse, några Anteckningar, som jag härmedelst vil meddela det Almänna.

(Fortsättning e. a. g.)

Lefvande *Personer.*

SCHÖNBECK, (Kgl. Hof-Prädikanten M. *Christian*), Prost och Kyrkoherde i *Mälby*, Socken uti Skåne och Lunds Stift, utnämndes af K. M. d. 14 Jun. 1805 til Kyrkoherde uti *Malmö* S. Petri eller Stadens Hufvudkyrka och tilhörande Sallerups Lands-Församling *); och efterträddes samma år i *Mälby* af Stads-Comministern i Malmö, Hr *Jöran Libert* Skytte, Adelsman **). Det sistn. Pastoratet bortgifves ömsom af Konungen och af *Patronus* på *Maglö*, Sätesgård inom samma Pastorat. Således erhöll förstn. Hr Schönbeck Mälby-Pastorat af Konungen 1800, och nu Hr Skytte af Patronus, som är Hr Majoren och Rid. Bengt Lud. *Lilliehök*. Får här vidare anteckna, at Hr Kgl. Hof-Prädikanten *Schönbeck* vann 1792 uti Kgl.

*) Post-Tidn. 1785, n. 84.
**) Lunds Nytt o. Gammalt, Fl. 23, n. 17.

Kgl Vetensk. och Vitterh. Samhället i Götheborg Belöningen för *Åreminnet* öfver Riks-Rådet Frih. Johan *Adler Salvius*, död 1652, en af Rikets förnämste Statsmän och lärdaste Herrar. Han har likaledes författat: *Minne* öfver Hofjunkaren Christ. Diedr. *von Conow* (Lund, 1792, 8), en rättskaffens Christelig Patriot. Han præsiderade 1788 i Lund för sin Disp. de *manca sine Revelatione Philosophia*. Af Kgl. Nåd blef Bunkeflods och Hyllie Pastorat d. 22 Oct. 1806 tillagdt Pastoren vid Storkyrkan i Malmö, i stället för Sallerup, som, vid skeende Förändring i Bunkeflod, kommer at af Kgl. Maj:st. bortgifvas.

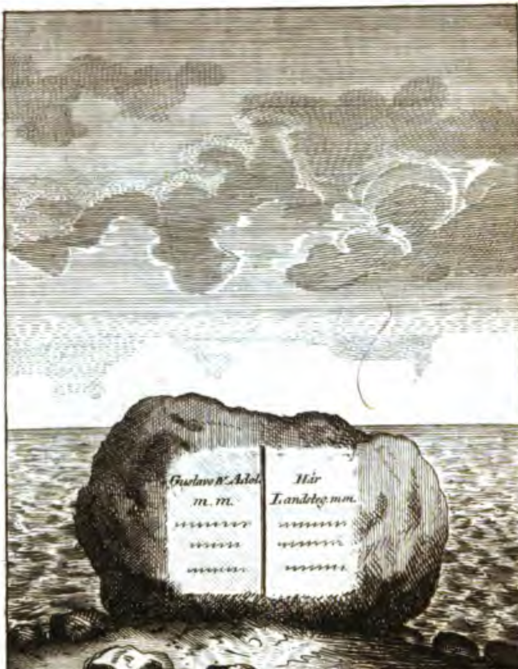
Kungörelse.

Denna *Brefväxling* utdelas hos Fru Dråke på Stora-Nygatan, Huset N:o 120, emot Prenumeration med En Rd. Riksg. på detta Femte Band. Där kan äfven köpas Banden 1—4, för 4 Rd. 16 sk. Den, som gör denna Handel, och prenumererar med 1 Rd. på Bandet 5, får *Historiska Läsningarnes* Första Band utan Betalning, af hvilket senare Arbete St. 1—3 redan utkommit. Stockholm, d. 16 Dec. 1807.

Gjörwell.

Tryckt hos Direct. J. A. Carlbohm, 1807.

STENEN

på Stensö vid Calmar, hvar Konung GUSTAF I landsteg den 31 Maij 1520.

BREFVÄXLING;
med tilfogade
Brefsamling, Långder
och
Bilagor.

Femte Bandet; *Stycket* 9.

BREFVÄXLING.

99.

Til Vännen uti *Landsorten*; dat. *Stockholm*, d. 18 Febr. 1808.

Innehåll:

1) Hrne Heinrich och von Müller, förträffelige Häfdetecknare. 2) Förteckning på åtskillige af de öfrige nu lefvande Tyske Historici. 3) Särskild Anteckning om Hrne von Schlözer, Spittler och Meusel.

Uti de Historiska Läsningarnes Andra Stycke har Min Vän emottagit Början af Histor. Professorens i Jena, Hr Hofrådet *Christof. Gottlob* Heinrich's, Stats-Historia om *Frankrike*, med åtskillige Författaren och

Arbetet angående Anteckningar, jämte Löfte om något mera hithörande uti Brefväxlingen. Med mycket nöje meddelar jag således följande.

Med högsta skäl kan man säga och försäkra, at Hr Heinrich här fört sin Historiska Penna *sine Ira & Studio;* äfven som han troget sökt följa den andra Grundlagen för hvarje Häfdeteknare, så lydande: Prima Historiæ Lex est: *ne quid falsi dicere audeat*, deinde *ne quid veri non audeat.* Hvad Klokheten i Senare fallet stundom inskränker och Eftertankan bjuder, blir dock altid något, som lämnas en annan Tid, en annan Ort at ersätta och godtgjöra, *blott det* man anförer *är sant.* De här upgifna Grund-Reglorna af *Tacitus* och *Cicero* stå icke desmindre altid fast: en kunnig, förfaren, omtänksam Häfdeteknare vet rätta Tiden, för at följa dem med Urskilning och Anständighet, til Uplysning och Nytta. Han vet, at sjelf vörda sin egen Vetenskap, at hos andra bibehålla Agtningen och Vänskapen för densamma: Historien är och blir dock altid alles vår säkraste Ledare. *Exempla docent.*

Hvad sjelfva Författningssättet angår, så vil jag här blott anföra *Vitnesbörder* om densamma, afgifne ifrån de begge första, tillika tilförlåteligaste, Domstolarne uti Lärdoms-Riket. Uti *Göttingische gelehrte* Anzeigen

gen *), för år 1802, N:o 171. heter det sid. 1710: Denna nya Stats-Historia "ist ein sehr brauchbares und nützliches Buch. Es soll kein Compendium und auch kein grosses Werk seyn, sondern als ein Handbuch zum Selbstunterricht zwischen beiden in der Mitte stehen. Ein solches Werk fehlt uns noch für die Französische Geschichte und die *Europäische Staatsgeschichte* überhaupt. Von einem solchen Werke verlangen wir, dass es in einer einfachen und ungeschmückten, aber fortlaufenden und zusammenhängenden, Erzählung nur die wichtigern Begebenheiten entwickele; dass der Verfasser hier die Mittelstrasse zwischen Weitschweifigkeit und Kürze durch zweckmässige Auswahl und Darstellung seines Stoffs halte; wir erwarten ferner, dass seine Erzählung wenigstens in so fern durch Beybringung der Beweisstellen aus den Quellen belegt sey, dass Jeder sich hier Raths erhohlen, und in das Studium der Quellen, so bald er will, weiter hineingehen kann. Wir verlangen endlich, dass er durch eine bequeme äussere Einrichtung, besonders die sorgfältige Bemerkung der Chronologie, den Gebrauch erleichtere. Dagegen vermissen wir in einem Werke dieser Art nicht nur sehr gern alle rhetorische Schminke, sondern glauben auch, dass die psychologi-

 sche

*) Denna Lärda Tidning utgifves af Kgl. Vet. Societeten i Göttingen.

ſche Entwickelung, die ihr lebendiges Interesse eigentlich erst aus der klaren Anſchauung, und eigenem Studium erhält, hier weniger an ihrem Platze seyn würde. Nach einem solchen Maasſtabe gemeſsen, erfüllt die Arbeit des Verfaſsers unstreitig die Forderungen, die man an sie machen kann." — Det andra Vitnesbördet läses uti: *Algemeine Litteratur*-Zeitung *), för år 1803, N:o 7, så lydande: "Ein Handbuch für die mittlere und neuere Geschichte der Europäischen Staaten, im welchem kein wichtiges Ereigniſs, kein durch affallende Vorzüge oder Gebrechen merkwürdiger Mann, keine im Innern des Staats vorgegangene Veränderung fehlte, aber auch die strengste Oeconomie in Schonung des Raums unbeschadet der Vollständigkeit beobachtet, und keine Nebensache in das paſsende Ganze aufgenommen würde, welche nicht zur vollständigen Aufklärung des zweckmäſsigen Fortschreitens der Hauptbegebenheiten schlechterdings unentbehrlich wäre — ein solches Handbuch wünschte längst der Liebhaber der Geschichte, deſsen Lage oder Laune das mühsame, zuweilen vergeblich angestellte Aussuchen aus grösseren Werken nicht erlaubt;

*) Som utgifves af et *Sällskap Lärde*, spridde uti Tyskland, med Biträde af Correspondenter uti hela Europa. Då, som nu, utgafs den i *Halle*.

laubt, der Studirende, dem es beym Vortrage des Lehrers um gründliche Wiederhohlung zu thun ist; der eigentliche Gelehrte, dem bey tausend Fällen ein Hülfsmittel für den ersten Anlauf zum Bedürfnis wird: kurz die kultivirte Welt wünschte es — und hat hier einen Anfang dazu erhalten. Der Verfasser erzählt mit *einsichtsvoller* Unbefangenheit jedes *wichtige* Factum, mit seinen veranlassenden *Ursachen*, wo sie sich entdecken lassen, und mit den *Folgen*, die aus ihm fliessen mussten; benützt dabey auch *neuere* grösse Werke, hält sich aber an sie eigentlich nur als Leitfaden, und vergisst nie die *wahren* Quellen so passend anzuführen, dass man mit Ueberzeugung schliessen kann, er habe sie selbst studiret. Hr Heinrich vermeidet glücklich die *doppelte* Klippe des zu Ausführlichen und des zu Gedrängten. — Obgleich die ganze Kettenreihe der Begebenheiten bündig vorgetragen ist, so besteht doch der vorzüglichste Werth in der lichtvollen und wahren Darlegung des *Zustandes der Nation* in jeder einzelnen Periode."

Man läse nu denna Bok, hålle den til de här andragne Föreskrifter, och döme sedan til detta Verks Företräde och Brukbarhet. Man ser åfven af sjelfva Arbetet, Original- eller Tyska Uplagan, at Hr Författaren öfveralt angifvit de *Källor*, han följt,

 hvil-

hvilka åter en Kännare af den Historiska Lärdoms-Historien nogsamt inser vara de rätta, de bästa. Således — alt sammanlagdt — intager Hr *Heinrich*, ibland sina nu lefvande Landsmän, första Rumet — märk noga på mina Uttryck — i affeende på utgifvandet af en *almän* Stats-Historia af denna *Medel*-vidd *). Man döme nu äfven til mit Val af Bok uti Historiska Läsningarne.

Blir åter frågan om en Historia om *särskild* Stat, så lärer åter komma at stå uti första Rumet Hr *Joh. von* MÜLLER, som skrifvit, men ej ännu hunnit fullborda, sin Historia om des Fädernesland *Sweitz*. Detta i sit slag aldeles förträffeliga Verk har följ. Titul: *Geschichte der Sweizerischen* Eidgenossenschaft, och af hvilket Ny och vida förbättrad Uplaga utkom af Th. 1-3 i Leipzig, 1806, 8:o, och Th. 4 hade för första gången utkommit därst. 1805, 8:o. — Men innan jag nämner något om Arbetet, vil jag först anföra om Författaren; at han är född 1752 i *Schafhausen* och af Patricisk Ätt; blef först där Professor uti Grekiska Språket, sedan kallad 1781 til Histor. Professor i Cassel, hvilken Lärostol han beklädde i 3 år, lefde häruppå, såsom En-
skyld,

*) Rörande Hr Heinrichs Person och Tjensteväg, så finnes det förnämsta redan anfördt uti Läsningarne, s. 26.

skyld, hos sin Vän Gen. Procureuren Tronchin i Geneve och på des Landgård Delices, då han, ehuru Protestant, kallades 1786 af den så upplyste och sist aflidne Kurförsten i Mainz, Fredric Carl, född Frib. von Erthal, til Universitets-Bibliothecarie i Mainz, och 1788 til des Cabinets-Secreterare med Geh. Råds Fullmagt. Han återgick 1791 til Schafhausen, såsom Senator, men kallades, enligt högt Förtroende, 1793 til verkelig Hof-Råd vid Käjs. Geh. Hof- och Stats-Cancelliet i Wien, uphöjdes uti Adeligt Stånd, och var tillika Med-Bibliothecarie *) vid därvar. stora Bibliothek. Med så mångfaldig Lärdom, med sådan Verlds- och Stats-Kännedom utrustad, kallades han 1804 til Berlin, såsom det Brandenburgska Husets Historiograph **), och updrogs honom,

*) Han heter i Staten *Custos*, det är Vice- eller Under-Bibliothecarie, ty Öfver- eller Första Bibliothecariatet beklädes ej sällan af en förnäm eller gynnad Herre. Custoderne förstodo och gjorde merendels Sysslan. Märkom: Hr Michaël *Denis* — denne store, aldeles classiske Författare uti Lärdoms-Historien — var sedan 1785 och dog 1800 blott Custos vid detta så stora Bibliothek — och med honom tjente på en tid Hr *von Müller* — hvilke Män!

**) Då hade han redan utgifvit Trenne Band af sin Historia om Sweitz, hade således til fullo bevitnat sig vara värdig det första Ämbetsrummet inom det Historiska Omfånget, vara Skapare uti sin Vetenskap.

nom, at skrifva den Store Konungens (Fredric II:s) Historia, höll ocksâ uti Berlinska Academien en Föreläsning, rörande detta sig updragna höga vårf —— men, ack! Svärdet, det härjande, det alt förtryckande Svärdet, rykte också Pennan utur hans Hand. . . . . Det Sjuåriga- och det Sjuveckors-Kriget — — — Häfdeteknarèn begärde och entledigades, vann den Historiska Lärostolen i Tübingen, och årnade uti detta Lugn fortsätta vidare sit Fäderneslands Historia, som han endast hunnit utföra til året 1475, då han måste följa nya Kallelser; men hvarom framdeles. — Nu också något rörande hans *Historia* om *Sweiz*. Uti densamma har Hr von Müller visat sig vara en Lärd af första Rangen, man må anse honom på Kunskapens eller Skrifsättets sida, med sin *Tanka* alt omfattande, med sin *Granskning* alt utforskande, med sin *Penna* alt ställande uti sin rätta dag. Hans Historia om sit Fädernesland blir fördenskull altid en ibland de första Böcker inom den Historiska Vetenskapen, ty han berättar utomdess ingen ting utan anförde *Bevis*, målar alt med *Sanning* och *Kraft*. Men tillåt mig få äfven anföra något utur den likaledes grundeliga Recensionen, som om detta Arbete finnes införd uti Hallilka Lärda Tidningen *) för 1807, n. 271 - 273. Recensenten skrifver: "In einem

*) Algemeine Literatur-Zeitung.

einem Zeitpuncte so schwerer Umwandlungen, bey einem Wechsel der Dinge, der uns dringend erinnert, Ruhe und Muth im Heiligthum der Geschichte zu suchen, erscheint, neu bearbeitet, ein Historisches Werk, das mit seltener Kraft der gebildeten Welt darthut, welchen Segen die Geschichte über ihre Vertrauten spreche *). Tiefgeschöpfte Wahrheiten, Seherblicke auf das Schicksal der Staaten, treffende moralisch-politische Bemerkungen, Sprüche der praktischen Weisheit, ungezwungen, anspruchlos eingeflochten, überraschen den Leser auf vielen Seiten. — Ein charakteristischer Vorzug des Werkes ist, dass der Urheber nachdrüklich die heilige Sache der Menschheit führt, dass er ohne enthusiastische Hitze, mit würdevollem Eifer, mit einer Wärme, die auf den Leser übergeht, für das Edelste spricht, was Völker besitzen können, für staatsrechtliche Freyheit und völkerrechtliche Unabhängigkeit. — Der eigentliche Historische Gehalt dieses Werkes ist långst entschieden.

 An

*) Detta svarar aldeles mot mit Yttrande uti *Adressen* til det Almänna af d. 18 Febr. 1808; så lydande: STUDIUM HISTORIÆ är tillika et Dulce Levamen Senectutis, en Trofast Vän, när så *Mycket annat* på Lifvets väg öfvergifver oss, äfven enligt Vitsordet af *Martialis*: Curarum Socius blandumque Levamen. Se Histor. Läsningarne, Band 1, St. 4, s. 70.

An Vollständigkeit und Richtigkeit der Materialien, an Gründlichkeit der Forschung, an Benützung und genauer Angabe aller erreichbaren Quallen, wird dieses Werk von wenigen Arbeiten der Historischen Literatur aller Nationen erreicht. Belehrende Neben-Untersuchungen, in die Noten verwiesen, so oft sie den Zusammenhang im Texte unterbrochen hätten, vermehren den Reichthum, begründen die Angaben im Texte. — Noch Eins können wir nicht unbemerkt lassen. Wenn ein *solcher* Mann für nothwendig achtet, alle Angaben mit Beweisen zu belegen: *so muss* diess ein *wesentliches* Erforderniss der Geschichtschreibung seyn. Historischen Schriftstellern sey das gesagt, die aus Selbstgenügsamkeit oder Beschränktheit ihre Gewährsmänner nicht nennen zu dürfen glauben, nicht begreifen, dass der Erzähler ohne aufrichtige Berufung auf seine Acten, ohne Erleichterung der Controlle, *keine* Glaubwürdigkeit fordern kann". Detta sista har Recensenten i synnerhet anfört til Märkelse-ord, til Lärdom för Tidens äfven *Historiske* Neologer. Et likgiltigt Minnesord har också den Historiske Granskaren, nyl. afl. Hr *Oberlin* *), tecknat främst uti: la *Vie* de

*) Hr *Jerem. Jac.* OBERLIN, ockſå en ſolid Hiſtoricus, var Profeſſor och Bibliothecarie i Strasburg, då han dog därſt. d. 10 Oct. 1806, och uti des 72 år. Det var

de Jean *Gutenberg*, Strasb. 1801, 8:o, så lydande: "Sans titres on fait des Romans; *pour écrire l'Histoire il faut* des preuves authentiques, des monumens certains."

Hvad jag nu anfört om de begge här fören, så utmärkte *Tyske* Häfdeteknare ger mig anledning, at härtil foga, dock en *blott Namn*-Längd, på de *öfrige nu lefvande* Tyske Författare uti och för Historien af *stort* Värde, vare sig uti *Stats*- *Kyrko*- eller *Lärdoms*-Historia, uti *Samlings*- och *Gransknings*-väg. Jag anföret så många jag nu i hast minnes, och uti Alphabetisk Ordning. — De äro följande: Herrar *Ancillon* (Fred.) i Berlin — *Anton* i Görlitz — *Aretin* (Frih. Joh. Christof. von) i München — *Beckman* i Göttingen — *Bergman* (som skrifvit Patkulls Lefverne) — *Biester* i Berlin — *Bouterweck* i Göttingen — *Böttiger* i Dresden — *Bredow* i Helmstad — *Bruns* i Helmstad — *Brüggeman* i Stettin — *Cordes* i Kiel — *Creutzer* i Heidelberg — *Dassdorf* i Dresden — *Ebeling* i Hamburg — *Eck* (Joh. Ge.) Fadren i Leipzig — *Eichhorn* i Göttingen — *Ersch* i Halle — *Fi-*

han, som invigde d. 7 Nov. 1803 den af nya Fransyska Regeringen i Strasburg inrättade *Academie des Protestans de la Confession d'Augsbourg*; hvilket lärorika Tal sedan tryckies följ. året, med alla sina Historiska Bevis och Allegater, på 48 sidor i 8:o.

Fischer (Chr. Aug.) i Würtzburg – *Fischer* (Gotthelf) i Moscau (född i Mainz) – *Franz* i Stutgard – *Grohmann* (som författat en Historia om Universitetet i Wittenberg) – *Heeren* i Göttingen – *Hegewisch* i Kiel – *Henke* i Helmstäd – *Hoffbauer* i Halle – *Hupel* i Ober-Pahlen uti Lifland – *Hüllmann* i Frankfurt vid Oder – *Kirchner* i Frankfurt vid Main – *Koch* i Strasburg – *Mannert* i Würzburg – *von Martens* i Göttingen – *Meiners* i Göttingen – *Meusel* i Erlangen – *Milbiller* i Landshut – *von Murr* i Nürnberg – *Müller* (Joh. Ge.) i Schafhausen och Bror til fören. Joh. von Müller – *Münter* i Köpenhamn (född i Gotha) – *Nicolai* i Berlin – *Nopitsch* i Altenthann vid Nürnberg – *Norrmann* i Rostock – *Plank* i Göttingen – *Pölitz* i Wittenberg – *Reuss* i Göttingen – *Ring* i Carlsruhe – *Rotermund* i Bremen – *Rühs* i Greifswald – *Sartorius* i Göttingen – *Schlichtegroll* i München – *von Schlözer* i Göttingen – *Schroeckh* i Wittenberg – *Siebenkees* i Altdorf – *von Spittler* i Stutgard – *Strieder* i Cassel – *Veesenmeyer* i Ulm – *Wehrs* i Hannover – *Wilken* i Heidelberg – *Zapf* i Augsburg, och *von Zimmermann* i Brunswik. — Af dem, som utgifvit *Resor*, får jag här blott tilfoga: Hrar *Arndt* från Greifswald, nu i Stockholm – *Eck* (Joh. Ge.) Sonen i Leipzig – *von Eggers* i Köpenhamn (född

i It-

i Itzehoe) – *Meyer* i Hamburg, och Grefve F. L. *von Stolberg* i Münster. — Visserligen, *ja visserligen!* finnas *Flere*, som här bordt uptagas; men en mycket gammal och långt i Norden boende Man vinner ofelbart ursäkt för dem, som han uti denna Längd förgätit. Dyrkare af alla Nyttiga Historici, och en aldeles bokstafvelig Älskare af den Historiska Vetenskapen, får jag väl framdeles, och så länge jag lefver i Samband med utländsk Literatur, det mig så angenäma tilfället, at vidare öka denna Längd. Håll detta emedlertid til godo. — När Du genomgåt ofvanstående Förtekning på nu lefvande Häfdeteknare och Häfdeforskare, lärer Du ock lätt finna, och med mig prisa Göttingen Lyckelig, som af alla Tysklands och Tyska Språkets Städer hyser de *fleste* Historici: alle af et obestridbart Värde. Där lyser nu ocksà ibland dem främst Hr *Aug. Lud. von* Schlözer, som haft få sina Likar uti Fornforskning, Historiska Critiken och Statskunskapen, hvars Edition af *Nestor*, i affeende på de begge första Egenskaperne, för alla Tider blir et Mästerverk. Där lyste ock, såsom Pragmatisk Häfdeteknare, Hr *Lud. Timoth. von* Spittler, som under sin därvarande Lärotid utgaf: *Geschichte der Europäischen Staaten*, 2:ne Band, Berlin 1793, 8:o, som ibland de Historiska Compendierna täflar åter om första Rumet med: *Europäi-*

päische Staatengeschichte af Hr. *Joh. Ge.* MEUSEL i Erlangen, hvars Fjerde Uplaga utkom i Leipz. 1800, 8:o. När man äger dem Begge, så saknar man ock ingenting uti första Grundläggningen för den Historiska Vetenskapen; hälst Hr Meusel också fogat til sit Compendium *Genealogiska* Tabeller, och i alt följt en sträng *Chronologisk* ordning *). Hr von Spittler är däremot mera Händelserna sammanbindande, detta Sammanhang til Orsaker och Följder mera uplysande **). Han har sedermera lämnat sin Lärostol i Göttingen och återgåt til sit Fädernesland Würtenberg, hvar han nu lefver, som Stats-Minister. — Dock nog. Mig har det varit en stor Tilfredsställelse, at öfverse denna här förest. Längd, at minnas mina *egna* Förbindelser emot de fleste af de uti densamma uptegne, och at hafva fåt tilfälle, at med detsamma anföra et *Sannt* och *Nyttigt*, et alt mera

*) Hvilken Häfdetäknare hembär icke vidare Hr Meusel en den största Tacksamhet för des: *Bibliotheca* HISTORICA, åter et Verk utan Like.

**) Hr von Spittler utgaf också under sit vistande i Göttingen: Historier både om *Würtenberg* och *Hannover*. Af hans här fören. Stats-Historia utkom förl. år, och i Berlin, den *Andra* Uplagan, med *Fortsättning*, ifrån den Tid, hvar Hr von Spittler slutar, eller året 1793, til nuvarande Tid, åter författad af en Professor i Göttingen, eller fören, Hr Georg *Sartorius*.

mera Nödvändiga Ord om den Historiska Vetenskapens rätta både Föremål och Författningssätt. Med Välönskningar för denna mig så kära Vetenskap, för oss alla, slutar jag detta Bref på sjelfva Sambandets (*Concordiæ*) Dag. — Må väl! . .

100.

Ifrån Hr Professor M. *Carl Adolf* Wahlbom, Eloq. o. Poëseos Lector i Calmar; dat. *Calmar*, d. 1 Oct. 1807.

Innehåll:

De verkeliga Inscriptionerna på Stenen på Stensö, hvar Kon. Gustaf I landsteg år 1520.

Enligt Min Herres begäran, at på Stället verificera *eller* rätta de uti Brefväxlingens Femte Band, Brefvet 85, s. 29 införda *Inscriptioner* på Stenen på Stensö, har jag nu ock sjelf besökt detta Konung Gustaf I:s *Land-*

Landstignings-ställe; och får meddela följande *).

Den dubla *Inscriptionen* på Minnes-Stenen är til punkt och pricka sådan, som bosföljande *Afskrift* utvisar. Både den *Latinska* och *Svenska* stå begge på samma sida, samt åt *Landssidan*, med ett groft streck emellan, således bredevid hvarandra, den Latinska til höger och den Svenska til venster. Deras Bredd öfverstiger deras Höjd. Stenen ligger ytterst på en Udde i Sjökanten, så at den stundom, vid högt vatten, bestänkes af vågorna. Den sidan, där Inscriptionen står, är slipad och väl polerad, så at den nästan liknar Porphyr; men Bokstäfverna äro icke djupt inhugne, icke heller förgylde, som dock torde behöfvas för varagtighetens skull. — M. H. lärer ej underlåta, at finna *Olikheten* emellan denna *verkeliga* och den uti

*) Jag erkänner med ganska stor Tacksamhet, eller en *Historisk*, ty *denna* Tacksägelse svarat altid hos mig emot den för de största mig visade Tjenster; ty, enligt mitt kall, min innerligaste önskan, hvad kan vara för mig angelägnare och kärare, än kunna framlägga Sanningen — uti *sjelfva* Sanningens Vetenskap, — fullkomlig, klanderlös? Sådant är jag nu, genom en Vitter Mans *egen åsyna* åtgärd, i stånd at verkställa, samt uti en Sak af särdeles märkvärdig Beskaffenhet, och angående en offentelig Minnesvård.

UTGIFVAREN.

uti fören. Bref införda Inscriptionen. Jag påminner mig at det var fråga om, at ändra den af Konung Ludvic XVIII *Sjelf* författade Inscription, men sökte för min del afstyrka det, och finner nu med Tilfredsställelse, att denna Inscription blifvit *oförändrad* bibehållen, sådan som Konungen *egenhändigt* öfverlämnade den, och hvaraf jag genast tog en Afskrift. Man ville invända, at ordet *Appulsus* vore et Participium, och Latinen således felaktig, men denna invändning var lätt häfven, ty *Livius* och *Tacitus* bruka ordet Appulsus såsom et Substantivum, och så tages det ock här i Genitivo Casu. — Författaren til den Svenska Inscriptionen kan jag icke med säkerhet upgifva. — Begge Inscriptionerna lyda bokstafveligen, som följer *).

Den Latinska.

Gustavo IV Adolpho Feliciter Regnante
Appulsus
Gustavi I Liberatoris Regisque Sveciæ

N Die

*) I anseende til Brefväxlingens tränga Columner kan jag ej låta aftrycka dem i Bredd, utan efter hvarandra. Läsaren behagar rätta sig efter det föreftående uti Brefvet; har utomdess medelst Ändring på Kopparplåten, hvars Aftryck bifogas, visat för Ögat dessa Inscriptioners Stälning. De äro inhugne med *Stora* Bokstäfver, men för rumets trängsel uti Trycket har jag måst bruka den Mindre Stylen.

Die XXXI Maij Anno MDXX Locum
Ut Tanti Viri vel Gressus coleret
Ludovicus XVIII
Rex Franciæ & Navarræ
A Regno avito Pulsus
In Svecia vero non Exulans
Sed
Gratissimo Hospitio fruens
Invisit
Kal. Octobris MDCCCIV.

Den Svenska.

Här
Landsteg Konung Gustaf den Förste
Den 31 Mai år 1520
Då Han til Fäderneslandet återkom.
Stället besöktes d. 1 October 1804
Under
Konung Gustaf IV Adolphs
Lyckeliga Regering
Af
Frankrikes öfvergifne Konung
Ludvig XVIII.
Han
Lämnade wid Afresan
Motstående sin Latinska Handskrift
At i Stenen Ristas.

På detta Sätt har jag sökt efterkomma M. H:s begäran, och framlefver _ _ *).

*) Efter detta Brefs Innehåll och Upgift behagar nu Läsaren Sjelf *rätta*, hvad i Brefvet 85 förekommer. Det är icke utan mycken obehagelig känsla för mig, som Redelig Utgifvare af Historiska Handlingar och

och Upgifter, at hafva, på god Tro, infört meddelade men origtiga — blott projecterade — Inscriptioner, svärt emot et offenteligt och högtidligt Monuments Bokstaf: sådane Officia undanber jag mig på det högsta. Utgifvaren.

101.

Ifrån Landsorten; dat. *Å — g*, d. 19 Mart. 1808 *).

Innehåll:

Konung Adolph Fredrics Ädelmod emot Svenske Militairer.

Får meddela en Underrättelse, som innehåller et lysande Vedermåle af Högstsalige Kon. Adolph Fredrics välgörande Ädelmod, och som visserligen förtjenar, at för Eftertiden förvaras.

*) Det här införda är blott et Utdrag utur et större Bref af icke mindre märkvärdigt Innehåll, samt äfven rörande Svenske Ädelsmäns Förtjenster, och hvilket, af förnäm och vitter Hand, torde framdeles komma at synas här uti Brefväxlingen.

Uti Åminnelse-Talet öfver RiksRådet och Öfver - Ståthållaren Friherre Carl *Sparre*, hållet uti Kongl. Vet. Academien, hade blifvit anfördt, huruledes han, med flere Svenske Officerare, bivistade Fälttåget vid Kongl. Preussiska Arméen år 1745, såsom Volontairer; men icke, at Högstsal. Kon. Adolph Fredric, dåvarande Kongl. Höghet och vald Thronföljare, hade påkostat deras Equipering, ehuru den til Hans Kongl. Höghet anslagna Stat icke lemnade öfverflödiga tilgångar. Desse Herrar voro Sex — utom Friherre Hamilton — som hvardera undfick 3000 Dal. Silfvermynt, efter dåvarande penningevärde. De hade valt til sin Anförare dåvarande Öfversten Friherre Gustaf David *Hamilton*, sedermera Grefve och Fältmarskalk, En af Rikets Herrar, Rid. och Com. af Kongl. Majestäts Orden. At denne Herre anordnades til detta syftemål 4000 Dal. Silfvermynt. De öfrige Sex Herrar Officerare voro: Capitainen vid Artilleriet Augustin *Ehrensvärd*, sedermera Grefve och Fältmarskalk, Rid. och Com. af Kongl. Majestäts Orden; Friherre Carl *Sparre*, då Ryttmästare vid Södra Skånska CavallerieRegementet, sedermera Riksens Råd, Öfver - Ståthållare i Stockholm, Rid. och Com. af Kongl. Majestäts Orden; Friherre Pehr *Ribbing*, då Capitaine af Skaraborgs Regemente, sluteligen General - Major och Rid. af Kongl. Svärds-Orden; Lieutenanten

af

af Kongl. Lif-Gardet Fredric Ulric *Wrangel* af Sausis, sedermera Friherre, Öfverste för Södra Skånska Cavallerie-Regementet, General-Major, Rid. af Kongl. Svärds-Orden; Lieutenanten vid Kongl. Lif-Gardet Anders Rudolph *Durietz*, sedermera Friherre, General-Lieutenant, Landshöfding i Götheborg och Com. af Kongl, SvärdsOrden med stora Korset; och Fändriken af Kongl. Lif-Gardet Grefve Carl Johan *Strömfelt*, en ung Herre af mycket hopp, hade med mycken heder i Upsala, och vid 16 års ålder, försvarat sin Handledares, sedermera Rectorens vid Stor-Skolan i Stockholm, Prof. Mag. Olof *Muréns* Disputation: de *Cura Principis circa Educationem Juventutis*. Denne unge billigt saknade Herre afgick med döden i Slesien, vid 20 års ålder, under Fälttåget d. 5 Sept. 1745, och beslöt sin Grefliga Ätt.

Desse Herrar Svenske Officerare hedrade sig ganska mycket vid Preussiska Arméen, och bivistade flera af de där förefallande Drabningar, i synnerhet den stora Batailleu vid Sorr i Bömen den 30 Septemb. 1745, och en del af dem hade afgåt til den Preussiska Arméen, som seden segrade vid Kesselsdorff i Saxen den 15 Dec. 1745. Friherre Carl Sparre blef af Preussiske Monarken affänd til Kongl, Svenska Hofvet, med tidningen om denna Seger. Konungen i Preussen åstundade högeligen, at få behålla dessa

Svenske Officerare långre hos sig, och gjorde Friherre Sparre samt Herr Ehrensvärd stora anbud, om de ville qvarstanna i des Tjenst; men Kärleken för Fäderneslandet hemkallade dem, sedan Freden i Dresden blifvit afslutad den 25 Dec. 1745. — Så mycket denna Sak angående - -

---

LÄNGDER.

LEFVANDE *Personer.*

THOTT (Landshöfd. Frih. *Tage*), Commendeur af Kongl. Wasa-Orden och Rid. af Kongl. Svärds-Orden, uphöjdes af Kongl. Majestät den 9 Maji 1807 uti *Grefveligt* Stånd, hvilken Värdighet kommer at åtfölja äldste Son, Son efter Son *).

*) Post-Tidn. samma år N:o 62.

ROSENHANE (Frih. *Skering*), CancellieRåd och

och Rid. af Kongl. Nordst. Orden, nedlade sit Præsidium uti Kongl. Vetenskaps Academien den 13 Febr. 1805, efter et Tal, som innehöll en *Historia* om *Kongl. Vetenskaps-Academien*, uti hvilket äfven meddelas Förteckning icke allenast på alla des Ledamöter, utan ock på de Inländskes utgifne Arbeten: blir således en Hufvudkälla uti Svenska Lärdoms Historien. Måtte det snart utgifvas!

ROSENBLAD (Frih. *Matthias*), StatsSecreterare uti Inrikes Civil-Expeditionen och Commend. af Kongl. Nordst. Orden, nedlade d. 19 Aug. 1807 uti Kongl. Vetenskaps-Academien sit därstädes för et halft år förda Præsidium efter et hållet Tal: om de i *senare Tider vidtagne allmänna Författningar* til *Jordbrukets uphjelpande.* Han hade där eftertrådt d. 25 Febr. föreg. Commerce-Rådet och Rid. Hr *Carl* LENNGREN, som vid Nedläggandet uti et Tal meddelade *Anmärkningar*, i affeende på *Städernes Näringsrörelse* och des *Förhållande til Landtbruket* *), Rumet, såsom Ordförande, lemnades åt den härtil för de 6 följ. månaderne valde Hr Öfverste-Lieutenanten *Jon.* LIDSTRÖMER, Rid. af Kongl. Wasa-Orden **), som dog den 27 Januarii 1808.

*) Inrik. Tidn. 1807, N:o 24.
**) Inrik. Tidn. N:o 94.

STAGNELIUS (Professoren D. *Magnus*), Prost i Gårdslösa, Socken på Åland och i Calmars-Stift, utnämndes af Kongl. Majestät den 21 Novemb. 1807 til Biskop i nyssnämnde Stift. Han invigdes til detta Ämbete i Upsala af Herr Ärke-Biskopen D. *Jacob* LINDBLOM den 20 Mart. 1808.

GARDELL (D. *Nils*), Contracts-Prost på Gothland och äldste Consistorialis i Wisby, utnämndes af Kongl. Majestät den 28 Julii 1807 til Biskop därstädes.

HELLMAN (D. *Johan Jacob*), Andre Theol. Professor i *Lund* och Ledamot af Kongl. Nordst. Orden, utn. af Kongl. Majestät den 27 Nov. 1807 til Förste Theol. Professor och Domprost därstädes.

GRAFFMAN (D. *Hans*), Domprost i *Strengnäs*, har testamenterat sin Boksamling efter des Död til Gymnasii Bibliotheket därstädes *). Den består til större delen af Theol. Böcker, med tilfogad Samling, hörande til Engelska, Fransyska och Svenska Litteraturen.

*) Strengnäs Stifts-Tidning 1808, N:o 2.

HACHENBURG (D. *Herman Wilhelm*), Kongl. Hof-Prädikant och Andre Pastor vid Tyska Församlingen eller S. Gertruds-Kyr-

Kyrka i *Stockholm*, utnämndes, på nysn. Förfamlings underdåniga anhållan och anmälande, af Kongl. Majestät den 20 Dec. 1807 til *Förste* Pastor vid samma Kyrka; äfven som Kongl. Hof-Prädikanten och Tyske Pastoren vid Hedvigs Kyrka i Norrköping, Hr M. *Joh. Ant. Aug.* Lüdeke, utn. til *Andre* Pastor vid ofvannämnde Förfamling *).

*) Post-Tidningen 1808, N:o 7.

SUNDEWALL (Professoren M. *Matthias*), Contracts-Prost och Kyrkoherde i *Asby*, Socken uti Östergöthland och Linköpings-Stift, utnämndes af Kongl. Majestät den 20 Dec. 1807 til Kyrkoherde i *Skeninge* och tilhörige Landsförsamlingar *).

*) Post-Tidningen 1808, N:o 7.

FELLENIUS (M. *Jon. Reinh.*), Vice-Lector och Bibliothecarie i Westerås, utnämndes den 5 Aug. 1807 til Log. och Metaph. Lector vid därvar. Gymnasium *).

*) Westerås Stifts-Tidn. s. år N:o 96.

HESSELGREN (M. *Brynolph*), Theol. Licent. och Adjunct, samt Notarie uti Dom-Capitlet i Upsala, befordrades i Novemb. 1807 til Kyrkoherde i *Åkerby*, Socken i Upland och Årke-Stiftet; samt utnämndes

efter honom til Notarie uti Dom-Capitlet Hr M. *Jonas Ulric* ALMQVIST, Theol. Licentiat och Docens därstädes *).

*) Ärke-Stifts-Tidn. 1807, N:o 11.

NORMAN (M. *Johan*), Notarie vid Dom-Capitlet i *Westerås*, höll den 30 Novemb. 1807, och til betygande af både det därvarande Kongl. Gymnasii och hela Stadens Glädje öfver Hans Majestäts KONUNGENS både återkomst till Fäderneslandet och återvundna Hälsa, samt H. K. H. Prinsessan CECILIAS Födelse, på Gymnasii större Lårosal om förmiddagen et Tal på obunden Svenska; äfven som där om eftermiddagen samma Glädje tolkades på Svensk Vers af Hr *Johan Niclas* JEDEUR, Studerande *).

*) Westerås Stifts-Tidningar, N:o 96.

BODONI (*Joh. Bapt.*), Boktryckare i *Parma*, är en af de förste Typographer, som någonsin varit til, man må anse honom, såsom Lärd, — det han tillika är — eller i anseende til sit förträffligen sköna Tryck med förbättrade Stylar, och de flere lysande Uplagor af äldre och senare Auctorer, som ifrån hans Bokpress utgåt. — Magistraten i Parma har låtit slå en Guld-Medaille til Minne häraf år 1802, som

som visar hans Bröstbild med Omskriften:

JOHANNES BAPTISTA BODONI,
MDCCCII.

Samt läses på frånsidan följande Inscription:

Civi. Optimo.
Decurioni. Solertiss.
Artis. Typographicæ.
Coryphæo. Eruditiss.
Ex. XII. Virum. Parm.
Decreto *).

Hr Bodoni är tillika Rådsherre i Parma, likasom Typographen Salom. *Gessner* var i Zürich.

*) Se Halliska Alg. Lit. Zeitung, 1807, N:o 234.

ADRESSE
TIL DET ALMÄNNA.

Sedan jag, så väl uti Brefväxlingen, som uti Historiska Läsningarne, infört längre eller kortare, dels *Ambetsmanna-Längder*, dels *Biographier* och så kallade *Merit-Listor* öfver Svenska, Lefvande eller Aflidne, Personer, samt vil därmed fortfara til at vidare Uplysning för vår Historia uti snart sagdt alla des Grenar; - -

så

så är också nödigt, at jag hos det Almänna anmäler, hvad jag, i anseende härtil, *Nödvändigast* anhåller om, kommande för öfrigt uti Hvars och Ens behag, at, efter egen vare sig Regel el. Tilgång, upsätta, och med teknad *egenhändig* Underskrift meddela af desse här fören. *Trenne* Hufvudfördelningar af Svensk Biographisk Kännedom. Således, hvad jag Nödvändigast anhåller om, består uti följ. Upgifter: 1.) *För*- och *Til*-Namnet. — 2) Födelse-*Dag*, *År* och *Ort*. — 3) Fadrens *hela* Namn och Stånd. — 4) *Hvilken* Syssla bekläddes, eller om Tjenstfrihet ägdes, då S. T. befordrades til det innehafde Åmbetet, samt Befordrings-*året*? 5) Uti Succesfionen *efter Hvilken* denna Befordring skedde? 6) *Om* och *när* S. T. tagit Afsked? — eller blifvit befordrad til annat Åmbete? — 7) Academisk *Grad*, Riddare-*Värdighet* och *Ledamotskap* uti Lärda och Patriotiska Sälskaper tilfogas altid. — 8) Det antagna *Valspråket*. Om öfver honom *Skådepenning* blifvit slagen, med des Beskrifning och Tid, om hans *Portrait* blifvit stucket i koppar, när och af hvem. — 9) Des af Trycket *utgifna* Arbeten, med sina fullständiga Titlar, Tryckningss-ort och år, samt Formatet. — 10) Den Affidnes Döds-*Dag*, *År* och *Ort*. — 11) *Utseendet*. — 12) *Sinnelaget* el. Caracteres-dragen. Til desfa Upgifter behagade man, sjelfkrafd, vidare foga mer eller mindre utförliga Berättelser, tjenande til uplysning af de Längder eller den Person, som framställas. — *Största* Noghet uti Rätt-skrifning af Namn på Personer och Orter, samt uti Antekning af Åra- och Daga-tal, måste jag likaledes be om; — sedan blir, til följe af alt detta, min ovilkorliga plikt, min angenämaste skyldighet, at framlägga i dagsljuset det Meddelade, samt med al den Sanning och Granskning, som vederbör *inför* en hel Almänhet

och

och *inom* den Vetenskap, som begge fordra, den ena Tilförliteliga upgifter, och den andra Trovärdiga vitnen. Hvad jag, i anseende til mina år (jag går uti det 78:de) *icke* uti Trycket medhinner, skal derföre icke vara för det Almänna, *efter* min Död, förloradt.

Hvad de hithörande *Utländske* Artiklar beträffar, så behagade man lämna dem åt mit Urval, min Penna; hälst jag tillika arbetar för det Utländska Publicum, ty jag upsätter icke allenast Biographier om Svenskar, både för Herrarne Lud. M. *Chaudon's*, och Frans Ant. *Delandine's* *) Dictionnaire Historique **), samt Herr Henr. Wilh. *Rotermund's* ***) Fortsättning af C. G. Jöchers Gelehrten-Lexicon, utan ock meddelar Historiska Förråder, Sverige och Svenskar angående, til Herr Professor Joh. Ge. *Eck* den yngre i Leipzig, för at af denne vittre, samt uti vårt Språk kunnige, Man vidare bearbetas och utgifvas.

Men på det Almänheten må på en gång öfverse, hvad jag hittils utgifvit och hvad Bruk deraf göras kan för *Svenska Historien*, så ärnar jag ock, samt ännu i år, utgifva et sluteligt eget Arbete, innehållande icke en blott Förtekning, som förut skett, utan en full-stän-

*) Begge Fransyske Litteratorer, och af hvilke den senare är Professor i Lyon.

**) Denna Historiska Ordbok, som upnåt år 1804 den *Ottonde* Uplagan, är icke hos oss til Införsel el. Affalu förbuden. Många Svenska Artiklar saknas uti densamma, och uti de införda finnas icke få fel.

***) Dom-Prädikant i Bremen. Jag vil öka och rätta uti ofvann. Begge Historiska Verk, hvad Sverige angår; man må dock icke begära, at Flit och Granskning skola ensamma från min sida underhålla en så Nyttig Tjenst.

ständig *Bibliographie* om alla mina utgifna Böcker, i förbindelse med et likaledes fullständigt *Repertorium* på hvad de i synnerhet innehålla til fören. Bruk. Med *sluteligt eget* Arbete förstår jag här *tillika* både *Brefväxlingen* och *Historiska Läsningarne*, enligt hvad de om sit *gemensamma* Föremål utomdes sjelfva förmäla; men med hvilka Öfversättningar eller Förlagsböcker af andre Författare icke må förblandas. Den *Vanan* jag äger at arbeta, den *Mäst-ensamma* Lefnad jag lyckligt-vis förer, den *Hälsa* en sund Kropp underhåller, och det *Sinneslugn* et godt Samvete medförer, lämna mig ännu, Gudi Lof! tilräckelig både *Tid* och *Kraft* at verkställa det, som för allas ögon ligger eller lägges.

Sådane äro de Före- och Göromål, hvarmed jag dels syssel sätter *), dels lättar **) min Ålderdom. När fören. Bibliographie med sit Repertorium utkommit, så är också min skyldiga *Redogörelse* inför KONUNGEN och NATIONEN til fullo gjord: Sedan tilhör *Domen* — den förblifvande — åt EFTERVERLDEN.

* * *

Til

*) Desse Arbeten äro för mig et *verkeligt* OTIUM LITERARIUM: Hvilken ädel Tilfredsställelse, at ännu kunna odla, vidga en Högtälskad, en Högstnyttig Vetenskap! och uti detta Arbete njuta en ljuf *Hvila!*

**) *Studium Historiæ* är tillika et DULCE *Levamen* Senectutis, en TROFAST *Vän*, när så *Mycket annat* på Lifvets väg öfvergifver oss, äfven enl. Vitsordet af *Martialis*: Curarum Socius blandumque Levamen. — Helge fördenskul Hvar Lärd äfven den *Sista* kraften för *Sin Vetenskap!* jag skal, obehindrad, altid upfylla denna Heliga Plikt.

Til förenämnde Literaire Underftöder när då äfven komma de uti *Prenumerations-* eller *Förfäljnings*-väg enligt St. 2 bifogade Circulaire, få vinnes äfven den motfvarande Skyldigheten med Fortfättande och Utgifvande af förenämnde *Trenne* Arbeten. Förtekning på Refp. *Prenumeranter*, vare fig Beftändiga eller Nya, *Subfcribenter*, och *Köpare* af Suiter, fkal åtfölja Brefväxlingen: til Bevis och Pröfning, huruvida jag använder de ädelmodiga Underftöder til det Ändamål, hvarföre de blifvit förfkutne eller lämnade. Man önfkar fig fördenfkull *fullftändiga* Namn och Titlar på deffe Underftödjare. Ofvannämnde Circulaire meddelar fullftändig Kännedom om de Tre här förnämligaft i fråga varande Arbetens *Innehåll*, famt om *Priferna* och *Rabatterna*. Så väl här i Hufvudftaden, fom uti Landsorterne låter jag fören. begge Paper, jämte detta Stycke 9 af Brefväxlingen, circulera. — Således är alt fagdt. Stockholm, den *Adertonde* Febr. 1808.

Carl C. Gjörwell,
Kgl. Bibliothecarie.

Kungörelse.

Denna *Brefväxling* utdelas hos Fru Drake på Stora Nygatan, Hufet N:o 120, emot Prenumeration med En Riksd. Riksg. på detta Femte Band. Där kan äfven köpas Band. 1—4 häftade för 4 Riksd. 16 fk. Den, fom gör denna Handel och prenumererar med 1 Riksd. på Band. 5, får *Hiftorifka Läsningarnes* Förfta Band utan erlagd Prenumeration, af hvilket fenare Arbete St. 1—4 redan utkommit. St. 4 innehåller Slutet af Svenfke Friherren d'Albedyhlls Äfventyr uti Oftindien, famt Anteckning om Holländfka Oft-Indifka Compagniet,

och

och en Opper-Koopman uti des tjenst. — På samma ställe finnas äfven til köps Band. 1 och 2 af Hr Fischer's *Rese-Äfventyr*, häftade för En Riksd. Riksg.; et Arbete, som numera forsättes uti Historiska Läsningarne. — Til detta Stycke fogas så väl framföre: Kopparsticket, som föreställer *Stenen på Stensö*, hvar Kon. Gustaf I landsteg år 1520, med Inscriptionen tecknad år 1804, som til slut: *Circulairet* om en upläten *Dubbel Rabat*-Handel på Underteknads Förlags-Artiklar, jämte deras Innehåll; samt kungötes vidare, at den *senare* där (s. 7) omförmälde Rabat-Handel fortfarer, så väl för *Stockholm* som för *Landsorterne*, alt til Slutet af innevarande år. *Detta* Stycke 9 är tillika et *Circulations*-Exemplar. — Äfven finnas til salu på förenämnde Ställe; Minne öfver Hr Commerce-Rådet *Jonas* Alströmer († 1761), författadt af Kongl. Secreteraren Gustaf *Regnér*, jämte Portrait, Stockholm 1790, 8:o, för 8 sk. Minne öfver Biskopen i Lund D. *And.* Rydelius († 1738), af Histor. Professoren Erland Samuel *Bring*, Stockholm 1806, 8:o, för 1 Riksd. 12 sk. Minne öfver *Christof. Christ.* Sturm, Pastor vid S. Petri Kyrka i Hamburg, († 1786), af Hof-Prädikanten Jac. Fr. *Feddersen*, Öfversätning, och med Portrait, Stockh. 1787, 8:o, för 12 sk. Af dessa Minnen bör det första läsas af hvarje Svensk Patriot, och de begge senare af hvarje Svensk Prästman, af hvilka det öfver Bisk. Rydelius är tillika en Källa uti vår Lärdoms-Historia, så i affeende på Academien i Lund, som den Philosophiska Vetenskapen uti Sverige. Dessa Trenne Minnen höra icke til Underteknads Förlager: Förordet är aldeles oegennyttigt; men för detsamma ligger en ojäfagtig Sanning til Grund. Stockholm, den 20 April 1808. Gjörwell.

STOCKHOLM,
Tryckt hos Direct. Joh. A. Carlbohm, 1808.

BREFVÄXLING;

med tilfogade

BREFSAMLING, LÅNGDER

och

BILAGOR.

FEMTE BANDET; *Stycket* 10.

BREFVÄXLING.

102.

Til Herr *Lor.* HAMMARSKÖLD, Andre Amanuens vid Kongl. Bibliotheket; dat. *Stockholm*, d. 6 Jun. 1808.

Innehåll:

1) Mortaliteten uti Lärdoms-Riket, ingalunda afskräckande ifrån Valet af Studier. 2) Botaniske Trägårdar i Lund och Halle. 3) Åtskilliga den Poëtiska Örtagårdens Blomster. 4) Pater Denis en af des uti Konsten kunnigaste Præfecter. 5) Den så sköna Parken vid Ermenonville. 6) J. J. Rousseau's Grafvård och tilärnade Tempel därstädes. 7) Hans Omgängelser med och Ingifvelser af Naturen. 8) Tomheten och Missbruken af desse. 9) Dyrkan vid Altaren åt Skydsgudarne för Landsbygden. 10) Fru von der

O Rec-

Recke och Hr Tiedge. 11) Friden och Sällheten inom den Vises, den Dygdiges Hjerta. 12) Önskningar för Svenska Historien af en Riks-Krönika til 1801, och af Rikets Annaler ifrån och med samma år. — Bihanget upgifver Planen.

Välborne Herre.

Tillåt, at jag börjar detta Bref med en Underrättelse eller snarare en blott Anteckning, dock hörande til den oss närmast tilbörliga eller gemensamma Vetenskapen, eller *Lårdoms-Historien*. — Således ibland våre Medlefvande blir Histor. Professoren i *Erlangen*, Hr Hofrådet *Joh. Ge.* MEUSEL, *ojämnförlig*, i affeende til des Förtjenst om *Lärdoms-Historien*. Til de flere hithörande Verk intager et ypperligt rum, det närmaste til hans Bibliotheca Historica, hans *Lexicon* der vom Jahr 1750 bis 1800 verstorbenen *Teutschen* Schriftsteller, hvaraf mig vetterligen redan utkommit *Fem* Band i 8:o. Det Första utkom i Leipzig 1802, 8, och innehåller Bokstäfverna *A* och *B*, under hvilka finnas uppräknade icke mindre än *Sexhundrasjutiofyra* Författare, åtminstone Skribenter. Deras korta Biographie först, och sedan en möjeligast fullständig Förteckning på deras utgifna Arbeten. Under genomgåendet af detta Första Band har jag gjort Anteckning på de Resp.

Sal.

Sal. Hrar Colleger, som blifvit gamle eller upnåt det fylda *Ottationde* *) året och *däröfver*, detta för tvänne orsaker: *först*, at kunna därefter beräkna ungefärligen *Mortaliteten* uti *Lärdoms-Riket*; och *sedan*, för at ögonskenligen bevisa, at Studier *icke* nödvändigt förkorrta Lifvets Längd, såsom mången Belackare det föregifver; — och fi! af desse 674 Arbetare - - til en ganska stor del lärde Dagakarlar **) - - hafva *Femtiosju* upnåt det 80:de året och därutöfver; nämligen detta 80:de året upnåddes af 14, det 81 af 6, det 82 af 7, det 83 af 7, det 84 af 4, det 85 af 7, det 86 af 2, det 87 af 1, det 88 af 2, det 89 af 0, det 90 af 1, och det 91 af 1. Längre behagade Lifstråden uti detta Band icke räcka. Af desse bedagade Gråhårsmän var Hieron. *Brückner*, Pastor i Wittmund, död 1764, den, som upnådde det 91 året. Men af de större Ljusen — min sann inga Dankar — som på detta sätt länge brunnit, får jag här endast anteckna: vår Philosoph i Greifswald *Ahlwardt*, död 1791, 87 år; vår *Arckenholtz* — som kommit at räknas ibland de Tyske Lärde för det med al heder beklädda Bibliothecariatet i Cassel —

 död

*) Ännu icke sjelf Så gammal; dock nära til.

**) Icke sådane Lyckans Män, som fåt tilbringa hela sin Lefnad uti det Himmelriket, som kallas: *Otium* LITERARIUM.

död i Stockholm 1777, 82 år; *Baier*, President uti Käjserl. Naturforskare-Academien, död 1788, 81 år; vår Vice-President vid Tribunalet i Wismar, von *Balthasar*, död 1786, 85 år; tvänne *Bernoulli*, Läkaren Daniel, död 1783, 83 år, och Mathematicus Johan, död 1790, 80 år; *Bodmer*, Skalden och Granskaren uti Sweitz, död 1783, 85 år; och *von Bogatzky*, den Gudfruktige Kammarjunkaren i Halle, känd för sin Gyllene Skattkista *), död 1774, 84 år: en Man, i al sanning tung på den Moraliska Vigtskålen. — Fören. *Femte* Band utkom 1805. Det börjas med Theol. Professoren Augustin *Haag*, Öfver-Källarförvaltare (Grosskellner) i Abbotsklostret *Weingarten* uti Swaben, död 1785, samt endast utgifvit en Discussio Theologico-*critico-historica* de Salvatoris Sanguine in Monasterio Vinearum ultra sex secula adservato, Constantz, 1758, i 4; – och slutas med Jesuiten Jac. *Hizler*, Moral. Prof. i Ingolstad, död 1770, hvilken åter sökt uplösa den hårda knuten: An major fides sit habenda *Probabi-*

*) Denna Skattkistas Uplagor voro så många, at sjelfve Hr Meusel, denne eljest så outtröttelige Calculator, ej förmåt känna och anteckna dem alla. Emedlertid en förträffelig Bok i sit slag, och kan til mycken fromma läsas af en sjelf Christeligen sinnad: den innehåller Consilier och Suspirier för hvar dag uti året.

babilistis aut *Antiprobabilistis* &c. Ingolst. 1756, 8. — *Hvilken* Legio! innan Hr Meusel kommer til *siste* Man uti *Z*. — Ibland de uti detta Femte Band förekommande Gråhårsmän hade åter flere upnåt det Ottationde året och däröfver, blott en ende det Nitionde eller Theol. Licent. Joh. *Hertz*, Andel. Geh. Råd hos Förste-Biskopen i Augsburg; men Kronan ibland alla, på den grundeliga Lärdomens vägnar, bär D. Christof. Aug. *Heuman*, sist Theol. Prof. i Göttingen, född d. 3 Aug. 1681 och död d. 1 Maji 1764, således uti des 83 år. Han blef 1719 Inspector och Theol. Prof. vid Gymnasium i Göttingen, samt bragte detta Lärohus genom sin flit uti det flor, at sådant blef en af Hufvudorsakerna til des Förvandling uti et Universitet, vid hvars Inrätning han blef 1734 Prof. uti Lärdoms-Historien; också hade han redan 1718 utgifvit *första* Uplagan af vår classiska Handbok: *Conspectus* Reipublicæ Literariæ, s. Via ad Historiam Literariam juventuti studiosæ aperta; och hvars *Ottonde* Uplaga utkom 1791. Titlarne af hans utgifna större och mindre Arbeten intaga här sid. 449-471; men fast de äro så många, utmärka de sig dock alla af Lärdom och Granskning; ingen Skrift framlade han under Almänhetens ögon, som icke först - - och det med al skyldig Billighet - - hade

undergåt sin stränga Pröfning til Saker, Bevis och Styl under des eget öga.

Et Universitet och en Medicinsk Facultet utan en tilbörlig *Botanisk Trägård* stå icke i godt sammanhang med des och Lärdoms-Rikets öfriga Författningar; emedlertid hafva Högskolor gifvits, hvarest en sådan Inrätning länge antingen saknades eller icke för ändamålet nyttjades. Således hade vår kära Academie i *Lund*, ehuru stiftad och invigd 1668, väl en sig tilhörig Trägård utmed sjelfva des stora Hus, men *ännu* år 1750 var denna Trägård *icke vidare* Botanisk, än at där växte Kål och Morötter, samt at där plockades Kirsbär *); men sedermera blef den och är nu, som sig bör, Botanisk. — Af stora Utländska Academier hvo känner icke den i *Halle*, stiftad och invigd 1694 med största Ståt af den alskönsa Prägt högt älskande, samt äfven närvarande, sedan Kon. *Fredric* I uti Preussen; men Fonderne til det för Vetenskaperne Nödvändiga svarade på intet sätt mot Fundationens Bokstaf och Lärosätets Behof; således var ock detta länge, nämligen ännu 1725, utan Botanisk, eller, som det då kallades, Medicinsk Trägård, och ändteligen an-

*) Se Hr *Lagerbring's* Tal, då Kron-Prinsen, sedan Kon. GUSTAF III, besökte Academien i Lund, hållet i Des Närvaro d. 3 Oct. 1766, s. 42.

anflogs härtil en Jordlapp uti den f. d. Ärke-Biskopliga Köks-Trägården. Man bör påminna sig, at *Ärke-Biskopen* i *Magdeburg*, en gammal, mägtig, myndig och rik Prälat uti Tyska Riket, samt hvilken tillika var *Primas in Germania Magna*, väl hade sin Domkyrka med des Capitel i sjelfva Staden Magdeburg, men sit personliga Säte eller Residence i Staden *Halle;* hvilket alt varade ända til Reformationen. Hans Tafel måste således underhållas uti Värdighet, svarande mot det så lysande Primatet och al den öfriga Härligheten, fördenskull måste til Serenissimi och Reverendissimi *Kök* nödvändigt finnas en Trägård, men därjämte rymlig och tilräckelig för et sådant Bord. Des Vidd utgjordes ocksă af 3240 Qvadratstänger, hvarje 12 fot hållande, af hvilket, medelst Kyrko-Statens Förändring, åter verldsligt vordna Land Academien fick en *Tionde*-del afstängd för inrättandet af en så kallad Medicinsk Trägård; den öfriga Jorden upläts under Arende åt en Förpaktare. Nysn. Trägård var dock altid uti et trånande tilstånd - - det låter fast otroligt, at sjelfve den så uplyste Kon. *Fredric* II föga bekymrade sig om, fast intet understödde Universitetet i Halle *) - - alt

*) Detta kan omständeligen och documenteradt läsas uti Hallifke Professorens, Herr Joh. Christof. *Hoffbauer's*, Geschichte der Universität zu Halle; Halle, 1805, 8.

til sistn. Konungs Död år 1786, då ändteligen Efterträdaren, Kon. *Fred. Wilhelm* II, ökade des Fond med 7000 R:d., af hvilken icke allenast 170 R:d. anslogos til den Botaniska Trägårdens underhåll, utan ock af andra medel inlöstes de *Nio-Tionde*-delar af fören. KöksTrägård, samt fogades til den litzla Tiondedelen, så at hela den stora Tomten förenades til en enda, hvilken nu *hel och hållen* utgör en *Botanisk* Trägård, den *Oeconomiska* Trägården då med inbegripen *). Detta skedde år 1787. Sedan den tiden har den beromde Botanices Professoren, D. Curt *Sprengel*, bragt denna Trägård, en af de vidsträktaste Botaniske som finnas, uti tilbörlig Upodling, Plantering, Flor och Nytta. Men jag kommer til det älskade *Lund* tilbaka. Jag lemnade detta Lärosäte, hvar jag åren 1743–45 och 1748–50 oafbrutet sutit vid en högstvördad Lagerbrings fötter, och anträdde en ny Utländsk Resa sistn. år. Efter denna Afresa kom förrst Lunds Linné dit, jag menar Hr Eric Gust. *Lidbeck*, Histor. Natural. Professor och Plantage-Directeur uti Skåne, död 1803. Hvad han i Lund til Veten-

*) Särdeles den här fören. Botaniska Trägården i *Lund* har också i fordom tima varit en Tilhörighet för hvarje Ärke-Biskop, eller des så kallade Residence-Hus, *Lundegård* benämnd.

Vetenskapens, til Skånelands Bästa gjort, under et Halft århundrade, det vore altför vidlöftigt at här omförmäla; vil blott tillägga, at Lund nu mera ej saknar en mot Vetenskapen svarande Botanisk Trägård, och hvad en Sprengel blef i Halle, det blef ock denne Lidbeck uti Lund; — äfvensom, då Högskolan i Halle ej nog kan prisa Minnet af sin Öfver-Curator Frih. *von Zedlitz*, så kan ock den Carolinska i Lund utur ändå flera skäl hembära sina vida större Vördnads- och Tacksamhets-offer åt sin nuvar. Canceller Hans Excellence Hr Riks-Drotsen m. m. Grefve *Carl Axel* Wachtmeister.

Men lät oss nu vandra utur den ena Örtegården in uti den andra; utur den *Botaniska* góres utom dess et så behagligt steg öfver til den *Poëtiska*. Ibland dennes ädlaste och kunnigaste Præfecter intager ofelbart Hr *Mich.* Denis i Wien et Hedersrum. Han var tillika en af sin tids store Bibliothecarier; men härom är dock icke här egenteliga frågan *), utan såsom Skald; dock hvarken ärnar, eller vore det af mig tilbörligt, at noga bedömma honom uti denna egenskap; ty annat är at läsa och njuta, och åter annat at med egen fullgod kän-

*) Jag har anfört något om honom tilförene uti Brefväxl. Band. 2, s. 274 f., och Band. 3, s. 200 f.

kännedom af Skalde-lagens och Smakens Reglor pröfva en Skalds Arbeten och därefter gifva honom sit rum uti Vitterhetens Verld *). Ibland de af Hr Denis utgifna, tillika sällsynta, men hithörande Arbeten bör räknas: Die *Grablieder* der alten Schäferdichter, übersezt. De utgöra 10 blad i 4, men utan Sidotal, Titulblad, samt Tryckningsort och År; och uti denna egenskap äro dessa Blad ganska rara, ty eljest finnas de införde uti Baron Otto Henr. von Gemmingen's Magazin für Wissensch. u. Literatur, B. 1, Th. 2, som utkom 1785, 4. Hr Denis hade låtit aftrycka dessa Blad särskildt, för at få mycket lättare kunna meddela dem åt sina Kände och Vänner. Ibland dessa Graf-sånger är ock den, uti hvilken Herden Mopsus beklagar Daphnis's Död uti Virgilii Femte Eclog. M. H. har för detta läsit på hvad sätt Frih. *Palmfelt*, samt Herrarne *Nicander* och *Adlerbeth* öfversatt samma Herdequäde, samt helt nyligen den öfversättning, som Hr *Voß* författat och infört uti Virgilii *Ländliche Gedichte*, B. 1 (Altona, 1797, 8) s. 225. Tillåt mig, at här meddela tvänne ställen utur den äldre Öfversättningen af Denis.

Nym-

*) En sådan Pröfning hafve vi nyligen läsit öfver vår inhemske Store Skald, Hr Grefve *Gust. Fred.* Gyllenborg, af Hr A. G. S. uti Stockholms-Posten, 1808, n. 114 och 115.

Nymphen beweinten den herben Verlust des entseelcten Daphnis.
Haselstauden und Quellen! ihr waret die Zeugen von ihren
Thränen, als itzo die Mutter den jammerwürdigen Leichnam
Ihres Sohnes umfieng, und Götter und Sterne verhafst schalt.

När han sedan uprepat de andre Herdars och hela Bygdens Klagan, slutar han således:

Streuet den Boden, ihr Hirten! mit Laub, und breitet mir Schatten
Ueber die Quellen umher. Diess ist, was Daphnis itzt heischet.
Und dann bauet sein Grab, und setzet die Worte darüber:
"Daphnis im Hayne bekannt, vom Hayne bis an die Gestirne,
Daphnis bin ich. Mein Vieh war schön, doch schöner der Hirt noch".

Jag borde äfven kanske afskrifva mera, kanske ock, som Bibliograph, anmärka den just här sig företeende *Misstryckning;* - - men jag gör något häldre. Sal. Hr Denis har haft den stora Godheten at förära mig denna rara Skrift, som intyges af hans egen framföre fogade Handskrift - - *Interpres; Vindobonæ MDCCLXXXV.* — Tillåt mig, at jag flyttar denna mig så kära Gåfva på en annan Litterators och Skalds Hand, på Min Herres. Vänskapen lämnar den, Hoppet

pet hos den Gamle räcker den med dubbelt nöje. Min Herre vet, till följe af våra Samtal, hvad detta betyder. Nog.

Men lät oss nu komma ifrån en Graf uti blotta Sången til en annan verkelig uti Localen, eller til icke mera sjelfva Grafven af J. J. *Rousseau*, utan til den ännuvarande blotta Grafvården på Herra-Sätet *Ermenonville* nära Paris, hvar han dog d. 2 Jul. 1778, 66 år gammal. Ägaren til denna Gård, Marquis *de Girardin*, lät begrafva honom på en Holme, beväxt med Poplar, utgörande en del af därvarande stora och sköna Park, samt reste öfver denna Graf et Monument med Påskrift: *Ici repose l'Homme de la Nature & de la Verité*; med Philosophens tilfogade Valspråk: *Vitam impendere Vero.* Utur denna Grafvård fördes dock hans Lik, såsom en Helgedom, under den Philosophiska Fanatismens Högd och Anarchiens Välde uti Frankrike, til Paris, och nedsattes med stor Pompe d. 11 Octob. 1794 uti det så kallade Pantheon, eller f. d. S. Genevieves Kyrka *). Men ej nog med fören. Grafvård, man företog sig at äfven på en Högd uti samma Park bygga et *Tempel* honom til ära; men som ännu icke blifvit

*) Om denna Händelse kan läsas en så skäligen både utförlig och upbyggelig Berättelse uti mina Historiska Tidningar, 1794, n. 98; 1795, n. 25.

vit fullbordadt. På hvar af de Sex Pelare framföre ſtora Façaden läſes Namnet af en Philoſoph och Hufvud draget af det han ſökt eller öfvat. Man läſer ſåledes på dem, ſom följer: Newton: *Lucem.* Descartes: *Nil in rebus inane.* Voltaire: *Ridiculum.* W. Penn: *Humanitatem.* Montesquieu: *Juſtitiam.* J. J. Rousseau: *Naturam.* — Vidare finnes där en ſå kallad Ödemark (le *Deſert*), och uti denſamma högſt up ligger en ſå kallad Eremit-koja (*Ermitage*), beſtående af ohugna Stenar utmed en ſtor Bergsklippa. Dit up vandrade Rouſſeau, för at läſa. Man har uti fören. Klippa inhuggit följande af honom ditſkrifna Ord: "C'eſt ſur la cime de montagnes ſolitaires, que l'homme ſenſible ſe plait à contempler la *Nature.* C'eſt là que, *tête à tête avec elle*, il en reçoit des *Inſpirations toutes-puiſſantes*, qui élèvent l'ame au deſſus de la region des erreurs". Hvilka prägtiga Ord! man kan komma likſom i Extaſe, när man läſer dem — och til ſådan Lyftning, aldeles Hänryckning, bemägtigar ſig ock hans Penna — denna ſå förtjusningsfulla, förföriſka Penna, näſtan hvarje Läſare. Men hvad finner den redige, alt ſammanbindande Tankan, vid Pröfningen af deſſa Utrop, deſſa gudömmeliga Phraſer? Vågar man nämna: Ingen ting, hvarken ſant eller brukbart. Hvad har nu

denne

denne Naturens Tolk lärt ofs, hvarmed gagnat ofs? Hvar är det genom hans Contrat-focial omvända och lyckliga Folk? Hvar den få fublime,, få fälle Individu, danad efter hans Emile? — Ack, min Vän! hvad hafve vi ej belefvat för Händelfer — deras rätta Namn må jag ej tilfoga — fom dels grundat fig på hans Principer, eller fom man dels fig åberopat. En Männifka utan odladt Vett, utan Kunfkaper; en Stat utan antagen Trosbekännelfe, utan offentelig Gudsdyrkan: hvilken Theorie, hvilka Följder!! — Nej, min Bäfte! jag kommer til en annan Natur, fom ockfå öfveralt uti Parken vid Ermenonville har fina Altaren. Utur den få högt belägna Ödemarken kommer man uti en annan del af denfamma, fom vi få kalla Lunden eller fom heter på ftället: le *Bocage*. Där framfkjuter en Källa fit klara, välfmakande och hälfofamma vatten vid en Grotta, uti hvilken man läfer:

O limpide fontaine, o fontaine cherie!
Puisfe la fotte vanité
Ne jamais dédaigner ta rive humble & fleurie!
Que ton fimple fentier ne foit point frequenté
Par aucun tourment de la vie,
Tels que l'ambition, l'envie,
L'avarice & la fauffeté!
Un bocage fi frais, un fejour fi tranquille
Aux tendres fentimens doit feul fervir d'afyle.

Ces rameaux amoureux entrelacés exprès
Aux Mufes, aux Amours offrent leur voile épais;
Et

Et le cristal d'une onde pure
A jamais ne doit reflechir,
Que les graces de la Nature
Et les images du Plaisir.

Uti Granskapet finnes vid Ingången til en annan Park et Altare, invigdt åt Skydsgudarne för Landsbygden och des Nöjen, med denna Påskrift:

Consacré
aux Divinités Champêtres.

Jag tror, at alt detta låter bättre begripa sig, kan behageligare njutas, än de Allmägtiga Uppenbarelser man inbillar sig och andra vinnas på Bergets Toppar. — Alt detta - - mina oförgripeliga Tankar eller Öfvertygelser undantagne - - är hämtadt utur Berättelsen om en Resa, gjord af en vitter Tysk år 1806, ifrån Paris til Ermenonville, och som läses uti Journalen: *London und Paris*, Årg. 9, n. 7.

Denna Resa påminner mig åter en annan nyligen gjord af et Tyskt Fruntimmer, Fru Friherrinnan Charlotta Elisabeth Constantia *von der Recke*, född Riksgrefvinna *von Medem* och ifrån Curland, samt nära beslägtad med det f. d. där regerande Hertigl. Huset *). Hon är en vitter Fru,

*) Den siste Hertigen uti Curland, Peter (af Huset *Biron*), resignerade och afträdde

Fru, och intager et lyſande rum ibland Tyſka Skalder. Af hennes utgifna Arbeten vil jag blott nämna: *Eliſens und Sophiens Gedichte*, Berl. 1790, 8. Hon är väl ännu en Fru i ſina bäſta år, men mycket ſjuklig, och gjorde ſåledes icke längeſedan, både för ſin Hälſa, och at tilfredsſtälla ſin Hug och Smak, en *Reſa til Italien*, uppehållande ſig dock merendels uti Rom och Neapel. Denna Reſa gjorde hon i ſälſkap med et annat Tyſkt Snille, Herr Chriſtof. Aug. *Tiedge* *), ſom ockſå är mycket ſjuklig. Han är en af Tyſklands ſedolärande Skalder, hvars förſta Poëme: Die *Einſamkeit*, utkom i Leipz. 1792, 8; men hans ſtora Verk: *Urania*, über Gott, Unſterblichkeit und Freyheit, ein lyriſch-didaktiſches Gedicht in ſechs Geſängen, utkom i Halle 1804, 8. Af hvilken vacker, dygdig Känſla Hr Tiedges eget Hjerta lifvas, intyga begge följ. Stropher:

— — quält euch nicht müde!
Was jeglichen drückt,
Das trag'er *in Friede*,
Bis Gott es entrückt.

* * Wohl

1795 Hertigdömet til Ryſsland, och dog 1800. Hans ſiſta Gemål *Anna Charlotta* var af Riksgrefliga Huſet *von Medem*, och lefver ännu.

*) Commiſſarie vid Dom-Capitlet i Halberſtad: en Syſla, förmodeligen indragen efter Freden i Tilſit 1807.

Wohl dir, gutes Herz! du bist.
In dich selbst hinein geflüchtet:
Wo *dein Friede* sichrer ist.

Hvilka skôna, säkra Läkemedel!

Men vi äge ockſå en Svensk Skald, hvars Namn jag dock icke känner, som ockſå vet säga oss, hvilken stor Skatt under Vandringen ligger fôr oss fôrvarad uti *Hjertats Frid*. Han sjunger:

Blott uti Fôrnôjsamheten,
Frukten utaf Hjertats Frid,
Finner man Lycksaligheten,
Utan Afund eller Strid.

Den *Vise* sôker och finner Sälheten ostôrdast under sin *Ensliga*, dels Vandring, dels Hvila uti någon Park eller på Landsbygden, medan Dåren fiker efter sin uti Hof och Stad. Människo-kännaren D. Ed. *Young* skrifver härom uti sin Fôrsta Satyre ôfver den falska Årelystnaden eller Begäret at vinna Ryktbarhet (*Love of Fame*) således: "Fôrunne mig, GODE GUD! at med muntra Sinnen och oskyldigt Hjerta vandra ensam omkring uti vackra Parker, eller på den fredliga Bygden. *Där* finnes ingen präktig Fattigdom, ingen leende Oro; intet hôfligt Hat, ingen slafvisk Hôghet. *Där* meddela de behageligaste Fôremål nyttiga Tankar, Sinnet tjuses, och Själen njuter Lycksalighet. *Där* uphämtas på hvarje

P Steg,

Steg, äfven ibland Törnen, den så angenäma Visheten, en ljuf Lärdom lämnar oss hvarje stilla förbiflytande Bäck — — och ändå gifvas Människor, som, under et sådant Besök, förblifva okunniga, som, under en sådan för den Vise helig Hvila, kunna föredraga Dumhet och Dårskap". Se Hr Ebert's Uplaga (Brunsw. 1771, 8), sid. 67.

Dock ännu en Sälhets-Källa, en den ädlaste. Åter lärer oss den at känna en Svensk Skald, och således:

> Ingen *Fiende* skal jag fördömma,
> Aldrig hata en *förrädisk Vän*:
> Nej! en Njutning mindre äger den,
> Som ej har en *Oförrätt* att glömma *).

Jag slutar detta långa Bref med en, rättare en dubbel *Önskan*, och den angår min käraste Vetenskap: SVENSKA HISTORIEN. Til des stora Tjenst önskade jag, at kunnig, flitig och granskande Hand företoge sig, at samla Ämnen, ställa dem och sedan utgifva dels en *Riks-Krönika*, gående ifrån Rikets Uphof alt til Året 1801, dels *Riks-Annaler* från och med nyssn. År, såsom et Nytt Hundratal börjande. I anseende til Arbetets Föremål, Vidd och Var-

*) Se Stockholms-Posten, och uti Recensionen af Hr *Björks* Polymnia, för år 1807, n. 278.

Varagtighet fordrades härtil: *först*, at denne Författare, ägande fören. egenskaper, äfven vore ung *), hugfull och hämtande sin förnämsta både Böjelse och Belöning inom egen Öfvertygelse, egen Känsla om och för det *Sanna*, det *Nyttiga*, som han dymedelst uträttade; — *sedan*, at han vore Tjenstgörande vid Kongl. *Riks-Archivum*, Hufvudkällan (sjelfva Mare Magnum) för dessa begge Arbeten. *Således* utgifne och fortsatte, enligt hvad bilagde *Plan* omförmäler, skulle de ock säkert löna Mödan, eller med Vinst ersätta Utgiften. Denna Plan finner Min Herre fogad til detta Bref, såsom et des *Bihang*. Den innehåller mina fluteliga *Pia Desideria*. Gånge de, en lyckelig Dag! uti Fullbordan!! Njute Min Herre sedan, under en stor Längd af År, minst den jag upnåt, också den Förnöjelsen, at se det förra Arbetet fullbordadt, och det senare fortsatt år ifrån år. — Medönska, Medverka! - - Må väl!!

BIHANG.

Nödvändigheten af *Annaler*, innan en rätt pragmatisk och classisk *Historia* kan skrifvas,

*) Man må icke företaga sig sådane Samlingar och Arbeten, när man börjar åldras, och trötna.

vas, är intet det ringaste Tvifvelsmål underkastad. Således är också *Svenska* Historien uti detta Behof. Alt, hvad om den före Kon. GUSTAF I varande Tiden utkommit uti dessa begge vägar, kan tilräckeligen inhämtas uti Hr *Warmholtz*'s Bibliotheca Historica Sveogothica, Del. 5; men af det, man bör kalla Annaler ifrån och med fören. Konung, äge vi dels mycket, dels något, dels litet. Ifrån och med året 1521, rättare 1523, och för at börja med Krönikan af *Rasmus Ludwigsson*, hafve vi alt til år 1626, då Hr *Hallenberg* uti Trycket slutat sin Historia om Kon. GUSTAF II ADOLPH, en aldeles oafbruten Följd af dels Krönike- dels Historieskrifvare. Sedan blir ett kortt Mellanrum eller til året 1630, hvar åter *Pufendorf*, *Chemnitz*, *Arckenholtz* och Flere taga vid, hvilkas Arbeten gå alt til Kon. CARL X GUSTAFS Död 1660. Men sedan blir et stort Mellanrum, eller alt til Kon. CARL XI Död 1697: det minst upfylda uti vår Historia, mycket för des Granlagenhet, dels af en lång Förmyndare-Regering, dels af et strängt Envålds-Regemente; hvar dock vår för Rikets Häfder så gagnelige *Lönbom* bidragit det mästa, at tända ljus och reda händelserna. Sedan äge vi åter den så fullständiga Krönikan för hela Kon. CARL XII:s Regering af *Nordberg*; men häruppå in-

infaller det längsta Mellanrummet, eller ifrån Nov. 1718 til Jul. 1755 *), då jag började utgifva *Svenske Mercurius*, *Riksdags-Tidningar* började utgå 1756, och *Inrikes-Tidningar* 1760. Jag har altsedan fören. år 1755, — några få Afbrytningar och Hvilostunder afräknade — budit til, at uti flera dels Periodiska, dels andra Arbeten **) bibehålla Minnet af Tidens Händelser. Min Penna måste endera dagen nedläggas; — men dessförinnan vil jag frambära en *dubbel* Önskan,. samt låta den, medelst detta Bref, komma til det Almännas Kännedom.

Den *Ena* är, at någon författade en *Krönika* för *hela* vår Historia, men som inrättades aldeles efter det så förträffeliga Mönstret af et dylikt Arbete för Frankrikes Historia, eller: *Abregé Chronologique de l'Histoire de France*, (Uplagan, Paris, 1768, 2:ne Band, i 4), af Presidenten Carl Joh. Frans *Henault*, som dock slutar med Kon. Ludvic XIV:s Död 1715. Denna Krönika skulle däremot gå alt utföre til och med året 1800, för Sammanhangets

 skull

*) Åren 1719-1737 fordra ännu mycket Ljus, ty de äro liksom de Mörkaste uti hela vår Historia efter 1520.

**) De finnas alla upräknade uti: *Förteckning* på mina af Trycket utkomna Arbeten; Stockh. 1806, 8; fogad til Brefväxlingen, Band. 3.

ſkull med det följande Arbetet, eller ſom nu genaſt omförmäles.

Den *Andra* Önſkan beſtår däruti, at någon ville ſamla och utgifva egentelige *Annaler* för vår Hiſtoria, började med *året* 1801, och ſå alt utföre, ſärſkildt år *efter* år. Detta Arbete innehåller blott enkla, men ſanna och noggranna Berättelſer och Anteckningar, rörande följande Saker: alt ſtäldt efter ſin Tid af *År*, *Månad* och *Dag*, hvar ſig ſå göra låter eller vara bör. Ordningen eller Claſſificationen, Föremålen emellan, blir ſom följer:

1] *Sjelfva* Rikets *Almänna* eller ſå kallade *Stats*-Händelſer.

2] Förteckning på Regeringens utfärdade *Bud*, *Stadgar*, *Förordningar*, *Kungörelſer* m. m. Deſſa måſte hvar för ſig, til ſin Titul anteknas. Af de från andre Högre Vederbörande utfärdade uptagas blott de förnämſte, och hvilka ſtå i närmare Förbindelſe med Rikets Styrelſe.

3] Händelſerna uti *Kyrkan* och *Skolan*, denna ſenare tagen uti Ordets hela Vidd. Hit höra ſåledes äfven Promotioner uti de Academiſka Faculteterna, dock mer eller mindre beſkrifna.

4] Förteckning på alla utkomna *Böcker* och *Skrifter*. Denna ſå hufvudſakeliga Claſſification får ingalunda ſaknas uti den fullſtändiga Planen framföre förſta Årgången,

gen, men lyckligtvis! — utomdess den svåraste af alla at fylla — så äge vi redan, samt äfven just ifrån och med innevarande Seculi Början, en ifrån Boktryckeri-Societeten, på Hög Befalning, årligen utgående och så kallad: *Almän Catalog*, denna ganska väl ställd, både *Bibliographisk* och *Scientifisk*; den blir således endast åberopad. Men såsom det icke hörde til denna Catalogs Föremål, at uptaga särskilda uti andra Arbeten införda Afhandlingar, såsom uti våra Academiers och Sällskapers Handlingar, Journaler, Stockholms-Posten, o. s. v., så böra de här anföras: ty de fleste af dem äro af den Beskaffenhet, til en del af den Nytta för vår Historia, at de icke böra blifva okände *).

5] Förteckning på alla utkomna *Mynt*, *Medailler* och mindre *Skådepenningar*, med deras *Numismatiska* Beskrifning.

6] Förteckning på *andra* utmärkta *Konstens* Verk, såsom store Bygnader och Broar, Minnesvårdar, Statuer, Buster, Medailloner, Epitaphier, Inscriptioner, målade Taflor, Gravurer af Portraiter, Grundritningar, Vuer, Monumenter, m. m. —

P 4 Såsom

*) Måtte mig tillåtas en särskild Önskan: at alla Arbeten, innehållande flera, än mera många, varierade ämnen, icke lämnades uti det Almännas händer utan *Register*!

Såsom *Kartor*, icke utgående ifrån Boktryckeri-Societetens Pressar, således icke heller finnas uti den här fören. Alm. Catalogen uptagne, få kunde de fogas til denna Classification.

7] Nya Uptäckter, Tilökningar och Förbätringar uti *Vetenskaperna* och *Konsterna*. Hit höra således alla belönta *Pris-Åmnen* uti Academier och Societeter.

8] Nya Inrätningar och Förbätringar, samt Händelser uti alla *Riks-Hushålningens* Vägar: en högst vigtig Class, hälst til den samma höra Rikets årliga Afkastning och Tilverkning, In- och Utförsel, Handel och Sjöfart, Bruks- och Fabriks-rörelse samt Näringar, Stats-Skuldens Til- eller Aftagande, Folkstockens Beskaffenhet, med hvad mera hitföras kan, ländande til Fäderneslandets Kännedom såsom Stat.

9] *Befordrings-* och *Affkeds-Längd*, i affeende på alla de förnämsta och vigtigare Åmbetsmän uti Riket, alt ned til och med Öfverstar, Råder uti Kongl. Collegierna, Borgmästare i Stockholm, Domprostar och Professorer, Directeurer uti vissa särskilda Verk med flere motsvarande Personer. Hit höra Uphöjelse uti *Adeliga* Ståndet, samt til *Riddare* af de Kongl. Orden.

10] *Döds*-Längd, svarande icke allenast emot fören. Åmbetsmän och Personer, utan ock sig sträckande längre ned, enligt det

det af mig visade Profvet uti Döds-Längden för *Året* 1801, som finnes införd uti Brefväxlingen, Band. 2, 3 och 4. Författaren til desse Annaler äger gerna, at begagna de hos mig uti Handskrift varande Döds-Längder för år 1802, och följ.

11] *Varieteter*, innehållande sådane Händelser och Saker, hvilka icke rätteligen eller beqvämligen kunna föras til någon af föregående Classerna; såsom til exempel: Människokärlekens och Patriotismens Vedermälen genom Stiftningar, Donationer och Understöder; Eldsvådor i Städer, ovanliga Vattuflöden och Jordskakningar; Ringränningar, Skådespel, konstiga Kropsöfningar, Ordnår utom de Kongllge; med hvad mera icke kunnat tilförene uptagas.

12] Då *Riket* altid står i Förbindelse med de *öfriga* Staterne och de almännare Händelserna uti *Europa;* så vore det äfven nödigt, at årligen af dem upsattes och tilfogades et korrt Sammandrag, som blefve mycket uplysande och gagneligt, hälst uti en Framtid. Til den ändan kunde uti Kongl. Riks-Archivum rådföras vår Post-Tidning, uti Kongl. Bibliotheket den i Altona årligen utgående Politiska Journalen för hvarje Månad, och, om så åstundas, Hamburgske Correspondenten hos mig.

Almänn Begäran. Såsom icke uti alla dessa Classificationer kan vinnas, åt-

minstone icke så skyndsamt, en önskad Fullständighet, så får dock denna Brist *icke* uppehålla Annalernes *årliga* Utgående; utan får man foga til hvarje Ny Årgång *Tilökningar* för de redan utgifne. — Mycket anhåller jag därom, at *Namn* på *Personer* och *Orter* RÅTT skrifvas, de *förre* exact vare sig *Genealogiske* eller *Bibliographiske*, de *senare* exact *Topographiske*, efter som de uti Tunelds Geographie finnas, samt uti Kongl. Kammar-Collegii Handlingar, enligt hälst äldre Jordböcker, förekomma; ty Variationer efter Godtycko, Uttalet eller Ljudet, leda til Irringar och Oredor uti al Historia, särdeles Historiska Ordböcker och Längder, Biographier och Bibliographier. Åge vi ej lof, at benämna på olika sätt minsta Insect, minsta Ört, utan skada för Vetenskapen, utan villa för des Idkare, *än mera* bör denna Upmärksamhet äga rum uti Namnlängden på Människor och Orter, samt af Orter på en Landkarta. Vid Personers Namn må icke *Adeliga*, *Ridderliga* och *Academiska* Värdigheten finnas utur agt låten at tilfoga. — Blifva nu dessa Annaler, på Sätt föreskrifvet står, utgifne och fortsatte, så framvisar ock dymedelst *Sverige* et Arbete, som ännu *ingen annan* Stat äger at framställa: et Arbete, som icke allenast kan förvissa sig om Regeringens Beskydd, utan ock är af

den

den mäst ofelbara Nytta för Vetenskaperna, Historien i synnerhet: Behöfver väl mera sägas, för at väcka, lifva, elda, underhålla et ungt Historiskt Snille, en Svensk Patriot? . .

Sådana äro dessa mina Begge Önskningar. De äro sagde och meddelade uti bästa Upsåt. Gånge de i Verkställighet! — Ut supra.

GJÖRWELL.

103.

Ifrån en VÄN uti *Staden;* dat. d. 12 Jun. 1808.

Innehåll:

Anteckningar om Revolutions-Medaillen för år 1772.

Min Herre har uti des Brefväxling, Femte Bandet, infört s. § en Beskrifning på stora *Medaillen*, slagen öfver *Revolutionen* år 1772., til hvilken jag vil meddela tvänne Anmärkningar. Sjelfva Åt- eller Bildsidan är *densamma*, som först pręglades 1756

1756 och til Minne af den då tilstälde Conspirationens Förekommande, men nu bibehölls, til Bevis, at *Friheten* likafullt blef bibehållen, blott med de nederst eller uti Exerguen tillagde Orden: *Proscripta Licentia.* Frånsidan, redan graverad, hade först denna Inscription: GUSTAVO III | *Sv. G. V. Regi* | *Custodia Legum* | *quam* | *pro communi quiete* | *Majores inviolatam* | *habuerant* | *Reddita in Comitiis* | *Anno MDCCLXXII*, | *d. XXI Aug.* Denna Stämpel nyttjades dock icke, utan den nyare, som sedan förfärdigades, med *den* Inscription, som Min Herre anfört, samt äfven finnes uti Koppar aftagen, Brefväxlingen tilfogad; såsom den enda antagna och Bilden verkeligen tilhöriga. — Framlefver - -

---

LÄNGDER.

LEFVANDE *Personer.*

GUSTAF IV ADOLPH, vår nu allernådigst regerande KONUNG. Et *Sanningens* och *Tacksamhetens* Offer har icke länge-

längesedan blifvit til Hans Majestäts fötter nedlagt af en *Utlänning*, af en ibland Tysklands förste Häfdeteknare, Histor. Prof. i Jena, Hr Hofrådet Christof. Gottlob *Heinrich* *). Hans nyaste Verk är des *Geschichte* von *England*, hvars Första Del utkom i Leipz. 1806, 8; och hvilket han tilegnat fören. Hans Kongl. Maj:t. — Han skrifver uti Dedicationen således: "Eders Kongl. Majestät har ifrån Början af Des ärofulla Regering framlagt uti almän dag så många lysande Vedermälen af en stor Själ och et godt Hjerta, af Agtning för Människan, Lagarne och Uplysningen, af Hjeltemod och Ståndagtighet, at icke allenast hvarje trogen Undersåte inom och utom Sverige, utan ock den ädlare och bättre delen af det öfriga Europas Innevånare med Beundran, med lifligaste Känsla beskåda den vördade Svenske Monarken". Hr Heinrich anförer sedan Tyska Folkets särskilda Vördnad och Erkänsla emot Hans Majestäts Person. Hans Majestät har med Hög Kongl. Nåd ansett detta här fören. Historiska Verk, och til Betygande häraf låtit i Des Namn tilställa Författaren den stora Medaillen i Guld, som har til Påskrift: *Illis quorum meruere labores*, beledsagad med

*) Om Honom se denna Brefväxling, B. 5, s. 145, och Histor. Läsningarne, B. 1, s. 26.

med en motsvarande Skrifvelse af Hr Cancellie-Presidenten och Commendeuren af Kgl. Nordst. Orden Friherre *Fred.* Ehrenheim, en Herre, sjelf Kännare och säker Domare öfver Historiska Arbetens Värde. Hvilken dubbel Heder för Hr Heinrich! — Af hans Historia om England är redan Andra Delen utkommen, kanske också den Tredje, men som ännu icke hos oss kan kännas.

WACHTMEISTER (Grefve *Carl Axel*), Riks-Drots, President uti Rikets Hofrätter, Academie-Canceller i Lund, samt Rid. och Commend. af Kongl. Majestäts Orden, har erhållit Hans Kongl. Majestäts Tillåtelse af d. 5 Apr. 1808, at, enligt den af fören. Hans Excellences *ModerFader*, den år 1770 på des Sätesgård Trollenäs uti Skåne afl. Öfverste-Lieutenanten och Rid. af Kgl. Svärds-Orden, Hr *Fred.* Trolle, gjorde och af Kongl. Majestät gillade *FideiCommiss*-Författning om *Trollebergs* *) och *S. Peders-Klosters* Sätesgårdar och Gods, likaledes uti Skåne samt närå Lund belägne, hädanefter, och sedan Hans Excel., efter

*) Denna Sätesgård hette förut *Wärpinge*. Den kallas uti Tunelds Geographie om Sverige, sista Uplagan, men orätt för *Trolleborg*.

efter Des *Moders*, Fru Grefvinnan *Hilda Brita* Wachtmeisters, född *Trolle*, dödeliga Frånfälle d. 24 Febr. 1808 på Johannishus, Sätesgård uti Bleking *), såsom *Fidei-Commissarie* tillträdt ofvann. begge Egendomar, kalla och skrifva sig Trolle-Wachtmeister, och jämte sit *eget* föra och bruka *Trolleska* Familiens *Vapn*.

*) Ofvannämnda Fru Grefvinna var Enka efter Hr Majoren Grefve *Georg Hans Carl* Wachtmeister, Hans Excellences *Fader*, som dog på Johannishus d. 15 Septemb. 1792.

UGGLAS (Grefve *Sam. af*), Öfver-Ståthållare, President uti Kongl. Kammar-Collegium, samt Rid. och Com. af Kgl. Majestäts Orden, utn. af Kgl. Majestät d. 24 Jan. 1808 til *En af Rikets Herrar*. – Denne Herres Lefverne och Förtjenster finnas införde uti Hr Rothliebs Adeliga Matrikel, s. 1–11, jämte vidare Hänvisning til en föreg. Matrikel.

EDELCRANTZ (*Abrah. Nicl.*), Cancellie-Råd, Kgl. Majestäts Hand-Secreterare, Directeur för Kgl. Majestäts Spectacler, En af de Aderton uti Svenska Academien, och Rid. af Kgl. Nordst. Orden, förordnades af Kgl. Majestät d. 5 Maji 1805

1805 til Öfverintendent och Ständig Præses uti Kgl. Målare- och Bildhuggare-Academien *). Han utn. af Kgl. Majestät d. 28 Apr. 1808 til Com. af Kgl. Nordst. Orden; och valdes den 14 Jun. följ. af Kgl. Vit. Hist. och Antiq. Academien til Heders-Ledamot. — Denne kunnige och vittre Herre gjorde åren 1801 – 1804 en Utländsk Resa uti Oeconomiskt Affeende genom Norra-Tyskland, Holland, Frankrike, England och Skotland. Se om honom vidare Hr Frih. Rehbinder's Adeliga Matrikel för år 1794, s. 107, och Hr Rothliebs af år 1807, s. 375.

*) Post-Tidn. 1805, n. 64.

AHLBERG (*Dan.*), Under-Ståthållare i *Stockholm* och Rid. af Kgl. Nordst. Orden, uphöjdes af Kgl. Majestät d. 24 Jan. 1808 uti Adeligt Stånd.

OLDENBURG (*Carl Ernst*), Handels-Borgmästare i *Stockholm* och Rid. af Kgl. Wasa-Orden, utn. af Kgl. Majestät d. 5 Maji 1808 til *Brigad-Chef* för Stockholms Borgerskaps Cavallerie- och Infanterie-Corpser.

MALMSTRÖM (*Pehr*), Kgl. Bibliothecarie, erhöll af Kgl. Majestät d. 11 Maji 1807 Cancellie-Råds Fullmagt, äfvensom

samma

samma dag tildelades Kgl. Bibliothecarie-Fullmagt Vice-Bibliothecarien Hr *Jac.* BJÖRKEGREN, och Vice-Kongl. Bibliothecarie-Fullmagt Amanuensen vid samma Kongl. Bibliothek Hr *Pehr Adam* WALLMARK.

LIDIIN (*And.*), Post-Directeur i Stockholm, utn. af K. M. d. 28 Apr. 1808 til Riddare af Kgl. Wasa-Orden. — Uti Hr Cancellie-Rådet Joh. *Elers*'s Beskrifning om Stockholm, Del. 1, s. 210 heter det: "*Lidiinska* Namnet och Slägten är genom mångårige, trogne och nitiske Tjenster vid General-Post-Contoiret berömligen känd. Nuvarande Post-Directeuren Lidiins Morfader, Joh. *Lange*, Lifländare, gift med Anna Beata Grundel, Cousine til Fältmarskalken Simon Grundel Helmfelt, var Controlleur vid Post-Contoiret, och inrättade den därst. ännu brukeliga Controll-Journalen." Han förbättrade ocksä Post-Inrätningarne uti Lifland och För-Pommern. Hr Post-Directeurens Fader, Hr *And.* Lidiin, ocksä Post-Directeur, död d. 5 Jun. 1774, och uti des 85 år, efterträddes af denne sin Son, äfven som han kommer at efterträdas af sin Son, Hr Postmästaren *And. David* Lidiin.

SWANBERG (M. Jöns), Kongl. Vetensk. Academiens Astronom, utn. af K. M. d. 5 Maji 1806 til Professor vid Kongl. Fältmätnings-Corpsen, med lika värdighet, som Professorerne vid Artilleri-Regementerne *). — Han är född i Vesterbotn 1771, och var Mathes. Docens i Upsala, då han 1796 kallades af Kgl. Vet. Academien i Stockholm, at biträda vid de Astronomiska Observationerna härstädes, och blef des Ordinarie Astronom 1803. Han hade då redan haft en hufvudsakelig del uti den i de begge Torneå-Socknarne och där ofvanföre uti Lapland anstälde Gradmätningen, om hvilken han ock utgifvit en fullständig Berättelse uti: *Exposition* des Operations, faites en Laponie, pour la Determination d'un Arc du Meridien en 1801, 1802 & 1803, par M:rs *Öfverbom*, *Swanberg*, *Holmquist* & *Palander*, redigée par Jöns *Swanberg*. Stockholm, 1805, 8. — Den så berömde och för sin Vetenskap så nitfulle Astronomen i Paris, Hr Joseph Hieronymus le François de la *Lande* **) har af egna Medel stiftat Fond til en årlig Belänings- eller Pris-Medaille i Guld för den, som inom Årets Lopp gör en betydelig Uptäkt uti Astronomien, eller

*) Post-Tidn. 1806, n. 76.

**) Han dog i Paris den 4 Apr. 1807, och uti des 75 år.

eller utgifver något utmärkt Verk til samma Vetenskaps utvidgande; til följe hvaraf, och med Bifall af den Classen uti Institutet i Paris, som har de Physiska och Mathematiska Vetenskaperna til sit Föremål, har Hr Prof. Swanberg erhållit fören. Medaille för året 1805. Des Åtsida utgöres af Gamla Stämpeln, och visar Observatorium i Paris med Öfverskrift: *Turris Siderum Speculatoria*, och inunder läses: *MDCLXVII*; men Frånsidan är Ny, och har inom en Lagerkrans de Orden: *Præmium Astronomicum Instituti Gallici*. Den väger 48 Ducater.

KRUTMEYER (*David T.*), Copist i Kgl. Krigs-Expeditionen, erhöll år 1806 Lundbladska Priset uti Svenska Academien för Öfversättningar, och utn. af K. M. d. 26 Jan. 1808 til Cancellist uti fören. Expedition. Til hans Öfversättningar höra de af: Joach. Henr. *Campe*'s Geographiska Bibliothek, Pet. Lud. *Anquetil*'s Romerska Historia, och Ungdomens Plutarch af P. *Blanchard*: Trenne Verk, som af fullgoda skäl kunna til Läsning för Ungdomen föreslås och tilstyrkas.

GRANSKNINGAR och *Rättelser.*
Uti Brefväxlingen.

BAND. 4, f. 205, r. 4; ftår: tilhörige *Fem* Bilagor; bör heta: *Fyra* Bilagor, enligt hvad fidd. 207 och 208 förmäles, och af den orfak, at Bilagan, fom innehöll Längden på Borgmäftarne i Halmftad, blifvit indragen, och kommer at omarbetad utgifvas framdeles.

BAND. 5, f. 94, r. 15; läs: Schlüffelburg, famt blef begrafven uti et Klofter i Tichwin, Stad uti Nowogorodfka Gouvernementet. Hans Föräldrar — —

— f. 100, r. 26; läs: Alger, for 1766 til — —

— f. 102, r. 6; läs: diftribueras — —

— f. 106, r. 25; läs: Archiepifcopo — —

— f. 109, r, 20; läs: Biographien.

— f. 112, r. 15; läs: quamdam Eruditionis — —

— f. 168, r. 2; läs: Socken på Öland och — —

— f. 179, r. 31; läs: det Himmelrike, fom — —

BREF-

BREFVENS
Antal och *Innehåll.*

Brefvåxling.

Brefvet 84. Til *Vånnen* uti Landsorten; dat. Stockholm, d. 10 Febr. 1807: 1) Brefväxlingen fortsättes. 2) Skådepenning öfver Revolutionen år 1772. 3) Enskylta Bibliotheker och Samlingar i Stockholm. S. 3.

Brefvet 85. Til *Vånnen* uti Landsorten; dat. Stockholm, d. 10 Apr. 1807: 1) Kon. Gustaf I och Ludvic XVIII. 2) Den Senares Minnesskrift öfver den Förre på Stensö. S. 25.

Brefvet 86. Til *Vännen* uti Landsorten; dat. Stockholm, d. 20 Apr. 1807: Historiska Artiklar för Ungdomen. S. 31.

Brefvet 87. Ifrån en *Resande*; dat. B—m, d. 13 Nov. 1806: 1) Benzelstierna- Engeströmska Bibliotheket i Stockholm, 2) Årke-Bisk. Eric Benzelius den Äldre. 3) Riks-Råd. Gr. M. G. de la Gardie. 4) Hr Wallmark. 5) Kon. Gustaf II Adolfs Beskydd för Vetenskaperne. 6) Er. Schroderus. S. 50.

Brefvet 88. Ifrån Hr Kamerer. J. F. *Hedin*; dat. Rydboholm, d. 17 Mart. 1807: Anteckningar om Sätesgården Rydboholm. S. 52.

Brefvet 89. Ifrån en *Läsare* i Lands-orten; dat. B— m, d. 4 Maji 1807: Caracteres-drag af Kon. Gustaf I. S. 55.

Brefvet 90. Ifrån Hr President. Frih. Axel Gabr. *Leyonhufvud*; dat. Drotning-holm, d. 22 Jun. 1758: Kon. Gustaf III:s Nåd, såsom Kron-Prins, för mit Sv. Bibliothek. S. 65.

Brefvet 91. Ifrån Hr Archiatern C. *von Linné*; dat. Upsala, d. 17 Oct. 1758: 1) Landsh. Frih. Reuterholms Förtjenster om Nat. Historien. 2) Linnäi Resa genom Dalarne. 3) Bisk. Browallii första Kännedom af Natur-Historien. S. 67.

Brefvet 92. Ifrån Hr Biskopen D. M. G. *Wallenstråle*; dat. Calmar, d. 6 Apr. 1807: 1) Hans graverade Portrait. 2) Minnen öfver Präftmän uti Calmars-Stift. 3) Prost. Wentling, ypperlig Prädikant. 4) Mynt- och Natural-Cabinet i Calmar. 5) Nytt Undervisnings-verk och ökade Stipendier därstädes. S. 70.

Brefvet 93. Ifrån Hr Olof *Worm*, Prof. och Rect. i Horsens; dat. Därst. d. 18 Jun. 1807: Det uti Horsens lefvande och utslocknade Ryska Iwanska Huset. S. 81.

Brefvet 94. Ifrån Hr Domprosten D. Sven *Bälter*; dat. Wexiö, d. 8 Mart. 1759: 1) Astron. Observationer af Lisle. 2) Resa genom Siberien af Gmelin. 3) Företrädet af Linnés Systeme. 4) Brefväxling. S. 86.

Bref-

Brefvet 95. Ifrån Hr Arch. C. *von Linné*; dat. Upsala, d. 24 Oct. 1760: Hans Lärjungar, Arbeten, Förtjenster och Upoffring för Natural-Historien. S. 97.

Brefvet 96. Til *Vännen* uti Landsorten; dat. Stockholm, d. 12 Sept. 1807: Ärke-B. D. Uno von Troils Minne. S. 105.

Brefvet 97. Til *Vännen* uti Landsorten; dat. Stockholm, d. 20 Sept. 1807: Historiska Läsningar. S. 114.

Brefvet 98. Til *Vännen* uti Landsorten; dat. Stockholm, d. 7 Dec. 1807: 1) Agathons Dag. 2) Delilles Georgiques Françoises. 3) Ökade Understöder för Brefväxlingen. S. 135.

Brefvet 99. Til *Vännen* uti Landsorten; dat. Stockholm, d. 18 Febr. 1808: 1) Hrne Heinrich och von Müller, förträffelige Häfdeteknare. 2) Förtekning på åtskillige andre ännu lefvande Tyske Historici. 3) Särskild Anteckning om Hrne von Schlözer, Spittler och Meusel. S. 145.

Brefvet 100. Ifrån Hr Prof. C. A. *Wahlbom*; dat. Calmar, d. 1 Oct. 1807: De verkeliga Inscriptionerna på Stenen på Stensö, hvar Kon. Gustaf I landsteg 1520. S. 159.

Brefvet 101. Ifrån *Landsorten*; dat. Å—g, d. 19 Mart. 1808: K. Ad. Fredrics Ädelmod mot Svenske Militairer. S. 163.

Brefvet 102. Til Hr Lor. *Hammarsköld*, Andre Amanuens vid Kongl. Bibliotheket; dat. Stockholm, d. 6 Jun. 1808: 1) Mortaliteten uti Lärdoms-Riket, ingalunda afskräckande ifrån Valet af Studier. 2) Botaniske Trägårdar i Lund och Halle. 3) Åtskilliga den Poëtiska Örtagårdens Blomster. 4) Pater Denis en af des uti Konsten kunnigaste Praefecter. 5) Den så sköna Parken vid Ermenonville. 6) J. J. Rousseau's Grafvård och tilärnade Tempel därstädes. 7) Hans Omgängelse med och Ingifvelser af Naturen. 8) Tomheten af desse. 9) Dyrkan vid Altaren åt Skydsgudarne för Landsbygden. 10) Fru von der Recke och Hr Tiedge. 11) Friden och Sällheten inom den Vises, den Dygdiges Hjerta. 12) Önskningan för Svenska Historien af en Riks-Krönika til 1801, och af Rikets Annaler ifrån och med samma år. — Bihanget upgifver Planen. S. 177.

Brefvet 103. Ifrån en *Vän* uti Staden; dat. d. 12 Jun. 1808: Anteckningar om Revolutions-Medaillen för år 1772. S. 203.

BREFSAMLING.

Brefvet 15. Ifrån Hr Kgl. Lif-Medicus D. Joh. Pet. *Westring* til Fru Gustava Eleon. *Lindahl*; dat. Falun, d. 8 Jul 1807: Resa ifrån Falun til Fjällen i Särna Socken uti Dalarne om Sommaren 1807. S. 121.

BI.

BILAGA

Til Brefväxlingens *Femte* Band.

Förtekning på *Bibliothecarierne* vid Kongl. Academien i *Lund*; författad af Hr M. *Eric Dan.* Kidron, Collega Scholæ i Halmstad *).

Ehuru under Academiens första år efter des Inwigning 1668 intet Bokförråd ägdes, åtog sig likwäl Archiatern och Med. Pract. Professoren Christoffer *Rostius* de göromål, som, enligt Academiske Constitutionerna tilhöra Bibliothecarien. Men sedan Capitulum Lundense 1671 blifvit afskaffadt och des Böcker, til antalet 370, tilslagne Academien, förestod ifrån samma tid til 1676, då i anseende til Danska Kriget Böckerna inpackade förvarades i Malmö, Hist. och Moral. Professoren Eric *Elfwedalius* Bibliothecarie-sysslan. Derefter, sedan Academien 1680 kommit åter i ordning, förestods til år 1683 denna Syssla af Eloqu. & Poës. Professoren Andreas *Stobæus*, som då, i an-

 led-

*) Det förnämsta är hämtadt utur Gradual-Disputationen, innehållande: *Series Præfectorum Bibliothecæ Lundensis*; af Hr M. *Nils Dan.* Ezander; Lund, 1805, 17 sidor i 4.

ledning af Kongl. Befallning, skulle lämnas densamma åt den nyligen utnämnde Ling. Orient. Professoren Laur. *Normannus*, åt hvilken äfven updrogs at med sig ditföra det af Konungen skänkta Gripenhjelmska Bibliotheket, det han dock icke medhann, i anseende til sin snara befordran til Upsala Academie. Åndteligen inrättades Bibliothecarie-Syslan af Academiens Canceller 1684, hvarefter följande varit Bibliothecarier:

1) HULTH (M. *Zachar.*), adlad *Lilljenstråhle*, ifrån 1684 til 1696. Fadren Joh. Hulth var Domare i Östra- och Norra-Wedbo samt Wista i Småland. Sonen blef Student i Rostock 1681, besökte därefter flera Tyska Lärosäten och inskrefs som Student i Lunds Matrikel 1683. Följande året blef han på Consistorii tilstyrkan af Acad. Cancelleren Clas Fleming förordnad til Philosophiæ Adjunct och Bibliothecarie, i hvilket Förordnande han kallas Candidat. Disputerade pro gradu d. 13 Sept. 1684. Blef Extraordinarie Philosophiæ-Professor 1689. Fadren adlades 1693 til Lilljenstrahl, men af egenhändiga skrifter finner man at Sonen kallat sig Lilljenstråhle. Var gift med Sara Tollsten. Dog 1696; således icke, som von Döbeln skrifver, 1695 *). Des Arbeten äro 3:ne Dispu-

*) Hvad von Döbeln i Hist. Acad. Lund.

Disputationer, anteknade i Lidéns Catolog. Disp. Sect. 2. p. 65.

2) HUMERUS (M. *Bonde*), ifrån 1696 til 1703. Född 1659 i Byn Lekaryd uti Albo-Härad och Småland. Fadren Johannes Humerus, Gästgifvare. Student 1680 i Upsala, där han i synnerhet lade sig på Mathematiska Studierna och disputerade under A. Spoles præsidium. Reste 1690 til Tyskland, och blef Magister i Jena 1691, och, efter at hafva besökt flera utrikes Academier, hemkom til Stockholm 1693; men for efter några månader å nyo til Tyskland, och återkom 1695. Följande året blef han af Konungen utnämnd til Bibliothecarius. Hedrades 1698 med titel af Extra-Ord. Professor. Utnämndes til Mathes. Professor 1703 och til Linguar. Orient. Professor 1712, Andre Theol. Professor 1716 och tvenne år derefter til Förste Theol. Professor och Domprost. Gift 1699 med Anna Steuch, doter af Ärke-Biskop Matth. Steuch, men hade med henne inga barn. Af dem båda stiftades Stipendium Humero-Steuchianum. Dog 1727. Han har utgifvit 17 Disputationer, men von Döbeln tilegnar honom orätt 2:ne, neml. de Causa prima och de Ira. Dessutom ät han

P. 3. pag. 144 om honom anförer, är litet och til en del oriktigt.

han Författare til Oracula Critico-Historica de Conjugio Consobrinorum, öfversatt från Svenskan på Latin af M. Gustavus Lund, Wexionensis.

3) STEUCH (D. *Joannes*), ifrån 1703 til 1707. Född i Hernösand 1676. Fadren var Theol. Lectoren sedermera Årke-Biskopen Matthias Steuch och Modren Anna Tersera, Doter af den namnkunnige Bisk. i Linköping Joan. Elai Terserus. Student i Upsala 1690, där han tilbragte 5 år. Då Fadren blifvit Biskop i Lund, blef Sonen Student därstädes 1695. Reste följande året til Upsala, för at aflägga nödiga Specimina för Magistergraden; och, sedan detta var gjordt, for han til Tyskland, Frankrike, England, Holland och Dannemark 1698 och återkom efter 3:ne år. Under sin frånvaro blef han Magister i Upsala 1700. Blef Extraord. Professor och Bibliothecarius 1703, Logices & Metaphys. Professor 1707, Moralium Professor i Upsala 1710, Theol. Doctor och Pastor i Näs såsom Præbend 1719, Superintendent i Wärmeland 1723, Biskop i Linköping 1730 och samma år Fadrens efterträdare i Årke-Biskops-Sysslan. Gift 1705 med Elisabeth Spegel, Årke-Biskopen Spegels Doter; och, efter hennes död, 1724 med Ulrica Eleon. Franc, Doter af Landshöf-

din-

dingen öfver Södermanland Peter Franc. Dog 1742. Utgifvit öfver hundrade Dissertationer och tvenne Likpredikningar.

4) STOBÆUS (M. *And.*), ifrån 1708 til 1714. Född 1641. Fadren Joannes Laurentii, Pastor i Stoby och Sandby i Göinge Härad och Skåne, Stamfader til den lärda Åtten Stobæus. Sonen kallade sig efter Födelseorten Stobæus. Skickades 8 år gammal til Köpenhamns Skola och tilbragte därstädes 8 år, sedan 8 månader i Christianstads Skola, hvarefter han ett år vistades vid Greifswalds Academie. Efter hemkomsten underviste han Privat, blef sedan efter trenne år Collega och fem år derefter Rector vid Christianstads Skola. Disputerade 1669 *) under A. Spole pro gradu de Longitudine locorum per Horologia &c. investiganda; och blef derefter Magister i Lund 1670. Reste derefter til Stockholm, och blef så omtyckt af Riks-Rådet Gr. Magn. Gabr. de la Gardie, at han på des recommendation blef Extraord. Poës. Professor 1674 och Ord. Poës. Professor 1682. Men då Jonas Hörling blifvit Eloqu. Professor 1687, åtog Stobæus sig at jämte Poësien läsa Historien, med hvilken Syssla Bibliothecariatet 1708 förenades genom

får-

*) Införes för at rätta Lidén, som, kanske af Tryckfel bedragen, utsatt 1679.

afskild Kongl. Nåd, emedan han fick uppbära Lön för båda Sysslorna. Han var en grundlärd Man, Antiquarius och Skald. — Gift tvänne gånger, först med Ursula Maria Wode, sedan med Gescha Hörling. Dog 1714. Har utgifvit 22 Disputationer och många Orationer, Programmer och Verser. Under varande tvänne års ledighet förestods denna Syssla af Sonen Biblioteks-Amanuensen Nicolaus *Stobæus*, sedermera Eloqu. & Poës. Professor.

5) AURIVILLIUS (M. *Petrus* Olai), ifrån 1716 til 1728. Född 1677. Fadren Olof Aurivillius, Log. & Phys. Lector i Gefle och Pastor i Elf-Karleby, Modren Anna Blix. Student i Upsala 1695 och Magister derstädes 1707. Informator för Grefve Carl Adolf Gyllenstierna 1709, Bibliothecarie i Lund 1716 och följande året caracteriserad Extraord. Professor. Då Academiens Canceller 1728 hade ämnat honom Stäfwie och Lackalänge til Præbende, afled han. Gift 1717 med Maria Elisabeth Radhe (Palmcrona). Utgifvit en Disputation af 2:ne Delar de Templo Hierosolymitano.

6) LAGERLÖF (D. *Nils*), ifrån 1729 til 1732. Född 1688 i Arfvika uti Wärmeland, der Fadren Magister Daniel Lager-

gerlöf var Pastor; des Moder var Magdalena Hoffsten. Student i Lund 1708, där han studerade under Farbrodren Eloqu. Professoren Erland Lagerlöfs inseende. Magister och Docens 1719, Adjunct i Philosophiska Faculteten 1723, Bibliothecarius och Extraord. Professor 1729, Phil. Theor. Professor 1732, Ordinerad och Pastor i Stäfvie och Lackalänge såsom Præbende 1735, genom Kongl. Fullmagt Assessor i Consistorio Ecclesiastico 1736, Tredje Theol. Professor 1739, Andre Theol. Professor 1741, samma år Superintendent i Wärmeland och följande året Theologiæ Doctor. Sedermera bevistat alla Riksdagarna intil sin död, undantagne de tvenne sista. Hans barn adlades 1756. Gift 1729 med sit Syskonbarn Anna Catharina Lagerlöf, Professor E. Lagerlöfs Doter, och 1745 med Maria Camitz, Enka efter Theol. Adjuncten i Upsala G. Åman. Dog 1769. Utgifvit 65 Disputationer och några Prädikningar.

7) OELREICH (M. *Nils von*), ifrån 1732 til 1739. Född i Örsjö, Wemmenhögs Härad och Skåne, 1699. Fadren, Auditeur vid Skånska Cavalleriet, Nils Oelreich, Farfadren Bernhard Oelreich, Carolinska Academiens Första Pro-Canceller, Modren Cecilia Wandalin. Kom til Academien uti Lund och blef där Student

dent 1716, Magister 1726, Docens 1727. Flyttade til Stockholm 1730 såsom Informator för Grefvarne Axel och Carl Fersen, den förre sedermera RiksRåd och den senare Öfver-Hof-Jägmästare. Bibliothecarius och Extraord. Professor i Lund 1732, tillika Hist. Litt. Professor 1737 med löfte om Professorslön, enär någon af Philosophiska Faculteten afgick *). Blef Phil. Theor. Professor 1739 och lämnade kort derefter Hist. Litt. Professionen. Reste samma år Utomlands och återkom 1744. Blef Censor Librorum 1746, hvilket Ämbete han beklädde til 1766, då det afskaffades för altid. Hedrad med Cancellie-Råds-titel 1747, adlad 1749, caracteriserad Hof-Canceller 1766 och sluteligen President i Commerce-Collegium 1767. Gift 1751 med Friherrinnan Anna Palbitzki. Dog 1770. Til följande Arbeten var han Författare: 16 Dissertationer; En Årlig Svensk; Stockh. 1755, 4; Th. Gordons Betraktelser öfver Sallustius, öfvers. Stockh. 1763. 4; En gammal Mans Instruction för sin Son,

*) Emedan Oelreich under sin Bibliothecarie-tid merendels var frånvarande ifrån Academien, förestods Sysslan ifrån 1732 til 1733 af Ling. Or. & Græc. Professoren Joh. *Engeström* (sedan Biskop); sedermera af Lars *Laurell* (sedan Phil. Theor. Professor), som blef Vice-Bibliothecarie 1737, då Konungen lät inrätta samma beställning.

Son, då han första gången bivistade Riksdagen, Stockh. 1765, 4. Han var en Stats-Skribent för sin Tid, men hans rätta Loford består däruti, at han, ehuru Censor, uti mycket skyddade Pennans billiga Frihet, och bidrog til Censurens Afskaffande.

8) WÅHLIN, (D. *Jonas*), ifrån 1740 til 1744. Född 1699. Fadren Andreas Wåhlin, Pastor i Eneby och Kisa i Östergöthland, och Modren Ingeborg Belners. Student i Upsala 1718 och i Lund 1722, Magister 1730, Docens i Philos. Faculteten och Präst 1731, Adjunct i Philosophiska Faculteten 1732 och i den Theologiska 1733, Academie-Secreterare 1735, och Bibliothecarius 1740. Vidare befordrad til Tredje Theol. Professor 1744, til Andre 1750, til Domprost och Förste Theol. Professor 1763, och under dessa Befordringar Theol. Doctor 1746. Riksdagsman 1765, -69 och -71. Trenne gånger kallad til Biskop, neml. i Skåne 1747, Östergöthland 1761 och Wärmeland 1770. Gift 1738 med Märtha Maria Wassman, Doter af Rådmannen och Köpmannen i Landskrona Eric Wassman. Dog 1777. Var en både uplyst och tillika lärd Theolog. Utgifvit 22 Disputationer, några Programmer och en Parentation öfver Prof. Arv. Moller.

9) CORYLANDER (D. *Joh.*), ifrån

1745 til 1766. Född 1707. Fadren Nils Corylander, Prost och Kyrkoherde i Styrestad i Östergöthland. Student i Lund 1721, Magister 1730, Docens i Philos. Faculteten 1734, Adjunct, 1735, Bibliothecarius 1745, Präst 1751, Theol. Doctor i Upsala 1752. Började 1753 på Cancellerens befallning läsa Lärdoms-Historien. Blef 1766 Pastor i Jemshög och Näsum i Lunds Stift, Prost följande året och dög 1775. Utgifvit 10 Disputationer, 3 Orationer, många Latinska Versar, samt Anmärkningar vid Kongl. Danske Amiralen Pet. Tordenskölds Lefverne, Sv. Merc. 1764. Var äfven Latinsk-Skald, hvarom utom annat hans Gustavologia vitnar, införd uti Hr Giörwells Thesaurus Sveogothicus, Tom. I, Fasc. 1.

10) SOMMELIUS (M. Gust.), ifrån 1767 til 1799. Född i Malmö 1766. Fädren Joh. Sommelius, Rådman därstädes, och Mödren Anna Elisabeth Hoffinghoff. Student 1742, Informator för Biskop Engeströms äldre Söner 1746, Magister i Greifswald 1748, Docens i Oriental. och Grekiska Språken 1749, Collega Scholæ i Lund 1751, Rector 1756, fick samma år lika rätt med Academie-Adjuncter at sköta syslor. Hedrad med Professors-titel 1763, Academie-Bibliothecarius 1767, och fick Professors lön för altid förenad med Biblio-

the-

Secretariatet 1777. Begärte och erhöll Afsked 1799. Gift med Dorothea Held, Capiten Reinhold Helds Doter, 1768. Dog 1800. Utgifvit 410 Disputation., ibland dem et stort Antal, innehållande dels et Lexicon öfver Lärde Skåningar och Blekingsboar, dels Tilökningar til von Döbeln's Historia om Academien i Lund; samt följande Arbeten: 1) Försök til en Grekisk Grammatica på Svenska, 1759, 8:o. 2) Skånska Clericiets Historia, 3 Del. 1 St. 1763, 8:o. 3) Imitationer at bruka til de Ciceronis Epistlar, hvilka Melch. Junius utdragit &c. 1772, 8:o. 4) Academiska och Stifts-Tidningar utgifne i Lund för år 1773, 8:o. — Flera outgifna Skrifter har han efterlämnat, de betydelsigaste äro: Anmärkningar vid Sam. Rogbergs Historiska Beskrifning om Småland; Anmärkningar vid N. Aurelii Strengnäs Stifts Herda-Minne; Collectanea ad Lexicon Eruditorum Scanensium pertinentia; — högst önskeligt, at någon begagnade sig af dessa Samlingar, til Fortsättning af förenl. Lexicon, helst vi hos oss icke äga något Lexicon om Lärde, som til des fullständighet och Bibliographie hämmed kan jämnföras; — Catalogi Svecorum Dissertationum & Orationum. — Han var om Svenska Lärdoms-Historien särdeles välförtjent.

11) LIDBECK (M. *And.*), ifrån 1799 til närvarande tid. Född 1772. Fadren

Er. Gust. Lidbeck, Hist. Nat. & Oecon. Professor i Lund, samt Riddare af Kgl. Wasa-Orden, Modren Clara Grape, Doter af Prosten och Kyrkoherden i Södrawi och Djursdala i Linköpings Stift. Joh. A. Grape. Magister 1790, Hist. Nat. Docens samma år, Botanices Demonstrator 1791, Ledamot af Physiographiska Sällskapet i Lund 1794, anbefald at hålla publique Föreläsningar i Æsthetiquen 1795, Ledamot af Scandinaviska Literatur-Sällskapet i Köpenhamn 1797, Vice-Bibliothecarius 1798, Ordinarius 1799, derjemte Æsthetices Professor 1801. Gift 1807 med — — — Munck af Rosenschöld, Doter af framl. Biskopen i Lund Petrus Munck. Utgifvit, utom flera Disputationer, Orationer och Skaldestycken, en förträffelig Afhandling om Skilnaden emellan liktydiga Svenska Ord, uti Scand. Mus. för 1798. Han har likaledes, med Företrädaren gjort sig förtjent både om Bibliotheket och Lärdoms-Historien, samt redan, medelst Disputationer, utgifvit: Bibliothecæ Lundensis Initia & præcipua Incrementa usque ad annum MDCCXXIX, och Memorabilia Bibliothecæ Lundensis, började 1803, och hvars Tomi Primi Particula Quinta utkom 1805.

REGI

REGISTER.

Ha-

Kungörelse.

Denna Brefväxling utdelas hos Fru Drake på Stora-Nygatan, Huset N:o 110, och kosta Band. 1–4 häftade 4 R:d. 16 sk. Riksg., äfven som det nu färdiga, med 3 Kopparstick och 1 Bilaga försedde 5:te Band häftadt 1 R:d. 16 sk. — Pränumeration på Sjette Bandet är den vanliga med En Riksdaler dito mynt; färdigt kostar det häftadt 1 R:d. 16 sk. Detta nya Bands Första Stycke öpnas med Brefvet 104, skrifvet til Hr Ärke-Biskopen D:r Lindblom, och innehåller Underrättelse om Kon. Ludvic XVI af Frankrike Död, hans Biktfader Edgeworth, Catholska Kyrkan i Stockholm och des Pastorer, samt om de öfrige härvarande Catholske Präster under den nyaste Tiden m. m. — Stockholm, d. 15 Jul. 1808.

Gjörwell.

STOCKHOLM,
Tryckt hos Directeuren Joh. A. Carlbohm,
1808.

GUSTAVUS III · D · G · REX SVECIAE.
G · L ·
CONCORDES REGIQ. FIDELES
CIVES HOLMENS.
A: 1772 ·
D 19 AUG.

BREFVÅXLING.

SJETTE BANDET.

STOCKHOLM, 1808.
Tryckt hos Direct. och K:gl. Fält-Boktryck.
PETER SOHM.

BREFVÄXLING;
med tilfogade
BREFSAMLING, LÅNGDER
och
BILAGOR.

SJETTE BANDET; *Stycket* I.

BREFVÅXLING.

104.

Imprimatur.
Upsala, d. 8 Junii 1808.
E. A. ALMQUIST,
Fac. Th. Ups. h. t. Pro-Decanus.

Til Hr D. *Jacob* Axelsson LINDBLOM, Svea-Rikes Årke-Biskop, Pro-Canceller vid Upsala Academie och Commend. af K:gl. Nordst. Ord.; dat. *Stockholm*, d. 3 Martii 1808.

Innehåll:

1) Kon, Ludvic XVI:s Missöde. 2) Hans Bikt-Fader Edgeworth, denne sjelf et Religionens Offer. 3) Minnes-Runa öfver honom af K:gl. Hand, utom et särskildt Liktal. 4) Hr Grefve de S. Priest. 5) Abbé Edgeworths Lefverne och Sinnelag. 6) Hans förmenta sista Utrop til fören. Konung på Afråtts-platsen. 7) Prelaterne Castellane, Destournelle, de begge Talleyrand-Perigord och Juigné. 8) En General-Vicaires Ämbete. 9) Sjelfva Grafskriften öfver

Hr Edgeworth af K. Ludvic XVIII. 10) Sorge-qvåde öfv. Stats-Ministren Lamoignon-Malesherbes. 11) Catholsk offentelig Kyrka i Stockholm. 12) Des Pastorer. 13) Öfrige Catholske Präster för senare tiden uti Sverige. 14) Catholske Minister-Capeller i Stockholm. 15) Jesuiten Pater Centrup. 16) Vidare Anteckning om de Catholske Präster i Stockholm jag känt, i synnerhet de Pregnez, d'Echeberria och Albertrandi. 17) Kongl. Fransyske Legat. Prädikanter i Stockholm. 18) Pater a S. Clara. 19) Ingen direct Relation emell. Consistorium Ecclesiasticum i Upsala och Catholska Presterskapet uti Sverige. 20) Romersk-Catholsk Cateches på Svenska.

Högvördigste Herre.

Jag ber ödmjukast om förlåtelse, som så länge upskutit med mit Svar på sista efter vanligheten ynnestfulla Skrifvelsen, men jag har ansett för min skyldighet, at ej upvakta Ed. Högvördighet, utan när jag hade något Skrif-ämne så beskaffadt, at det kunde läggas under ögonen af vår Förste Man i Kyrka och Skola. Utber mig således för denna gång få meddela några särdeles Nyheter, man må anse dem ifrån Politikens eller Religionens sida.

Vi lide alle öfver det grymma Missöde, som öfvergick den Olyckelige LUDVIC XVI, en både kunnig och god, men icke rådig och nog kraftfull Konung, et Offer för - -, dock dragom Förlåten för

Hän-

Håndelser, som en annan tid får til fullo lyfta, at då til äfventyrs uplysa och varna. Hans Bikte- och Tröste-fader, Hr *Edgeworth*, var en nitisk den Christeliga Religionens Tjenare - - Bekännelsen må icke här binda för ögat, icke qvåfva hos oss känslan - - denne Abbé Edgeworth stärkte icke allenast fören. Konung, under des Gång til Guillotinen samt midt uti des Hufvudstad, 1793, utan beredde ock 14 år efter hans affagdaste fiender til en dels låttare, dels tröstefull Död, ty det var han, som i Mitau - - Curlands Hufvudstad - - hvilket afstånd ifrån Paris! - - med Religionens Medel hugsvalade, uprättade och stärkte 1807 de talrike, dels sjuke, dels döende Fransyske Fångar, som Ryssarne gjort uti Preussen; — men smittad af desse Olyckelige blef han sjelf et Offer för denna sin både frivilliga och gudeliga Omvårdnad, för denna sit Åmbetes så heliga Plikt: — han sjuknade, smittad af dem, och dog d. 22 Maji 1807 och uti des 62 år. Öfver denne Trofaste Lårare, teknade icke allenast hans egen Konung, Ludvic XVIII, den Minnes-runa, som finnes detta Bref i Afskrift bifogad, utan hölls ock et Liktal, en så kallad Oraison funèbre, d. 29 Julii följ. uti K:gl. Fransyska Capellet i London af den våltalige Abbé *de Bouvens* - - densamme, som höll

et dylikt andeligt Minnes-tal öfver Duc d' *Engbien* — ockſå et K:gl. Offer — men om hvilket Tal en annan gång. Det förra trycktes i London ſamma år (icke år 1087, ſom det på Titul-bladet näſtan oförlåteligen heter), och utgör med den Latinſka Stenſtylen 59 ſidor i 8:vo. Des hela Titul lyder ſåledes: *Oraiſon funèbre de Très-venerable H. Esſex Edgeworth de Firmont*, Prêtre de la Sainte Egliſe Romaine, Vicaire-general du Diocèſe de Paris, & Confesſeur de Louis XVI, prononcé le 29 Juillet 1807, dans la Chapelle Françaiſe de King-ſtreet Portman-ſquare, par l'Abbé *de Bouvens*. Londres de l' Imprimerie de R. Juigné 1087 (läs 1807), 8. — Den härvar förnäme Emigranten, Hr Frans Eman. de Guignard, Grefve *de S. Prieſt*, f. d. Stats-Miniſter hos Kon. Ludvic XVI, men ſedan 1790 uti Sverige *), har haft den godheten, at låna mig detta Tal, och utur hvilket jag nu får meddela följande:

Texten, ſom Abbé B. hade valt til denna ſin Lik-Sermon, var utur Jobs 29, och lydde, enligt Vulgata: *Benedictio Perituri veniebat ſuper me*, hvilket hade affe-

ende

*) Denne Herre har ſedermera eller nyl. lämnat Sverige. Des ſå kallade Merit-Liſta, mig åfven benåget i Handſkrift meddelad, torde framdeles här uti Brefvåxlingen ockſå finna rum.

ende på den aflifvade Konungen, hvars Välsignelse — d. ä. välsignande Tacksägelse - - föll på den Ledsagandes Själ tilbaka — Ord och Tillämpning, så mycket mera rörande, som Talet hölls i närvaro af den Sal. Konungens egen Broder Grefven af Artois, eller som det här, efter fordna Hofbruket heter, af *Monsieur* d. ä. endaste Broder til den nu för Konung ansedde Ludvic XVIII. Abbé Edgeworths hela Namn och Titul läses uti Stenstylen; således får vidare berätta, at han var född uti Irland af förnäm Catholsk Ätt, begaf sig tidigt til Frankrike, såsom uti des Fäderneslland Lärohus för Ynglingar af hans Tro och Stånd saknades, studerade i Toulouse och uti et därvarande Jesuiter-Collége. Särdeles, at Abbé Bouvens säger: "dans l'une des Maisons dirigées par cette Société, que la Religion et les Lettres (detta senare aldeles sant och rätt) honorent encore de leurs regrets". Han valde Präste-Ståndet, begaf sig til Paris, och som hans Hjerta tidigt lifvades af religieusa känslor, så föredrog han ock Öfnings-husen för dem, som ville upoffra sig åt Hedningarnes Omvändelse, eller de så kallade Missions étrangeres. Det heter: "C'est là, que se formoient ces zelés Missionnaires, qui portoient aux peuples les plus reculés du globe le flambeau de l'Evangile". Hans

våg blef dock icke til dessa långväga Orter, tvärtom han stadnade i Paris, blef där en den practiska Christendomens Tolk och Tjenare, blef såsom sådan känd uti sjelfva Hofvet, och Prinsessan *Elisabet*, den olyckliga Konungens yngsta Syster -- sedan också et blodigt Offer *) - - - valde honom til sin Bikt-fader; och det var hon, som sedan tilstyrkte sin redan fångslade Broder, at anförtro sin Själs angelägenheter uti E. händer. Han emottogs, och skref d. 21 Dec. 1792 - - således just en Månad före Konungens Aflifvande d. 21 Jan. 1793 - - til en sin Vän uti Engeland: "Mon malheureux Maitre a jetté les yeux sur moi, pour le disposer à la mort, si l'iniquité de son peuple (rättare: de ses ennemis conjurés) va jusqu' à commettre ce parricide; je me prépare moi-meme à mourir, et je suis resigné". Den venerable Herren, sin Konungs frivillige Förswarare inför

*) Hon var född d. 3 Maji 1764, och guillotinerades i Paris d. 10 Maji 1794. Det heter i Kongl. Martyren, Slutet (Stockholm 1796, 8:vo) s. 60, om hennes Afrättande således: "Man dref Grymheten så långt, at på denna så blodiga Dag afrätta henne *sist* (Tretio hade blifvit först halshugne), för at pläga hennes Själ vid åsynen af så mycken föregående Blodsspillan, men HON fann i sin *Oskuld* och i sin *Bön* en Styrka, som hennes Mördare voro för vanmägtige, at frånröfva henne".

för den blodiga Domstolen, då f. d. Stats-Ministern *Lamoignon-Malesherbes* - - ocksà et Offer (Han guillotinerades d. 22 April 1794 och uti des 73 år, samt samma dag hans Doter uti des 38 år, Enka efter den blott 2:ne dagar förut afrättade Presidenten Lepelletier-Rosambo *): Hvilka Faseligheter!), - - updrog honom vidare Konungens åstundan, at han äfven skulle följa honom til sjelfva Afrätts-platsen. Det skedde. Han tröstade, styrkte och välsignade; och om hans sista Ord til den sig under Bilan nedlutande Konungen heter det s. 33 - - on a entendu Mr E. s'écrier: *Fils de S. Louis, montez au ciel!* J'employe ces mots *on a entendu*, Mrs, car cet homme, ausfi modeste, que vertueux, frappé de la celebrité, dont l'entouroit cette sublime exclamation, a cherché depuis à s'y soustraire; il ne pouvoit se rapeller, disoit-il, s'il s'etoit servi de ces expressions. Ne nous en étonnons pas; elles etaient descendues du ciel, et la trace d'un élan si prophetique a pu disparaitre avec le moment d'inspiration. Jag anförer med flit Ora-

 torns

*) Han afrättades d. 20 April 1794, tillika med 25 Parlaments- dels Presidenter dels Råder. Se fören. K:gl. Martyr, s. 43. — Läs vidare här nedanföre Minnes-runan öfver Svår-Fadren af Hr Segur, näst efter Latinska Stenstylen.

torns egna Ord, för at låta se, huru han betäckte *Osannolikheten af et Utrop*, som väl utspriddes ibland alla trofaste Undersåtare, samt kom uti alla Paper, men som ibland en åhörande förbittrad Populace, hade troligen kunnat på stället foga och blanda E. Blod med Konungens. Också kom han utomdess, likssom medelst et Underverk, igenom Folkhopen. Det heter: "Lorsque Mr E. descendit de l'Echafaud, ses habits etoient couverts de sang. Les troupes et la multitude lui firent place, comme par un mouvement spontané; il a raconté depuis, qu'il etoit arrivé chez Mr de Malesherbes dans un état de stupeur, et sans pouvoir se rendre raison de la facilité, qu'il avoit trouvée à s'echapper". Han lämnade sedan Paris, måste uti tre år, döljande sig ej sällan uti skogar och ödemarker, vandra omkring uti flere Landsorter, innan han fick tilfälle at komma sjöledes öfver Canalen, dock med våda, til Engeland. Han upvagtade häruppå den afl. Konungens yngre Broder, Grefven af Artois, i Ediuburg, men gick sedan å nyo öfver Hafvet, för at på Hög kallelse, upvakta den äldre Brodren, eller Kon. *Ludvic XVIII* *), som då var i Blanken-

*) Den olyckelige Konungens ende Son, Ludvic Carl, och som dog eller omkom, som en

kenburg, Stad uti Neder-Saxen och Hertigen af Brunswik-Wolfenbüttel tilhörig. Han följde sedan denne Herre på des vidare Kringvandring, och stadnade til slut i Mitau, hvar han uppoffrade et Lif, som helt och hållet varit helgadt åt Religionens öfningar, bepröfvadt uti de svåraste Lågen, och uti des egen Dödsstund bevittnadt genom en Tro och et Hopp, som krönte hans Bana. När hans Vänner, äfven med tårar, bödo honom skona sig, icke vedervåga sit Lif ibland så många af en smittosam sjukdom sängliggande Fransyska Fångar, svarade han med Pauli Ord, enligt sin Latinska Bibel, så lydande: Nihil horum vereor, nec facio animam pretiosiorem quam me, dummodo consumem cursum meum et ministerium. — Quid facitis flentes? Ego enim mori paratus sum". Acta Apost. XX: 24, XXI: 13. — Vår Orator slutar sin Lik-prädikan med de tillämpade Orden utur Luc. X: *Pertransiit benefaciendo*, hvilka ocksä Konungen nyttjat uti sin fören. Grafskrift; samt tillägger Hr B. at den Saliges Lik åtföljdes af Hertigen af Angoulème til fot, och at des Gemål, K. Ludvic XVI:s Doter, var närvarande vid Jord-fästningen. Så mycket utur

Stats-Fånge, uti Tempel-Tornet i Paris, d. 8 Junii 1795, kallas för Konung *Ludvic XVII.*

utur det andeliga Talet. Til slut af detsamma anföras, uti Anmärkningar, några icke mindre vördnadsvärde Namn af Catholske Präster, som upoffrat sig för enahanda den Christeliga Kärlekens (Charité évangelique) ståndaktiga Utöfning, såsom Biskopen *de Castellane* ifrån Toulon, Emigrant i Udine, hvar han tilbragte alla dagar uti de därv. fångne Fransosers Lazaret, ådrog sig smittan af deras sjukdom, och dog deraf d. 30 Maji 1806; och Hr *Destournelle*, Canik i Rheims och Drotningens (Kon. Ludvic XVIII:s Gemåls) Biktfar, dog i Mitau få dagar efter Edgeworth och af samma smitta. Den förnämste Prelaten af alla i Mitau, Alex. Angelique *de Talleyrand-Perigord*, f. d. Ärke-Biskop i Rheims, en Herre til höga år, född 1736 och Ärke-Biskop sedan 1777, delte efter Begges död deras nitfulla Själavård hos de sjuke Fångarne. Han är Farbror til den så namnkunnige både andelige och verdslige Herren *Carl Mauritz* de Talleyrand-Perigord, f. 1754, Biskop i Autun 1789, nedlade sin Biskops-staf under Revolutionen, och blef Stats-Minister för Utländska Ärenderne, både under Republiken och det sedan införda Nyaste Väldet, uphöjd efter dettas införande til såkallad regerande Förste af Benevent uti Italien, och lämnade först 1807 Förvaltningen, som

Mini-

Minister för Utrikes-Departementet. — Såsom Abbé E kallas för *Vicaire-general du Diocèse de Paris*, så får jag nu äfven tilfoga, at en sådan Vice-Årke-Biskop eller Biskop bestrider alla dennes Functioner, hörande til des Etat et Jurisdiction spirituelle, utom den af Ordination ell. Prästvigning, ty därtil är han icke med nog kraft utrustad. Han utnämnes af Reverendissimus; således utnämndes och befullmägtigades Hr E. af den, ehuru då redan emigrerade, Årke-Biskopen i Paris, Hr Anton Leo le Clerc *de Juigné*, född 1728, Biskop i Chalons sur Marne 1764 och Årke-Biskop i Paris 1781. Han emigrerade tidigt, lefde länge i Turin, men sedan denna Konungens af Sardinien Hufvudstad på fasta Landet äfven föll uti Fransosernes våld, sökte han sin Fristad annorstädes uti Italien, uppehöll sig någon tid i Rom, men lefver nu, i anseende til Fransyska Öfvermagten, uti största Incognito, så at den här varande Läraren vid Catholska Kyrkan *), ej kunnat säga mig denne Högvördige Exulants nuvarande Hemvist, men väl at han ännu lefde.

Förlåt, jag ber aldraöd:st, för et Bref, som blef långre än jag förmodade. Grafskriften tilfogas näst efter. — Djup Vördnad och de Bästa Vålönskningar! G.

Graf-

---

*) Se om honom uti *Postscriptum*.

Grafskrift,

af *Hög* Hand öfver en *Trogen* Tjenare.

Hic jacet
Reverendisſimus Vir
HENRIC. ESSEX EDGEWORTH DE FIRMONT
Sanctæ Dei Eccleſiæ Sacerdos
Vicarius Generalis Eccleſiæ Pariſienſis,
qui
Redemptoris noſtri veſtigia tenens
oculus cæco
pes claudo
pater pauperum
mœrentium conſolator
fuit.
LUDOVICUM XVI,
Ab impiis rebellibusque ſubditis
morti deditum
ad ultimum certamen
roboravit,
ſtrenuoque Martyri coelos apertos
oſtendit.
E manibus regicidarum
mira Dei protectione
ereptus
LUDOVICO XVIII,
eum ad ſe vocanti
ultro accurrens
ei per decem annos
Regiæ ejus familiæ
nec non et fidelibus ſodalibus,
exemplar virtutum
levamen malorum
ſeſe præbuit.
Per multas et varias regiones
temporum calamitate
actus,

Illi

Illi quem ſolum colebat
ſemper ſimilis,
pertranſiit benefaciendo.
Plenus tandem bonis operibus
obiit
die 22:a Maji menſis
Anno Domini 1807
ætatis vero ſuæ 62.

Requieſcat in Pace.

Jag kan icke afhålla mig ifrån, at här tilfoga den ſköna Minnes-Runa, ſom Hr *Segur l'ainé* tecknade i anledning af den ſå ypperlige Hr Chriſt. Wilh. *Lamoignon-Malesherbes's* Död, ſå lydande:

Quel eſt donc ce vieillard? - - et par quelle injuſtice - -
Malesherbes, c'eſt toi, que l'on traine au ſupplice!
Ta Fille y marche auſsi: ſon epoux, ſes enfans,
Sont frappés à la fois, l'un ſur l'autre expirans.
Trois Generations s'eteignent comme une ombre.
Homme pur! calme-toi dans la demeure ſombre:
Qui connut tes vertus, pour toujours eſt en deuil,
La tendre humanité gemit ſur ton cercueil.
Tes bourreaux ſont flétris; ta memoire eſt cherie:
L'honneur de ton ſupplice *) a couronné ta vie.

*) Han dog, han afrättades för *ſin Trohet emot ſin Konung.* — Denne tillika en lärd Herres Biographie ſkal ſäkerligen införas, antingen uti Brefväxlingen eller uti Hiſtoriſka Läsningarne.

Poſt-

Postscriptum.

Sedan, som jag hoppas sjelfva det långa Brefvet funnit Nåd för Ed. Högvördighets ögon, torde detta icke heller så korta Postscriptum vinna förlåtelse, hälst det innehåller Underrättelser, som röra oss närmare.

At vi sedan Kon. GUSTAF III:s tid sett en Catholsk Gudstjenst offenteligen öpnad här i sjelfva Rikets Hufvudstad är oss allom bekant, men icke så, hvilke densamma förestår. Jag har begärt och erhållit en ganska trovärdig Längd på desse Lärare, upsatt af tvänne ibland dem, Hr *d'Osfery* och Hr *Gridaine*. De äro alle befullmägtigade hit ifrån Påfvel. Stolen i Rom, såsom *Vicarii Apostolici in Regno Sveciæ*, och äro tillika *verkelige Pastorer* uti den härvarande Catholska Kyrkan. Ville väl gerna veta: *Om* och *huruvida* Dom-Capitlet i Upsala står uti någon Relation eller Befattning med denna Ecclesiola Transalpina? Emedlertid upvaktar jag med fören. Längd, afskrifven *efter* Originalerne och uti deras *eget* Språk.

Den af Hr *d'Osfery*, upsatt år 1796, lyder således:

SACERDOTES *Catholici* Regni *Sveciæ* et Ducatus *Pomeraniæ*. Paroecia *Stockholmensis*.

Dnus

Dnus OSTER (Nicolaus), in Lotharingia natus circiter 1740, Diœcesis Metensis Presbyter; ex 1783 S. Sedis Delegatus et primus Vicarius Apostolicus in Regno Sveciæ, 1788 d. 20 Aprilis Galliam repetiit negotiorum causa, et 1790 factus fuit Canonicorum Abbas et Vicarius generalis Clariaci (Clairac) in Comitatu s. tractu Aginensi *); nunc e Gallia exul Informatorem agit Principis ab Lœwenstein-Wertheim **). Qua Vicarius Apostolicus Placitum Regis Scripto obtinuit 15:a Sept. 1783 †).

Dnus OSSERY (*Joannes Theodorus Raphaël ab*), apud Aquasgrani natus 1736 die 3:tia Maji; Ecclésiæ Moguntinæ Presbyter a 19:na Julii 1764, per duos annos secundus Pastor Stralsundanus ex 1782, et ex 1784 Pastor Ecclesiæ Catholicæ Holmiensis sub Vicario Apost. Oster; ac a septima Jan. 1791 secundus Vicarius Apostolicus pro Regno Sveciæ, Brevi Apostolico constitutus, et Diplomate Regio die 31

*) Härmed förstås Landskapet *Agenois*, efter des Hufvudstad *Agen* kallad; och uti hvilket Abbots-Stiftet Clairac är (rättare varit) beläget.

**) Nämligen Arf-Prinsen *Carl Ludvic*, född 1783, hvars Fader ännu lefver.

†) Se härom mera uti Upfostrings-Sällskapets Tidningar, 1783, s. 658.

Aug. 1792 dato confirmatus; denique 1795 die 22 Aug. titulo Exgeneralis totius S. Ordinis Carmelitarum decoratus.

Dnus MORETTI (*Paulus*), Diœcesis Bononiensis Presbyter, Bononiæ natus 1759, Pastor Italorum sub Vicario Apostol. d'Osfery ex Septembri 1791; 1794 die 23 Oct. in Italiam rediit, et huc redux fuit 22:da Dec. 1795, non Brevi Apostolico, sed Decreto S. Congregationis de Propaganda Fide instructus, per quod qua Provicarius (Vice-Vicarius) nominatus est, usquedum Succesfor Dni d'Osfery advenerit.

Den af Hr *Gridaine*, upsatt år 1806, lyder åter således:

Die 14:a mensis Julii anno 1797 Stockholmia in Germaniam discesfit Dom. *d'Osfery*; qualem functionem postea habuerit, et quo in loco, ignoratur *).

Eodem Anno Romæ electus est in Vicarium Apostolicum Rever. Presbyter BECKER, Pastor Ecclesiæ Catholicæ in Stralsund, sed hoc munus acceptare noluit. Mortuus est Stralsundæ anno 1802 **).

Dnus

*) En Fransysk Lekman, Hr *Dechaux*, H. K. H. Hertig CARLS Bibliothecarie, skref mig härom 1806 således till: "Mr l'Abbé d'Osfery est à present Directeur d'un Couvent de Religieuses à Esten en Westphalie".

**) Han hette *Theodor*, var född i Staden Zülch uti Hertigdômet Jülich, Prästvigd inom Côln-

Dnus Paulus Moretti remansit solus tanquam Provicarius Apostolicus usque ad finem anni 1804. Mortuus est die 15 Decembris circa annum ætatis suæ 45, et sepultus est in cœmiterio ecclesiæ S. Jacobi.

Dnus *Franciscus* Poulain, Presbyter Sæcularis, in Universitate Parisiensi olim Professor, qui nuper Holmiam advenerat, et cui defunctus Moretti suas facultates Apostolicas ante mortem tradiderat, remansit Provicarius Apostolicus ad interim *).

Anno 1805 d. 31 Maji Brevi Apostolico S. Pontificis Pii VII Vicarius Apostolicus in Regno Sveciæ ultra Balticum electus et constitutus est Dn. *Joh. Bapt.* Gridaine, Presbyter Sæcularis ex Diœcesi Rhemensi, in Campania Galliæ, 41 annos natus. Litteris Patentibus Regis Gustavi IV Adolphi datis in Beckaskog die 28 Octobris ejusdem anni donatus est. Dnus Gridaine advenerat Holmiam anno 1801, ex quo didicit lingvam, mores et leges Svecorum. Electus est in Vicarium Apostolicum Gubernio Svecano postulante.

ska Stiftet, och sedan 1785 Andre Pastor vid Catholska Församlingen i Stralsund och för Catholikerne vid därvar. Regementen; blef efter Pastoris Primarii, Licent. Martin Effertz's, Död den Förste Pastor.

*) Denne Emigrant reste sedermera til Petersburg, hvar han ännu lärer vara.

Jag har känt perfonligen alla desfa Fyra Föreståndare. Hr *Oster* var en storväxt och vacker man, men mycket tystlåten och förbehålfam, famt hade en fullkomlig Dehors af en Diplomat. — Hr *d'Osfery* var däremot fritalig, glad och lätt, kunde Tyska, vårdade fig få mycket ömare om de härvar. merendels fattige Catholske Fabriks-arbetare, hade lärt fig Svenska, årnade dö här, och famlat fig et vackert Bibliothek, åfven i vår Historia, men fom fåldes vid hans afrefa efter tryckt Catalog. Han var färdeles tjenstagtig, och meddelade mig gerna alla de Underrättelfer jag begärde af honom *).

Hr

*) Således erhöll jag en af hans egen Hand upfatt Förteckning på följ. Catholske Präster uti Sverige, näst före och under hans tid, fåfom uti Paroecia Stralfundana: Mart. *Effertz*, Theod. *Becker* och Clemens *Happel*; Legatio *Cæfarea-Regia:* N. N. *Porfch*, Cæcilius *Müller* och Verecundus *Damen*; Legatio *Gallica:* N. N. *Lesne*, N. N. *Grand de Thoranne*, N. N. *Hanquet*, Bernh. *Guibourd*, och N. N. de *Pregnes*; Legatio *Hifpanica:* Thadeus *Sullivan*, P. Joh. *Hahn*, Dominic. *Ibarraran*, Augustin. Franc. *Echeverria*, och Anton. Catharina *de Mazières*; Legatio *Polonica:* N. N. *Albertrandi*, och N. N. *Fervel Conde*; *Alii* nec Paroeciæ nec Legationibus addicti: Ge. Joseph. *Vogler*, Joh. Bapt. *Pèsme de Matignicourt*, och Joh. Claudius *Barnabaud*.

Hr *Moretti* var en Italienare, negocierade, fom det förfäkrades, undan fin Företrädare, fåg flug ut, vågde fina ord men icke fina penningar, ty han gaf få rundeligen ifrån fig åt nödlidande Trosförvanter at han fjelf dog få fattig, att han ej utan Tilfkott kunde begrafvas. Hr *Gridaine* är en Man af både Lärdom och Belefvenhet, förestår fit Kall väl, är ferviable, poli et gai, famt har således fört hit med fig det glada Lynne, fom råder uti hans närmaste Fädernebygd la Champagne. Han kan både Tyfka och Svenfka, famt har et Hand-Bibliothek, bestående af Bibel-tolkare, Kyrko-fäder, Kyrko-Hiftorier och Sermonairer, utom de Böcker, fom tilhöra Kyrkans ftående Bibliothek, til en ftor del hitfändt från Rom. Uti des rum lyfa graverade och encadrerade Portraiter af 2:ne Svenfke Prelater, nemligen af: D. *Chydenius*, Proft i Gamla-Carleby, fom, vid Riksdagen 1778, var et få kraftigt Redfkap til införandet af fri Religionsöfning för Catholikerne; och Bifkopen D. *Wallenftråle*, fom näftan dagel. upvaktade Kon. LUDVIC XVIII under des viftande i Calmar 1804. —

Catholfka *Kyrkan* är uti Stadshufet på Södermalm, och *Förfamlingen* utgöres af omkring 1000 perfoner.

Postscriptum til Postscriptum.

Får jag komma med et Postscriptum til? Jag vågar. Således afskrifver jag - - följande:

"Anno 1757 d. 1 April - - jag narras intet fast det år d. 1 April — emottog jag, med Hr Riks-Rådet och Cancellie-Presidentens Frih. von Höpkens tillåtelse, at på några veckor vara hos K:gl. Spanska Extr Envoyéen Hr Marq. del Puente-Fuerte's *). Son, såsom Vice Gouverneur, til des han fick sin nya från Paris. Min Petit d'Espagne hette Don *Thadeo* (med många andra Förnamn til) *Barenetchea* Marq. del *Puente-Fuerte*, 9 år gammal, och af en vivacité utan like här i Residencet, hvars Historietter också äro öfver hela Staden. Han far hvar vecka på Hofvet, at göra sin Cour hos Prinsarne, och är altid med på deras Baler, som alla Lögerdagar hållas. Jag flyttade sedan med Herrskapet til Carlberg och bodde där på Slottet. — Don Joseph *Belezar*, Spansk Legations-Secreterare härstädes, är den devo-

*) När denne Herre flyttade til Carlberg och bodde där med Hög tillåtelse på sjelfva Slottet, fick han dock ej där hålla sin Gudstjenst, utan måste låta tvärt öfver Canalen inreda och inviga et Interims-Capel uti et därvar. litet trähus.

devotaste Minister jag sett, och zelé Catholik i högsta grad. Han har varit i Upsala, och där per aliquam piam fraudem skaffat sig en Benskärfva, stor som en half nagel af Kon. ERIC den Helige, hvilken han sedan har låtit insatta emellan 2:ne Cryställer uti en Silfver garniture med påskrift: *S. Erico.* Detta bär han dagel. hos sig och vördar som en stor Helgedom och rar Relique. Dock som Helgonet var en Svensk, böra vi ursäkta denna en Catholiks höfliga Andagt. — Tre Catholska Capell äro nu i Stockholm. Det förnämsta är hos Franske Ambassadeuren Marq. d'Havrincourt på Blasiiholmen, et hos den Käjserl. Ministern Gref Goës på Stora-Nygatan, och et hos den Spanske *) på Hötorget. Hos den förste är en Abbé *Estivan*, som i sommar åter reser til Frankrike, emedan han uti staden Sens fåt en Paroisse. Hos den andre är en Tysk Munk, Pater *Porsch*, som varit alt sedan 1743 i Sveri-

*) Han var en ädelmodig, vitter och glad Herre, och af sit Hof både förut och sedermera brukad uti den Diplomatiska vägen. Hans Fader hade likaledes varit Kongl. Spansk Minister uti Stockholm uti den tid, då Kon. Adolf Fredric tilträdde Regeringen och kröntes. Han var äfven Riddare af Kongl. Seraphimer-Orden, hvilket, såsom något mycket ovänligt, i affeende på hans Religion, antecknas.

Sverige, men utom sin Messebok föga kunnig. Hos den tredje är en Tysk Jesuit ifrån Cöln, fast född i Hamburg, Pater *Centrup*, som för sit svaga bröst och vårt hårda Climat måste i nästa månad resa härifrån til Tyskland. Han tog afsked af mig midt för Carlbergs Slott i det jag kom ifrån Staden, och med et mig åtminstone rörande famntag, ty han gjorde mig så många ömhetsfulla Välönskningar. Han kom hit 1753 med Envoyéen från Dannemark, och gjorde 1754 exprès en resa til Wadstena, Jussu Superiorum i Cöln, för at där bese S. Brigittas Reliquier, och Klosterkyrka, hvilken Relation sedan försändes til Jesuiterne i Antverpen, som där utgifva det ofanteligen stora Verket: *Acta Sanctorum*. Jag hade et särdeles nöje af hans omgånge, såsom han var en mycket kunnig, vettig och belèfvad man. Han hade eljest alla en Jesuits egenskaper, fin och slug, samt var här med Regeringens Indulgence, ty Jesuiters vistande är förbudet här i Riket. Kurförsten i Cöln är nu tillika Biskop för hela det Catholska Norden, och har altså et vackert Stift, men det har han ej, som Ärke-Biskop i Cöln, utan som Biskop i Hildesheim *), hvar-

*) Den siste sådan Reverendissimus var *Frans Egon* född Frih. von Fürstenberg 1737, blef

hvarfore ock hans Vicarius dårstädes förlänar de hitgående Catholske Pråster råttigheten, at hålla Messan, utdela Sacramenterna" o. s. v.

Nu vidare några Anteckningar om en eller annan af fören. Catholske Präster icke Vicarii Apostolici, om de nämligen, som jag personligen kånt. Således efter Ordningen hos Hr d'Ossery. — Pater *Damen* var Munk, lefde hår långe och var en trogen Skötare af sina många fattiga Trosförvanter, innan Catholska Sockenkyrkan fick öpna för dem sina dörrar. — Abbé *Hanquet* var en diger Latinsk Poët, och fylde Salvii Lärda Tidningar med sina Högtids-Carmina. — Hr *Guibourd* var en glad

Biskop 1789, men genom Freden i Luneville 1801 entledigad, och hans Stift feculariseradt; lefver ännu. — Efter denna Revolution har jag mig icke bekant, under hvilket Catholskt Stift Norden, och således äfven Sverige, blifvit flyttadt af Högste Vederbörande i Rom. Af alla de uti det år 1806 uplösta Tyske Riket förutvarande tjugufyra tillika Riks-Furstliga samt rent af Catholska Årke- och Biskops-Stolar (Den i Osnabrück beklåddes ömsom af en Catholsk och Evangelisk, men den i Lübeck ständigt af en Evangelisk Biskop.) blef ingen mera beståndande än den Biskopliga i *Regensburg*, sedan af Påfven uphöjd til et Årke-Biskops-Säte. Däremot år det Österrikiska Väldet rikeligen försedt med Årke- och Biskops-Stolar.

glad man, fetlagd och talte få gerna om den stora Sålheten, som våntade på honom, at få en dag sitta under sit Fikona-tråd dans une bonne Paroisse mais de campagne, dår omgifven af sina fromma och frikostiga åhörare. — Abbé *de Pregnes* kånde jag très-particulierement, ty han omgicks mycket uti mit hus, var Adelsman, af Studier och Snille, ritade och ålskade Vitterheten, ägde et det ädelmodigaste tånkesätt, åfven som han ock ägde et förnämt utseende. Hans Förnamn var: *Cæsar Maria*. Han var sedan, eller efter afresan ifrån Sverige, någon tid Legations-Prädikant hos Spanske Ministern i Hag, men denne Hedersmans senare Öden äro mig obekante. — Hr *Echeverria*, Spansk Adelsman, skref sig åtminstone til mig *Echeberria*. Han var år 1793 både Legations-Pråst och sit Hofs Chargé d'Affaires. Då lydde hans hela Titulatur således: "Don Augustin *d'Echeberria*, Prètre de L'Eglise Catholique-Romaine, Bénéficier de la Paroisse de la Ville de Motrico dans la Province de Guipuzcoa Diocèse de Pampelune, et de celle de Veas Archeveché de Seville, Archiprétre de Menas-Albas Archeveché de Tolède, et Pensionné par S. M. Catholique sur la Mense Episcopale d'Orihuela, cidevant Aumonier de la Chapelle de Legation de Sa dite Majesté à la

Cour

Cour de Copenhague, et actuellement Aumonier de celle de Stockholm, et Chargé des Affaires du Roi Catholique près Sa Majesté Svedoise". Han måste likfom förut fjelfve Ministern de Corral, under den hårvar, Förmyndare-Regeringen rappelleras. Men tillåt mig anföra om honom en annan affkrifven Anteckning, få, lydande: — "*Augustin* d'ECHEBERRIA. Man fagt von den Spaniern, dafs fie viel mehr Kälte im Zimmer ertragen als wir. Ich habe einen Spanifchen Gefandfchafts-prediger in Kopenhagen gekannt, welcher nie einheitzte. Er trank, fo bald er des Morgens aufgeftanden war, einige Gläfer eiskaltes Wasfer, hüllte fich in einen dicken Mantel, las und fchrieb an feinem Schreibtifche. Detta fkref den vittre Riks-Grefven Fredr. Leop. *zu Stolberg* uti: Reife in Deutfchland, der Schweitz, Italien u. Sicilien, Band. 1. (Königsb. 1794, 8.), f. 333. Den hår omnåmnde Kongl. Spanfke Legations-Prådikanten var fören. Hr Echeberria, Spanfk Adelsman, och född uti den Norra Provinfen Bifcaya, kom i nyfsn. egenfkap 1785 ifrån Köpenhamn til Stockholm, med Kongl. Spanfke Envoyéen Hr Ignatius Maria *de Corral*, Archivarie vid Gyllene-Skins Ordens-Capitlet i Madrid, och blef, vid denne Herres Rapel 1793, fit Hofs Chargé d'Affaires, men

om

om jag minnes rätt, lämnade följ. året Sverige, gjorde Resor, äfven uti Italien, och är nu (1800) uti Spanien. Han var en mycket kunnig och förträffelig Ordningsman; ägde ſtarka kropps-krafter, gick långa vägar alla årstider, och eldade, äfven här uti det vida kallare Stockholm, aldrig ſit rum. Til Tänkeſättet var han Ädel, uti Vänſkapen trofaſt; Utſeendet var manligt och Svenſkt; ockſå härstammade han af Veſtgötherne uti Spanien, hade således ingen blandning af den Moriſka färgen i ſin hy. Jag kände honom perſonligen noga". — Hr *Albertrandi*. Hans Förnamn var Johan Baptiſta, Exjeſuit, ſvåra lärd, forſkade efter alla Catholicismens Qvarlefvor i Sverige, och ſade mig väl mer än en gång, at den ſkulle väl förlikas med Lutheranismen, blott med någon liten jämkning. Han kom hit med den talrika och lyſande Polſka Legationen under K. GUSTAFS krig med Ryſsland år 1789, hvars Chef var en Grefve Potocki *).
Han

*) Til denna Beſkickning hörde ock, ſåſom blott Cavalier, Hr Grefve J. *Sierakowſki*, ſom var ofelbart en af de vittraſte unge Herrar på ſin tid, omkring 20 år, talte Latin — dock detta ej underligt af en Polſk eller Ungerſk Magnat — läſte Tacitus och de bäſta Auctorer, var mycket Språkkunnig, lärde ſig Svenſka, ſtuderade vår Hiſtoria, ſamlade Böcker och

Han var Polack men af Italiensk härkomst, samt Canonicus vid Domkyrkan i Gnesen, hvarom med det mera kan ses uti mina Allm. Tidn. för 1790, s. 511. Genom Sal. Prof. Lidéns Bemedling fick han låna utur Bibliotheket i Linköping några Band originale Bref til Cardinalen Stanisl. Hosius och Biskopen Mart. Cromerus, dem han alla med egen hand afskref; detta så mycket vissare här meddeladt, som Lånet gick genom min hand. Han for sedan genom Dannemark til sit Land igen, och lefver ännu i Warschau. — Abbé *Vogler* är nogsamt bekant *) både för sin Musik til

Mineralier, ritade, hade et det ädlaste utseende, hårdade tillika sin kropp, låg endast på en Madrasse, utlagd på bara Golfvet, och altid med en dragen Sabel vid sidan, som han sade: *more Sarmatorum*, samt bar altid Polska Drägten, men också lifvades han starkt af det hopp, at Polen skulle återvinna sin Sjelfständighet; och uti detta Sinne tilskref han mig et Bref på Fransyska, dat. d. 18 Martii 1790, som finnes tryckt i Allm. Tidningarne, 1790, N:o 69. Han återreste sedan til sit Land; har väl ofta sökt vinna någon kunskap om denne ädle Herres senare öden, men fåfängt. Han var både född och skickad för stora Värf och lysande Bedrifter, - - men Patria *oppressa* lärer han kanske sökt det affides Lugnet enligt Valspråket: Velis *contractis*.

*) Men icke hans hela också högtljudande Titulatur, hvilken lydde år 1800 således; Påbst-

til våra ſtora Sångſpel och ſit ån mera förtjuſande Orgelſpel, hvarmedelſt han, genom Orgelſtämmornes ovilkorliga lydaktighet låt oſs höra alt, ånda ifrån Herdepipans ljufva Låte til Dombaſunens af alla mägtigaſte Röſt, huru Jerichos Murar föllo ſamt huru Jordbäfningen förſtörde Liſſabon och Calabrien. Korrt ſagt: Han var en Trollkarl. Nu ånteligen Slut.

licher Erzzeuge, Ritter von goldenem Sporne, Kämmerer des Apoſtoliſchen Pallaſtes, Kurpfaltz-bayriſcher geiſtlicher Rath, Hof-Capellan u. Hof-Capelmeiſter, u. öffentlicher Tonlehrer zu Manheim. — Se Hr Meuſel's Lårda Tyſkland. Sedan blef han ock Prof. Muſices i Prag, ſamt har ock helt nyligen vunnit en Profan Riddare-Orden vid et Tyſkt Hof, om jag minnes rätt det Heſſen-Darmſtadſka. Han år födt i Würzburg d. 1ä Jan. 1749.

Sup-

Supplement.

Sedan den ſtora Bref-Depechen med Hr L. F. R., en ung och vitter Håfde-Samlare, blifvit affänd, fann jag, ibland mina Paper, ännu en Artikel, Hufvud-ämnet likſom tilhörig och tror mig likaledes böra med denſamme upvakta. Den bifogas härmedelſt i afſkrift och lyder ſåledes:

Förtekning på Kongl. *Frånſyſke Legations-Prädikanterne* i *Stockholm*, ifrån år 1738 til närvarande Tid *).

D. François *Arcelli*, Religieux Théatin, faiſoit à cette epoque (1738) les Fonctions d'Aumonier de cette Chapelle; il les a continuées jusqu' en 1741 incluſivement. Pendant l'Ambasſade de Mr le Comte *de S. Séverin*.

En 1742 Mr. *Collot*, Prêtre ſéculier, eſt venu remplacer Mr Arcelli, et a continué les fonctions d'Aumonier de la Chapelle de France, jusqu'à l'année 1745. Pendant l'Ambasſade de Mr le Marq. *de Lanmary*, Mr.

*) Nämligen år 1792, mig meddelad af dåvarande Aumonier de la Chapelle Françoiſe à Stockholm, Mr César M. *de Pregnes*, ſom dock icke kunde ſtiga högre up med denna Liſta af den tilfogade orſaken: "Les Regiſtres de la Chapelle ne remontent qu'à l'année 1738".

Mr. *Mayrinhac*, Prêtre feculier, eſt venu occuper la place d'Aumonier en 1745, et la gardée jusqu'en 1749.

Mr. *Siluy*, Prêtre feculier, eſt venu en 1749, et n'eſt reſté en Svède que jusqu'en 1751.

En 1751 eſt venu Mr. *Eſtivan*, Prêtre feculier, qui a occupé la place d'Aumonier jusqu'en 1757. Pendant l'Ambasſade de Mr. le Marq. *d'Havrincourt*.

Mr. *Lesne*, Prêtre feculier, eſt venu la meme année, l'Ambasſade de Mr. d'Havrincourt durant encore. Il a desſervi la Chapelle de France jusqu'en 1767 incluſivement. Pendant l'Ambasſade de Mr. *de Breteuil*.

Mr. *Grand de Thoranne* eſt venu la meme année 1767 prendre la place d'Aumonier; il n'eſt reſté en Svède que jusqu' en 1768.

Mr. *Hanquet* eſt venu cette meme année 1768, et il a desſervi la Chapelle de France jusqu'en 1778 *): époque, où á fini l'Ambasſade de Mr. *de Vergennes*.

Mr. *Guibourd*, Chanoine de Champeaux en Bretagne, eſt venu en Svède cette meme année 1778, et y a desſervi la Chapelle jusqu'en 1783. Pendant l'Ambasſade de Mr. le Comte *d'Usſon*. Mr.

*) Han blef efter Hemkomſten Chanoine de S. Quentin uti Picardie. Här uti Sverige gjorde han ſig bekant genom ſina Latinſka Verſer.

Mr. *Lortal* est venu en Svède 1783, et a quitté la Chapelle cette meme année 1783.

Mr. César *de Pregnes* est arrivé en Svède en 1784, Pendant l'Ambassade de Mr. le Marq. *de Pons* *).

Stockholm d. 8 Mart. 1808.

G.

*) Hr Marq. Ludvic Maria *de Pons* kom hit 1783, och afreste 1789, samt var den sista Kongl. Fransyske Ambassadeur uti Sverige.

Tillägning.

Får öka föregående Anteckningar med följande omständigheter mig meddelade uti det Bref, hvarmed Högvördigste Hr Arke-Biskopen behagade hedra mig, dat. Upsala d. 10 Martii 1808; så lydande:

"Bland de i senare tider härvarande Catholske Präster uti Minister-Hus var äfven en Pater *a Sancta Clara*, som 1768 och 69 var hos Käjserl. Envoyéen Grefve *de Belgiojoso*. Jag var bekant med denne Tyske Biederman, som syntes mig dock mera fallen, at tro på sin Kyrkas Dogmer, än utrustad med Vapn til deras Försvar.

Hans eget Namn var *Müller*, men det af *S. Clara* hade han gifvit sig efter det Klo- ster, hvari han tjent. Jag var en gång närvarande uti Hans Prädikan hos fören. Minister, som då bodde uti det nuvarande Åmbets-Hus på Blasiiholmen, som Hr Can- cellie-Presidenten, Frih. *Ehrenheim*, bebor".

Det heter vidare uti samma Bref; "Be- träffande Frågan om någon Relation emel- lan *Catholska Kyrkan* och *Consistorium Eccle- siasticum* härstädes, får jag svara, at ingen sådan directe haft rum, åfven som Kongl. Stadgan om Religions-Friheten ej därtil gifver någon anledning. Likvål är mig icke obekant, at Abbé *Moretti*, af personl. Högaktning eller Vänskap, ofta adresse- rade sig til min Företrädare, Sal. Årke- Biskop. Doct. *von Troil*, men hvilket, så mycket mig veterligt år,' icke förefóll i någon officiel våg. Då Fråga våcktes om Utgifvande af en tryckt Cateches för de Catholska Läro barnen, hörde K:gl. Maj:t däröfver Consistorium Urbicum i Stock- holm, och remitterade den sedan til Präste- Ståndet vid Riksdagen i Norrköping, år 1800. Utgången blef efter Hr Morettis önskan" *).

---

*) Denna Cateches utkom åfven samma år. Des Titul lyder som följer: *Romersk-Catholsk Cateches* för ungt folk at nytja i Catholska

105.

Til Vännen uti *Landsorten*; dat. *Stockholm*, d. 6 Juli 1808.

Innehåll:

Minne af Svensk Medborgerlighet.

Jag hinner ej mer, än blott sånda Dig bilagde *Minnes-Tafla* med sin tilfogade Sinnebild, och *Minnes-Penning*: begge tolkande *Svenska-Manna* Samhällighet uti Trohet emot Konungen och Kärlek för Fäderneslandet, så inom Hela Riket som uti Sjelfva Hufvudstaden. Den senare åtföljer detta Första Stycke af Sjette Bandet. De tala begge för sig sjelfva, de tala til *Oss Alla*. Mera härom en annan gång. Må väl!

Kun-

Kyrkan uti Sverige. Med Kongl. Maj:ts Allernådigste Tilstånd. *Stockholm* hos Carl Delén och C. G. Forsgren 1800, 44 s. 8:vo. Denna Lärobok var nödig för härvar. Catholske Barn, af hvilka så många ej kunna annat Språk än Svenskan. Den är et helt korrt Sammandrag af någon större Cateches, förmodeligen gjordt af Hr *Moretti*; Svenske Öfversättaren känner jag icke. — *G.*

uti Turkiet, och utvisa, hvilka Ämnen som nu förtiden fästa Turkarnes förnämsta upmärksamhet. Den är upsatt af vår Legations-Prädikant i Constantinopel, Mag. *Sprinckorn*, Nerikesbo *). Om M. H. finner den förtjena ett rum uti Brefväxlingen **), skal det vara mig kärt. — Framlefver s. s.

BILA-

och under Vistandet uti Östergöthland äfven uppehållit sig i Linköping. Denne Herre fylde d. 7 Aug. 1808 sit 62 år. — Stat, Kyrka och Skola förlora [illegible] [illegible] [illegible] Åra [illegible] til högsta [illegible]

*) Hr G. [illegible]. SPRINCHORN är född 1780, blef Studerande i Upsala 1799, Mag. 1803, Präst 1805, och samma år Legations-Prädikant. Han är [illegible] den ende Svenske Legations-Prädikant på Stat, ty den i London är egentligen Pastor vid därvarande Svenska Kyrkan. Foren. Prädikants-Sysslor i Wien, Madrid och Lissabon hafva uphört.

**) Ja, visserligen införes denna [illegible] Förteckning med [illegible] [illegible], och [illegible] en gång, eller [illegible] [illegible] rikes Brefväxling, den kan komma til de Utländske Lärdes Kännedom, lärer den ock med [illegible] [illegible] utgöra en särdeles välkommen Artikel för deras Literatur-blader.

Bilaga.

Följande Arbeten äro tryckte uti det Nya Boktryckeriet i Scutari *).

Terdgemei Vauban. Öfverfättning af Vaubans Arbete om Fortificationen, med Kopparstick. 1208 **), Folio. — *Terdgemei Vauban der fenni lagum.* Öfverfättning af Vaubans Afhandling om *Minor*, med Kopparstick. 1208, Folio. — *Terdgemei der fenni ordu.* Om Taktik i fält, af Belidor, Öfverfättning. 1208, Folio. Dessa 3 Arbeten fäljas tilfammans för 25 Piaster Turk. mynt. — *Logaritme.* Logarithmiska Tabeller på Turk. 8:o. 1209. 4 Piaster. — *Mehabi miah.* Om Vattnets beskaffenhet vid Constantinopel. 8:o. 1212. 1 Piast. — Tableau des nouveaux réglemens de la Porte Ottomane par Mahmud Raya Effen-

 di,

*) Stor och vacker Stad, belägen midt emot Constantinopel, eller på andra sidan om Sundet, således uti Asien; det fordna *Chrysopolis*, af Turkarne kallas den *Eskiudar*, har, liksom Constantinopel, en den förträffeligaste Utsikt. Sultan beföker ofta denna så angenäma Ort, har ockfå där en Serail.

**) *Hegirans* År, eller, enligt Turkiska Tideräkningen, svarande mot år 1793 af vår Christna.

di, Reis Effendi, Fol. med Kopparst. 1798 Heg. 1213. 12 Piast. — *Töhfei Wehebi.* En liten Turkisk-Persisk Ordbok på Vers, 8:o. 1213. 1 ½ Piast. — *Burhani Kate:* Et stort Turkiskt-Persiskt Lexicon. Fol. 1214. 35 Piast. — *Scharhi töhfei Wehbi,* Förklaring öfver Wehbis ofvannämnda lilla Ordbok. 4:o. 1215. 12 Piast. — *Lehdgetul-lugat.* Ett stort Turkiskt Lexicon med bifogad Arabisk och Persisk Tolkning. Fol. 1216. 12 Piast. — *Chumbara dgidveli.* Om Bombkastning; med Tabeller. 8:o. 1216. 4. Piast. — *Suhbai Sibian.* En liten Arabisk-Turkisk Ordbok på Vers. 8:o. 1216. 1 ½ Piast. — *Murib-ul-izhar.* Arabisk Commentaire öfver en Grammatikalisk Afhandling af Zeinizade. 4:o. 1218. 7 Piast. — *Risalei Birkewi.* Om Mahometanska Religionens Läror och Föreskrifter. 8:o. 1218. 2 ½ Piast. — *Lughati Wankuli.* Wankuli's Arabisk Turkiska Lexicon. Ny Upl. 2 Tom. Fol. 1218. 40 Piast. — En stor Atlas på Turkiska, efter den Engelska af *Faden*, bestående af 24 Chartor i stor Fol. 1218. 50 Piast. — *Scharhi rislaei Birkewi.* Commentaire til ofvannämnde Tractat om Mahometanska Religionens Läror och Föreskrifter. 4:o. 315 f. 1219. 7 Piast. — Diatribe de l'Ingenieur Seid Mustafa sur l'état actuel de l'Art militaire, du Genie et des Sciences à Constantinople.

ple. Liten Fol. 33 f. 2 Piast. — *Idgalei dgagrafia.* Försök til en Geographie til Förklaring af den bekante Turkiska Atlas; på Turkiska öfversatt, på Reis Effendis befallning, af Jacovaki Argiropulo, Portens Minister vid Berlinska Hofvet. Stor Fol. 79 f. 1219. 20 Piast. — *Makasin-ul-asar we hakack-ul-achbar* eller vanligen *Tarichi Wassif* kallad, en mycket värderad Historia om Turkiska Riket från år 1122 efter Hegiran til 1188, eller från Sultan Mahmuds död til Abdulhamids upstigande på Thronen, af Riks-Historiographen Ahmud Wassif Effendi. 2 Del. i ett Band 642 f. Fol. 1219. 20 Piast. — *Schurut-is-salat.* En Skolbok, innehållande Föreskrifter om hvad som bör iagttagas vid Bönen. 8:o. 23 f. 1219. ½ Piast. — *Scharhi izharul-esrar.* En Arabisk Commentaire öfver ett Grammaticaliskt arbete, Izhar-ul-esrar (Hemligheternas uppenbarande) äfven Adali benämndt. 4:o. 267 f. 1219. 7 Piast. — *Feraid-il fewaïd fi bejan-il-akayd.* Nyttans Perlor til Förklaring af Mahometanska Religionens Grundläror. 4:o. 298 f. 1220. — *Irab-ul-awamil.* En Arabisk Ord-Commentaire öfver Grammatikaliska Afhandlingen, Awamil kallad. 8:o. 118 f. 1220. — *Scharh-ul-awamil.* En Arabisk Sak-Commentaire öfver samma Afhandling. 8:o. 88 f. 1220. — *Musselleß risalessi.* En Turkisk

kisk Afhandling i Trigonometrien. 8:o. 79 s. 1220. — *Isiahi Galetati meschurt*, En Philologisk Dictionaire på Turkiska öfver de genom Språkbruket förderfvade eller utur andra Språk lånte Ords ursprung, med flere Kopparstick och Alphabeter. Stor 4:o. 534 s. 1221. — *Elburhan mu elhaschil*. En Arabisk Theologisk Afhandling. 8:o. 74 s. 1221. — *Medgmuay - muhendissis*. Geometrisk Handbok på Turkiska. 1221. — Sex Chartor in Folio öfver Svarta, Marmara och Medelländska Hafven. 1221.

107.

Til VÄNNEN *uti Landsorten, dat. Stockholm*, d. 1 Sept. 1808.

Innehåll:

1) Finska Krigshären. 2) Fältherren Herr Grefve Klingspor. 3) Flere för sit Fäderneslånd fallne Stridsmän, Friherre Herman Fleming, Friherrarne And. Wilhelm och Carl Gust. Ramsay, samt Hrne Onnert Johnsson och Magnus Fr. Blum.

Så väl din Landsort, som vår Hufvudstad gifva enahanda Samljud til Pris och Tack

at

är den *Finska Krigshär*, som utfört, och dageligen utförer de Värf af *Mandom* och *Stridskonst*, til det öfverfalna Fäderneslandets Försvar, at des Bedrifter äro och blifva et ärofullt Föremål för både Dagens och Framtidens Pensel. Ocksa står denna Krigshär under Öfverbefäl af en Fältherre, som nu mera intager et ojäfageligt lysande Rum ibland så väl Sveriges som Europas Befälhafvare. Hans Excell. Fältmarskalken Herr Grefve *Wilh. Maur.* KLINGSPOR har upväxt i Fält, och redan som yngling utmärkt sig genom Krigsbragder. På det Trettonde år, eller redan 1757, begynte han bevista de Franska Fälttågen uti Sjuåriga Kriget, var med uti Slagen vid Hastenbeck, Sandershausen, Lutterberg, Bergen, Corbach och Grebenstein, samt brukades vid flere Belägringar, alt til Freden 1763; och hvad ingalunda bör förgätas, denne unge Militaire tilbragte sina Vintrar icke i Hvilolägren, utan i Strasburg, hvar han tillika inhämtade de Theoretiske Militaire Kunskaper, som, lagde til den jämna Utöfningen uti Tjensten, äfven sedermera här hemma, både uti Kon. Gustaf IIIs Krig, och vid Svenska Arméens förbättrade eller efter Tidens Behof lämpade Organisering, gjort denne Herre förtjent af sin Konungs Höga Förtroende, af *Svenska Folkets* odelda Vördnad. Man läse nu de uti Rikets

 beg-

begge, Tidningar, så ofta förekommande Berättelser, rörande så väl Återtåg, som Framgång och Segrar af den Armée, som Herr Grefve Klingspor anförer, och om de af denne Herre fattade och updragne Dispositioner, dessa åter med lika Kännedom och Tapperhet utförde af en Grefve Joh. Adam *Cronstedt*, en Carl Joh. *Adlercreutz*, en Hans Henr. *Gripenberg*, en Joh. Aug. *Sandels*, en Aug. Fr. *Palmfelt*, och de *Flere*, som uprätthållit Svenska Krigsäran, och med nya Segrar, af hvilka jag här blott vil nämna de vid *Sikajocki*, *Lappo* och *Alawo* uti Österbotn, bevitnat Svensk-Manna-Frägd, och återeröfrat en stor del af vårt förlorade Finland, samt altid emot en uti Talrikhet öfverlägsen Fiende, en Fiende, som kommit utur de Fälttåg, som nyss förut blifvit förde uti Turkiet, Italien, Holland, Tyskland och Preussen, samt merendels varit segrande. Men har det Finska Fälttåget varit ärofullt för våra Vapen, så har det ock varit blodigt. Mången Stridsman har stupat, och flere blifvit sårade. Af de förre får jag här först nämna tvänne, såsom jag om dem äger någon närmare Underrättelse.

Den förre af dem är Hr Frih. Herman *Fleming*, Öfverste i Arméen, Öfverstelieutenant uti Åbo-Läns Regemente och Rid: af Kgl. Sv. Orden. Hans Far, Frih. Herman

man Fleming, lefde utan Tjenst, och på sina betydeliga Egendomar uti Finland, i synnerhet Sätesgården Willnäs; hans Moder var en Friherrinna Rehbinder. Han tjente uti de yngre åren i Frankrike och vid Regementet Royal-Deux-Ponts, som commenderades af nuvarande Regenten uti Bäyern, och hvilken altid hedrade honom med sit Förtroende. Efter hemkomsten blef han tjenstgörande vid Finska Arméen, och befordrades senast til Öfverste under Hans Majestäts Konungens vistande i Finland 1802. När Ryssarne d. 21 Febr. sistl. gingo öfver gränsen vid Abborfors, Kieltis och Anjala, var Frih. Fleming med uti de första Träffningarne mot den inbrytande Fienden, samt förde Befälet uti den, som föreföll d. 27 Febr. vid Byen *Käkelä*, hvar han afslog, och körde Fienden flera gånger utur Byen, samt detta vid en 36 graders köld. Gräns-Arméen, under djup Fred anfallen af en talrik Krigshär, måste draga sig tilbaka först til Tawastehus, och sedan til Österbotn, hvar den samlad och förstärkd böd sin Fiende Spetsen, slog honom flerestädes utur fältet, och återeröfrade nästan hela Österbotn, samt stor del af Sawolax och Carelen. Under dessa första Framsteg blef Frih. Fleming et Offer, ty uti den hårda Träffningen d. 16 Apr. i Socknen *Pyhäjocki* blef han så illa sårad,

 at

åt Benet måste amputeras, och han dög deraf i *Brahestad*, samt uti en ålder omkring 45 år *). Han var gift med en Doter af Lagmannen Olivecrantz, och ägde med henne en Son och flere Döttrar. Han var en kunnig och käck Officerare, och lifvades af bergfast Trohet emot den Konung, för hvars, jämte Rikets, Välfärd han säkerligen utgöt sina sista suckar.

Hr Frih. And. Wilhelm *Ramsay*, Stabs-Adjutant, Capitaine vid Tawastehus Regemente och Rid. af Kgl. Sv. Orden, föll d. 20 Jun. uti den blodiga Träffningen på *Lemo*-udde nära Åbo, och uti des 31 år. Han var Son af Landshöfdingen Frih. Otto Wilh. Ramsay **); och började tjena i Konungens Lif-Garde til fot, fick tilstånd at gå Utrikes, och blef Major uti Neapolitansk tjenst. Vid Hemkomsten blef han placerad uti Finska Arméen, och under detta Krig var han en af Herr Fältmarskalkens Grefve Klingspor's Adjutanter, stridde och vann, samt hemsändes efter Finska Arméens första Seger vid Sikajocki d. 18 Apr. med de då eröfrade Fanor. För sit käcka upförande blef han dubbad til Riddare i Konungens Sängkammare här på Slottet, eller

korrt

*) Sjelfva Dödsdagen känner jag icke.

**) Han dög d. 22 Nov. 1806 på Esbo, Sätesgård uti Nyland, och uti des 64 år.

korrt innan han förrättade Konungen, bärande en af dessa Fanor i Processionen til Kgl. Slotts - Capellet, hvar de ställdes vid Altaret, och Te Deum blef sunget, Söndagen d. 8 Maji. Han begärde och erhöll Konungens nådiga tillåtelse, at få åtfölja Hr Gen. Majoren Frih. von Vegesack på des Expedition; men han föll korrt efter Landstigningen. Han var icke allenast en kunnig och tapper Stridsman, utan äfven både Älskare och Idkare af Vitterheten och de ädla Konsterna. Med de sednare hade han gjort en förtrolig bekantskap under sit Vistande uti Italien. Han ägde den Liflighet uti Känslan, den eldiga Kärlek för alt skönt och ädelt, som böra utmärka en Konstälskare och Litterateur. Han var upriktig Vän, förbindande i Omgänget, verksam i hvarje Krets, inom hvilken hans åtgärd påkallades. Dessa äro några af de sanna dragen af hans förträffeliga Caractere, af en Svensk Man, som tidigt tycktes ifrån en honom vidare förestående säkert ärofull Bana, som länge saknas ibland Kamerater, altid begråten af dem, som kände honom närmare. — Jag får då vidare här tilfoga Dödsfället af Hr Frih. Carl Gust. *Ramsay*, Brigad - Adjutant och Lieutenant vid Nylands Dragon - Corps, som blef skuten d. 14 Jul. uti Slaget vid *Lappo* Kyrkoby uti Österbotn, omkring 25

år gammal. Hr General-Majoren *Adlercreutz*, som vann denna för de Svenska Vapnen så ärofulla Seger, skrifver uti sin Rapport om så väl fören. Frih, Ramsay, som om Hr Magn. Fred. *Blum*, Lieutenant vid Björneborgs-Regemente, som blef likaledes skuten uti detta Slag, omkring 29 år gammal, således: " – – de hade vid alla tilfällen utmärkt sig; de voro en Förlust för Arméen, i anseende til sina Militairiska Egenskaper, och ädla samt patriotiska Tänkesätt; också lärer knapt en enda funnits, som icke med tårar bevistade dessa unga Hjeltars Begrafning" *). — Om desse begge Friherrar Ramsay voro Bröder har jag mig icke bekant.

Jag vågade gerna en Bön hos det Almänna, eller at jag måtte hedras med fullständiga Underrättelser, åtminstone med de så kallade Merit-Listor, rörande flere af de Krigare, som fallit i Striden för sit Fädernesland. Dylik Anteckning har jag nyligen erhållit om en annan det honom updragna Befälet och sin Konungs Förtroende värdig Anförare, Öfverste-Lieutenanten vid Arméens Flotta, Hr Önnert *Jönsson*, som dog d. 3 Aug. sistl. af sin dagen förut erhålna svåra Blessure under Slaget uti *Sandöström* och Åbo-Skärgård; til följe af hvilka upsättes hans Biographie, samt införes uti Historiska

Läs-

*) Se Inrik. Tidn. n. 84.

Läsningarne och den där förekommande Historiska Ordboken.

Jag vet förut, hvad min Vän dömer och känner under detta Brefs genomläsande; ty vi dele altid gemensamma Tänkesätt, enahanda varma Välönskningar för Kung och Land. — Må väl! —

108.

Til VÄNNEN uti *Landsorten;* dat. *Stockholm,* d. 3 Sept. 1808.

Innehåll:

Minnes-Tafla och Minnes-Penning.

Du har uti mit Bref af d. 6 Jul. fåt löfte om några ord, rörande de Dig då sände både *Minnes-Tafla* och *Minnes-Penning* *). MINNES-TAFLANS hela Föremål är, at närmare intrycka Lydnad och Enighet ibland et Christeligen sinnadt Folk, äfven medelst et tilfogadt Kopparstick, afbildadt genom en Svärm *samhällige* och *nyttige* Bi, som åtfölja *sin* Vise. Sjelfva den trykta

*) Se Brefvet 105 uti Brefväxlingen detta Band, s. 35.

ta Skriften *) säljes väl mot ringa pris och lättande afdrag, men så delar jag ock däraf gerna utan betalning ibland det unga Manskap, särdeles af Landtvärnet, hvilket redan skedt med 150 Exempl. ibland dem, som äro dels här i Stockholm, dels på Arméens Flotta uti de Finska och Åländska Farvatnen. Jag har utomdess vidtagit en annan utväg, at, likaledes utan betalning, sprida denna lilla Skrift öfver alt i Landet. Detta är ock den enda ringa Skärf, som mina vilkor tillåta mig, at foga til de öfrige Samlingar, hvilka nu dageligen göras, til Vedermäle af National-Tacksamhet emot både Konung och *Stridsmän*. — Minnes-Penningen har åter et närmare affeende på Rikets Hufvudstad *Stockholm* och des *Borgerskap*. Den slogs af Konung Gustaf III til Åminnelse af detta Borgerskaps Samhälliga Tröhet emot sin Konung, Revolutionsdagen, d. 19 Aug. 1772. Mot Konungens Bild å ena sidan svarar å den andra åter en Bisvärm med fina Latinska Öfver- och Underskrifter, som bokstafveligen tolka det här nyss anfört.

*) Minnes-Tafla om den Christelige *Undersåtens*, samt *Krigsmannens* til *Lands och Vattnen Trohet och Lydnad* emot sin *Öfverhet* m. m. Andra Uplagan. Stockh. 1808, 16 sidor i 8. Den kostar med sit Kopparstick och häftad 4 sk. Banco; och den, som köper 4 Exemplar, får den Femte på köpet.

förda *). Konung Gustaf IV - - Den — Sjelf nu stadd uti Kriget — Gud bevare! - - har uti Des Nådiga Skrifvelse til Hufvudstadens ÖfverStåthållare, dat. Grelsby **) d. 19 Aug. — märk på Dagen! — 1808, yttrat sig således: "Med så mycket mera Tilfredsställelse emottage Vi också det af Borgerskapet nu gjorda, för detsamma hedrande och för Riket gagnande Anbud †), som Vi häruti igenfinne samma berömeliga Tänkesätt, hvilket under Vår Högstsalige Herr Faders Regering, i Farans Stund, Stockholms Redeliga Borgerskap utmärkt". — Nog

*) Denna Begge så mycket hedrande Penning finnes, stucken i koppar, framför St. I af detta Brefväxlingens Sjette Band.

**) Grelsby är en Kungsgård, alsedan 1751, uti Finström's Socken på Åland, blott en fjerdedels mil ifrån Kyrkan belägen, äger Åbyggnad, som 1795 var i godt stånd, jämte Trägård, äger vidare förnämlig både Åkerjord och Hö[illegible], tilräckelig Skog och något Fjällfiske. Den innehades, genom Arrende-Contract med Kronan, 1795 af Hr Hofrätts-Rådet Sam. Ehrenmalm, och innehafves nu af någon uti samma Att. — Hans Majestät Konungen har sedan någon tid haft sit Högqvarter på denna Kungsgård. Se om densamma vidare uti Hr Fr. Wilh. Radloff's Beskrifning om Åland. Åbo 1795, 8, f. 79 f.

†) Det bestod däruti, at på Egen bekostnad låta bygga och til Rikets Försvar Konungen hembjuda TJUGOFEM Canonjollar, med Tackel och Tyg fullt equiperade. Se Inrik. Tidn. 1808, n. 95.

— Nog anfördt til Uplysning af Penningen, til Anledning hvarföre den pryder det nu utgående Bandet af Brefväxlingen. — Pris vare detta Ådla Borgerskap! utropar Du säkert . . . . Och ho skulle icke vara med Dig af enahanda Tänkesätt? — Må väl! — —

LÄNGDER.

Lefvande *Personer*.

BIBERG (M, *Nils Fred.*), Ångermanlänning, född d. 20 Jan. 1776, Studerande i Upsala 1793, Primus vid Magister Promotionen s. å. 1797, Vitterhets Docens 1799, och Philos. Adjunct 1805. År 1806 antogs han til Informator för Hans Kongl. Höghet Kron-Prinsen *). Han har uti Upsala utgifvit: Afhandling de Indole & Progressu Cultus Europæi hodierni, uti 4 Disputationer, hålne åren 1795 – 97; och 1798 Första Delen af en Disputation: de Connexu Progressuum Æsthetices cum Cultura Philosophiæ.

*) Hernösands Stifts-Matrikel 1807, s. 71.

STOCKHOLM,
Tryckt hos Directeuren Joh. A. Carlbohm,
1808.

BREFVÄXLING;
med tilfogade
BREFSAMLING, LÄNGDER,
och
BILAGOR.

SJETTE BANDET; *Stycket 3.*

BREFVÄXLING.

109.

Ifrån Herr Consulen *Henric G.* BRANDEL; dat. *Stockholm*, d. 24 Aug. 1808 *).

Innehåll:

1) Mahometanska Tideräkningens Beskaffenhet och Förhållande til den Christna. 2) Nytt Chronologiskt Systeme.

Enligt Min Herres begäran får jag meddela följande korta Underrättelse om den Tideräkning, som följes uti Turkiet och

E Con-

*) Hr Consul BRANDEL är född i Stockholm d. 21 Jan. 1739, blef Studerande i Upsala 1753, disp. under Prof. Ekerman 1756 de Abusu Eloquentiæ, kom uti Cancellie-Col-

Constantinopel, i anledning af de nyl. därstädes af Trycket utkomna Böcker *).

Mahometanska Året innehåller vanligen 354 Dagar, men ibland också 355, efter deras Intercalations-sätt. Som nu *Europæernes År* räknar vanligen 365 Dagar, men i händelse af Skott-år 366, så följer deraf, at Turkarnes År per Medium taget är Elfva Dagar korrtare än det Europæiska, dock så, at dessa *Elfva* Dagar stiga ibland til *Tolf*, och falla äfven til allenast *Tio* på sina ställen. Denna flerträdiga Villsamhet förorsakar mycken Svårighet i Daternes rätta Utbyte emot den Christna Tideräkningen, och har jag ej sällan sett flere af våre bäste Författare härutinnan irrade. Bifogar en Tabel til närmare Uplysning **).

I för-

legii Utrikes Expedition 1759, utnämndes til Consulats-Secreterare i Alger 1764, ankom dit 1765, blef Consul 1766, återkom til Sverige 1793, och bor nu i Stockholm. Han äger utmärkta Insikter uti Historien och Statskunskapen, samt är Kännare af så de äldre, som nyare, i synnerhet de Orientaliske Språken. Af denne lärde Man begärde jag den fören. Underrättelsen, väl til egen Uplysning, men då jag fann den så ganska nyttig och *ofta* brukbar *äfven* för andre, har jag tagit mig den friheten, at införa både *Bref* och *Tabel* uti detta Arbete.

*) Se Brefväxl. och Brefvet 106 här framanföre.

**) Den finnes Brefvet tilfogad.

I förbigående får jag tillägga, at denna Villsamhet försvinner genom en viss ny Systeme Chronologique, som ännu icke är hos Allmänheten känd, men verkeligen existerar, och är af den Beskaffenhet, at med den kan man omöjeligen misstaga sig på Synchronismen af de Turkiska Data och de Christna, eller ock andra Ærors Data, så framt någotdera utaf dem är med Sanfärdighet upgifvet. — Framlefver - -

TABEL

som utvisar Förhållandet emellan den Turkiska *ock* Christna *Tideräkningen för Åren 1731–1820 af den Senare, och efter den Nya Stylen. Turkiska eller Hegirans År är uti Tabellen det främsta Talet.*

1144	—	6	Jul.	1731
—45	—	24	Jun.	—32
—46	—	14	Jun.	—33
—47	—	3	Jun.	—34
—48	—	24	Maji	—35
—49	—	12	Maji	—36
1150	—	1	Maji	—37
—51	—	21	Apr.	—38
—52	—	10	Apr.	—39

1153	—	29	Mart.	1740
—54	—	19	Mart.	—41
—55	—	8	Mart.	—42
—56	—	25	Febr.	—43
—57	—	15	Febr.	—44
—58	—	3	Febr.	—45
—59	—	24	Jan.	—46
1160	—	13	Jan.	—47
—61	—	2	Jan.	1748
—62	—	22	Dec.	
—63	—	11	Dec.	—49
—64	—	30	Nov.	1750
—65	—	20	Nov.	—51
—66	—	8	Nov.	—52
—67	—	29	Oct.	—53
—68	—	18	Oct.	—54
—69	—	7	Oct.	—55
1170	—	26	Sept.	—56
—71	—	15	Sept.	—57
—72	—	4	Sept.	—58
—73	—	25	Aug.	—59
—74	—	13	Aug.	1760
—75	—	2	Aug.	—61
—76	—	23	Jul.	—62
—77	—	12	Jul.	—63
—78	—	1	Jul.	—64
—79	—	20	Jun.	—65
1180	—	9	Jun.	—66
—81	—	30	Maji	—67
—82	—	18	Maji	—68
—83	—	7	Maji	—69

1184	—	27	Apr.	1770
—85	—	16	Apr.	—71
—86	—	4	Apr.	—72
—87	—	25	Mart.	—73
—88	—	14	Mart.	—74
—89	—	4	Mart.	—75
1190	—	21	Febr.	—76
—91	—	9	Febr.	—77
—92	—	30	Jan.	—78
—93	—	19	Jan.	—79
—94	—	8	Jan.	1780
—95	—	28	Dec.	
—96	—	17	Dec.	—81
—97	—	7	Dec.	—82
—98	—	26	Nov.	—83
—99	—	14	Nov.	—84
1200	—	4	Nov.	—85
—01	—	24	Oct.	—86
—02	—	13	Oct.	—87
—03	—	2	Oct.	—88
—04	—	21	Sept.	—89
—05	—	10	Sept.	1790
—06	—	31	Aug.	—91
—07	—	19	Aug.	—92
—08	—	9	Aug.	—93
—09	—	29	Jul.	—94
1210	—	18	Jul.	—95
—11	—	7	Jul.	—96
—12	—	26	Jun.	—97
—13	—	15	Jun.	—98
—14	—	5	Jun.	—99

1215	—	25	Maji	1800
—16	—	14	Maji	—01
—17	—	3	Maji	—02
—18	—	23	Apr.	—03
—19	—	12	Apr.	—04
1220	—	1	Apr.	—05
—21	—	21	Mart.	—06
—22	—	11	Mart.	—07
—23	—	28	Febr.	—08
—24	—	16	Febr.	—09
—25	—	6	Febr.	1810
—26	—	26	Jan.	—11
—27	—	16	Jan.	—12
—28	—	4	Jan.	—13
—29	—	24	Dec.	
1230	—	14	Dec.	—14
—31	—	3	Dec.	—15
—32	—	21	Nov.	—16
—33	—	11	Nov.	—17
—34	—	31	Oct.	—18
—35	—	20	Oct.	—19
1236	—	9	Oct.	1820

110.

110.

Til Herr Professoren *Joh. Gust.* FORSGREN; dat. *Stockholm*, d. 11 Jul. 1807 *).

Innehåll:

1) Högstvördade Män: Gustaf I, Axel Oxenstierna, Eric Dahlberg. 2) Solnas Läge. 3) Minnesvårdar på des Kyrkogård. 4) Kyrko-Psalmer. 5) Stats-Ministern Hr Grefve de S. Priest, och Justit. Cancel. Hr Liljeståle. 6) Bön för Konungen och Riket. 7) Minnesord för mig Sjelf. 8) Sång af Hr Sturm til Guds lof, såsom Välgörare äfven uti Naturens Rike. 9) Hr Grefve Gust. Fr. Gyllenborg. 10) Mine äldste ännu lefvande Bekantskaper. — Tillägning om min Söndags-Lecture m. m.

Jag får härmedelst tacka ganska mycket för det så välkomna och interessanta Brefvet af den 5, hvars hela Innehåll också svarade mot min Väns **) så lyckliga Läge

*) ANMÄRKNINGARNE til detta Bref tilfogades på Capteensudden d. 15 Sept. 1808, äfvensom ock då et och annat *tillades* uti sjelfva Brefvet.

**) Hr Prof. FORSGREN, Stockholmsbo, var Eleve uti Architecturen af den Store Mästaren *Desprez*, då han år 1794 gjorde min Bekantskap, och har sedan den tiden, samt nästan dageligen umgåtts uti mit Hus. Han är Conducteur vid Stockholms Slotts-Stat, och har til Vedermäle af sin Konungs Nåd erhållit Professors-Fullmagt.

ge på en vacker Landsbygd, och hos et ädelmodigt och tillika vittert Herrſkap, ſamt äfven omgifven af Orter, märkvärdiga uti vår Hiſtoria. Öga för Naturen, kännedom af ſit Fädernesland tildela altid den känſlofulle, den älſkande Åſkådaren egna Nöjen, egna Betraktelſer. En, GUSTAF i alt den *Förſte*, en *Axel* OXENSTIERNA den *Store* — hvilka Män!! Foga nu til dem en Grefve DAHLBERG, hvars Ben ockſå hvila på viſst ſätt uti granſkapet af *Edeby* *). Om jag minnes rätt, ſå lyſa uti hans Graf-Chor i Turinge Kyrka, ſamt hvar för ſig, de Tre af Honom, ſig Sjelf, och med Rikets ſå ſtora Nytta, förvärfvade Sköldar, ſåſom Adelsman, Friherre och Grefve.

Jag har, Gudi lof! mått väl, och ſå väl, at jag ſiſtl. Söndags förmiddag gjorde i Som-

*) Sätesgård uti Södermanland. Hr Profeſſor Forsgrén hade under Ditreſan beſökt den ſå kallade *Riksſalen* i *Strengnäs*, hvar GUSTAF Ericſon *Waſa*, år 1523, valdes och hälſades för ſit *frälſta* Fäderneslands *Konung*; och ärnade ſig til *Jäders* Kyrka, hvar Grefve Axel *Oxenſtierna* ligger begrafven. Detta anföres til Uplysning af Brefvet. — Får tillägga, at fören. Riksſal är uti öfverſta Våningen af det Trehundraår gamla Gymnaſii-Huſet, uti hvilken nu inredes et ſärſkildt Rum för både Dom-Kyrkans gamla Bibliothek och Gymnaſii-Bibliotheket. Riksſalen blir dock altid oſtörd bibehållen.

i Sommar min tredje Vandring til Solna. Stengatan til Norrtull mägtade jag dock ej gå, utan måste kosta på min gamla Person en Hyrvagn, men sedan blef jag beständigt Fotgångare. Jag gick den vackra Norrbacka-vägen, och den något melancholiska, dock så lugna och välskötta Solnaskogen fram til Kyrkan. Aldrig går jag den vägen, utan at stadna vid slutet af Skogen, för at där skåda och njuta den åtminstone för mig så sköna Utsikten af en sig utbredande, stilla, fredlig och fruktbärande Landsbygd, midt uti hvilken den urgamla Solna-Kyrka på en Slätt blifvit anlagd, och där höjer sit dock moderna Torn, med de begge välbygda Prästegårdarne å ömse sidor, hvilka, som mig blifvit försäkradt, den gudeligen sinnade — dock stundom icke så fromsinta — Drotning Ulrica Eleonora den Yngre låtit af Sten upbygga. Skogrika Högder och Parker omgifva Ängarne och Åkerfälten, alt vitnar om flitig Upodling och bördig Jord. Med motsvarande Betraktelser och Känslor kom jag in på Kyrkogården, gick först til de nya Grafvärdarne uti Östra hörnet, och fann där före mig 2:ne andre Promenanter, som stodo och andägtigt besågo, men kände ingenting af det de sågo. De voro, som jag sedan kunde höra, af det olärda Ståndet, den ene under, den andre något öfver 20 år. De

frågade mig, hvad den granna, med gröna lister, blomster och buskar prydda Grafven skulle betyda? Jag berättade dem, at där låg en ung Fröken *Bruncrona*, som för et par år sedan dog på Carlberg, och hvars Hr Far, Capitaine och Lärare uti Skeppsbyggeriet vid Kgl. Krigs-Academien därstädes, årligen låter beså och pryda denna Hvilostad; tog mig sjelf sedan anledning, at berätta om de begge andra Grafvarne, huruledes den af Naturen hvälfda Stenen, som min Vän sjelf utsökt och låtit ditställa, betäckte en förl. Sommar på Carlberg afliden ung Präst och tillika Lärare vid fören. Academie, Sal. Hr *Choræus*, som äfven prädikat uti denna Kyrka, och kort före sin Död förbättrat åtskilliga af våra Kyrko-Psalmer, uptog härvid utur fickan detta hans Arbete, ty jag hade tagit det med mig til min Lecture; gjorde härvid hans både Snille och Hjerta al skyldig, tillika en så angenäm Rättvisa: vi välsignade häruppå gemensamt hans aska. Underrättade dem vidare om det större Graf-Monumentet, där Konsten hade gjort alt, och at där låg en likaledes förleden Sommar på Carlberg död Lärd Man, en Professor vid namn *Quensel*, och som, för sin stora Naturens Kännedom och sina utgifna särdeles nyttiga Arbeten, altid förtjenar at minnas och saknas. Efter denna

Före-

Föreläsning gingo de in uti Kyrkan, och jag til min Bänk, satte mig på densamma, och läste under hela Högmessan uti den fören. nya Prof-Psalmboken af Hrne Mich. *Chorœus* och Joh. Olof *Wallin*. Til Minne för mig Sjelf lade jag märke vid Ps. 288, och de begge versarne 6 och 7, så lydande:

Beklaga ej din ringa Lycka,
Du kanske icke bar en stor.
Var adel nog at ej förtycka
Et Företräde hos din Bror.
Om du har Dygd, och Lugn och Bröd,
Du Skatter har i Öfverflöd.

*** *** ***

Fyll glad din Plikt, dit Kall bevaka,
Och gör det Goda du förmår,
Så kan du skåda lugn tilbaka
Åt banan af försvunna år,
Och hoppas för din framtids dar
En lika vård af samma Far *).

Förlåt hela denna Digression uti min Resebeskrifning, men gjord på en Söndag och under en almän Andagtsöfning, torde den vinna ursäkt. — Under det jag satt på min Bänk och under skuggan af egna Träd, satte sig äfven på densamma en Medelåldersman, söm uptog paper och ritstift, samt aftecknade det midtföre liggande och så väl belägne Falkeners-Boställlet, andre suto på Grafstenarne, andre vandra-de

*) Se Tillägningen 1 vid Brefvets Slut.

ledning af Kongl.
dersamma är den
Orient. Professoris
lyckan äfven upp
det af Konungen
Beneficier, det
i anseende til sin
Academie. Ände
brecarie-Syslan
1654, hvarefter
curier:

1) HULTH (
jenskrääle, ifrån
Joh. Hulth var D
Wedbo samt Wi
blef Student i Ro
efter flera Tyska
som Student i L
jande året blef h
af Acad. Canceller
med til Philosophiae
carie, i hvilket Fö
Candidat. Disputera
Sept. 1684. Blef E
phiae-Profes(sor 1689
1693 til Lilljenskrabl,
skrifter finner man
jenskrabble. Var gif
Dec 1696; sfiledes
skrifver, 1695 *).

*) Hend von Döbe

dem
et
och
gick
ligger
Enke
dög
Jord
Palm
uti
He
Förfa
fö
nu,

n lugn liknade han
til ſtor ſaknad för
han här i Stockh.
å Solna Kyrkogård
n läſes, at han var
n dog d. 21 Maji —;
Orden: *Nullo* re-
vid en ſå näſtan al-
äl ock i ſin ordning,
den Inſcription, ſom
uti Sten huggen,

näſtaren
en
HINNELS
Makas
villings

rſvingars

rs 13:
Döde
om döö
12.

, at Skanſen och
nland, och utmed
intogos af Rys-
Begge ſattes i
and

arn
l. 5

de omkring och läste på dem. Jag ville ockſå upbygga mig med en ſådan Lecture, ſåg et Monument npreſt under ſkuggan af näraſtående Träd och utmed den veſtra Kyrkogårdsmuren, gick dit, och läſte följ. äfven något paſtorale Minnesſkrift: "Vid denna Griftevård ligger begrafven Hennes Kgl. Majeſtät Riks-Enkedrotningens Trotjenare och Luſtträgårdsmäſtare vid Ulricsdal, Ehreborne och Konſterfarne Meſter *Hans Jahn*, född 1643 och död 1705".

Som Palmträdet var hans Lefverne på Jorden,
Så är ock nu hans Själ med Palmer krönter vorden.

Palmträdet ſtår ock därunder uti ſten uthugget och med färgor belagdt. Hela detta Epitaphium, ganſka ſirligen förfärdigadt och måladt, i ſit ſlag en Prydnad för den vackra Kyrkogården, börjar dock nu, efter en mer än hundra-årig Expoſition i fria luften, at, ehuru af ſten, något förfalla. Återkommen til min Bänk mötte mit öga den Sten, juſt midt för min Graf, ſom utmärker Hviloſtället för Aſſeſſoren i Kgl. Antiquit. Archivum, Sal. M. Nils Reinh. *Brocman*. Han var född, äfven ſom jag, 1731, min Medlärjunge vid en Lagerbrings fötter, öfverträffade mig dock vida uti de fleſta Lärdomsſtycken, erhöll ockſå Befordran framföre mig, men uti Hälſa och

Sin-

Sinnes- både ſtälning och lugn liknade han mig aldeles icke, utan, til ſtor ſaknad för vår Fornforſkning, dog han här i Stockh. redan 1770, och blef på Solna Kyrkogård begrafven *). På Stenen läſes, at han var född d. 1 Nov. och at han dog d. 21 Maji —; ſamt därunder de ſanna Orden: *Nullo retractabilis Buſto.* Men vid en ſå näſtan almän Griftesyn var det väl ock i ſin ordning, at jag läſte och affkref den Inſcription, ſom finnes öfver min Graf uti Sten huggen, och lyder ſåledes:

Juſtitiæ Borgmäſtaren
ifrån Nyen
Herr Gabriel Hinnels
och Des k. Makas
Fru *Anna Zwillings*
ſammt
k. Barns och Arfvingars
Graf.

Apocal: 14 wers 13:
Salige äro the Döde
Som i Herranom döö
Etc. A. 1712.

Får Uplysningsvis tilfoga, at Skanſen och Staden *Nyen* uti Ingermanland, och utmed Newa-ſtrömmen belägne, intogos af Ryſsarne d. 4 Maji 1703. Begge ſattes i brand

*) Om hans Arbeten ſe *Warmholtz*'s Bibliotheca Hiſt. Sveogoth. Del. 5, n. 2455 och 2615.

brand och förstördes, samt gjorde Czar Peter genast eller ännu samma år Början, at et stycke nedanföre, närmare Mynningen eller Strömmens Utfall uti Finska Viken, anlägga *Petersburg* *). Fören. Borgmästare flydde öfver til Sverige, och uppehöll sig i Stockholm. Sonen, M. *Gabriel Hinnel*, blef Pastor i Solna 1708 **), och dog som Prost därst. 1735. Om Fadren dödt 1712, som synes troligt, så blef denne Flykting där då begrafven, äfven som hans fören. Son år 1735, hvilket af mit Graf-Bref, dat. Solna, d. 10 Mart. 1779, intages. Den sistnämndes Söner, Bokhållaren Carl Hinnel och Fält-Notarien Dan. Chr. Hinnel, sålde sedermera denna deras Fäderne-Graf åt Skräddaren i Stockholm Joh. *Blomberg*, af hvars Arfvingar jag mig samma Graf tilhandlade fören. år; och vid hvilken Handels afslutande jag äfven ifrån sjelfva Turkiet måste erhålla Tilstånd af dåvarande Legat. Prädikanten, nu Prosten på Wermdö, Hr D. Carl Pet. *Blomberg*; dat. Pera vid Constantinopel, d. 17 Dec. 1777. Nu hoppas jag, at denna Inscription är tilräckeligen illustrerad.

Denna vackra och med många Träd planterade Kyrkogård, snygg hållen, utgör tillika

*) Där Skansen stod är nu en Trägård.

**) Han var född 1677 i Iwangorod, en liten Fästning uti Ingermanland, midt emot Narwa.

tillika et både angenämt Spaser- och Hvilo-ställe. Satte mig å nyo på min Bänk, och sedan jag äfven fått höra Orgerna, en Musik, som jag så mycket älskar, steg jag up, plockade några blomster, kyste och kastade dem på Sal. Louises Graf *). Då slog kl. 12, och jag vände min fot åter til Staden. Under gåendet utföre Norrbackavägen såg och njöt mit öga den så sköna Brunsviken med sina uddar och stränder, utomdess alt löf- och blomsterrikt rundt omkring mig. Jag gick sedan den långa, raka och jämna gatan bakom Observatorium, för mera både hvila och skugga; — och när jag var kommen öfver Johannis Kyrkogård, mötte jag Herr Grefve *de S. Priest*, en mycket gammal Herre och hvit i sit hufvud som en dufva, men gick ändå så rak och så starkt, aldeles som vår fordne Veteran, Justitiæ-Cancelleren *Liljeströle* **). Herre Gud! tänkte jag, hvilka För-

*) Denna min k. Doter, gift Fru Almquist, dog i Stockholm d. 8 Aug. 1806, och ligger uti min murade Graf på Solna Kyrkogård. Framföre den har min k. Son planterat tvänne Lindar, och jag dem emellan stält en Bänk, på hvilken jag i förväg hvilar.

**) Hr Justit. Cancel. *Joach. Wilh.* Liljeströle dog d. 31 Jan. 1807, och uti des 86 år. I anseende til Stälning, Gång och öfrig Kropps- och Sinnes-styrka bådade han

Förvandlingar alt uti dessa våra Tider måste belefvas! Förstn. Herre, Ambassadeur i Lissabon och Constantinopel, dessa begge Europens ytterst belägna Hufvudstäder, sedan Stats-Minister på Versailles, så Emigrant strax i början af Revolutionen, kom til Sverige 1790, och är ännu här, sedan han, dock som hastigast, agerat Premier-Minister uti Kon. Ludvic XVIII:s Hof i Mitau år 1799, samt officierade vid det där hållna Biläger emellan Brorssonen Hertigen af Angoulème och Brorsdottren, förlossad utur Tempeltornet i Paris. Denne Grefve har ock måst vidkännas de mäst smärtande förluster inom egen Famille, ty hans Fru dog här d. 12 Jan. sistledne och hans begge uti Ryska Arméen tjenande Söner blefvo federmera eller nyl. illa sårade under det så blodiga Kriget uti Preussen *). Jag gick vidare, och kl. 2 stod jag på mit golf här hemma: var det icke väl gånget för mina fylda 76 år, och hvad för mig mera märkeligt var — jag

en ålder mycket öfverstigande det 90:de året: dock uti hvarje ålder är Människans Lif en Rö, som af minsta oväntade Tilfällighet brytes: Vita *fragilis;* MEMENTO!

*) Denne Herre lämnade Stockholm sistl. Vår, och begaf sig i Maj ifrån Carlscrona sjöledes til Pillau samt vidare til Königsberg, och lärer nu vara i Petersburg. Denne Herre är född 1735. Hans Artikel skal förekomma ibland: Lefvande Personer.

jag var ej trött, ty jag hade väl gåt jämnt men långsamt *).

Min *Söndags-Lecture* **) om Eftermiddagen var den *vanliga*, dock ökad med någon mer andelig Vitterhet. Vår gammalmodiga Psalmbok försmäddes icke, utan läftes nu med dubbel, med lifligaste Känsla de begge så mycket innebärande Versarne:

Konungen väl bevara — m. m.

och

Herre! hela *Riket* aktä — m. m. †)

Den senare Versen var af Årke-Biskop *Spegel*. Tog sedan fram *Sturms* — denne min på mer än et sätt Kyrkolärares — Psalmbok för Naturens Älskare ††), — och se! ordningen var at läsa N:o 122, hvars Innehåll var ock just alt det, som jag om

F För-

*) Med tacksamhet emot Gud får jag här anmärka, at jag om Sommaren 1808 gick trenne gånger, samt utan at nytja vagn til Tullen eller båt til Carlberg, alt ifrån Captensudden vid Djurgårdsbron til Solna, fram och tilbaka: et godt stycke längre väg.

**) Om densamma se Tillägningen 2.

†) Se N:o 358: 7, och N:o 377: 12. Aldeles samma Versar, som så ofta förekomma uti våra Tidningar, affungne vid högtidliga Tilfällen.

††) Gesangbuch für Gartenfreunde und Liebhaber der Natur, von *Christoph. Christ.* Sturm. Hamb. 1781, 8.

Förmiddagen sett och njutit, ty jag lät ingenting af *Naturen* och *Årstiden* gå mit öga, sinne och hjerta förbi. Des första Vers lyder således:

> Schmecket dankbar und erfreut,
> Menschen, Gottes Freundlichkeit!
> Er, der Schöpfer der Natur,
> Schmücket Gärten, Wald und Flur.

Nu också några rader om min Måndag. Jag upfylde då en länge påtänkt Vördnads-betygelse, och upvaktade Hr CancellieRådet Grefve *Gyllenborg* *), denne så värdige Senior på vår Parnass. Han är en af de äldste jag känner, i anseende til Tiden, då jag lärt känna dem, ty han var Rector Illustris i Lund — Fadren, Riks-Rådet Gr. Joh. Gyllenborg, var Academiens Canceller — 1750, då jag reste til Frankrike, och fick hans Pass. Han är nio månader yn-

*) Hr Grefve *Gust. Fr.* GYLLENBORG, Cancellie-Råd, Rid. af Kgl. Nordst. Orden, En af de Aderton uti Svenska Academien, och Ledam. uti Kgl. Vit. Hist. och Antiq. Academien, dog i Stockholm d. 30 Mart. 1808, och uti des 77 år. Om denne Herre, des lysande Snille, des granskade Arbeten, des ädla Tänkesätt och goda Hjerta finnes en den både sannaste och skönaste Tafla, updragen af en Kännare - - tillika en af våra vittraste Författare - - samt införd i Stockholms-Posten för i år, N:ris 114 och 115.

yngre än jag, eller född d. 6 Dec. 1731; men så svag i sin gång, at han blott skred med små steg öfver sit golf, dock munter til utseendet, hade skälig färg uti et ännu fylligt ansikte med sina stora blå, lika så sköna som goda ögon. Han talte ännu om Fru Nordenflycht, denna sin fordna förtrogna Vän. På sit Möderne härleder han sig ifrån den här fören. Grefve Dahlberg. — Af dem jag redan känt *före Femtio* år sedan lefva nu icke flere än Hr Cancellie-Rådet *Elers*, känd i Greifswald 1746; Hr Biskopen *Hesslén* i Lund därstädes 1748; fören. Hr Grefve *Gyllenborg*, äfven därstädes och år 1750; men sedan här i Stockholm Hr Prosten *Strandberg* i Thorshella 1752 (til egna år äldst, född 1721); Hr Consulen *Brandel* 1753; Hr Post-Directeuren *Lidiin* 1755; Hr von *Schlözer*, nu Geh. Justit. Råd och Professor i Göttingen, samma år och här då varande; Hr Presidenten Grefve Carl Joh. *Gyllenborg* och Hr Cancel.Rådet *Schönberg*, begge 1756, den förre Ordförande och den senare Secreterare uti Lärgiruga BrödraSällskapet, uti hvilket jag uptogs; Hr Hofmarskalken Sten Abrah. *Piper* och Hr Hofintendenten *Tham* — begge Medledamöter uti VitterhetsGillet Facklan år 1757; och slutteligen vid samma tid Hr Kammarherren Frih. Knut *Leyonhufvud*, likaledes uti Facklan. Men til

 sjelf-

ſjelfva egna år är åter af alla mina efter de 50 åren förſt kände Hr Canc. Rådet Frih. Guſt. *Ribbing*- äldſt, ty han är född - hvad ſynes - d. 19 Mart. 1719. Hvilken ålder! Han är nu näſtan döf, men har god ſyn, och är en dagelig Medläſare af den härvarande Circulations-Lecturen af utländſka Periodiſka Arbeten. Hvilken Nådevälgerning af Guds milda Hand, at på åldren äga en god Syn i behåll! Den njuter jag ock, Gud vare lof!!

Huru är det nu beſkaffadt med min Väns Hälſa? At den är bättre på Landet än här i Staden, tager jag för afgjordt; och detta ſlutar jag äfven af det vackra Brefvet. Men kom nu ock med fullgod, åtminſtone mycket förbättrad Hälſa til Stockholm tilbaka!

Emottag denna och alla öfriga de bäſta Välönſkningar!

TILLÄGNINGAR.

Den *Förſta*, til Sid. 63.

De därſtädes *utmärkte* Rader har jag lämpat på mig ſjelf, ty jag har af alla krafter ſökt och ſöker upfylla *mit* KALL: ſamlå, gran-

granska och utgifva uti — hälst Svenska *Historien*. Hvad åter den föregående Versen beträffar, så hörer ingen mig klaga, än mindre bakdanta; tvärtom: jag frambär alla dagar til Gud Tacksägelser, för Människor Välönskningar. Se där! en Dubbel Källa til *egen* Tilfredsställelse, til Lycksalighet *inom* mig sjelf. Tro, min Läsare! at detta är Sanning — en Sanning, som Du *ofelbart* sjelf skal röna och välsigna, *om* Du lämnar din Öfvertygelse, helgar din Känsla åt Densamma.

Den *Andra*, til Sid. 69.

Hvad förstås med *vanlig* Söndags-Lecture? Detta kände den tilskrifne Vännen ganska väl, men, då jag nu lägger Brefvet under Almänhetens ögon, torde mig tillåtas, at härom få tilfoga följande, dock hörande för *innevarande* år, samt i synnerhet *den* Månad, då denna Tillägning finnes underteknad. — Således, alla Sön- och andra Helgedagar lägger jag tilbörligen al verldslig Lecture å sido, och läser på dessa Hvilodagar endast uti motsvarande Böcker, såsom — utom Bibeln — denna verkeligen Heliga Bok — des Tolkningar, näml. de af Hr Biskopen D. *Tingstadius* öfver Esaias och Matthæus, och af

Hr Prof. D. *Ödmann* öfver Uppenbarelse-Boken. Därnäst Kyrko-Historier, och ibland dem Sal. Biskopen D. *Celsii* om vår Svenska, och Hr Biskop *Risler's* om de Evangeliske Brödernes Kyrka; samt läses vidare uti Hr D. *Weslins* Historia om Svenska Hof-Clericiet. Skada, at detta Verk, i brist på Affättning, ej kan fortsättas; Pris vare emedlertid Författaren för det vi fåt, ty han har samlat med ovanlig flit, mönstrar sine Antecesforer granneligen, och fördöljer icke Sanningen. — Til den mycket upbyggeliga Läsningen höra dock i synnerhet Missions-Berättelser; samt vidare Christelige Fäders och Mäns Lefvernes-Beskrifningar. Således venererar jag för det närvarande och aldraförst den Guds-Mannen D. Mart. *Luther*, framställd i ljusan dag, i anseende til hans så väl Vie publique af Pastor *Keil*, som Vie privée af Diacon *Anton*; samt sedan Biskopen Joh. *Rudbeck* i Westerås, beskrifven af en sig värdig Biograph Hr Biskopen *Herweghr*; och Öfver-Consistorial-Rådet samt Prosten *Spalding* i Berlin, egen eller af honom sjelf författad Lefvernesbeskrifning. — Denna Läsning börjas merendels med någon Sång, såsom utur Hr Professorens Doct. *Dahl's* Psalmer för den offenteliga Gudstjensten, eller Sal. Past. *Sturm's* Psalmer för Naturens Vänner; begge sin Läsare

up-

uplifvande til Guds Lof för alla de ſtora Välgerningarne uti Des tvänne Hushålningar: Naturens och Nådens Riken; ſamt ſlutas med fören. Hr *Sturm's* Betraktelſer öfver Naturen, likaledes til Guds Pris ledande. — Siſtl. *Långfredag* ſlöt jag denne ſå förträffelige, ſå efterdömelige Lärares Lefverne, författad af Proſten *Fedderſen*, Svenſka Öfverſätningen; — och har jag — ehuru Lekman — beledſagat denna Lefvernesbeſkrifning med åtſkilliga *handſkrifna* Anteckningar, af hvilka flere leda i Bevis, at, om vi uti vår Kyrka för Sed hade, at canonicera, vore ock Sal. Hr Sturm ſjelfſkrifven til et Rum ibland *Evangeliſk-Lutherſka Helgon*; ockſå är denna hans Lefvernesbeſkrifning *jämngod* med hvilken annan Legenda, för at införlifvas ibland de ſå kallade Acta Sanctorum. Följ. dagen, eller *Påſkaftonen*, upſatte jag en hithörande, ehuru där i Boken icke införd, *ſärſkild* Anteckning, kallad „*Protagoras*,„ ſom, lagd til dem uti fören. Bok, ſå ſkäligen innehåller et upriktigt Skriftermål om min *både* Förnuftiga och Bibliſka Trosbekännelſe. — Deſſa begge Tillägningar bifogades d. 5 Oct. 1808, då Brefvet lämnades på Trycket.

GJÖRWELL.

LÅNG-

LÅNGDER.

Lefvande *Perfoner.*

HESSLÉN (D. *Nils*), Bifkop och Academie-Procanceller i *Lund*, famt af Hans Maj:t utnämnd til Ledamot af Kgl. Nordft. Orden, blef af Hans Exc. Herr RiksDrotfen och Academie-Cancelleren Grefve *Carl Ax.* Wachtmeister, under Des närvaro i Lund, d. 9 Oct. 1807, å Kgl. Maj:ts höga vägnar, antagen til Led. af fören. Orden. Sjelfva Antagnings-Acten fkedde uti Hr Bifkopens Åmbetshus och med den vid fådana tilfällen vanliga Högtidlighet och brukeliga Ceremonier; famt var vid detta Tilfälle äfven närvande Hr Bifkopens Svåger, Hof-Cancelleren och Commendeuren af Kgl. Nordft. Orden, Hr *Lars von* Engeström, fom var finnad at ifrån Lund anträda en Utrikes Refa *).

*) Lunds Nytt och Gammalt, Fl. 25, n. 38.

THAM (*Pehr*), Hof-Intendent på Dagsnäs, Sätesgård uti Weftergöthland. Denne lärde, vitte och patriotifke Medborgare, hvilken om Fornforfkning, Konfterne och Hushålningen äger få utmärkta Förtjenfter, har nu äfven ådagalagt förnyade Ve-

Vedermälen uti en annan väg, ty han har skänkt 100 Riksd. Riksg. til Utdelning ibland dem af Manskapet, hörande til Skaraborgs Landtvärn, som i Kriget särdeles utmärka sig; samt vidare Tjenstehästar med full Equipering til begge Adjutanterne vid första och andra Batailloneme m. m. *)

*) Se Westgötha-Tidningarne, 1808, n. 42.

FANT (D. *Eric Mich.*), Histor. Prof. i *Upsala*, är född d. 9 Jan. 1754 i Eskilstuna, hvar Fadren, Kgl. Hof-Prädik. M. Michaël Fant, var Kyrkoherde. Han kom 1764 til Upsala, var Primus vid Magister-Promotionen därstädes 1776, och blef samma år både Docens uti Vältaligheten och Extraord. Amanuens vid Bibliotheket, 1779 Extraord. Vice-Bibliothecarie, och 1781 Histor. Professor; blef tillika 1788 Kyrkoherde och Prost i Alunda, Landsförsamling i Upland, och 1800 både Theol. Doctor och Led. af Dom-Capitlet, samt præsiderade 1801 vid Prästemötet. Han var 1805 Senior af alla vid Upsala Academie tjenstgörande Professorer. Han är Led. af Kgl. Vet. Societeten i Upsala, uti hvars Handlingar finnas hans Minnen öfver von Rosenstein, von Linné, Solander, Sam. Aurivillius och And. Berch, samt en Afhandling om Ulphilanska Manuscriptets öden, innan det kom i Svenska Händer. Han är Led. af Kgl. Vit. Hist. och Antiq. Academien,

mien, i hvars Handlingar finnas des Inträdes-Tal om Svårigheterna at finna Historiska Sanningen, och Minnen öfver Lectoren Eberhardt och Domprosten Ålf. Har i sin Academies namn hållit Tal på Kon. Gustaf III:s Födelse-dag 1781, och öfver des Död 1792; samt haft den Nåden, at Höst-Terminen 1786, och sedan så ofta Kon. Gustaf III var i Upsala, hålla almänna Föreläsningar i Des Höga Öfvervaro, hvarvid äfven Hans nu regerande Kongl. Majestät flere gånger varit närvarande. Hans af Trycket utgifna Arbeten äro: Öfningar i bunden och obunden Styl, Upf. 1767, 8; Tal öfver Arch. Nils Rosén von Rosenstein, därst. 1775, 4; Tal vid Kon. Gust. Adolfs Födelse, därst. 1778, 4; Tal öfver Drottn. Lovisa Ulrica, därst. 1782, 8; Minne öfver Joh. Schefferus, St. 1782, 8; Oratio in Memor. Joh. Floderi, Upf. 1786, 4; Oratio in Memoriam Joh. Andr. von Höpken, därst. 1798, 4; Kon. Gust. Adolfs Historia, Del. 1 och 2, Upf. 1784, 8; Utkast til Föreläsningar öfver Almänna Historien ifrån Sextonde Seculi Början, Del. 1–8, därst. 1786–1800, 8; Utkast til Föreläsningar öfver Svenska Historien, St. 1–5, Stockh. 1801–1804, 8; Handlingar til Uplysning af Sv. Historien, St. 1–4, Upf. 1789–1800, 8; Fortsätn. af Sv. Lagerbrings Svea-Rik. Historia, Upf. 1794, 4; Lärobok för Begynna-

re i Almänna Historien, Upf. 1801, 8. Han har vidare utgifvit nära 300 Disputationer, samt nästan alla uti Historien, färdeles den Svenska och des flefte Grenar. Man finner uti dem en den vidsträcktaste Kännedom och mångfaldiga nya dels Handlingar, dels Upgifter, för hvilka en Häfdeteknare med vidare Granskning ej nog kan hembära honom lof och tack. Uti Latinsk Vältalighet, äfvensom uti den Svenska, uti et tillika både lätt och behagligt Skriffätt, uti Gofvan at intaga, äfven röra sin vare sig Läfare eller Åhörare, äger han et utmärkt rum ibland Svenska Lärde.

DAHL (D. *Christof.*), Gr. L. Professor i Upfala, nedlade d. 16 Jun. 1808 det under Sex Månader förda Academiska Rectoratet, och lämnade det til Mathes. Professoren Hr M. *Nils* LANDERBECK. Uti Programmet omförmäles den få ädelmodiga stora Gofva, af 28,000 R:d. Banco, som Hr Envoyéen *Pehr Ol. von* ASP, död i Stockholm d. 29 Febr. 1808, genom Testamente anflagit til Academiens Fonder, nämligen 20,000 R:d. til Stipendier för den studerande Ungdomen, och 8000 R:d. til Academiska Bibliothekets ökande. Pris vare denne Mæcenas uti Lärdomens Annaler för alla Tider! Samma Program omförmäler dock tillika den stora Förlust Aca-

de-

demien gjort uti des til åren Senior, Theol. Professoren Hr D. *Eric Jon.* Almqvist, som dog i Tierp, sit personliga Præbende-Pastorat, d. 15 Mart. 1808, och uti des 80 år. Han var en grundlärd Theolog, en Theolog af gamla Halten, som med exegetisk och critisk Kännedom lärde och uprätthöll vår Kyrkas Hufvud-Dogmer, enligt den Hel. Skrifts sanna Tydning *). Hans Namn fogas således, i detta affeende, til de icke mindre senast saknade af D. *Möller*, Biskop i Wisby, D. *Lemchen*, Theol. Prof. i Lund, och D. *Knös*, Domprost i Skara.

*) Se härom vidare Brefväxl. B. 5, s. 19 f.

HYLANDER (D. *And.*), Andre Theol. Professor i *Lund*, är född d. 23 Febr. 1750 i Tunhem, Socken uti Westergöthland och Skara-Stift. Fadren, Sven Hylander, var Comminister därstädes. Grunden til sina Studier lade han uti Skara Skola och Gymnasium, kom 1771 til Upsala, och 1773 til Lund, samt blef på senare stället Magister d. 23 Jun. 1775. År 1776 förordnades han til Docens uti Österländska och Grekiska Språken, 1783 Adjunct uti samma Språkvetenskap, hugnades 1790 med Professors namn, heder och värdighet, utnämndes 1798 til Extraord. Theol. Prof. med säte och stämma uti Theologiska Faculteten, 1786 til Ordin. Tredje Theol. Professor,

fessor, och 1787 Andre Theol. Professor. Härtil får läggas, at han bestridde Österländska och Grekiska Professionen i Lund åren 1780 och 1781 under Hr Professorens D. Norbergs utrikes vistande; at han 1793 höll Prädikan vid Jubelfesten i Lund, i anledning af Upsala Mötes Religions-Beslut 1593, och orerade vid samma tilfälle: de Statu Religionis Patriæ inde ab initiis illius ad nostra usque tempora; at han 1796, efter föregångna Præsidier, promoverades därst. til Theol. Doctor. Hans Arbeten äro följande. 12 Theologiska Disputationer, ibland hvilka den: de *Magistratu Politico* var Synodal, och 4 handla: de *Lege* & *Evangelio* conjunctim proponendis; 37 Philologiska Disputationer, ibland hvilka 34 innehålla Ibn El Vardis Arabiska Cosmographie, hvarom strax nedanföre; 2 Acad. Programmer; 27 Prädikningar och Tal, hålne på olika Ställen och vid olika Tilfällen. Outgifvet är ännu det här ofvann. Talet vid Jubelfesten: om *Religions-Tilståndet uti vårt Fäderneslånd ifrån des Början til närvarande Tid*, hvilket med skäl önskas måtte af Trycket utgifvas. — Men jag kommer til det förnämsta Verket, eller: *Opus Cosmographicum Ibn El Vardi*. Denne Arabiske Författare lefde uti 14:de århundradet, uppehöll sig i Aleppo uti Syrien, och författade en stor Bok til

den

den därvarande Vizirens Tjenst, samt afled omkring år 1358 eller 1360. Hans Bok, en Handskrift, består af 302 sidor i 4, med tät och fin Styl, samt innehåller en både Geographisk och Physisk Beskrifning öfver Jordklotet, uti 14 Capitel eller Delar. Fören. Handskrift tilhörer Sparfwenfeltska Manuscript-Samlingen uti Upsala-Bibliothek, dädan den til Utgifning blifvit lånad. Denne Cosmograph är utgifven uti en Följd af Disputationer, af hvilka blott några återstå, för at hafva Verkets Geographiska Del fullständig. Den utgör uti Manuscript des Första Capitel, 80 sidor, och handlar: de Regionibus & Oris. Den är också den vigtigaste, och för Medeltids Geographien ganska nödvändig, således har detta Stüdium at tacka Hr D. Hylander för en ny Uplysning. De öfrige 13 Capitel röra Natural-Historien och Physiken, men upfyllde med Fel och Fabler. Vår Österlännings Geographie är på det sätt utgifven, at Arabiska Texten läses på ena och Latinska Versionen på den motsvarande sidan, denna i det närmaste Verbal med bibehållande af Latinska Språkets renhet, så mycket möjeligt varit. Hr Doct. Hylander lämnade d. 28 Jan. 1808 det Academiska Rectoratet til Vitterhets-Professoren och Bibliothecarien, Hr M. And. *Lidbeck*, och upräknar uti det til Ombytet utfärdade Programmet

de

de Academiſka Händelſerna timade under ſit Förvaltningsår, och ibland andra Förluſten af Domproſten och Förſte Theologen, Sal. D. Sam. *Lemchen*, ſom dog d. 23 Aug. 1807, och uti des 88 år *). Han kallar denne ſin Vördnadsvärde Collega: Vir annis, doctrina & pietate inſignis: — måtte han upnå dennes år! ſå äro de uti alt lika.

*) Se om honom Brefväxl. Band. 4, ſ. 31.

GRANSKNINGAR och RÄTTELSER.

BAND. 4 och Döds-Längden för 1801, ſ. 40, ſäges, at Franſyſke Naturforſkaren DOLOMIEU, död d. 24 Nov. och uti des 52 år, varit född 1770. Detta ſiſtn. år är aldeles orätt, och bör heta: född d. 24 Jun. 1750 och på Malta. Se hans Artikel uti Hr *Erſch*'s Supplement til des France Literaire, 2:dra Bandet.

BAND. 5, ſ. 172, r. 27; läs: 10) Den Afliднes *Giften*, ſamt Döds-*Dag*, - -

BAND. 6, ſ. 21, r. 21; läs: *Chydenius*, Proſt - -

— — ſ. 44, r. 10; läs: *Palmfelt*, en Georg C. *von Döbeln* och de - -

— — ſ. 48, r. 16. Deſſe begge Hrne *Ramſay* voro Bröder: And. Wilhelm, f. d. 28 Oct. 1777, och Carl Guſtaf, f. d.

17

17 Jan. 1783; en deras Bror, Jac. Johan, f. d. 20 Maji 1780, Fändrik vid Amiralitetet, omkom, tillika med hela Besätningen på Cuttern Husaren, som förgicks uti Cattegat i Nov. 1801.

Band. 6, s. 51, r. 26; läs: Ehrenmalm, och innehafves nu af Hr Öfverste-Lieutenanten och Rid. Berndt Wilh. *Fock*. — Hans Majestät - -

---

Kungörelse.

Denna Brefväxling utdelas hos Fru Drake på Stora-Nygatan, Huset N:o 120, emot Prenumeration med En Rd. Riksg. på detta Sjette Band; färdigt och häftadt kostar det 1 Rd. 16 sk. Banden 1—5 kosta häftade Fem Rd. 32 sk. På samma Ställe prenumereras på Histor. Läsningarnes Första Band med 24 sk., och på Underteknads Bibliographie med tilfogadt Repertorium sämt Portrait med En Rd.; vidare finnes til salu Rese-Äfventyrens begge Band för En Rd., Samling af Tolf Kopparstick, de fleste til Uplysning uti Svenska Historien, för 2 Rd., och Minnes-Tafla om en Undersåtes Trohet och Lydnad emot sin Öfverhet för 6 sk. alt Riksg. Den, som erlägger Sex Rd. Riksg. får alla här fören. Arbeten och Kopparstick. När denna så förmånliga Rabat-Handel uphört, skal sådant så väl här uti Brefväxlingen, som uti Tidningarne kungöras. Stockholm, d. 22 Octob. 1808.

C. C. Gjörwell.

STOCKHOLM,
Tryckt hos Directeuren Joh. A. Carlbohm.

BREFVÄXLING;
med tilfogade
BREFSAMLING, LÄNGDER
och
BILAGOR.

SJETTE BANDET; *Stycket* 4.

BREFVÄXLING.

III.

Til Herr M. *Pehr Fabian* AURIVILLIUS, Vitterhets-Professor och Bibliothecarie i Upsala; dat. *Stockholm*, d. 15 Dec. 1808.

Innehåll:

1) Den almänna och enskylda Lag jag följer vid mina Historiska Arbetens utgifvande. 2) Lärdomens förnämsta Tidehvarf. 3) Philosophisk Fanatisme. 4) Marq. de Condorcet därigenom förvillad och omkommen. 5) Den sunda Philosophien utgör äfven Historiens första Grundval. 6) Författaren til: Anecdotes de Suède, hvilken? 7) Hr Schönbergs Förtjenster om Svenska Historien. 8) Bibliotheker i Port-Jackson och på Kadjak. 9) Handen Skaldeqväde, och Amalia Saga, begge af Hr Wallmark.

Jag erkänner med mycken Tacksamhet det Bifall, som Flere, äfven Min Vördade Herre, behagat tildela mig, i anseende til Fortsätning af *Brefväxlingen* med ännu et eller det *Sjette* Bandet; — och hvad ville

jag häldre göra, än fortsätta et Arbete, som hufvudsakeligen har *Svenska Historien* — denna af mig så högt älskade Vetenskap — til sit Föremål. Åtminstone gör jag alt, för at berättiga mig til Fortsätning af detta Arbete, *Historiska Läsningarne* och *Bibliographien* med inbegripne.

KONUNGENS *Lag* är Hörnestenen til Grundvalen för denna min samfälda Historiska Åbygnad, så den Lag som är, som den hvilken blifver. Deras Efterlefnad har varit, är och förblifver, min Pennas *heligaste* Plikt. När något af dessa Arbeten lämnat Pressen, upvagtar jag därmed genast Svenska Literaturens första både Kännare och Domare, Hans Excel. Svea-Rikes Drots Herr Grefve WACHTMEISTER, Herr CancelliePresidenten Frih. EHRENHEIM, och Herr Hof-Cancelleren Frih. ZIBET: Trenne, uti en Lycklig Stund för Svenska Literaturen, des Beskyddare. Ännu har ingen Anmärkning vid fören. Arbeten blifvit gjord; fortfar således vidare sträcka alt mit Bemödande därhän, at framlägga *Sanningen* uti denna sjelfva Sanningens Vetenskap. Denna Plikt hafva in- och utländske Konungar ofs i de tydeligaste Ordalag ålagt. Vår Konung CARL IX bjuder i sin Rim-Krönika:

Historieskrifvare BÖR skrifva *Sant.*

Denne Regents Samtida, Konung HENRIC IV uti Frankrike, sade åt Presidenten *Jeannin*, då han föredrog sit Upsåt, at skrifva

sjelf-

ſjelfve denne Konungs Hiſtoria: "Det må ni göra, men märk: J'entends laisſer la *Verité* en ſa franchiſe, & la *Liberté de la dire* ſans fard & ſans artifice". Deſſa gyllene Minnesſpråk har vår Konung GUSTAF III, uti 11:te §. af Des Skrif- och Tryck-Frihets Lag för år 1774, icke allenaſt bekräftat, utan än vidare förklarat ſamt, til Författares och Utgifvares Tryghet, alt tydeligen utſtakat. — Men gifva oſs Konungar *ſådane* Rättigheter, ſå BÖRE ock vi, ſom föra den Hiſtoriſka Pennan, icke dem miſsbruka: ſåledes *icke* föra den med Väld, denna Sanningens affagde Fiende, *icke* ſkrifva et och mena et annat, *icke* göra otilbörliga Tillämpningar, *icke* tillåta ſig obeviſta Beſkylningar, derföre *icke* å en annan ſida ſkrifva med en Träſticka, utan Tanka, utan Salt; äfven ſom *icke* underlåta at upgifva ſina Sagesmän eller Källor, ſå framt man icke ſjelf är Samtida-vitne til det ſom ſkrifves. När man ſå fört och förer ſin *Penna*, må Belackaren föra ſit *Språk*: det SANNA och det RÅTTA blifver *ändå* förr eller ſenare beſtåndande. — Således til Exempel behöfves å ena ſidan inga Glasögon, för at uti de redan utgifna Fem Banden af Brefväxlingen uptäcka Utgifvarens Tänkeſätt uti det *Hela*, det *Nödvändiga*, ty det ligger aldeles i en klar dag; äfvenſom å andra ſidan den Beſtällſamme, med ſit Förſtoringsglas, lärer ändå icke underlåta, at kunna framplocka

 det

det han gerna fôker. Sådant har ingen Häfdeteknare, ingen Häfdefamlare kunnat ungå. Man fkrifve fom en *von Müller*, *Robertfon* och *le Beau*, man famle och utgifve fom en Frih. *von Mofer*, *Langebek* och *Schelhorn*; och man vare fedan obekymrad: Tiden uplyfer, rättvifar, befäfter alt.

Men nu ockfå dock blott några rader om *Lärdomens Fält* uti *al des* Vidd. Ofta har jag ôfverfett detfamma alla Tidehvarfven igenom, altid med — efter Upfåtet — rättvifa Blickar eller utan Fôrdomar, och min Dom har utfallit, fom fôljer — dock icke med ringafte Påftående, at den vore oemotfägelig. Jag håller fåledes Tidehvarfvet *emellan* Åren 1601–1800 fôr det Mäft uplyfta, både uti Vetenfkaperna och Vitterheten. Jag bôrjar det med en *Baco de Verulam* fôdd 1560 och dôd 1626, och en Hugo *Grotius* fôdd 1583 och dôd 1645. Jag flutar det med Joh. Jac. *Barthelemy* dôd 1794, Pet. Fr. *Suhm* dôd 1798, Mich. *Denis* dôd 1800, och Joh. Matth. *Schroeckh* dôd 1808. Många fidor fkulle kunna fyllas dem emellan med de ftôrfta, med de mäft, dels grundlärde, dels vittre, med de mäft nyttige Fôrfattares Namn uti alla vägar; och hvilken kunde gôra det bättre än Min Herre, fom dageligen är omgifven af deras odôdliga Arbeten. Ställe nu hvilket Tidehvarf fom hälft bredevid detta, hvad gäller! Fôrmo-

de-

deligen blifva de alla på mer eller mindre Afstånd. Huru Tidehvarfvet *emellan* Åren 1801–1900 kommer at synas emot det här förestående, få de först pröfva och ställa, hvilka komma at öfverlefva det Nitonde Seclets Slut. Så mycket är visst, at de Store och Ypperlige Män uti Lärdoms-Riket, hvilke ännu lefva, såsom, utom redan nämnde: *Millin* och *Sacy* i Paris, *Roscoe* i Liverpool, *Denina* i Turin, *Heyne* och *von Schlözer* i Göttingen, *Schütz* och *Wolf* i Halle, *Koch* i Strasburg, *Spittler* i Stutgard, *Meusel* i Erlangen, *Wieland* i Weimar, *Tychsen* i Rostock, *Böttiger* i Dresden, *Heinrich* i Jena, *Schlichtegroll* i München, *Hegewisch* i Kiel, *Münter* och Abrah. *Kall* i Köpenhamn, och de *Flere* — Gud våre lof! ännu icke så få — de äro *alle* gångne *utur* den *Gamla* Skolan. Hvad den Nya bådar och båtar kunde man kanske icke hafva svårt vid at förutse; men som sagdt: lämnom Utslaget åt en annan Tid.

Et af vår *Egen Tids Tecken* kan jag dock icke underlåta, at här tilfoga. Uti Brefväxlingen Band. 5, s. 188 f. har jag anfört et mägta eftertänkeligt Bevis på den *Philosophiska Fanatisme*, som mot Slutet af sistl. Århundra stiftade och utförde så Mycket Ondt uti Frankrike, samt skadade uti mer eller mindre mån hela Europa. Men se här! et ännu mer talande Exempel härpå. Marquis *de Condorcet*, Secreterare uti Kgl. Vetenskaps-Academien i Paris, en af

Voltaires förnämste Anhängare samt äfven hans utförligaste Biograph, en *declarerad* Philosoph uti Ordets *Nya* bemärkelse, samt ibland dem af *Första* rangen, upbar et nytt Vedermäle af Hofvets Ynnest och den godsinte Kon. Ludvic XVI:s Nåd, då han äfven blef Ledamot af Fransyska Academien. När han d. 21 Febr. 1782 höll uti densamma sit Inträdes-Tal, tryckt samma år i Paris och i 4:to, kom han liksom i Extase och tiltalade de Tretionio således: "Placés à cette heureuse époque (d. ä. lefvande uti detta *Uplysningens* Tidehvarf) & temoins des derniers efforts de l'ignorance & de l'erreur, nous avons vu la Raison sortir victorieuse de cette Lutte si longue, si penible, & nous pouvons nous écrier enfin: la *Verité* a *vaincu;* le GENRE HUMAIN est SAUVÉ!!!". — — Vacker Frälsning! för hvilken äfven han sjelf blef et Offer. — Han kommer vidare och aldeles i en Prophetisk Hänryckning, samt tilfogar omedelbarligen följ. tröstefulla Spådom: "Chaque Siecle ajoutera de nouvelles Lumieres à celles du Siecle, qui l'aura précedé; & *ces Progrès*, que rien desormais ne peut arrêter ni suspendre, *n'aurons d'autres bornes, que celles de la durée de l'Univers*". (Se Talet s. 5.) — Kan något mera öfverdrifvet tänkas, skrifvas, tryckas? Alla dessa Ytterligheter angingo Philosophien, den Nya väl förståendes, som uthärdat det långvariga Fälttåget emot

emot Mörksens Rike under Tidehvarfvet 1601–1800. Emedlertid var Hr de Condorcet, aldeles enligt Sanningen, en berömvärd Mathematicus, och har utgifvit prisvärde Arbeten uti Algebra, var således en stor Mästare uti den högsta Slut- och Räknekonsten, missräknade sig dock fullkomligen uti Kännedomen af *Människan* och *Staten*, samt deras inbördes Förhållanden. Han blef ifrån Revolutionens *Förberedare* et ibland des ifrigaste *Redskap* til at affätta Konungen och införa Republiken; men sedan denna senare kommit til önskad Stadga 1792, och den förres Blod runnit i Jan. 1793, samt Philosophen Condorcet satt öfver Ingången til sit Hus Inscriptionen: La *Constitution* ou la *Mort*, — var han Sjelf icke mera säker om sit Lif uti denna genom Uplysningen så segrande Tid, under detta sit så efterlängtade Regeringssätt, utan måste länge gömma sig i Paris, rymde sluteligen dädan, uptäktes, häktades, och afhände sig sjelf Lifvet i den nära liggande Köpingen Bourg-la-Reine, som skedde i Apr. 1794, och uti hans 51 år. Beklagansvärdt alt detta! Sådan är Bokstafven, sådan Händelsen. De anföras ingalunda för at afskaffa eller förnedra *Philosophien*. Den *Sunda* Philosophien är en högst nödvändig och nyttig Vetenskap, ty den reder Tankan, reder de almänna Begreppen, ligger således til omedelbar grund för Granskningen eller *Critiken*, äfvensom

denna för *Historien* *). Se det är rätta Sambandet, i affeende på fistnämnde Vetenskap. Nog sagdt.

Stats-Historien har, som bekant, sina mörka rum, såsom til ex. om våre Konungars Gustaf Adolfs och Carl XII:s Död; men som vi gerna lämne åt Histor. Professorerne at uplysa, om annars - - Doket kan atlyftas **); — men vår kära Lärdoms-Historia har ockfå sina Huskors: således läre ockfå vi svårligen komma til osvikelig Kännedom af rätta Författaren til den så rygtbara, Kon. Carl XI:s Historia och Regering få mycket både uplysande och förmörkande Boken: *Anecdotes de Suède*. Hrne *Warmholtz* och *Schönberg* hafva, samfäldt rådförde, med historisk och critisk Penna gåt få långt, som man på denna väg uti fören. Uptäkt komma kan. Man läse framföre uti Er. S. *Duræi* Dagbok öfver Riksdagen 1682, utgifven af Prof. Joh. Henr.

*) Denna *Sunda* Philosophie kullstörter inga Throner, nedrifver inga Altaren, det är, den, som icke allenast uplyser Människan, utan ock förädlar, förbättrar henne, ty den ligger til Grund äfven få väl för *Moralen*, som för Historien.

**) Vår Förste Häfdeteknare, *Lagerbring*, må emedlertid höras, och man läse hans Större Sammandrag af Svea-Rikes Historia, rörande desse begge Konungars Död. Han skrifver: — — — är *näftan* tydelig. — Ja, ja! få långt har man åtminstone kommit genom Trycket uti detta högvigtiga Spörsmål.

Henr. *Lidén*, (Norrköp. 1788, 8:o.), sidd. XLI – XLVIII, samt sidd. CXXIII – CXXVIII. Nästan alle äro däruti ense, at en af Bröderne *Esaias* eller *Samuel* Pufendorf måtte vara Författaren. Ibland dem, som tilegna Boken åt den äldre Brodren, eller Cancelleren Esaias Pufendorf, men Hr Warmholtz icke anteknat, får jag tilfoga en Sagesman af vigt, eller Hofrådet Joh. Christof. *Nemeitz*, uti sin Underrättelse om dessa begge Bröder, införd uti hans: Gedancken über Historische Materien, Th. 1. (Frankf. 1739, 8:o.), s. 60 f. Hr Nemeitz, född Svensk Undersåte eller i Wismar 1679, hade varit flere år uti Sverige samt uti egenskap af Secreterare hos Kgl. Rådet och Fältmarskalken Grefve Magn. Stenbock *), omgåts här uti de förnämsta Husen, rest med unga Prinsar och Herrar vidt omkring uti Europa, varit Informator för den Prins *Christian* af Zweybrücken-Birkenfeld — som upföddes til Svenska Kronan efter Kon. Fredric, men hvilken Plan af RiksRådet Grefve Carl Gust. Tessin genom mellankommande kände Händelser åren 1742 och 43 förstördes —, var väl studerad och vitter, Historicus och Criticus — hvarom, utom flera hans Arbeten,

*) Han höll äfven öfver denne Hjeltes Seger vid Helsingborg 1710 en Latinsk Oration i Lund 1711, och på samma dag, som Slaget hade stått året forut; den blef också trykt i Lund, 4:to. Se Warmh. Biblioth. Histor. Sveogoth., Del. 10, s. 84, n. 5578.

fören. Bok i fynnerhet vitnar, och fom tillika är rik på Artiklar och Anecdoter, rörande vår nyare Hiftoria — famt tilbragte fina fifta dagar uti et lärdt — således mycket fällt — Lugn — väl honom! — och dog i Strasburg 1753. Hvad alt hade han icke öfverlefvat? Alt det Myckna, fom fig på ftora Verlds-Theatern tildrog emellan Frederna i Nimwegen 1679 och i Aken 1748: hvilket Myckna dock förfvinner, åtminftone blifver likfom Litet jämnförelfevis med hvad fig fedan tildragit. En fådan Kännares och Författares Vitnesmål uti denna lärda Ranfakning förtjenar således at höras. Han aflämnar fin röft för Efaias Pufendorf. Denne hade varit Informator för Grefve Otto Wilh. *Königsmark* *), reft med honom, och var fedan äfven hans Secreterare under denne Herres Ambaffade i Paris 1665, famt blef efter honom någon tid Kgl. Svenfk Refident vid Franfyfka Hofvet, och fluteligen i vår Tjenft Regerings-Råd i Stade och Canceller uti Bremen. Under Förvaltningen af deffa Åmbeten upbar han — dock efter egen utfago — mycken Förföljelfe af Kon. Carl XI:s Förfte Minifter, Grefve Bengt *Oxenftierna*, för fit Politifka Tänkefätt, fom var för Franfyfka Allian-

*) Son af vår ftore Fältherre, RiksRåd. och Fältmarfkalk. Grefve Hans Chriftof. Königsmark, och Sjelf ftor Fältherre, famt dog, fåfom Härförare för Venetianfka Arméen uti Kriget emot Turkarne, 1688.

Alliancen, och för sin Tilgifvenhet för Riks-Rådet Grefve Magn. Gabr. *de la Gardie*, nysſn. Tänkesätts Hufvudman. Han kände såledess Stälningen uti Sverige för den Tiden, och då Omdömet öfver Gr. B. Oxenstierna uti Boken icke utfaller til denna Herres fördel, såsom åter Hufvudman för det nya Politiska Tänkesättet eller Alliancen med Käjsaren och Sjömagterna, så slutar Hr Nemeitz af alt detta sammanlagdt, at Esaias Pufendorf *troligast* vore Författaren til dessa Anecdoter, dock upsatte efter den Tid, då han 1686 lämnade den Svenska och gick följ. året uti Danska Tjensten, samt äfven dog i densamma, såsom Konungens af Dannemark Minister vid Riksdagen i Regensburg, år 1689 *). Brodren *Samuel* Pufendorf hade efter sit Afsked utur Svenska Tjensten 1688, och då han gick uti den Kur-Brandenburgiska, fåt — märkom: under Grefve Bengt Oxenstiernas Ministère — af Kgl. Svenska Hofvet Friherre-Bref och 8000 Riksd. såsom särskild Belöning för sina Arbeten uti Svenska Historien; synes således åter *föga troligt*, at han skulle äfven med samma sin Penna hafva författat de i frågavarande Anecdoter **). At de med hans

*) Han var född 1628, och dog — med förlof — på sin Nattstol och af Slag, under det han satt och läste Tidningen om den i Sverige mot honom började Action, som frändömde honom Lif, Ära och Gods.

**) Han var född 1632, och dog i Berlin 1694 af en för nära skuren Liktorn, som

hans Hand funnits afſkrifne bevîſar nogă icke annat, än at han af dem ſjelf tagit en Copia. Vitnesbördet af Leibnitz ſynes väl mycket bindande, men förſt upgifver han icke den Stats - Miniſterns i Berlin Namn, af hvilken han hade den Förſäkran, at Sam. Pufendorf ſkrifvit deſſa Anecdoter, och uti en ſenare Tid talar Leibnitz ſjelf härom med oſäkerhet *). Längre kunne vi icke komma; men när Troligheter läggas mot Troligheter, ſå förmodar jag, at öfvervigten utfaller för *Eſaias* Pufendorf.

Herr CancellieRådet och RiksHiſtoriographen And. *Schönberg*'s Yttrande finnes, ſom ſagdt, framföre uti Duræi Dagbok. Det bär väl Namn af et Bref til Utgifvaren, vår altid ſå prisvärde Lidén, men är uti ſjelfva Verket en både vidlöftig och förträffelig Afhandling uti vår nyare Hiſtoria, med ſå mycken Kännedom, Opartiſkhet och ändå Granlagenhet i anſeende til Perſoner, det är med ſådan både Sanning och Värdighet författad, at vi icke torde kunna framviſa många, ſom med denna kunna jämnföras. Läſaren förſättes öfveralt uti en ny, en ljuſare dag, rörande den under Kon. Carl XI timade Conſtitutions-Förändringen, des Driffjädrar, des Följder,

gick til Kalbrand, och ändade hans Lif. Deſſe begge Bröders Fader var Paſtor på Landet uti Saxen.

*) Se Warmholz på anförda ſtälle, ſid. CXXVII. och följ.

der, och kan såledis den Sannings-älskände icke lägga denna Afhandling ifrån sig, utan at högeligen önska at Hr Författaren måtte framlägga likaledes uti almän dag sina öfriga Afhandlingar, Memoirer och Anteckningar, rörande *Kon. Carl XI:s Historia*, hälst denna ännu är den mörkaste — vil säga den minst utarbetade Del af vår Svenska Historia efter år 1520. Måtte Gud förlänga denne så Uplyste Häfdetecknares, så i alla afseende Värdige Medborgares Lifstid!

Men innan jag nalkas slutet af denna långa Epistel, måste väl ockfå något skrifvas om *Bibliotheker*, dock ingalunda om de uti Vaticanen, Paris och Wien: de Trenne största af alla, utan om de *mäst aflägsna*, således ännu minst kända. Det lastbara *Engelska* Nybygget i *Botany-Bay* på Stor-Öen Ulimaroa *) uti Söderhafvet börjar

*) Mera kändt under Namn af *Nya-Holland*. Bör äfven anmärka, at det ännu så brukelig Namnet af *Botany-Bay*, dit Nybygget först fördes 1787, bör rätteligen utbytas mot det af *Port-Jackson*, ty dit transporterades någon tid efter ofvann. Colonie, och dit föres numera det Engelska Folkets Afskum, såsom til en mera sund och bättre belägen Ort. Det är således i Port-Jackson, som den här i frågavarande *Theater* med sit *Bibliothek* nu befinner sig. *Ulimaroa*, Öens eget eller inhemska Namn, kallas med alt skäl för *Stor-Öen*, ty den är den *Största* af alla Öar, öfverträffande vida hela Stor-Britanniska Moder-Öen.

jar efter hand skapa sig til et såvida policeradt Samhälle, at det til en berömelig Början vil förbättras af en Theater, hvadan ock Amateurer ibland detta åter ärbara Folk redan öpnat en Skådeplats, således ifrån London förskaffat sig et nödigt Förråd af motsvarande Tragedier, Comedier och Dramer, jämte några andra tilhöriga Böcker; men detta Bibliothek är ännu af ingen betydelse mot det, som snart kommer at öpnas på *Ryska* Öen *Kadjak* *), på Americas Nord-vestra Kust belägen, och som utgör *andra* Hufvudsätet för det så kallade Rysk-Americanska Compagniet uti de vidsträckta Farvatnen, alt ifrån Japan Norr upföre, och hvar så väl på Asiatiska som Americanska Kusterna, samt emellan dem båda finnes en talrik skärgård. Den Sjö-Expedition som afgick år 1803 ifrån Petersburg, rättare Cronstad, til fören. Farvatn, och äfven medförde en Ambassadeur til Japan, hade också om bord en Samling af öfver Tusen Band Ryska, Fransyska och Tyska Böcker, med hvilka Grund skal läggas til et offenteligt *Bibliothek* på *Kadjak*. Fören. Compagnie, som har sit *försia* eller Hufvudsäte i Petersburg, bekostar så väl detta Bibliothek, som den *Skola*, hvilken den inrättat på samma Ö, och

*) Kallas också *Kicktack*, såsom på Hr Mentelle's i Paris Carte generale de l'Empire de Russie, 1802.

och uti hvilken de Infödde Barn undervisas, at läsa, skrifva och räkna *).

Min Vördade Herre har ofelbart, både som Bibliothecarie och Vitterhets-Professor, med största nöje — likom jag det gjort — läsit Hr Kgl. Vice-Bibliothekarien *Pehr Adam* Wallmark's Skaldeqväde *Handen* i Tre Sånger **), tillika en BelöningsSkrift, hedrad med en Guld-Medaille af Svenska Academien. Utom des eget Värde, såsom VitterhetsArbete eller SnilleVerk, har det vunnit et ökadt, genom tilfogade Historiska Uplysningar och Critiska Anmärkningar, äfven rörande *Boktryckets* Uphof; så at, när jag lägger det ena med det andra tilhopa, äge vi ej, mig åtminstone ej vetterligt, et så beskaffadt Arbete, uti hvilket Smaken med Lärdomen täfla om Företrädet. Men helt nyligen har denne Skald och Granskare icke mindre hedrat sig som *Medborgare*, genom et Arbete: *Amalia*, eller de Finska Flygtingarne †), hvars hela Afkastning tilfaller dessa våra olycklige Med-Undersåtare, hit öfverkomne, och hvil-

*) Se Algem. Literatur-Zeitung, 1803, Intel. bladet n. 147.

**) Stockholm, hos C. Delén, 1807, 109 sidd. i 8:o.; med 2:ne Kopparstick. Uplagan är tillika en af våra vackrare.

†) Stockholm, hos Dir. Joh. A. Carlbohm, 1808, 34 sidd. i 8:o. Inom några veckor gjordes af denna Skrift Trenne Uplagor. Se där en annan Heder; den ifrån Nationens sida.

hvilken d. 1 Nov. sistl. eller på vår Konungs Födelsedag steg til 300 R:d. Riksg. samt då aflämnades *). Kan jag sluta et Bref med en vackrare Nyhet? — Vördnad, Välönskningar! - -

*) Se Dagligt Alleh. n. 259. Uti samma Dagblad n. 268 lästes en skön Sång til *Amalias Författare.*

Kungörelse.

Denna Brefväxling utdelas hos Fru Drake på Stora-Nygatan, Huset N:o 120, emot Prenumeration med En Rd. Riksg. på detta Sjette Band; färdigt och häftadt kostar det 1 Rd. 16 sk. Banden 1—5 kosta häftade Fem Rd. 32 sk. På samma Ställe prenumereras på Histor. Läsningarnes Första Band med 24 sk., och på Undertecknads Bibliographie med tilfogadt Repertorium samt Portrait med En Rd.; vidare finnes til salu Rese-Äfventyrens begge Band för En Rd., Samling af Tolf Kopparstick, de flesta til Uplysning uti Svenska Historien, för 2 Rd., och Minnes-Tafla om en Undersåtes Trohet och Lydnad emot sin Öfverhet, för 6 sk. alt Riksg. Den, som erlägger Sex Rd. Riksg. får alla här fören. Arbeten och Kopparstick. När denna så förmånliga Rabat-Handel uphört, skal sådant så väl här uti Brefväxlingen, som uti Tidningarne kungöras. Stockholm, d. 23 Dec. 1808.

C. C. Gjörwell.

STOCKHOLM,
Tryckt hos Directeuren Johan A. Carlbohm.
1808.

BREFVÄXLING;
med tilfogade
BREFSAMLING, LÄNGDER
och
BILAGOR.

SJETTE BANDET; *Stycket 5.*

BREFSAMLING.
16.

Til Herr D. *Jac. A.* LINDBLOM, Svea-Rikes Årke-Biskop och Commendeur af Kongl. Nordst. Orden, *ifrån* Hr *And.* LJUNGSTEDT, Svensk Handels-Agent; dat. *Canton*, d. 4 Jan. 1807.

Innehåll:

Christna Religionens nuvarande Tilstånd uti China.

Ehuru ofullkomliga de Underrättelser äro, som jag kan lemna om *Christna Kyrkans Tilstånd i China*, tror jag dem dock icke vara utan all upmärksamhet. — Det torde vara bekant, at Catholikerne hafva trenne Kloster, eller nu för tiden lämningar deraf, i *Pekin*. Det Portugisiska är det talrikaste, och en af des Medlemmar är altid Biskop för den Catholska Munke-kyrkan i China. De Italienske och Fransyske äro nästan öde, så at hela antalet af verksamma Bröder beställer sig omkring Tolftalet. Af dessa fick

 en

en Frade, *Joanno Pinto*, som 13 år varit i tjenst, af Käjsaren *Kio-King* tilstånd at gå til Europa, tvärt emot hvad han någonsin vågat hoppas. Denne Pinto, som kom hit d. 27 sistledne Mars, giffade, at i Pekin voro 8000, och i nejden af ungefär 5 mil kring Hufvudstaden 70,000, samt i hela Riket åtminstone 200,000 Christna. Dessas Själesörjare bestå af allehanda Ordens-Munkar från Catholska Länder, som hemligen komma från *Macao*, *Cochin-China* och andra ställen, in uti Landet, där de blifva gömda af deras Anhängare, och styra från någon Vindskammare, eller annat aflägse Rum, genom Romersk-Chinesiska Prester, Kyrkans angelägenheter. De våga sig icke i dagsljuset, mindre af okunnighet i Språket, det de fleste fullkomligen äga, än för den Europeiska Näsan och stundom de blå Ögonens skuld, såsom ojäfaktiga bevis på deras ursprung. Såsom förnyade Förbud emot dylika Omvändare utgått, sedan 1788, om jag rätt minnes, så straffas de, som ertappas i Landet, såsom Lagens öfverträdare, merändels med en hemlig Död, eller med Förvisning til yttersta gränsorterne. Detta sednare Straff drabbade 1804 en Italienare af Propagandan, vid namn *Adesdato*, hvars Bref, tillika med många andras, blefvo anhållna på vägen til Canton, dit de voro ärnade, icke at komma genom den af Regeringen faststälde Postgången, utan genom en privat Brefbärare. Denne blef, såsom misstänkt, fasttagen, och

Fra

Frade *Adesdatos* Bref befans en copierad Charta af en del af Chinesiska Käjsaredömet. Denna Charta var ärnad at uplysa den Helige Fadren i Rom, om den Rättighet, som Italienaren trodde sig hafva, at blifva Biskop öfver den Trakt han afcopierat, framför en annan, som var hans Medtäflare. Brefven blefvo tvätydigt öfversatta, men Chartan gaf fullkomlig anledning, för at, som Munkarne klagade, förfölja Guds Församling. Uphofsmannen och några hans varmaste Anhängare blefvo straffade. De fleste afsvuro den nya Läran, som på det kraftigaste förbõds och förföljdes. — Från den tiden gå Munkarne mera omtänksamt til väga i deras Brefväxlingar, men skaffa i småningom in i Provincerne nya Bekännare ifrån *Macao*, där Högsätet är för de Chinesiska Catholikerne, och för de Europeiska Munkarnes Commissionairer. Dessa föra en vidsträckt Brefväxling i alla delar af Asien, dit de skicka Medbröder för at arbeta i Vingården, dem de ock styrka med Vin, Snus och andra begärliga varor. — Det är bekant at *Hofvet i Pekin* gifvit tilstånd til *Lärda Mäns* Inflyttningar, och at *Astronomien* tjent Omvändelse-nitet til Täckmantel. Hitintils hafva sådane blifvit anmälte hos Käjsaren, genom Provinceens Styresman i *Canton*, sedan han fått tilräcklig Kunskap om, eller rättare Borgen för Candidaterne. Hans skyldighet är at gifva dem Audiens, innan de begifva sig på resan til Pekin, der de endast äro tillåtne at vistas, och

 at

at underföka, om de förstå at göra Almanackor. Dertil svara de: Ja! hvarvid det vanligen får bero. De kunna genom denna Utväg vinna rang med *Lärde Mandariner*, som är *första* Classen i China, och när de ådagalagt något Prof af verkelig Astronomisk Kunskap, uptagas de äfven til Ledamöter af *Hoen-li*, d. ä. de Lärdas Samfund. - - - Så mycket om denna Sak. - - - Med största Vördnad framhärdar - - -

---

LÄNGDER.

Lefvande *Personer*.

ZIBET (Frih. *Christof. Bogislaus*), Hof-Canceller och Commendeur af Kgl. Nordst. Orden, återkom d. 1 Oct. 1808 til Stockholm ifrån Skåne, hvar han sig öfver Sommaren, för sin Hälsas återställande, uppehållit, och återtog sit Säte uti den af Kgl. Maj:t d. 30 Jun. 1808 tilförordnade Regeringen, hvar, under fören. Herres Frånvaro, des Rum blifvit emedlertid beklädt af Hr Öfver-Intendenten *Abr. Nicl.* Edelcrantz, Commend. af Kgl. Nordst. Orden *). — Fören. Regering upplöstes vid Hans Kgl. Maj:ts återkomst ifrån Åland d. 4 Nov. 1808.

*) Se Brefväxl. Band. 5, s. 74 och 207.

THAM (*Pehr*), Hof-Intendent. Hvad uti denna Brefväxling, detta 6:te Band och s. 76, förmäles om denne ädle både Herre och Medbor-

borgare, finnes bekräftadt uti et utomlands, ehuru af Svensk Författare, utgifvet Arbete. Des Titul lyder således: *Disquisitio* de *Fide Herodoti*, qua perhibet *Phœnices Africam navibus* circumvectos esse, cum *Recentiorum* super hac re *Sententiis* excussis; adnexum est Specimen Sermonis *Arabici* vulgaris, seu *Initium Historiæ Filii Regis Azad Bacht*, e Codice inedito typis descriptum & in *Latinum* conversum: utrumque Opusculum ex præscripto Ampl. Facultatis Philosophicæ Upsaliensis vacuam L. L. O. & Gr. Adjuncturam petiturus, in Auditorio æstivo die 7 Aug. 1805 publico examini subjicit *Gustavus* Knós, Vestrogothia-Svecus, Philos. Doctor, ad Reg. Academiam Upsaliensem Docens. *Göttingen* (hvar denna Disputation blifvit förfvarad), tryckt hos Henr. Dieterich, 44 s. i 4, utom 3 bl. Titul och Dedicationer, 1 bl. Theser och 4 bl. Arabisk Text. — Uti Dedicationen af detta lärda, och sin Författare så mycket hedrande, Arbete til Hr Hof-Intendenten Tham heter det: Illustri Viro *Petro* Tham, Generoso Sveco, Aulæ Regiæ Intendenti atque Prædiorum cultissimorum Dagsnäs & Dahla in alma Vestrogothia Possessori felici, ob maxima in *Patriam*, *Literas* & *Artes* Merita summa Veneratione colendo, & ob in se collata Beneficia maxima Pietate prosequendo.

SJÖBORG (M. *Nils Henr.*), Histor. Professor i *Lund*, emottog af Vitterh. Professoren och Bibliothecarien, Hr M. *And.* Lidbeck,

d. 28 Jan. 1809 det Academiska Rectoratet, under hvilket Histor. Adjuncten Hr M. *Carl* WETTERBERG är förordnad, at förrätta de til Historiska Professionen hörande offenteliga Föreläsningarne och Examina. Förstn. Lärare har gjort sig mycket förtjent om vår Historia. För *Blekingska* Nationen, hvars Inspector han är, inrättade han 1802 et särskildt *Bibliothek*, hvarom se denna Brefväxl. B. 2, s. 97, äfvensom vid själfva Academien 1805 et *Historiskt Museum*, innehållande förnämligast Antiquiteter och Myot, och til hvilket han skänkt hela sin egen *Antiquitets-Samling*, för hvilken ädelmodiga Gofva han ock erhållit Tacksägelse-Bref af Academiens Canceller, H. Exc. Svea-Rikes Drots, Hr Gr. *Carl Ax.* WACHTMEISTER af d. 6 Dec. 1805. Han gör beständiga Samlingar uti *Skånes Historia*, och erhöll i Aug. 1805 af Kgl. Danska Regeringen tilstånd, at utur des Riks-Archivum få utdraga el. afskrifva alt, som där finnes, rörande Skånska Historien; äfvensom han 1806 utverkade af Kgl. Svenska Regeringen et förnyadt Förbud, at Jordägare uti Skåne icke måge förstöra några därvarande Fornlämningar. Förtekning på hvad fören Hist. Museum innehåller, finnes uti Lunds Nytt och Gammalt, Fl. 23, N. 23 och 31. Af utgifna *Historiska Arbeten* får jag nämna: Blekings Historia och Beskrifning, Del. 1 och 2, Lund, 1792 o. 93, 8; Inledn. til Kännedom af Fäderneslandets Antiquiteter m. Kpr. st. Därst. 1797, 8; och Skånes Historia och Beskrifn.

Del.

Del. 1, Häft. 1. o. 2; därst. 1801 och 2, i 8. Han har därjämte utgifvit et stort Antal af Disputat. uti vår Historia, ibland hvilka jag här endast vil utmärka den Sviten, som beskrifver Numophylacium Reg. Academiæ Lundensis, börjad 1802. Sedan 1798 el. sedan han blef Histor. Professor har han liksom å nyo så uplifvat Svenska Historiens närmare Studium i Lund, at numera flere Magistrar utgifvit därst. Disputationer uti samma oss alla så mycket rörande Vetenskap.

LJUNGSTEDT (*And.*), Svensk Handels-Agent i *Canton* uti China. Född 1759 i Linköping, hvar Fadren var Slotts-Byggmästare, och denne Son grundlade sina Studier, och sedan 1781 fortsatte i Upsala, begaf han sig 1785 til Petersburg, blef känd af Hrne Ferber, Svensk, och Pallas, bägge vidtberömde Naturforskare, uppehöll sig någon tid, såsom Ungdoms Lärare, uti et Handels-Hus i Jaroslaw, återkom til Petersburg och begaf sig til Stockholm, hvar han antogs 1795 såsom Tolk i Ryska Språket uti Kgl. Cancelliet; samt hade den Nåden, at uti denna egenskap åtfölja Hans Maj:t Konungen på des Resa 1796 til Petersburg. Följande året återkommen erhöll han Engagement uti Ostindiska Compagniets Tjenst, afgick ifrån Götheborg til Canton, dit han ankom 1798, men hvar han stadnade qvar vid Compagniets därvarande Contor, och är nu Svensk Handels-Agent i Canton, besörjande alla våra dithörande An-

Angelägenheter uti China, samt de tilgränsande Länder, Öar och Haf; samt ärnar ännu någon tid, at där fördröja, hälst han därstädes lefver uti mycket Anseende och vid en sig dageligen ökande Förmögenhet. Hans Kärlek för sit Fädernesland är ganska liflig, och såsom han är sjelf en både, studerad, uplyst och patriotisk Man, är han ock sinnad, at gifva Fond til en Ny Undervisnings-Anstalt i Linköping. Gånge denne Värdige Medborgare uti alt Väl!

LUTH (M. *Olof*), Vice-Bibliothecarie vid Gymnasium i *Skara*, utn. d. 16 Nov. 1808 til Bibliothecarie därstädes.

Kungörelse.

Denna Brefväxling utdelas hos Fru Drake på Stora-Nygatan, Huset N:o 120, emot Prenumeration med En Rd. Riksg. på detta Sjette Band; färdigt och häftadt kostar det 1 Rd. 16 sk. Banden 1—5 kosta häftade Fem Rd. 32 sk. På samma ställe utdelas et Circulaire, förande en uplåten Rabat-Handel, hvarmedelst hela Brefväxlingen, Historiska Läsningarnes Första Band, Rese-Afventyrens begge Band, Bibliographiska Förtekningen på Underteknads utgifna Arbeten med Portrait, Saml. af Tolf Kopparst. m. m., som särskildt köpte kosta Elfva Rd. 14 sk., erhållas mot erläggande af Sex Rd. alt Riksg. Stockholm, d. 15 Mart. 1809.

C. C. Gjörwell.

STOCKHOLM,
Tryckt hos Directeuren Johan A. Carlbohm,
1809.

BREFVÄXLING;
med tilfogade
BREFSAMLING, LÄNGDER
och
BILAGOR.

SJETTE BANDET; *Stycket 6.*

BREFVÄXLING.

112.

Til VÄNNEN uti *Landsorten*; dat. *Stockholm*, d. 23 Mart. 1809.

Innehåll:

1) Hr von Asp's Resa uti Levanten, 2) Troja, Scio, Tino och Syra, 3) Vår, Sommar och Höst på en gång uti Archipelagen under Sveriges kallaste Vinter-Månad eller Februarius, 4) Erasmi lärda och oskyldiga Lefnad, 5) Min Lefnad.

Denna gång får jag meddela Dig underrättelse om en ny Läsning, som jag i dessa dagar fullbordat, men förebrår mig, at hafva så länge försummat, ty den har gjort mig et utvaldt nöje. Den bestod uti Beskrifningen öfver framlidne Envoyéens och Commend. af Kgl. Nordst. Orden, Hr *Pehr Ol. von* ASP's, Resa uti *Levanten* år 1796, af honom sjelf författad på *Fransyska*, men ifrån denna des Handskrift öfversatt på Svenska af Hr *Hasselkot*, och tryckt i Skara 1805,

på

på 272 sidor i 8. Denne vittre Herre dog i Stockholm d. 29 Febr. 1808 och uti des 64 år, en Herre, hvars Namn beständigt lefver hos ofs uti Vördnad och Kärlek för de flera Välgärningar han visat Vetenskaperna, genom de ovanligt stora Donationer, som han genom sit Testamente gjort Academien i Upsala, äfven til des Bibliothek *). Ibland de flere Missioner han för vårt Hof utrikes bestridt **) var den i Constantinopel för åren 1791—95 en af de märkvärdigaste, famt för honom sjelf en den förmånligaste. Han lämnade nysfn. Turkiska Hufvudstad d. 22 Jan. 1796, for sjöledes genom Archipelagen, besökte Troja på fasta Asien och Athen uti sjelfva Grekeland, samt landsteg d. 23 Apr. följ. i Otranto, Stad uti Neapel. Det är denna *Sjöresa*, som här beskrifves, men ställd aldeles såsom en *Dagbok*, samt med Omständlighet och Sanning. — Den senare, som altid vederbör, hälst af en Resebeskrifvare, hvilkens Upgifter Läsaren icke altid kan controllera, den förre dock endast efter Föremålet, icke för at med långvariga och antiquariska Undersökningar beskrifva hvarje Ort, utan efter Tidens och Vindens beskaffenhet bese desamma, merendels för at njutas och minnas; åtminstone äger detta mera rum hos Hr Envojéen, hvilket han ock sjelf flere-

re-

*) Se härom Brefväxl. detta Band, s. 79.

**) Se Hr Rothliebs Sv. Adels-Matrikel, s. 314 följ.

reståndes medgifver, än hos hans Följeslagare, då Majoren vid Ridande-Artilleriet, nu General-Fälttygmästaren, Chefen för alt Artilleriet och Ridd. af Kgl. Sv. Orden Herr *Carl Gottfr.* Helvig, en Herre, som til fina Militariska Insikter och Förtjenster fogar äfven de Vetenskapliga uti flera vägar, hvadan han ock besåg alt med andra ögon, och gjorde de Anteckningar — i synnerhet om *Troaden* — som sedan voro för Kännare, särdeles hos Tysklands förste Antiquarius, Hr *Heyne* i Göttingen, mycket välkomne. Hr von Asp's Beskrifning om *Troja* har jag dock med stort nöje genomläsit, hälst jag för den närmare Kännedomen af detta, genom Homeri Skaldesång, så ryktbara Landskap, därmed jämnfört, hvad Doct. *Büsching* i sista Bandet af sin stora Geographie *), Doct. *Ödmann* i sit Geograph. Lexicon för N. Testamentet, Ups. 1799, 8, Artik. *Troas*, Hr *Larcher* uti sit Geograph. Lexicon til hans så förträffeliga Uplaga af Herodotus, Tom. VII, Paris 1802, 8, Art. *Troie* och *Scamandre*, samt Hr *Barthelemy* uti Voyage du jeune Anacharsis en Grèce, quatrième Edition, Tom. II, Paris, l'an 7, och uti 8, s. 48, härom skrifvit, dock, hvad den sistnämndes yttrande beträffar, jämnfört det

 med

*) Elofte Delen, Hamb. 1792, 8; där han ockſå beskrifver Mindre Asien, samt därvid anfört alla Resebeskrifningar med en Förskares noga granskande Penna, således icke förglömt hvarken det gamla el. nya Troja. Se s. 90 följ.

med den, detta i alla afseenden så ypperliga Verk tilfogade Atlas, och Kartan N:o 9, hvilken så noga föreställer den delen af Troaden, som närmast omgaf det *urgamla* Troja, och om hvilken Stad han låter sin vandrande Scyth uti sjelfva Resebeskrifningen säga: — at vid des Besök, år 363 före C. F. - - - je ne pus reconnoitre les lieux, immortalisés par les poémes d'Homère: il ne reste aucun vestige de la ville de Troie; *ses ruines mêmes ont disparu.* — Men för mig, så stor älskare af en *vacker*, därjämte *förädlad* Natur, var dock aldrabehagligast Beskrifningen om de Paradisiska Öarne uti Archipelagen *Scio*, *Tino* och *Syra*, hvar man i *Februarii* månad — då vi här i Stockholm, ännu begrafne under snö och is, måste andas ej sällan 30 graders köld *) — däremot omgifves af dels blomstrande, dels mognande – och märk! jag ber, detta räcker hela året – Pomerans – Citron – Mandel — Olje – och Vinträd utom alla andra Växtar, och detta, jämte Blomster af alla slag, til den Myckenhet, at man på långt afstånd uti Hafvet känner lukten af dessa Öar, — Tänk! hvad man då njuter på stället, at förtiga den läckra Honungen, som där äfven räckes at smaka. Jag kan ej neka mig den Vällusten at afskrifva — säkerligen tackar Du mig härföre — et ställe, som s. 78 beskrifver en sällsynt *Naturens* och *Konstens* för-

*) I Stockholm hade vi d. 27 Januarii 1809 31 Graders Köld.

förenade Härlighet: "Sedan vi, heter det, kommit (det *var den 18 Febr.*) et stycke längre in på Ön (*Tino*), fingo vi orsak at beundra des odling, samt den idoghet och konst, hvarmed man gjort et starkt sluttande Berg fruktbärande ända intil öfversta spetsarna. Denna Operation är mindre konstig än man tror, och verkställes genom smala terrasser af 50 til 60 fots bredd eller något mindre, alt eftersom Localen fordrar, hvilka höja sig öfver hvarandra, och hvila hvardera på en mur. Man räknar stundom ända til 200 af dessa trappvis uppstigande terrasser. Muren, som i almänhet är 5 til 6 fot hög, och som bestämmer högden af terrassen, hvilken altid är horizontal, tjänar til stödvägg och stöd för Frukträden, såsom Mandel- Pomerans- Citron- Kersbärs- samt i synnerhet Fikonaträd, och i sjelfva terrasserne sås allehanda säd och grönsaker. Likaledes planteras där Vinträd, samt på en del ställen större träd, såsom Mulbärs- och Castanie-träd, så at det hela utgör en vidsträckt och grönskande Amfiteater. Detta var en öfverraskande och angenäm Syn för oss" som här för *första* gången sågo det i *stort*, m. m. — Den, som åter vil förälska sig uti *Skönheterna* på *Scio*, som til en del af kroppen äro så lätt klädde under sina Promenader, at man skulle tro dem hafva lämnat stubben hemma, som det här heter, behagar slå up s. 62. Jag tyckte däremot ganska mycket om den *unge*

Greken, Pet. *Elgina*, som sjelfkrafd var så höflig, välmenande, frikostig, i alt förekommande — han var också hemma på Tinos: se! det må man kalla et högstbehageligt Äfventyr under en Resa. Se s. 80 — 84. Den *gamle* Greken på Syra borde icke heller förgätas; läs vid tilfälle sjelf om honom, s. 96 och 97.

Jag har här förut nämnt om det hårda Regemente, som *Bors* vanligen förer här uti vår Nord och uti Februarii Månad; och kommer ihog, at Du uti dit sista Bref frågade, huru jag, vid mina år, mägtat uthärda en sådan *Köld*, som vi nyss öfverlefvat. Du har rätt, min Vän! och jag måste bekänna, och det varit rätt svårt. Med 79 graders Köld inom och 31 graders utom ådrorna må man vara glad at få sitta i sin Bok-kammare, också har jag ej vågat mig, mer än 5 eller 6 gånger, och det middagstiden, ut på gatan. För öfrigt, Gud vare lof! har Helsan varit god, Arbetshogen och Fliten densamma, som altid tilförene. — *Erasmus* ifrån Rotterdam tilspordes också uti Bref af en sin Vän: Quemadmodum vivit Erasmus? — och gaf det Svaret: vivit *innocentissimus*. Detta Uttryck hos honom stod dock i förbindelse med — oagtadt Erasmi Motgångar, Lidanden, Belackanden, Förföljelser *); men utmärkte tillika hans *Personliga Sällhet*. Detta

*) Detta står at läsa uti *Nemeitzs* Gedanken über allerhand Materien, B. 1, s. 108.

ta fista har jag ockfå orfak at lämpa på mig; men för at komma til Erasmus tilbaka, få erfor han, at *fjelfva Lärdomen* förfötmar Lidanden, minfkar Känflan af Oförrätter, tröftar det blödande Hjertat, läker det färade Sinnet. En Erasmi *Samtida* rönte ockfå denna Sällhet, och teknade den uti följande vers, fägande det bäfta och fäkrafte för en Lärd vara

- - - *refidere domi ftudiisque vacare* *).

Se det kallar man en både *ofkyldig* och tillika *nyttig* och *fäll* Lefnad. Härtil fordras dock, at icke vara mycket förftrödd, utan i famma mån man åldras, blir man ock mera *enfam*. När man läfit och med pennan arbetat i fullgoda Sextio år, få fer man förft bäft, huru mycket ännu är oläfet, huru mycket ännu kunde göras för den Vetenfkap man älfkar och odlar: och juft derföre är man nifk om fin öfriga ringa tid. Sådant är åtminftone mit Läge; — och fördenfkull tilbringar jag om fommaren någon ftund på dagen uti fkuggan af lummoga Träd, och all den öfriga tiden uti min Bokkammare. Jag unviker Sällfkap, gör icke gerna nya Bekantfkaper, underhåller fådana likfom endaft med *Tvånne* unge och vittre *Adelsmän*, begge Tjenftgörande vid lärda Verk i Hufvudftaden; ty den ene af dem äger utmärkta infigter uti *Lärdoms-*

 Hi-

*) Se Litterarifche Blätter ifrån Nürnberg, B. 4, n. 6, col. 93.

Hiſtorien, och den andre uti *Rikets Hiſtoria*. Deras Beſök då och då, ſamt på en korrt ſtånd, utgöra mina käraſte Tidsfördrif; deras Samtal och Underrättelſer ifrån de Verk, hvar de tjena, äro för mig ſärdeles både angenäma och nyttiga. Alt uti dem går ut på HISTORIEN: med denna Vetenſkap har jag lefvat många, många år — och vil lefva de få öfriga återſtående dagarne. — Hvad *Politiken* beträffar, ſå beſtår den endaſt uti *Laglydnad*; och då det blifvit min Lott, at föra Pennan, ſå har jag ock, i detta afſeende, ganſka noga efterlefvat Pennans Grundlag *hos oſs*, jag menar den GUSTAVIANSKA af 1774 och den CAROLINSKA af 1792 *). — Se där, min Vän! har Du den *ſammanlagda* Grunden til min *Vita innocentiſſima*, imo *beatiſſima*. Hvad jag härmed närmare förſtår, kan läſas uti Brefvet 110 (ſe detta Band, ſ. 63, 69 och 72). När man ſåledes upfyller ſit Kall, öfver icke under, när man lefver enſligt och ſtilla, brefväxlar och utgifver endaſt uti lärda, hiſtoriſka och vittra Ämnen, när man med ord och gerning ingen oförrättar el. förolämpar - - - ſå *äger man ock* inom ſig ſjelf både et godt Vitnesbörd och en ſäll Känſla. Sådan är min Förklaring, min Tillämpning, mit Tilſtånd.

Gånge Dig väl! Gånge Oſs alla väl!!

LÅNG-

*) Jag har uti Brefväxlingen mig dem ofta åberopat, och nu ſenaſt i detta Band, ſ. 86.

LÄNGDER.

LEFVANDE *Perfoner.*

ENGESTRÖM (*Lars von*), Hof-Canceller och Commend. af Kgl. Nordft. Orden, har, efter någon tids viftande i Lund, fedan han lämnade Stockholm, anträdt ifrån förftnämnde ftälle en Utrikes-Refa, utpafferade Helfingborg och gick öfver Sundet d. 22 Dec. 1808. Det är denne Herre, fom öpnat det offenteliga *Bibliothek* i Stockholm, hvarom tilförene blifvit förmäldt *), och hvarmedelft han gjort fig få högel. förtjent om Vetenfkaperna i almänhet och Svenfka Hiftorien i fynnerhet, hälft den fenares Uplysning är en af Bokfamlingens Hufvudföremål. Under Hr Hof-Cancellerens Frånvaro hålles Bibliotheket likafullt öpet alla Lördagar af Kgl. Vice-Bibliothekarien, Hr *Pehr Adam* WALLMARK, fom förestår detfamma. Alla Litteratorers Välönfkningar åtfölja förena deras Skyddsherre under hela Refan!

*) Se Brefv. B. 3, f. 207, och B. 5, f. 49.

BRUSEWITZ (*Er. Elias*), Kgl. Secreterare, nedlade d. 24 Jan. 1808 fit uti Kgl. *Vetenfk.* och *Vitterh. Samhället* i Götheborg förda Præfidium för Året 1807, efter et Tal, innehållande: *Anmärkningar om Romarnes Lagar*, och öfverlemnade det til Läkaren vid Sahlgrenfka Sjukhufet, Hr D. *Joh. Jac.* EKMAN. Vid detta tilfälle er-

höll Kgl. Hof-Prädikanten Hr M. *Pehr* SÅVE, Kyrkoherde i Roma, Socken på Gothland, Belöningen för Täflings-Skriften, bestående uti Öfversättning af: *Julii Agricolæ Vita* af Corn. *Tacitus*.

NORBERG (M. *Matthias*), L. L. O. O. & Gr. Professor i *Lund*, erhöll af Kgl. M. d. 15 Oct. 1806 Tillåtelse, at emottaga det af Theolog. Faculteten i *Köpenhamn* honom frivilligt, för des stora Lärdom, erbudna och i Jun. fören. år utfärdade Theol. Doctors-Diplome *). Han är född i Ångermanland 1747, blef i Upsala Studerande 1768 och Magister 1773, samt Gr. L. Docens 1774, gjorde åren 1777—81 en Resa til England, Frankrike, Italien, Turkiet, Tyskland och Holland, samt blef under densamma först Theol. Adjunct i Upsala 1779, och sedan L. L. O. O. & Gr. Professor i Lund 1780 **). Han äger de mest utmärkta Förtjenster i affeende på Österländska Literaturen, hvarom i synnerhet vitnar hans utgifna: *Codex Syriaco*-Hexaplaris Ambrosiano - Mediolanensis, Latine versus; Lund, 1787, 4. Hans i Lund utgifna många Disputationer innehålla en ny Lärdoms - Skatt. Han är ännu intet Prästvigd, bär dock, såsom Theol. Doctor, den svarta Sidentygs-Hatten.

LILL-

*) Inrik. Tidn. 1807 N:o 9.

**) Hernösands Stifts-Matrikel, s. 74.

LILLJENWALLDH (M. *Carl Chr.*), Öfv. Hof-Prädikant hos H. M. Enke-Drottningen och Prädikant vid Borgerſkapets Enke-Hus i Stockholm, förordnades af K. M. d. 16 Sept. 1808 til Kyrkoherde i Mariæ Magd. Förſamling i Stockholm *).

*) Se om honom Brefväxl. B. 4, ſ. 119.

ROSÉN (M. *Guſt.*), Profeſſor, Phyſic. och Log. Lector, ſamt Secreterare uti Kgl. Vetenſkaps- och Vitterhets-Samhället i *Götheborg*, är född därſt. d. 26 Feb. 1772, blef Studerande i Upſala 1789, Magiſter 1794, och Docens uti den Romerſka Vältaligheten 1795. År 1799 utnämndes han til fören. Lectorat, och hugnades 1801 med Profeſſors Fullmagt. År 1797 blef han Ledamot af fören. Samhälle, och 1801 des Secreterare. Under viſtandet i Upſala utgaf han, utom de begge vanliga Disputationerne för Magiſter-Graden, ſju andra, til ſtörſta delen uti Vitterheten. Tvänne Tal äro af honom hållne, det ena uti Guſtavianſka Academien i Upſala d. 14 Nov. 1797, i anledning af Konungens höga Förmälning, och det andra, inför Deras Kongl. Majeſtäter, på Gymnaſii Bibliotheks-Salen i Götheborg d. 16 Sept. 1801: hvilka begge Tal äro af Trycket utgifna. — Denne lärde Man och vittre Granſkare är tillika den, ſom utgifver fören. Kgl. *Samhälles Handlingar*, af hvilka blifvit utgifne af *Vetenſkaps*-Afdelningen *Fyra* Stycken, och af *Vitterhets*-Afdelningen *Fem*

Fem Stycken, i 8. Desse utgöra de numera så kallade *Gamla* Handlingarne; och är med Året 1808 gjord Början med utgifvandet af: *Nya* Handlingar af fören. Kgl. Samhälle, hvaraf *Första* Delen utkom i Götheborg 1808, 8, och innehåller *Femte* Stycket af *Vetenskaps*-Afdelningen. Desse Handlingar intaga et hedrande rum ibland sådane af hela Sällskaper utgifna Arbeten; ty Lärdom, Kön, Uptäkter, Historia, Vältalighet, Skaldeqväden, Granskning och Smak finnas uti dem förenade.

SEFSTRÖM (*Eric*), Assessor och Borgmästare i *Halmstad*, erhöll af Kgl. M. och på begäran, d. 21 Jan. 1809, Afsked ifrån Borgmästare-Sysslan, uti hvilket honom gifves det Vits- och Loford, at "hafva under sin långvariga Tjenstetid altid utmärkt sig genom Kunskaper, Rättvisa, Arbetsamhet och en verksam Nit för Stadens Bästa". Han blef, såsom Notarius uti Kgl. Commerce-Collegium, befordrad d. 24 Sept. 1781 til Borgmästare i Halmstad. Han är född 1736, har tjent uti både Kgl. Svea-Hofrätt och fören. Collegium, samt vid Riksdagarne 1765 och 1771 fört Protocollet och Expeditionen uti Handels- och Manufactur-Deputationen. Han var en af Kgl. Patriotiska Sällskapets Stiftare år 1767; gjorde 1769 til och med 1778 Inrikes Resor genom åtskillige Rikets Norra och Södra Provincer, til Kunskaps vinnande om deras Handel och Hushålning;

äf-

Svensom han i lika affeende gjorde 1777 en Resa genom Dannemark, Holsten och en del af Tyskland, besökande i synnerhet de större Handelsstäderne. Denne kunnige och verksamme Patriot äger utomdess både Insikter och Samlingar uti Svenska Historien. Måtte han under des nu erhållna Lugn författa en fullständig både *Historia* och *Beskrifning* om Staden *Halmstad!*

BIBERG (M. *Nils Fr.*), Philosophiæ Adjunct i Upsala och Informator för H. K. H. KRON-PRINSEN, erhöll af Kgl. M. d. 25 Sept. 1808 Professors namn, heder och värdighet. Om denne lärde och vittre Man se här frammanföre s. 52.

EKMAN (D. *Joh. Jac.*), Läkare vid Sahlgrenska Sjukhuset i Götheborg, lämnade d. 24 Jan. 1809 uti därvar. Kgl. *Vetensk.* och *Vitterh. Samhället*, samt efter et hållet Tal om *den Animala Magnetismen*, Præsidium för innevar. år 1809, til Mathes. Lectoren vid Kgl. Gymnasium i Götheborg, Hr M. *El. Dan.* BJÖRK. Vid detta tilfälle erhöll Amanuensen vid Kgl. Bibliotheket i Stockholm, Hr *Lor.* HAMMARSKÖLD, Belöningen för Täflings-Skriften: *Hexametrisk Öfversättning af Tjugonde-Andra* Sången af *Homeri Iliad.* — I anledning af fören Ombyte får jag tilfoga, at Hr Doct. *J. J.* EKMAN är född i Götheborg, och gjorde åren 1796—1803 en Resa til Dannemark, Tyskland,

land, Frankrike, Italien och England. Så väl under denna Resa, som federmera, har han samlat et ansenligt Bibliothek äfven uti andra Vetenskaper än Medicinen, en betydlig och sorgfälligt vald Samling af Mineralier, samt Instrumenter och Apparater för Physiken och Chemien, samt icke mindre af Tekningar och Kopparstick, hvilka alla hafva et utmärkt, och flere ibland dem et ganska sällsynt Värde, i anseende til de Mästare ifrån hvilkas händer de kommit. Detta samfäldt gör lika stor Heder för den kunnige och vittre Samlaren, som för Götheborgs Stad, hvar en så beskaffad Samling finnes, värderas och begagnas.

MALMSTRÖM (Cancellie-Rådet M. *Pehr*), Kongl. Bibliothecarie, är född d. 11 Dec. 1758 i Gunnilbo, Socken uti Westmanland, började sina Studier uti Köpings Skola samt Trivial-Skolan och Gymnasium i Westerås, kom til Upsala 1776, blef där Magister 1785, och var vid Promotionen Primus, blef följ. året Phil. Pract. Docens därst. och 1789 L. L. O. O. & Gr. Professor i Åbo, befordrades 1795 til Kgl. Bibliothecariatet i Stockholm, och erhöll Cancellie-Råds Fullmagt 1807. Han vigdes til Präst d. 19 Nov. 1808 i Stockholm och af Hr Årke-Biskopen, hvarefter han, såsom Sökande til Stora-Tuna Pastorat uti Dalarne, i stället för Pastoral-Examen, och efter Nådigst erhållen Veniam superioris Cathedræ, försvarade præsidendo d. 26 i

sam-

ma månad de i sådan afsigt af Trycket utgifne: Aphorismi Theologici de *Præstantia Religionis Christianæ*. Han erhöll samma dag om eftermiddagen Första Rumet til förenämnde Pastorat *).

*) Westerås Stifts-Tidningar, N:o 107, för d. 30 Nov. 1808.

HALLSTRÖM (M. *Nils*), Prost i *Hoby*, Socken uti Bleking; utn. af K. M. d. 15 Sept. 1808 til Amiralitets-Super-Intendent i Carlscrona, och Kyrkoherde uti den därmed förenade Storkyrko-Församlingen i samma Stad samt Præbende-Pastoratet i Ramdala och Jämjö.

BJERKÉN D. *P. af*), Lif-Medicus och Förste Fält-Läkare vid Norra Finska Arméen, utn. af K. M. d. 15 Sept. 1808 til Ridd. af Des Wasa-Orden.

LUNDSTRÖM (M. *Joh.*), Theol. Licentiat och Professor, Kgl. Hof-Prädikant, Lector uti Theologien och Morålen vid Kgl. Krigs-Academien på Carlberg, Slots-Pastor därst. och Kyrkoherde i Solna, utn. af K. M. d. 26 Nov. 1808 til Kyrkoherde i Staden *Gefle* och tilliggande Walbo Lands-Församling.

HEDIN (*Sven And.*), Extraord. Cancellist uti Kgl. Inrik. Civil-Expeditionen, utn. af K. M. d. 20 Maji 1808 til Amanuens

nnens vid Des *Bibliothek* på *Drotningholm*, med lika Heder, Tour och Värdighet med Amanuenserne vid Kgl. Bibliotheket i Stockholm.

Granskningar och Rättelser.

Band. 6, s. 100, r. 6 och 7; läs: uti Stockholms-Posten, N:o 268, läses en skön Sång til *Amalias Författare*; och kan tilfogas, at den var skrifven af Theol. Adjuncten vid Kgl. Krigs-Academien på Carlberg, Hr M. *Joh. Olof* Wallin.

Kungörelse.

Denna Brefväxling utdelas hos Fru Drake på Stora-Nygatan, Huset N:o 120, emot Prenumeration med En Rd. Riksg. på detta Sjette Band; färdigt och häftadt kostar det 1 Rd. 16 sk. Banden 1—5 kosta häftade Fem Rd. 32 sk. På samma ställe utdelas et Circulaire, rörande en upläten Rabat-Handel, hvarmedelst hela Brefväxlingen, Historiska Läsningarnes Första Band, Rese-Äfventyrens begge Band, Bibliographiska Förteckningen på Underteknads utgifna Arbeten med Portrait, Saml. af Tolf Kopparst. m. m., som särskildt köpte kosta Elfva Rd. 14 sk., erhållas mot erläggande af Sex Rd. alt Riksg. Stockholm, d. 4 Apr. 1809.

C. C. Gjörwell.

Stockholm,
Tryckt hos Directeuren Johan A. Carlbohm.
1809.

BREFVÄXLING;

med tilfogade

BREFSAMLING, LÄNGDER

och

BILAGOR.

SJETTE BANDET; *Stycket 7.*

BREFVÄXLING.

113.

Til Hr D. *Eric Mich.* FANT, Historiar. Professor i *Upsala;* dat. *Stockholm*, d. 6 Maji 1809.

Innehåll:

1) Ny Tryckfrihet återgifven Nationen. 2) Historiens Vinst därigenom. 3) Sättet, huru jag förer min Historiska Penna. 4) Historici, som fört den med största Critik. 5) Nödvändigheten af en Amanuens för Riks-Historiographien. 6) Förelysande Historiska Arbeten af Hr D. Fant, samt Hrne S. Lönbom och O. Knös.

Jag aflägger hos Min Vördade Herre stor Tacksägelse för des sista Bref och de mig uti detsamma meddelade Underrättelser om Antiquarien *Verelius*, och om sluteliga Hvilostället af denne rörlige, stridbare Man. Då jag nu vill upvakta med et Svar, så är ingen ting så i sin Ordning, som at först betyga den Del, som jag, gamle Ar-

be-

betare uti Historien, tager uti M. V. Herres Glädje öfver den i desse dagar - - - som Orden lyda, — til *Svenska Folket återställda Tryckfriheten* *). En Histor. Professor vet aldrabäst, at man, utan densamma, åtminstone utan en almänt känd Instruction för Censuren, ej kan göra många Uplysningar uti denna des Vetenskap, Historien. Mätte nu denna å nyo öpnade Väg bevandras med Kännedom, Förstånd och Granskning! Jag har på flere ställen uti Brefväxlingen framlagt mina Tankar om den *Historiska Pennans* förande **). Tillät mig at til dem foga följande Antekningar.

Det mig af Hr B. D. N. tildelade Loford tål mycken Inskränkning. Jag är Historicus, och vill skrifva *Sanningen öfven* om mig sjelf. Jag har, liksom sal. Vännen Lönbom, utgifvit Subsidier för vår Historia, och begge sökte vi lämna dem uti Almänhetens Händer med den Granskning, at de kunde för alla Tider vara vitnesgilla Källor at rådföra. Det är, om ej den enda, åtminstone min förnämsta Förtjenst. Uti Lärdoms-Historien och den Historiska Critiken har jag kanske därjämte gjort något; men uti *sjelfva* Historien

*) Se den Höga Skrifvelsen af d. 25 Apr. 1809, uti Inrik. Tidn. N:o 50.

**) Se nu senast uti Band. 5, s. 145 — 159, och s. 194 — 203, samt Band. 6, s. 86 — 89, och s. 91.

rien, *ſåſom* Vetenſkap, har jag *intet eget* Arbete, at förelyſa med. — *Mitt Sätt* at ſkrifva har varit och blifvit alt mera det: at til ex. har jag 1) förſt ſkrifvit et Bref för Brefväxlingen; 2) ſedan låtit det ligga några dagar, under hvilka Ämnet altid varit i min tanka, och dymedelſt vunnit genom utſtrykning eller tilökning; 3) häruppå ſkrifvit det rent til Trycket; och 4) ſluteligen noga genomläſit och ytterligare granſkat både Sak och Ord, innan jag lämnat det i Sättarens hand. Och detta oagtadt har jag ändå efteråt funnit, om icke fel, dock uti hvilken mån det kunnat på et eller annat ſtälle vara bättre *Se! ſå nödig är Granſkningen.* Ockſå är det en min käraſte — en för mig aldeles helig Pligt, at ſedermera i Trycket upgifva och rätta deſſa mina, ehuru merendels Underlåtenhets-ſynder. Detta ſåledes mångåriga Granſknings-öga har nu gjort, at jag med detſamma läſer andras Arbeten, och at jag med ſå mycken Vällust läſer uti de med *ſtörſta Hiſtoriſka* — min ſåledes *viſſerligen* vida öfverlägsna — *Critik* författade Verk af en *Bayle*, *Chaufepié*, *Marchand*, *Joly* *); *Mosheim*, Johan *von Müller*, *Schlözer*, K 2 *Schroeckh*,

*) Denne Författare är hos oſs mindre känd, Hr *Phil. Lud.* JOLY var Canonicus i Dijon, och har utgifvit: *Remarques* critiques ſur le Dictionnaire de Bayle, Part. I & II. Paris, 1752, fol. Han är en, dock belefvad, Rigoriſt uti den Hiſtoriſka Critiken. Men härom framdeles.

Schroeckh, Christof. Wilh. *Koch*, *Heinrich*, *Hegewisch*, Fr. *Münter*, *Böttiger*, *le Beau*, *Barthelemy*, *Millin*, Barthol. *Mercier*, Gotth. *Fischer*, *Robertson*, *Roscoe*, *Gram*, *Langebek*, *Suhm* och Abrah. *Kall*. — Innerligen glädes jag ockſå deröfver, at vi nu til följe af den åberopade Höga Författningen af den 25 Apr. få äfven införſkrifva utländſka, ſåledes ockſå Danſka Böcker. Den förſta ibland deſſa blir ſäkerligen den ſenaſt utkomne *Ottonde* Delen af Hr *Suhms* Danſka Riks-Hiſtoria, dock utgifven, tilökad och förbättrad af fören. Hr *Abrah.* Kall, Hiſtor. Profeſſor i Köpenhamn, en af våre ſtörſte Hiſtoriſke Granſkare nu förtiden — dock härom och om denna nya Del en annan gång.

Jag underkaſtar vidare Min Herres Pröfning en *annan* vår Vetenſkaps angelägenhet. Til de för Svenſka Litteraturens Framſteg väl genomtänkte Förſlager fynes mig höra äfven det, ſom Kgl. *Vetenſkaps-* och *Vitterh. Samhället* i *Götheborg*, vid des ſiſta offenteliga Sammankomſt, d. 24 Jan. 1809, tilkännagifvit, medelſt utfäſte *halfva* Belöningar åt yngre Studerande af Götheborgs Stift (hvarföre *denna* inſkränkning?), ſå väl vid därvarande Gymnaſium, ſom vid Academierna, för Öfverſättningar ſå väl uti obunden Skrifart, ſom uti Skaldeväg, af upgifne Stycken denna gång utur Salluſtius och Horatius *). Se där hafve vi en *ny* Ba-

*) Se Inrikes Tidn. 1809. N:o 33.

Bana öpnad til *Svensk Snilleberedning* eller til tidigt väckande af framtida Literatorer, til deras lifvande, at i god tid bevandra en ingalunda så lätt väg, den nämligen at studera, -- detta *änteligen först* --- öfversätta, imitera de gamla Stor-Snillen. Täflan mot Hedersbelöningar är et af de kraftigaste Medel, at dana fullkomliga Män uti hvilken väg som hälst. Man lätte, man upmuntre fördenskull til de första — merendels de svåraste — Stegen; ty man ledes dymedelst sin Högd närmare, man inöfvar Krafterne för at upnå densamma. Jag går til *Historien*. Den *fordrar*, til at börja med *Arbets-Snillen*, om mig tillåtes så säga, eller *Under-Arbetare* uti Vetenskapen. Derföre har jag altid lidit inom mig, at vi sakne en Amanuens för Riks-Historiographen — den förste Åmbetsman hos oss uti denna Vetenskap — *alt sedan* 1776, då sal. Hr *Sam.* LÖNBOM dog; och hvilken likväl hade visat vår Historia så *betydlige* Tjenster uti Utgifnings-väg af Samlingar och Handlingar uti densamma mer än någon annan, som *aldraförst* tände så mycket Ljus uti vår Historia uti det förut så mörka Tidehvarfvet under K. Carl XI, som lät det så nödvändiga *Mot* och *Med* komma til Samtal inför Allmänhetens Domstol, hvarefter den ock sedermera kan först fälla et så mycket säkrare Utslag. Se s. 96. Hvarföre äga Professorer Adjuncter och Docenter, Bibliothecarier Vice-Bibliothecarier och A-

re var då nyligen återkommen ifrån Des Utrikes-Resa, hvarom förmäles här frammanföre, f. 117.

LAGERBIELKE (Frih. *Gustaf*), Stats-Secreterare, Rid. af Kgl. Nordst. Orden och Commendeur af St. Johannis af Jerusalem Orden, förordnades af Kgl. Maj:t d. 2 Maji 1809 til Hof-Canceller, uti Ledigheten efter Hr Hof-Cancelleren, Frih. *Christof. Bogislaus* ZIBET, som erhöll förut samma dag d. 2 Maji Nådigt Afsked, samt äfven korrt efter, eller d. 16 Maji med Döden afled.

LINDBLOM (D. *Jac.* A.), Svea-Rikes Årke-Biskop, Kgl. Academiens i Upsala Pro-Canceller och Commend. af Kgl. Nordst. Orden, valdes af *Svenska Academien* d. 9 Febr. 1809 til Ledamot, uti Ledigheten efter framl. Biskopen i Linköping, D. *Magn.* LEHNBERG.

ROSENSTEIN. (Theol. Licent. M. *Carl von*), Prost i *Kumla*, Socken uti Nerike och Strengnäs Stift, utn. af Kgl. Maj:t d. 30 Mart. 1809 til Biskop i *Linköpings* Stift; han ägde Första Rumet på Förslaget. Han är född 1766, studerade i Upsala, blef där Magister 1788, Theol. Candidat 1790 och s. år Theol. Docens, Präst och Bataillons-Prädikant vid Kgl. Lif-Regementet 1791, samt äfven samma år Expeditions-Prädikant på Örlogs-Fregatten Bellona til Marocco och

Ita-

Italien, höll 1792 de publique Föreläsningarne för Dom-Prosten i Upsala, och blef samma år Theol. Licentiat, Pastor vid Lif-Regementet 1793, och Kyrkoherde i Kumla 1796, samt Prost 1798. År 1803 blef han Secreterare uti Örebro Läns Kgl. Hushållnings-Sällskap *); samt erhöll 1807 Förslage til Biskop i Calmar. Han invigdes til förstn. Åmbete af Hr Årke-Bisk. D. *Jac.* A. Lindblom, Första Sönd. efter Påsk d. 9 Apr. 1809 i *Stockholm*, och uti Jacobi Kyrka. Han är Son af D. Sam. *Aurivillius*, Medic. Prof. i Upsala **) och Anna Marg. Rosén von Rosenstein, Doter af framl. Kgl. Archiatern Hr Nils Rosén von Rosenstein, samt blef med sina öfriga Bröder adopterad 1773 under nysnämnde deras Morfaders Adelskap och introducerad på Riddarehuset 1776 ***).

*) Se Strengnäs-Stifts Matrikel, för 1806.

**) Se Brefväxl. Band. 3, s. 76.

***) Se Frih. Rehbinders Adeliga Matrikel, s. 369.

WALLER (D. *Eric*), Dom-Prost i Westerås och Led. af Kgl. Nordst. Orden, utn. af Kgl. Maj:t d. 26 Jan. 1809 til Biskop uti *Westerås* Stift. Han är född i Westerås d. 27 Oct. 1732; Fadren Kyrkoherde i Kärrbo; blef Student i Upsala 1743, Magister 1755, Präst och Adjunct vid Domkyrko-Församlingen i Westerås 1760, förestod Grekiska Lectionen vid Gymnasium därst. 1761; Adj.

Pastoris vid Storkyrkan i Stockholm 1762, Kgl. Hof-Prädikant 1764, Vice-Pastor vid Hedv. Eleonoræ Församling i fören. Hufvudstad 1765, Comminister vid fören. Storkyrka 1766; Pastor i Örebro 1775, Contracts-Prost 1776, Theol. Doctor 1779, Led. af Kgl. Nordst. Orden 1789, och Dom-Prost i Westerås 1798 *). Hr Biskopen invigdes uti Åmbetet af Hr Ärke-Biskopen D. *Jac.* *A.* LINDBLOM Sönd. d. 12 Mart. 1809 och uti Domkyrkan i *Upsala*.

*) Westerås Stifts-Matrikel för 1804, s. 3.

STAGNELIUS (D. *Magn.*), Biskop i *Calmar*, är född d. 19 Dec. 1746 i Åhs, Socken på Öland, hvar Fadren då var Comminister, sedan Kyrkoherde uti Högby, Socken likaledes på Öland och Prost öfver Ölands Norra Contract. Sedan Skolan och Gymnasium i Calmar voro genomgångne blef han 1766 Studerande i Upsala, hvar han ock blef Magister 1773. Utgaf därst. Disp. de Vestigiis Hebraismi in Lingva Græca, blef Docens i Grekiska Literaturen 1779, Extra-Ord. Philos. Adjunct 1782 och Theol. Adjunct 1787. Efter utgifven Disputation de: Argumentis pro Divinitate Christi ex Johannis Evangelio illustrata utnämndes han 1788 til Kyrkoherde i Gerdslösa och Bredsätra Pastorat på Öland; blef 1790 Honorarie-Prost och 1803 Prost öfver Medel-Contractet på Öland. Fullmägtig vid Jubelfesten i Upsala 1793 och vid Riksdagen i Norrkö-

köping 1800, samt samma år Theol. Doctor. Var Præses vid Prästmötet i Calmar 1805 och utn. til Biskop därst. d. 21 Nov. 1807. Under des Academiska Tid utgifvit 4 Disputationer uti Grekiska Literaturen och Antiquiteterna. Han invigde Söndagen d 9 Oct. 1808 en nybyggd Kyrka i *Köping*, Socken på Öland, och talade, i anledning af Psalmen 132: 3–5, om Förmånerne af den almänna Gudstjensten.

GARDELL (D. *Nils*), nyl. utnämnd Biskop på Gothland *), invigdes til detta Åmbete d. 7 Aug. 1808 el. 8 Sönd. efter H. Trefaldighet, af Hr Årke-Biskopen, D. *Jac.* A. Lindblom uti *Wreta-Klosters* Kyrka **) uti Östergöthland, hvar Hr Årke-Biskopen sig då uppehöll ***).

*) Se. Brefväxl. Band. 5, s. 168.

**) Et Præbende-Pastorat, tilhörigt Biskopen i Linköping.

***) Se det nu utgående Bandet af Brefväxl., sid. 37.

MARKS von WÜRTENBERG (*Nils Wilh.*), Revisions-Secreterare och Rid. af Kgl. Nordst. Orden, valdes d. 14 Jun. 1808 til Heders-Ledamot af Kgl. Vitterh. Histor. och Antiquitets-Academien. Denne Herre har den fullständigaste Samling af *Svenska Adeliga Ätte-Längder*, merendels Biographiska, til ganska stor Uplysning äfven för vår Historia.

KUY-

KUYLENSTIERNA (*Joh. Carl*), Capitaine vid Kgl. Lif-Grenadiererne, erhöll år 1808 af Kgl. *Hushållnings-Sällskapet* i *Örebro*-Län en Belöning af 100 R:dr B:co för des, enligt Upgift, insända Afhandling, innehållande: en ganska fullständig men redig Upgift om alt det, som i Oeconomiskt afseende nödiga och användbara, som bör iagttagas vid en *Upfostrings - Anstalt* för Almogens Barn på Landet. Det öfriga, rörande både Belöning och Författare, denne én af våre ädlaste Medborgare samt uplyst Patriot, kan inhemtas uti Inrik. Tidn. för 1808, N:o 103.

HULTÉN (M. *And.*), Mathes. och Astron. Professor i *Greifswald* sedan 1792, är född uti Nerike 1757, och var Physic. Docens i Upsala, då han erhöll fören. Profession. Han återkom 1807, Prästvigdes i Strengnäs d. 29 Maji 1808, och utn. af Kgl. M. d. 2 Aug. s. år til Ordin. Theol. Professor i *Upsala*, eljest egentelig Lärare uti den Dogmatiska Theologien, samt tilträdde denna Profession d. 25 Nov. följ. med ett Tal: de *Usu Exegeseos in Theologia Dogmatica.*

LANDERBECK (M. *Nicol.*), Mathes. Professor i *Upsala*, lämnade d. 13 Dec. 1898 Academiska Rectoratet til Hr M. *Eric* GÖTLIN, Eloq. o. Poës. Professor.

FA-

FAXE (M. *Wilh.*), Theol. Professor Extra-Ord. i *Lund*, utn. af K. M. d. 21 Mart. 1809 til Professor Ordinarius uti Pastoral-Theologien och Director vid Seminarium Theologicum därstädes.

JEDEUR (D. *Thomas*), Primar. Theol. Lector i Westerås och Prost, höll d. 4 Febr., som var Årsdagen efter framl. Biskopens Hr D. *Joh. Gust.* Flodins Död 1808, på Gymnasium en Latinsk Parentation öfver fören. Hr Biskop, hvarefter äfven Gymnasisten Hr *Joh. Henr.* Schröder, uti et Svenskt Tal, tolkade den studerande Ungdomens sorgeliga Känslor vid denne des vördade Styresmans bortgång.

FELLENIUS (M. *Jon. Reinh.*), Logices & Metaph. Lector i *Westerås*, är Son af framl. Kyrkoherden M. Gust. Fellenius i Odenswi Socken uti Westmanland. Född d. 11 Aug. 1761, blef han Studerande 1783 i Upsala, hvar han disputerade först öfver ämnet: Quantum Physices studio debeat Metaphysica, och sedan de Causis idearum moralium ex immutabili ordine universi, samt blef Magister 1788; Prästvigdes samma år, blef Adjunct vid Westerås Domkyrka, sedan Adj. Pastoris i Kila 1790, Vice Collega vid Triv. Skolan i Westerås 1792, Docens uti Natural-Historien vid Gymnasium därst. 1793, Gymnasii-Notarie 1795 och Adjunct 1798, Vice-Lector 1801, och Log. & Metaph. Lector d. 24 Nov. 1807. Han har

til-

tillika förestått Gymnasii-Bibliothek. Han förbinder med grundeliga Studier uti de för Läroverket nödiga Vetenskaper insikter uti Historien och Literaturen, har hållit på Gymnasium en Latinsk Parentation öfver des Välgörare framl. Landshöfdingen Sam. *Sernsköld*, tr. i Westerås 1802, i 4, och författat en Biographisk Längd öfver Biskoparne och Dom-Prostarne i Westerås efter Reformationen, fogad til denna Brefväxlings Fjerde Band; samt har en dylik i Handskr. öfver alla Lectorerne ifrån Gymnasii Uphof til närvarande Tid.

HÖYER (M. *Benjamin Carl H.*), Philosophiæ Theoret. & Pract. Adjunct i *Upsala*, utn. af Kgl. M d. 21 Mart. 1809 til Logices & Metaph. Professor därstädes.

OHRLING (M. *Carl P.*), Chemiæ Adjunct i *Lund*, erhöll af därvar. Dom-Capitel d. 9 Mart. 1809 Fullmagt at vara Kyrkoherde i *Wäderstad* *).

*) Lunds Nytt och Gam. 1809, N:o 15.

GRANSKNINGAR och RÄTTELSER.

BAND. 6, s. 28 och 29, angående Grefve *Sierakowski*, bör tilläggas, at han var Kongl. Polska Legationens Legations-Secreterare; — och at han nu lärer lefva i stillhet på en Landegendom ej långt ifrån

ifrån Cracau. Vidare: utom förenämnde Grefve och Hr Albertrandi hörde til Starostens Grefve Ge. *Potocki*'s Beskickning äfven Legations-Cavaliererne *Boryslawski* och *Zaleski*, samt Legations-Prädikanten *Conde*. Hr *Albertrandi* var af Konungen i Polen skickad med til Sverige, förnämligast för at upsöka gamla Handlingar. Fören. Grefve Sierakowski nekar aldeles sig vara Författare til: *Relation* de l'Assassinat de *Gustave* III, Roi de Suède, ecrite par un *Gentilhomme Polonois*, témoin oculaire; Paris, 1797, 8, dock förmodl. tryckt på annan ort.

— — f. 68, r. 32; läs: Königsberg, och har sedan begifvit sig til Wien. Denne Herre är född - - -

— — f. 69, r. 7; läs: med fördubblad, med lifligaste - - -

— — f. 77, r. 27; läs: von Linné, Ihre, Solander, - - -

Til Högre Vederbörande.

Då Riksens Högloft. Stånder nu äro församlade, utber jag mig få til Flere af Deras Ledamöter, samt äfven Andre, öfverlämna detta nu senast utkomna Stycke af min Brefväxling, detta mit sista egna Arbete, som jag nu, och uti det 79 Lefnads-året, utgifver. Denna Upvaktning sker ingalunda i affigt, för at begära något. Gifve Gud! jag uti mit medellösa Tilstånd ägde något af betydenhet

het til de Almänna Behofven at afstämma: det skedde visserligen af det skyldigaste, beredvilligaste och gladaste Hjerta. En ganska ringa Gåfva har jag dock framräckt *): måtte alla vid mina vilkor göra detsamma! Jag vill endast med dessa Blads öfsämnande ytterligare betyga, at jag alt invid Grafvens brädd är --- det jag utomdes bör vara --- Öfverhetens underdånige, det Almännas tilgifne Tjenare. Stockholm, d. 15 Maji 1809.

Carl C. Gjörwell,
Kongl. Bibliothecarie.

*) Se Post-Tidn. N:o 55.

Kungörelse.

Denna Brefväxling utdelas hos Fru Drake på Stora-Nygatan, Huset N:o 120, emot Prenumeration med En Rd. Riksg. på detta Sjette Band; färdigt och häftadt kostar det 1 Rd. 16 sk. Banden 1--5 kosta häftade Fem Rd. 32 sk. På samma ställe utdelas et Circulaire, rörande en upläten Rabat-Handel, hvarmedelst hela Brefväxlingen, Historiska Läsningarnes Första Band, Rese-Äfventyrens begge Band, Bibliographiska Förtekningen på Underteknads utgifna Arbeten med Portrait, Saml. af Tolf Kopparst. m. m., som särskildt köpte kosta Elfva Rd. 14 sk., erhållas mot erläggande af Sex Rd. alt Riksg. Stockholm, d. 18 Maji 1809.

C. C. Gjörwell.

STOCKHOLM,
Tryckt hos Directeuren Johan A. Carlbohm,
1809.

BREFVÄXLING;
med tilfogade
BREFSAMLING, LÄNGDER
och
BILAGOR.

SJETTE BANDET; *Stycket* 8.

BREFVÄXLING.

114.

Til Hr M. *Nils Henr.* SJÖBORG, Histor. Professor i *Lund;* dat. *Stockholm*, d. 13 Nov. 1809.

Innehåll:

1) Belefvade Händelser. 2) Regements-Förändring timad hos oss. 3) Konungens Mildhet. 4) Drottningens Godhet. 5) Mamsell Seuerling. 6) Artisten Faxén. 7) Minne efter R. R. Gr. von Höpken på Ulfåsa. 8) Hr Hof-Intend. Tham. 9) Historiens högst-svåra Förluster uti Hr:ne von Müller och von Schlözer. 10) Göttingen ännu et Högsäte för den Historiska Vetenskapen. 11) Ny Upplaga, önskad af Hr Sjöborgs Kännedom af Fäderneslandets Antiquiteter. 12) Välönskningar.

Vi hafve, Vördade Herre, öfverlefvat många, äfven de mäst oväntade Händelser; jag dock några flere, ty år 1741 började jag höra mit första Historiska Collegium hos en *Scarin* i Åbo, och 1743 det första, som en *Lagerbring* höll i Lund.

Med Året 1740, eller Thronledigheten efter Käjsar *Carl* VI uti Tyskland och Käjsarinnan *Anna* uti Ryssland *), började den Kedja af Händelser, hvars sista Länk ännu är oss förborgad. Då den omfattat hela vårt Jordklot; så är det ej under, at äfven *Sverige* måst deltaga uti och vidkännas det allmänna Ödet. Vår nyligen eller i år timade Regements-Förändring har dock, Gudi Lof! blifvit en Anledning och Orsak, at i ganska mycket minska det oss öfverhängande Onda, äfven som den nuvarande Styrelsen af Konung och Ständer gemensamt bemödar sig, at dels afvända, dels mildra det återstående. Jag satt ensam i grönan Lund *den 29 Junii* sistl. och förde mig til minnes de förnämsta Händelser jag öfverlefvat alt sedan sistn. År eller 1740, som gör Epok uti Verlds-Historien **); och för en Man, såsom Min Herre, hvilken med upmärksamhet både läsit och föreläser uti sin Vetenskap, behöfver jag ej här tilfoga de Betraktelser, som härunder merendels göra sig sjelfva. Tackom emedlertid Gud, at vi äge en Mild och Fredälskande Öfverhet.

Jag läste *sannerligen* med *Glädje-tårar* uti vår Riks-Avisa ***) den *Första Försäkran*

*) De dogo begge i Octobr. 1740.

**) Jag har ock sedermera gjort Utkast til en sådan Längd, som kanske framdeles uti Brefväxlingen eller Läsningarne införes.

***) Inrikes Tidningen, N. 64.

kran KONUNGEN utgaf d. 6 Jun. til *Svenska Folket*, och uti Samma Högtideliga Stund, då Han upsteg uti den af Riksens Ständer för Ledig förklarade Thronen, samt såsom af Dem Vald Konung, så lydande: "Vi skole regera öfver Svea-Land och Folk, som en Mild Fader öfver tilgifne Barn; med öppet Förtroende för den Redlige, med Skonsamhet emot den utan upsåt Felande, med Rättrådighet emot Alla." Hvilka *Kungsord!* Med ny Tilfredsställelse läste jag sedermera uti Nya Regerings-Formen likaledes af samma dag eller d. 6 Jun. den motsvarande §. 16., äfvensom §. 86, hvilken omförmäler och förklarar, hvad med *Tryckfrihet* förstås: Således å ena sidan vår *Person* och vår *Egendom*, samt å den andra all *Sanning*, så utom som inom vår Vetenskap, i högtidligaste måtto fredade och förvarade genom Högsta Magten *Riksens Ständer*.

Vår Nuvarande DROTTNING ådagalägger vid alla tilfällen Vedermälen af Godhet och Välgörenhet. Et enda vil jag anföra; hälst det tillika innebär en Helig tanka, offrad åt Gud, en Välsignande rörelse, offrad åt Thronen. En ädelsinnad Medborgare, Hr Kongl. Secreteraren Pehr Aron *Borg*, har här i Hufvudstaden för 2:ne år sedan inrättat et Institut för *Blinde* och *Döfstumme*, uti hvilket de undervisas och inöfvas uti både *Tanke- Snille-* och *Arbets*-väg, på et Sätt och med den Fram-

gång, at de kunna blifva de lyckligaste ibland Menniskor, af Naturen eller af Tilfället så vanlottade. Desse Elever hafva undergått offenteligen anstälde Förhör och Pröfningar, ibland hvilka sig dock förnämligaste utmärkte den Examen, som anställdes d. 5 Jul. sistl. och på stora Börssalen, samt hvilken Hennes Maj:t Drottningen behagade med sin Höga och Nådiga Närvaro behedra. Af alla Eleverne har ingen gjort större Framsteg än Mamsell Antoinetta Charlotta *Seuerling* *), som, på sit fjerde år och uti kopporna, förlorade så aldeles Synen, at hon nu är det man kallar sten-blind. Utom den Färdighet, som hon uti Fruntimmers-Slöjder vunnit och ökar, äger hon ovanlig Hug för at lära både Språk och Vetenskaper, samt förer Pennan at skrifva en redig och läslig Styl, författar äfven Vers, sjunger och beledsagar dem med Spel på Harpa. Då hon fören. Dag hade den Nåden, at inför Hennes Kongl. Maj:t visa Prof häraf, söng och accompagnerade hon på Harpan desse af sig sjelf författade Verser:

> FRÅN mina första barndoms dagar
> Synen mig beröfvad var;
> Först i dag mit hjerta klagar
> Öfver den förlust jag har;

Jag

*) Hon skrifver sig blott med det senare Förnamnet, och Tilnamnet som här, hvilket jag intager af en hennes mig benäget lemnad egen Handskrift. Hon äger nu en ålder af omkring 25 år.

Jag den Sällhet icke njuter,
At DIG, Dyra DROTTNING se;
Men Du hör den Suck jag gjuter,
Ser min Känslas rökelse.

OCH igenom dessa blickar,
Slutna för en önskad Syn,
Tårar bedjande jag skickar
Up til Honom öfver skyn.
Han skal mina Böner höra,
Gjuta ned Välsignelse —
Som en Gud så säll DIG göra,
Som DU skapat Lycklige.

Häruppå fördes hon fram til Hennes Maj:t, för at i underdånighet öfverlämna desse, äfven med egen Handstyl skrifne, Verser; och då Drottningen härvid nedlät sig til de Nådigaste tillika välgörande Uttryck, blef Mamsell Seuerling — utomdess uti hela sit Väsende sjelfva Blygsamheten — så djupt rörd öfver så mycken Hög Nåd, at hon svimmade. En närvarande Åskådare, Hr Krigs-Rådet Grefve Gust. *Snoilsky*, på det lifligaste intagen af hela denna Scene, författade genast en Sång, i underdånighet ställd til Drottningen, och uti hvilken det, i afseende på det nyss anförda, heter:

Här den Blinda Sångmön rörd sig ter
Och af Tacksamhet i vanmagt dignar;
Där en Döfstums blick tilkänna ger
Offret af en Själ, som DIG välsignar.

Detta senare åter hade afseende på unge Artisten, Hr Joh. Chr. *Faxén*, född Döfstum 1791, men hvilken har den färdighet uti Tekning, at han vunnit flera

Priser uti Kongl. Målare- och Bildh. Academien, och vid detta lysande Tilfälle hade den Nåden, at i lika underdånighet til Hennes Maj:t öfverlämna en af de således belönta Ritningar. Medgif, Vördade och Känslofulle Vän, at detta samfäldt utgör en den skönaste Tafla, en den mäst rörande Syn.

Min Herre, Kännare af Forntidens Minnesmärken, lärer ock med stort nöje emottaga Underrättelsen om et, väl helt Nytt, men som bevarar Minnet af en Stor Man uti vårt Rike, kanske den Förste inom Svenska Rådet, som närmast kände hela Tanken och Sinnet af det Fordna Roms ädle och af Frihetens Anda mäst lifvade Författare, framför alla af Tacitus: häruppå kännes genast igen en Grefve *von Höpken*. Hans Herrasäte var det til Läge och Byggnad härliga *Ulfåsa* uti Östergöthland. En annan Svensk Herre, utmärkt Kännare af Svenska Häfder, och som til sina öfriga Samlingar fogat en af målade Porträiter öfver Kongl. och Förstelige Personer, som icke lärer äga sin Like; denne Herre, hvars forskande öga ingen ting af alt det hithörande ungår, besökte förl. Sommar den af Naturen vackra, äfven af Fornlämningar lysande Del af Östgötha-Bygden, den omkring Wadstena, vistades då ockiå någon tid på fören. Ulfåsa, som nu bebos af Hr Kammarherren och Riddaren af Kongl. Sv. Orden, Grefve Carl Ed. *Gylden-*

denstolpe, och hvilken Herre ganska mycket förbättrat denna Gård både til Hus och Ägor, äfven uti en påbygd Våning inrättat et vackert Bibliotheks-rum, där Riks-Rådet von Höpkens Boksamling förvaras, och hvar Hans Excellences Buste finnes upsatt med följ. Inscription på Piedestalen:

ANDR. JOH. AB HÖPKEN,
Flos veterum virtusque virum.
Nat. MDCCXII. Den. MDCCLXXXIX.
Jacturam stupent, lacrymis majorem,
Pietas & Amor.

Boksamlingen är icke stor, men utvald. Bästa Uplagor af Latinska Auctorer finnas där. Få Handskrifter efter denne Herre äro där förvarade. Skada, om flere ingenstädes skulle igenfinnas; om de annars blifvit af denne Herre författade och förvarade. — Så mycket understår jag mig at meddela utur et märkvärdigt Bref, hvarmed förenämnde Herre hade den stora Ynnesten, at mig behedra; skrifvet på sjelfva Ulfåsa d. 26 Aug. 1809.

Men låt oss nu komma närmare til våra egna Yrken. Hr Professor Pet. Erasm. *Müller* i Köpenhamn har därst. utgifvit 1806 och i 4.: Antiquarisk *Undersögelse* over de vid *Gallehus* fundne *Guldhorn* *); med bifogade Kopparstick, som afbilda de

 beg-

*) Prisskrift, belönad af Kongl. Vet. Societeten i Köpenhamn.

begge anseenligt stora Hornen. De funnos det ena 1639 och det andra 1734 vid Gallehus, en By uti Jutland, 4 mil ifrån Ribe. Dessa, äfven til sit metalliska Värde, dyrbara Horn blefvo stulne utur Kgl. Konstkammaren i Köpenhamn 1802, och upsmälte, samt til kädjor, spännen och annat Guldsmide omarbetade, innan man hann updaga och häkta tjufven. Herr Prof. M. hänförer desse Guldhorns första Uphof til Spanien och hög ålder; då likväl så mycket intygar, at de förskrifva sig ifrån något Nordiskt Land och en senare tid. H. Hof-Intendenten och Ridd. *Pehr* THAM på Dagsnäs uti Westergöthland - - hvars Kännedom och Samlingar uti Nordiska Fornforskningen ingen bättre känner, än, Min Herre, som varit på stället och sjelf förnämligast studerat Nordens Fornlämningar, - - har författat, ännu i Handskrift på 61 sidor i 4, med tilritade Figurer och tilfogade Inscriptioner, Anmärkningar, i anledning af fören. Hr Müllers Afhandling, uti hvilken denne med mycken hopsamlad Lärdom vil änteligen hafva de på Guldhornen varande bokstäfver til *Celtiberiska;* då deremot Hr Tham styrker genom andragne Bevis, Jämnförelser och Hänvisningar, at de äro *Nordiska;* och skrifver Ir T. s. 40. "Hos *Hickesius*, som Prof. M. för undersamt ingen gång citerar, finnes hvar enda Bokstaf af alla dem, som stå på Hornen; och likväl är Hickesius vår ypper-

perste Classiske Auctor för all slags Rune- och Anglo-Saxonisk Litteratur." Jag har hos nyssn. Herr Hof-Intendent, nu häruppe och tillika Riksdagsman, ägt tilfälle, at likaledes se Min Herres vidare Anmärkningar uti denna särskilda Fornforskningsväg, hvilket alt sammantagdt synes mig sätta denna Fråga uti en klar och afgörande dag.

Under det vi öfverskåde Historiens vida Fält, des Odling eller Vanhäfd, så lide vi gemensamt mycket öfver den timade Förlusten af Hr Stats-Rådet *Joh. von Müller* i Cassel och Hr Geh. Justitie-Rådet *Aug. Ludv. von Schlözer* i Göttingen *).

Om deras af stora Förtjenster, såsom antingen Författare eller Häfde-Forskare, Granskare och Utgifvare, har jag tilförene uti Brefväxlingen åtskilligt anfört. Den förre har dock, ty värr! icke medhunnit fullborda sin Historia om des Fädernesland *Sweitz*; men den senare däremot fått, dock korrt före sin död, lägga sista handen vid *Nestor*, Ryslands äldste Krönikeskrifvare. När jag beundrar den critiska både Kännedom och Möda, som Hr v. S. gjort sig med denna Forntidens Källa, samt äfven dymedelst uplyst Nordens äldsta Häfder, och tillika den, som Hr Pet. Henr. *Larcher*

*) Den förre, född 1752, dog i Jul. — och den senare, född 1735, dog i Sept. sistl.

cher *) i Paris användt på sin Öfversättning och Förklaring af *Herodotus*, Häfdeteckningens Stamfader, hvars nyaste Upplaga af 1802, utgifven i Paris, består af Nio Band i stor 8; — så lider jag altid däröfver, at sådane Män, som en Gerh. *Schöning* och en Skule *Thorlacius* kunnat lämna oss Nordens förnämste åldrige Häfdeteknare, *Snorre Sturleson*, väl til noggran Text, men utan alla Geographiska och Historiska Uplysningar, hvaraf de likväl voro så stora Kännare **): Sedan nu Hr von Müller dödt uti sina bästa år, oförrättad uti sin Tjensteväg — en sådan Man? — äfven dödt medellös, ja med Skuld — med tårar läste jag härom uti hans tryckta Testamente — lärer Hr Hof-Rådet *Heinrich*, Histor. Professor i Jena, intaga, såsom Häfdeteknare ell. egentelig Historicus, uti Tyskland et af de första rumen ***). — *Göttingen* — des hittils så lyckliga Högskola äger ännu flere Historiske Författare och Granskare af utmärkt Företräde, än något annat Tyskt Universitet, såsom en *Beckman*

*) Efter Almanach Imperial för 1809 lefde denne Antiquarius och Criticus då ännu, således uti des 83 år.

**) Verket utkom, äfven uti prägtig Uplaga, i Köpenh, 1777 -- 1783, i folio.

***) Af hans Stats-Historia om *Frankrike* inför jag Öfversättning uti Historiska Läsningarne.

man *), en *Eichhorn* **), en *Herren* †), en *Meiners*, en *Martens*, en *Sartorius*; äfvensom i Kyrko-Historien en *Plank* ††). Måtte mina Välönskningar för detta Lärdoms-Säte, och ifrån hvilket så mycket Ljus, alt ifrån des första Uphof 1734, sig öfver Europa, öfver Verlden utbredt, gå uti sin rikaste Fullbordan! Säkerligen instämmer M. H. med mig uti denna Önskan!

Jag har nyligen haft Bref ifrån *Petersburg*, uti hvilket en vitter Man begär Min Herres *Kännedom af Fäderneslandets Antiquiteter*, men denna Bok, en Behofsbok, särdeles för vår Nord, finnes icke mera härstädes. Ber, granska detta Arbete vidare, och utgif deraf en ny Uplaga: dy-

*) Lika med Hr von Schlözer har han uppehållit sig i Stockholm och Petersburg. Hans Historiska Beläsenhet är nästan jämnförlig. Man läse hans Geschichte der Erfindungen, och beundre.

**) Hvilken har til *den* Vidd och på *det* Sätt utarbetat Lärdomens Historia, som han?

†) Nuvarande Histor. Professor i Göttingen. Hans *Nyaste Stats-Historia* ärnar jag utgifva på Svenska.

††) Sedan äfven denna Vetenskap icke längesedan förlorat en *Schræckh* och en *Henke* — hvilka Förluster på alla sidor! — lärer Hr Plank vara närmast berättigad, at fortsätta den förres *Kyrko-Historia efter* Reformationen.

dymedelst skedde alla Älskare och Författare uti Svenska Historien en verkelig, en färdeles behagelig Tjenst.

Då jag nu slutar detta Bref och M. H. emottagit detsamma, mötas med detsamma, och på det lifligaste, våre Välönskningar för *Sveriges Rike!* Undersåten och Medborgaren, Annalisten och Häfdetecknaren hafva, i detta affeende, enahanda Känsla. Måtte den Alsmägtige i Himmelen höra vår Bön!

Emottag för egen del Vördnad och Välönskningar!

BREFSAMLING.

17.

Til Hr D. *Jac. A.* LINDBLOM, Svea-Rikes Årke-Biskop och Commendeur af Kongl. Nordst.-Orden, ifrån Hr *And.* LJUNGSTEDT, Svensk Handels-Agent i China *); dat. *Canton*, d. 24 Febr. 1809.

Innehåll:

Upkommen Oenighet emellan Stor-Britannien och China.

Genom sex til otta Månaders gamla Tidningar blifva vi först underrättade om Européernes både Politik och Krig. Den enda Känning Chineserne af denna allmänna

*) Se om Honom Brefväxlingen, detta Band, f. 107.

na Oenighet erfarit, hade visat sig i Tullverkets mindre rika Afkastning, vid de Handlandes större möda, at blifva af med Landets Produkter, då på en gång Krigets Fackla syntes vilja utbreda sig äfven öfver detta Land. I följe af Prinsen-Regentens af *Portugal* Utflyttning til Brasilien hade hans öfriga Besittningar emottagit *Engelska* Hjelptroppar, äfven i Asien. *Goa*, *Diu* och *Daman* voro besatte, men *Macao* *) icke. Dit skickades ifrån *Bengalen* under Amiral *Drury's* Befäl en liten Escadre med omkring 300 Europeiske och 1200 Indiske Soldater eller Sipayer. De kommo til höjden af nämnde Plats i början af sistl. September, där Amiralen, efter någon korrt Brefväxling med Macao - Regeringen, landade Tropparne. Tillåtelse blef lämnad för 260 år sedan åt Portugiserne, at bosätta sig där til Belöning för den Tjenst de hade gjort Käjsaredömet emot en mägtig Sjöröfvare, men Documentet, som skulle utstaka deras Rättigheter, är förloradt. Främmande Nationer inbilla sig dock, at Macao är en *Portugisisk* Koloni. At det förhåller sig annorlunda därom öfvertygar man sig lätteligen, när man vet, at Garnisonen endast får bestå af 100 man, at ingen Fästning, intet Hus kan, utan *Chinesiska* Regeringens Tillåtelse, repareras; at endast 25 Köp-

*) Ö, som ligger i Hafsviken, som går up til Canton; Staden på densamma bär samma Namn.

Köpmansskepp få inkomma i Hamnen, där de erlägga samma Omgälder som i *Canton*; at Staden står under en Mandarins inseende m. m. Hemma med dessa och andra besvärligheter ville den så kallade Senaten i Macao undanbe sig den Engelska Landtmagten, öfvertygad; at, om Tropparne kommo in uti Staden, et dylikt steg skulle af Chineserne anses såsom et Inbrott uti Konventioner; hvilka ägde rum emellan dem och Macaoboerne, och at både dessas Handel och det Engelska Compagniets därigenom nödvändigt skulle blifva störd. — Man föraktade detta Råd och lät Militairen debarquera d. 21 Sept. i den tankan; at Vice-Konungen i Provinsen skulle anse det vara få mycket billigare, som Macao, efter Engelsmännens föregifvande, var hotadt med et *Franskt* Besök. *Sunto* eller Vice-Konungen fruktade icke Fransoserne. Deras Ankomst til *China* var nästan ogörlig. Han anmodade fördenskull Superkargörerne, at förmå Engelska Tropparne öfvergifva Macao, med tillägg, at all Handel skulle uphöra til dess denna Befallning blifvit upfyld. Men Amiral Drury ville hafva Företräde, för at med Vice-Konungen bilägga Saken. Det blef afslaget. Man hoppades dock vinna sit ändamål genom en hotande Ton och Ställning. Ungefär 1200 bevärade Mariner och utklädde Matroser landade i *Canton*. Chineserne skulle nu välja emellan Krig eller Handel och

Au-

Audiens. De tvänne senare kunde man icke få, och Fientligheter vågade man icke börja. Til bevis at de borde undvikas, emedan Engelska Regeringen förmodar jag var aldeles okunnig om detta företag, tjenar den Moderation, med hvilken Amir. Drury upförde sig, då han andra gången försökte, at med armerade Båtar och Folk gå til Canton. I hans väg låg en mängd af Chinesiska beväpnade Fartyg. Befälhafvaren på dem skickade och anhöll, det Amiralen icke ville forcera Passagen; i sådan händelse voro Ordres af Sunto at skjuta. På denna Höflighet gaf man icke akt. Båtarne fingo befallning at ro, och Chinesiska Fartygen at ge eld. En kula gick öfver hufvudet på Amiralen, och den som styrde hans Båt blef sårad. Med kall blod gaf han då Ordres at retirera. — Nu tog man åter sin tilflykt til Underhandlingar. De gingo så mycket långsammare, som Engelske Herrarne envisades at påstå, det Sunto aldrig vågat gifva *Käjsaren* underrättelse om Engelske Tropparnes varelse i Macao. De blefvo dock sluteligen öfvertygade derom genom Hofvets gifna Svar med Befallning, at de genast skulle bortföra all Militaire til undvikande af Krig och förlust af Handeln. Detta Hot hade någon verkan. All Klokhet och Vaksamhet å Regeringens i Macao sida fordrade dock at förekomma et utbrott af Krig. Chinesiska Troppar voro på alla ställen färdige til anfall, och

och Tiden, som bestods *Engelsmännen* för at utrymma Macao, var så inskränkt, at de hade omöjeligen inom densamma kunnat komma bort, om icke *Portugiserne* länt dem alt biträde, och *Mandarinerne* i Distriktet icke antagit Regeringens i Macao Försäkran, om Engelske Tropparnes Retraite, såsom ofvikelig. De voro ock alla borta d. 19 Dec. sistl. — At Hofvet i *Pekin* aldeles icke gillat Mandarinernes upförande, hvilket härvarande Allmänhet dock anser hafva varit klokt och försiktigt, visa de Degradationer, genom hvilka de förnämste redan hafva blifvit straffade. — *Sunto* förlorade först sin Påfogelfjäder och tre Knappar; för några dagar sedan blef han affatt och gjord, som man säger, til *Kuli* eller gemen karl: et förfärligt fall ifrån Vice-Konung til intet. Käjsarens egen Slägtinge, Generalen öfver 4 à 6000 Tatarer i Cantons Fästning, är reducerad til gemen och förvisad til den hårdaste Ort, som finnes i China. Flere andra hafva fått, och rätt många frukta för straff. — Detta är alt, hvad jag i korthet om nämnde Försök kan säga. Såsom jag varit åsyna vittne och äger hela Brefväxlingen emellan Engelske Superkargörerne, Macao-Regeringen och Mandarinen i det Distriktet, så må ej tviflas på Sannfärdigheten af det här upgifna; kanske blifva alla Documenterna öfversatta från Portugisiska språket på Fransyska eller Engelska. — Med djupaste Vördnad —

STOCKHOLM,
Tryckt hos Direct. Joh. A. Carlbohm, 1809.

BREFVÄXLING;
med tilfogade
BREFSAMLING, LÄNGDER
och
BILAGOR.

SJETTE BANDET; *Stycket* 9.

BREFVÄXLING.

115.

Til VÅNNEN uti *Landsorten*, dat. *Stockholm*, Nyårsafton 1809.

Innehåll:

1) Historisk Skrif-Frihet uti Sverige, Dannemark, Ryssland, Preussen, Bäjern, Westfalen, Holland, Stor-Britannien och Frankrike. 2) Ny omarbetad Uplaga af Dictionnaire Historique i Paris. 3) Tackfägelser och Välönskningar.

Inan Året -- detta för Sverige Nya Märkelse-År -- slutas, vil jag ännu hälsa på Dig, min gamle Förtroendes Vän, med ett Bref. Det kommer dock ej at angå annat, än vår närmaste Vetenskap — HISTORIEN.

Den har, *såsom* Vetenskap betraktad, at prisa sin Lycksälighet, i anseende til den *Frihet*, densamma efterhand blifvit tildelad af *alla* Regeringar uti Norden, och nu slu-

teligen äfven hos vår *Svenska*, medelst des *Förnyande* i år, och hvarom tilförene blifvit nämndt uti Brefven til våre begge Histor. Professorer, Herrarne *Fant* och *Sjöborg* *). För denna så prisvärda Författning kunne vi icke nog betyga vår Vördnad och Erkänsla emot både Konung och Ständer, som gemensamt, så beredvilligt, härtill bidragit.

Hvad *Dannemark* beträffar, så har detta Rike ägt denna Frihet uti ganska vidsträkt måtto under nuvarande Konung Fredric VI:s hela så Med- som Egen-Regering, det vil säga alt sedan år 1784. En af detta Rikes kunnigaste och mäst granskande Häfdeteknare, Herr Gust. Lud. *Baden*, Lands-Domare på Lolland och Falster, skrifver uti Dedicationen af sin Historia om Dannemark till fören. Konung således: Ingen Vetenskap trifves mindre under Tyckstvånget än den *Historiska*, ty aldrig kan den, under detta Ok hållen, göra et vederbörligt Gagn; aldrig mindre svara mot sit *stora* Föremål: at uplysa Regeringen, Statsmannen, Ambetsmannen, Medborgaren. Desse böra samfäldt af en *rätt* skrifven Historia om Fäderneslandet lära, at dels styra, dels lyda. Han utförer detta vidare uti sit Företal, och då han upräknar sina Källor, sätter han ibland de utländska uti första rummet, och som orden lyda, Sveriges

*) Se här frammanföre Brefven 113 och 114.

riges förträffelige Häfdetecknare *Lagerbring*, hvars *Svea Rikes Historia* (stora Verket af Fyra Delar i 4 menas) kan af ingen uti *hela* Norden, som älskar kännedomen om sit Fädernesland, des Styrelse och Öden, läsas, utan att påminna sig, hvad den unge Thucydides sade, då han, vid de Olympiske Spelen, hörde Herodoti Historia uppläsas: skada, at Författaren började så sent derta sitt Verk, så at han, ehuru död uti hög ålder, ej kunde medhinna att fullborda detsamma *). Dannemark äger väl icke mera för sin Historia än *Gram*, *Langebek*, *Schöning* och *Suhm*; men så saknar dock Nationen ännu icke berömvärde Häfdetecknare uti Herrarne *Münter*, Abt. *Kall*, *Hegewisch*, *Nyerup*, fören. Herr *Baden*, Herr *Engelstoft*, at förtiga flere. Danska Historien *efter* Envåldets införande år 1660 var en nästan tillsluten Bok. Orsaken *hvarföre* är icke tillfälle, at här anmärka; men det bör anföras, at fören. Konung, då *ännu* Kron-Prins, ville hafva den skrifven med *Sanning* och *Utförlighet*, för at deraf få mycket närmare inse, hvaruti hans Företrädare på Thronen skadat eller gagnat Riket. Detta Arbete uppdrogs framl. Hr *Rie-*

M 2 *gels*

*) Jag började äfven förlägga *Femte* Delen. H:r Cancelli-Rådet Lagerbring dog under Tryckningen, och Handskriften sades icke igenfinnas: Se här en af de Flera stora Förluster jag gjort på min Tjenst för Svenska Literaturen.

gels, och han utgaf Historierna om *Christian V*, *Fredric IV* o. *Christian VI*. Man läser dem med Nöje, ty man måste medgifva, at vida öfver Hälften innehåller obekanta Saker; men den både Opartiske och Eftertänksamme tillika med Misnöje, ty samma Penna, som uptäcker Sanningen, updagar vissa Sammanhang och deras Följder, förolämpar och förorättar ej sällan derjämte. Här kunde i anledning däraf en Theorie meddelas om den Historiska Pennans både Bruk och Missbruk, men det skulle taga för mycket rum uti detta Bref. Jag går således vidare.

Ryssland har under en ALEXANDER äfven at hugna sig af Skrif- och- Tryckfriheten; ty han har altifrån sit anträde af Regeringen år 1801 fört en Mild Spira, i afseende til Vetenskaperna och i synnerhet Landets Historia. Hvad synes! Denne Regent har utnämt en *egen* Stats-Minister för *Uplysningen;* och hvad har han icke gjort för det *Förnyade* Universitetet i *Dorpt* *)? -- och med hvilket ädelmod denne Regent äfven hugnat och upmuntrat Utländske Historici, såsom en *von Schlözer* i Göttingen, en *Schroeckh* i Wittenberg, och en *Heinrich* i Jena, är af de Lärda Tideböckerna nogsamt bekant. Utförliga Underrättelser om denne Käjsares Förtjenster äfven mot Vetenskaperne meddelar H:r *Storch* uti särskildt

*) Om denna Högskolas å nyo Stiftande skal jag framdeles meddela Underrättelse.

skildt utgifna Dagböcker, rörande hans Regering; äfven som en H:r Baron *Campenhausen* utgifvit en fullständig Historia om det nu regerande Käjserliga Huset *Romanow-Holsten* *).

Uti *Preussen* har det Historiska Studium, under en Fredric den *Stores* Regering, och ännu mera efter hans Död 1786, njutit et Beskydd, en Belöning, som länder därvarande Högste Vederbörande til et det prisvärdaste Minne. Så snart förstn. Konung hade tilslutit sina ögon, utgåfvos ock genast af hans egne inhemske Författare, såsom en *Büsching*, en *Nicolai*, en *Garve* och flere Memoirer, Caracterer och Anecdoter om samma Konung, som framstälde så väl hans Person som hans Styrelse uti all behörig dag, det vil säga äfven den sidan, som framvisade skuggor. Ja! den nu regerande, den af Fredric, samt under des egna ögon til Regent upfostrade Konungen, Fredric Wilhelm III, kallade til Berlin Tysklands förste Häfdeteknare H:r Johan *von Müller* **), lät öpna för honom alla Rikets Archiver, samt updrog honom, at skrifva den store Företrädarens sanfärdiga Historia

*) Detta Arbete, utgifvet 1805, väntas med första ifrån Petersburg, och ärnar jag utur detsamma göra Bruk för vårt Svenska Almänna.

**) Han var väl född Sweitzare, liksom en Haller och en Gessner, men de anses, för Språkets skull, äfven så väl för Tyskar, som en Kant, ehuru född uti sjelfva Konungariket Preussen.

ſtoria — icke Krönika, icke Loftal; han kom, lade handen vid Arbetet, och hade redan uti Berlinſka Academien framſtält Grundritningen til den ſtora Taflan, då det olyckliga Kriget företogs 1806, hvars Följd blef, at Häfdeteknaren öfvergaf Berlin *) och nedlade den Penna, ſom ſkulle lära oſs til fullo känna Fredric den Store, ſåſom Männiſka, Regent och Hjelte. Särdeles Miſsöde med denna Hiſtoria. Stats-Miniſtren Grefve *von Herzberg*, ſom näſtan under hela denna Konungs långvariga, ſå lyſande, ſå ärofulla Regering, arbetat vid des ſida uti Cabinettet, och kände alt ſå noga, ſom varit til ſå mycket et åſyna vitne, ſom, ſjelf ſtuderad Herre, hade förehållit andra den Hiſtoriſka Lagen, och därjämte kunde föra ſin Penna ſom här behof gjordes, - - denne Herre ålades förſt at ſkrifva ſören. Hiſtoria, han åtog ſig detta värf, han ſamlade, han ſöndrade ſina ämnen, han ſkref, men Döden kom och rykte honom 1795 Pennan utur handen. Hvilken nu den *Tredje Utkorade* blifver, får Tiden utviſa.

Konungen uti *Bäjern*, den Förſte Konung uti detta Rike — är tillika en ſanningskär Regent. Han vil nödvändigt ſe det mörker ſkingradt, ſom ſå länge legat öfver

*) Denna Hufvudſtad med hela Brandenburg föll, inom några Veckor efter den Preuſſiſka Härens totala Nederlag vid Jena d. 14 Oct. 1806, och förblef länge uti Franſoſernes våld.

ver detta Landets Historia; och har synnerligen ålagt Academien i München, at tända och sprida ljus i denna Vetenskap. Han nytjar härtil i synnerhet en Frih. *von Aretin*, och Hr *Schlichtegroll*, en af Tysklands bäste Häfdeteknare både til Kännedom, Granskning och Penna, och hvilken han til den ändan kallade ifrån Gotha, samt uppdrog honom Secretariatet vid förenämnde Academie *). Konungen heter Maximilian Joseph, är af urgammal inhemsk Tysk Börd, och på sit Fäderne beslägtad med Kongl. Svenska Huset af Pfaltz-Zweybrückiska Ätten. Rikets Uphof är af år 1805.

En annan Konung, äfven den förste uti et annat men ocksä än nyare Rike — det uti *Westfalen* — och ehuru af Utländsk Stam, regerar han dock öfver sina ansenliga sammanslagne Länder, såsom en Patriotisk Förste, och bevisar således mycket Hägn för Vetenskaperne och de uti hans Rike förut varande Högskolor **). Han hade knapt anträdt Regeringen, så kallade han fören. Hr Joh. *von Müller* — som hade sökt sig et Lugn uti Tübingen — til sit Hof, utnämnde honom til Stats-Råd och Curator för alla sina Fem Protestantiska Universiteter; och — detta var sannerli-

 gen

*) Han är känd för ett Biographiskt Verk af många Band, *Nekrolog* kalladt.

**) De äro icke färre än Fem: uti Halle, Göttingen, Helmstad, Marburg och Rinteln.

gen en stor Nåd för dessa Lärda Samhällen; men deras Glädje förvandlades snart: denne både Kännare och Vän afled förl. sommar och uti sina bästa år. Måtte han icke alt för mycket saknas! Konungen heter HIERONYMUS NAPOLEON, yngste Bror til Käjsaren uti Frankrike. — En annan Bror regerar öfver det sedan 1806 nya Konungariket *Holland*, och heter LUDVIC NAPOLEON. Uti Amsterdam har han redan inrättat et Institut, i likställighet med det i Paris, och de Holländske Universiteterne — desse alt hittils den grundeliga Lärdomens Säten — stå under Inseende af en infödd Herre *van Meerman*, sjelf Författare, sjelf Patriot, begge delarne på et utmärkt, honom mycket hedrande sätt: han kan anses som en ny Grotius. — *Stor-Britannien* må här icke mycket omordas, ty detta Land är alla Kunskapers, och i synnerhet den Historiska Vetenskapens Hufvudsäte alt sedan den *Lyckliga* Revolutionen af år 1688. Här är den Stora Universal-Historien författad; här har Bayle's Histor. Dictionnaire fått en, fast icke uti styl och skämt, dock uti alt annat sig likställig Fortsättning; här hafva ypperliga Historiska Verk blifvit författade af en *Burnet*, *Hume*, *Robertson*, *Smollet*, *Goldsmith*, *Gibbon*, *Roscoe* och flere; och huru kunde det vara annorlunda med ett sådant Tänkesätt, och en sådan Känsla för Friheten, som lifvat och lifvar hvar Man, således ock-

så

så hvarje Penna uti detta Rike. — Men kasta vi nu ögat på det stora Väldet, jag menar *Frankrike*, samt des Regent, Käjsar Napoleon, så möta oss de härligaste Utsikter för Vetenskaperne, för Historien i synnerhet. Hvad han för dem gjort genast efter Frederne i Luneville 1801 och i Amiens 1802, samt än mera sedan han också år 1804 satte den likaledes helt nya Fransyska Käjsare-Kronan på sit Hufvud, hvilka Skatter äfven för Lärdomen, han genom sina Segrar och Eröfringar hemfört till Paris, hvilka Uppgifter han sjelf för sina Lärdes Täflan framstält, hvilka Understöder och Belöningar han dem tildelar, huru det af honom bättre inrättade och stadgade Institutet i Paris redan öfverväldigar alla andra Lärda Samhällen, och hvars ena Class har egenteligen Historien til sit Föremål och uti hvilken Kejsarens äldste Bror, Konung Joseph Napoleon, är Ledamot, at förtiga så mycket annat — detta alt är ett rikt tillika ett lyckfaligande Ämne för både Annalistens och Häfdeteknarens Penna. — Nyssnämnde hans Bror, förut Konung i *Neapel*, hade också där stiftat et Institut, som förnämligast ägde at upsöka och beskrifva Forntidens Lämningar, at samla Ämnen til Historien om Begge Sicilierne, inan han utsågs 1808 at bära *Spanska* Kronan; äfven som Käjsaren uti sit Konungarike *Italien* — också et Nytt Rike under detta Namn — och hvars Krona han bär

ledan 1805 — inrättat, et sådant Institut uti Mejland. — När man öfverser Skaran af Lefvande Historici uti Frankrike, så är den så stor, at jag här blott må anföra af dem en *Ameilhon*, *Anquetil* (Lud. Pet.), *de Bourgoing*, *Capperonnier*, *Dacier*, *Denina*, *Guinguené*, *Koch*, *Langlès*, *Larcher*, *Levesque*, *Mentelle*, *Mercier* (Lud. Sebast.), *Millin*, *van Praet*, *de Segur*, *du Theil*, *Toulongeon*, *Villers* *) o. s. v. Dock ifrån Författare til et stort Historiskt Verk.

Min Vän torde påminna sig hvad uti Brefväxlingen, Bandet 5, s. 173 finnes anfördt en Herrarne *Chaudon's* **) och *Delandine's* ***) Dictionnaire *Historique* och des Förbättring, medelst en ny Uplaga, hvartil jag äfven åtog mig, at något bidraga, i afseende på Personer, hörande til Sverige. Kriget afbröt al Brefväxling, och när den nu åter blifvit öpnad, så möter mig

*) Af senast aflidne anföras åter blott en *Barthelemy* (Joh. Jac.), *Camus* (Armand Gaston), *Guignes* (Joseph), och *Mercier* (Bartholom.) senare och mera känd under namn af Abbé de *S. Leger*.

**) Hr Abbé Lud. M. *Chaudon* var af den lärda Benedictiner-Orden och des Congregation de Cluny, lämnade Förbindelsen, utgaf ofvann. Dict. Histor., hor nu, som blott Literator, i Mezin, är uti sit 73 år, blifvit blind på ena ögat, ser endast litet med det andra.

***) Hr Frans. Ant. *Delandine* var Parlaments-Advocat, och är nu Professor i Lyon, där född 1756.

mig den *högstangenäma* Tidning, för at af denna Historiska Ordbok göra et för Vetenskapen almänt brukbart Verk, man ock vidtagit den *enda rätta* Utvägen, at, utom Medarbetare och Granskare *inom* Frankrike begära sådane äfven uti det *öfriga* Europa; hvilka sedan samfäldt *rätta, förbättra* och *öka* Verkets Artiklar. Utgifningen af denna Nya Uplaga är nu af fören. Utgifvare updragen, äfven som eget Förlag, til Hr Lud. *Prudhomme*, Författare och tillika Boktryckare. Uplagan kommer at bestå af *Femton* stafka Band i stor 8. *) med fina därtil enkom gjutne stylar, och uplyses medelst 1200 Portraiter af namnkunnige Män en Medaillons. Om hela detta Företag har Hr Prudhomme utgifvit i Augusti månad sistl. en vidlöftig *Prospectus*, och uti hvilken han äfven upräknar sina Medarbetare. Af de *Inhemske* äro åtskillige redan här ofvanföre nämnde; och af de *Utländske* vil jag här blott anföra Hr Baron *von Aretin* i München, Bibliographe; Hr Rid. *Banks* i London; Herr *Correa de Serra*, Secreterare vid Vetensk. Academien i Lissabon; Herr *Ersch*, Prof. och Bibliothecarie i Halle, känd för sin France Literaire; Hr *Fischer*, Prof. i Moscau, ypperlig Författare uti Lärdoms-Historien samt förut i Mainz; Hr *Jefferson*, f. d. President uti Americanska Congressen; Hr

*) Den näftföreg. bestod af 13 Band i 8.

Hr *Meuſel*, den ſå vida berömde Hiſtor. Profeſſoren i Erlangen; Hr *Morelli*, Föreſtändare af S. Marci Bibliothek i Venedig, ypperlig uti ſin Ämbets-vetenſkap; Hr *Reuſs*, Bibliothecarie i Göttingen; Hr *Schlichtegroll* i München, förut omnämnd, och vår Hr *Åkerblad* i Florens. *Om* nu på denna Grundval alt vidare bygges, ſå måſte ock uti Andra och följande Uplagorna af detta ſåledes förnyade, likaſom omſkapade, Verk upkomma en aldeles förträffelig och *då förſt clasſiſk* Ordbok för Hiſtorien, hvad Perſoner beträffar *) — ty Orter höra icke til des Plan. Den förſta Artikel jag meddelat var billigtvis den om Hr Sven *Lagerbring*, vår förſte el. grundeligaſte, mäſt granſkande Hiſtoricus, utomdeſs min vördnadsvärdaſte Lärare och Välgörare; och därnäſt den om Hr Carl *Aurivillius*, L. L. O O. Profeſſor i Upſala, en af våra grundlärdaſte Män. Flere Artiklar meddelas nu efterhand. Men då mina år äro ſå mycket framlidne, ſå har jag tillika föreſlagit en annan Literator, ännu uti ſina bäſta år, ſjelf både Hiſtoricus och Bibliothecarie, och önſkade för Vetenſkapen, för Verket, at han ville åtaga ſig detta Medarbete.

Jag

*) Med ſtörſta glädje har jag af Hr Prudhomme's Proſpectus intagit, at fören. Abbé *de S. Leger*, mångårig Bibliothecarie och Criticus, lämnat til honom alla ſina Tilökningar och Rättelſer til ſiſta Upl. af denna Hiſtor. Ordbok.

Jag tackar emedlertid GUD, som så vida förlängt mina dagar - - jag går nu snart in uti det *Ottationde* året - - och derjemte så stärkt krafterna, at jag ännu kan vara min Vetenskap til något Gagn *); men också har det, just i *affeende hårpå*, varit mig en så mycket heligare Plikt - - äfven som det utgjort mit största Nöje: - - at låta ingen Dag gå mig förbi utan Tjenst för samma Vetenskap **). Min Vän ser af det här näst framföre anförda, att jag upoffrar en del af mina sista krafter til Svenska Literaturens Kännedom äfven *Utomlands*.

I Morgon börje vi et Nytt år. Varde det för KONUNGEN, THRONFÖLJAREN - - som alla dagar väntas - och för *hela* LANDET Lyckosamt! — Och härmed önskar jag också Dig — min Redelige Vän, et Godt Nyår!

LÅNG-

*) Min Tjenst uti Svenska Literaturen tog sin Början år 1754.

**) Hr Aug. Lud. *von Schlözer*, Professor i Göttingen och nyl. död (Se Brefväxl. s. 149), har uti Fragmentet af sin Lefvernesbeskrifning (Götting. 1802. 8), gifvit sig s. 288 det Vitnesbörd: at å ena sidan des högsta *Bemödande* gåt därhän: *ne frustra vixisse videar*; och at å den andra des högsta *Åstundan* vore, at njuta das Wonne-gefühl (den så sälla, ljufva Känslan) deröfver: *ich bin meinen Zeitgenossen nützlich gewesen.*" — Dock ej nog med hans Samtida — än de Efterkommande då?

LÄNGDER.

LEFVANDE *Perfoner.*

TROLLE-WACHTMEISTER (Grefve *Carl Axel*), Svea-Rikes Drots, Lunds Academie-Canceller famt Rid. och Com. af Kongl. Maj:ts Orden *), utnämndes af K. M. d. 9 Jun. 1809 til *Juftitie-Stats-Minifter.* *) Se Brefv. B. 5, f. 206.

ENGESTRÖM (*Lars von*), Cancelli-Prefident *) och Commend. af K. Nordft. Orden, utn. af K. M. d. 9 Jun. 1809 til *Stats-Minifter för Utrikes-Ärenderne* **), d. 29 Jun. til Friherre, och d. 3 Jul. följ. til Riddare af Kongl. Seraphimer-Orden. Hans Excellence har, til Allmänhetens Tjenft, öpnat et *Bibliothek* †), och hvilket äfven innehåller många *Manufcripter* uti Svenfka Hiftorien; men ej nog härmed, utan denne ädelmodige, patriotifke Herre låter nu ockfå, på Des Bekoftnad, utgifva af därvar. *Handlingar*, hvars Förfta Häfte nyl. utkommit ††), hvilket Arbete Hs Exc. uppdragit Des Bibliothecarie, Kongl. Vice-Bibliothecarien Hr *Pehr Adam* WALLMARK.

*) Se här frammanföre f. 131. — **) Deffa båda här ofvann. Ämbeten innehafva, enligt Nya Regerings-Förmens §. 34, Rikets Högfta Värdigheter. †) Se Brefv. B. 3, f. 207, B. 5, f. 7 och 49. — ††) Stockholm 1809, 70 fidd. i 8.

MARK. *Inledningen* til detta Verk är författad af Hans Excellences egen Hand, och läses vissérligen med största Erkänsla af hvarje Författare uti Svenska Historien.

ROSENSTEIN (*Nils von*), Landshöfding och Commendeur af Kongl. Nordst. Orden, samt Led. och Secreterare uti Svenska Academien, utn. af K. M. d. 12 Jun. 1809 til Stats-Secreterare för Ärender, som angå Religionen, Ecclesiastique-Verket, almänna Upfostran och den offenteliga Fattigvården; samt äfven til Ledamot uti Rikets Almänna Ärenders Beredning. — Denne Herre har utgifvit: *Minnes-Tal* öfver framl. Hr Hof-Cancelleren och Commendeuren af Kongl. Nordst. Orden, En af de Aderton i Svenska Academien och Ledamoten uti Kongl. Vitterh. Hist. och Antiq. Academien, Frih. *Christof. Bogislaus* ZIBET, hållet i St. Jacobs Kyrka d. 23 Maji 1809, då han tillika sönderslog des Friherrliga Vapen *). Sistn. Herre dog i Stockholm d. 16 Maji 1809, och uti des 69 år.

*) Detta Tal är tryckt i Stockholm, hos Direct. Joh. A. Carlbohm; 15 sidd. i 8.

THAM (*Pehr*), Hof-Intendent, utn. af Kongl. Maj:t d. 3 Jul. 1809 til Rid. af K. Nordst. Orden. Denne Herre har, på sin Bekostnad, låtit göra en flerårig Antiqvarisk

qvarisk Resa på *Gothland* *); och äfven förärat en *Mynt-Samling* til Kongl. Academien i Lund, för hvilken så ädelmodiga som ansenliga Gåfva Consistorium därst. aflagt, medelst Skrifvelse af den 17 Oct. 1807, des Tacksägelse.

*) Om denna Resa skal framdeles lämnas underrättelse.

HÖYER (M. *Carl*), Rector vid Cathedral-Skolan i *Upsala*, erhöll af K. M. d. 5 Oct. 1809 Professors namn, heder och värdighet.

Kungörelse.

Denna Brefväxling utdelas hos Fru Drake vid Stora Nygatan, Huset N:o 41, mot Prenumeration med En Riksdal. Riksg. på detta Sjette Band; äfven som St. 4 af Histor. Läsningarnes Andra Band mot Prenum. med 24 sk. Riksg. på samma Band. Brefväxl. B. 1-5 kostar 5 Rd. 32 sk. Riksgälds, och Hist. Läsningarne B. 1 och St. 1-4 af B. 2 med tilhör. Sex Gen. Tabeller om Oldenburgska Huset och des Grenar uti Dannemark, Sverige, Ryssland, Holst. Gottorp och Holst. Augustenburg, kosta En Riksd. Riksg. Där kan också göras Rabat-Handel med Sex Riksdal. Riksg. mot erhållande af fören. och flere Arbeten, til en samfäld Summa af Tolf Riksd. Riksg. Stockholm, d. 12 Jan. 1810.

Gjörwell.

STOCKHOLM,
Tryckt hos Direct. Joh A. Carlbohm, 1810.

BREFVÄXLING;
med tilfogade
BREFSAMLING, LÄNGDER
och
BILAGOR.

SJETTE BANDET; *Stycket* 10.

BREFVÄXLING.
116.

Til VÅNNEN uti *Landsorten*, dat. *Stockholm*, den 24 April 1810.

Innehåll:

1) Denna Brefväxlings Första Afdelning slutas. 2) Tacksägelse til det Allmänna. 3) Hvarföre Längder på Lefvande och Döde Personer blifvit Brefväxlingen tilfogade. 4) Har ej utgifvit någon Anonym Skrift. 5) Välönskningar. 6) Tacksägelse til Gud.

Härmedelst får jag, Ädle och Gode Vän, taga på någon tid Afsked ifrån Dig, ty *detta* Bref blir nu det *sista* uti Trycket här uti denna Första Afdelning af Brefväxlingen. Den har växt alt til *Sex* Band; och då de *begge Första* Banden börja blifva, såsom mera utsålde, til Exemplarens antal mycket mindre mot de följande Banden, så vågar jag ej fortsätta Verket med et Sjunde

 el-

eller flere Band: utan är Verkets *Första* Afdelning med de *redan utgifna* Sex Banden fullständig. Det kommer derföre icke at uphöra, utan, om Gud förlänar vidare Hälsan och Lifstiden, tager en *Ny* Afdelning vid; hvarom, samt des Beskaffenhet, i sinom tid det nödiga får meddelas det *Almänna*. — Aflägger emedlertid hos *Detsamma* min vördnadsfulla Tacksägelse för alt benäget lemnadt Understöd til hvad redan utkommit *). — At jag ökat Arbetet med *Längder* på både *Lefvande* och *Döde* Personer har haft den orsak, at jag anser dem, til Efterslående, samt til Uplysning vid många tilfällen, så nödvändige redan Nu genast, än mera uti en Framtid, och efter jag ej ägt, då jag härmed började, något annat Arbete, hvar de kunnat tilfogas. Af Ämbetsmanna-Längder äger jag aldeles tryckfärdige de om: General-Superintendenterne i *Greifswald*, samt Domprostarne i *Linköping* och *Skara*, at förtiga flere; äfvensom minst Femtio Lefvande Per-

*) At detta Sjette Band icke äger lika stort Arktal med det Femte, kommer af den kända Stegringen af alla Behofver, äfven uti Förlags-vägen af Böcker. Man har ju sedan år och dag fått Et Ark tryckt med stor Styl för Fyra Skill. Bco; mit Pris för Arket, samt tryckt med fin Styl, är vida under et dylikt. Til detta Sjette Band fogas som Bihang, samt utan Betalning, Nya tilökta Uplagan af Berättelsen om Öfver-Inspectoren Hesselgrens Lidande och Uprättelse.

Personer *): jag hoppas, önskar åtminstone, at de ej skola vara för det Allmänna, för vår särdeles Lärdoms-Historia förlorade. — Du frågar uti dit sista, om jag, sedan Skrif- och Tryckfriheten den 25 April 1809 blef Nationen återgifven, låtit af Trycket utgå någon min eller annans *Anonyme* Skrift? Jag svarar: *Aldeles ingen.* — Jag förnyar mina Välönskningar för Konungen och Riket!! Jag går nu uti det *Ottatiende* året; och lefver til min Död en *nyttig* och *laglydig* Undersåte. Gud vare lof!

G.

Granskningar och Rättelser.

Band. 6, s. 93, r. 9; läs: Hofrådet Joach. Christof. - -

— — s. 129, r. 26; läs: Ljus för vår Historia uti - -

— — s. 138, r. 19; läs: erhöll af Linköpings Dom-Capitel - -

— — — r. 21; läs: *Wäderstad*, Socken uti Östergöthland.

— — — r. 26; läs: Polska Legationens Secreterare; - -

N 2 Band.

*) Af hvilka här i förväg endast upnämnas: R. Andersson, C. U. Broocman, F. J. Cederschiöld, W. Faxe, E. Follin, T. Jedeur, C. J. Knös, A. Lidbeck, H. Nicander, A. J. Retzius, S. Rosenhane, C. von Rosenstein, C. I. Ruders, C. J. Schönherr, A. Swanberg, C. P. Thunberg, G. W. af Tibell, C. E. Weigel, J. J. Öller med fl.

BAND. 6, f. 149, r. 31; läs: född 1752, dog i Maj — och den fednare, - -
— — f. 163, r. 26; läs: hade vunnit et Lugn uti Tübingen- - -
— — f. 171, r. 17; läs: och Heders-Ledamot uti - -

BREFVENS
Antal och *Innehåll*.
BREFVÄXLING.

BREFVET 104. Til Herr Ärke-Biſkopen m. m. D. Jac. A. *Lindblom*; dat. Stockholm, den 3 Mart. 1808. 1) Kon. Ludvic XVI Mifsöde. 2) Hans Bikt-Fader Edgeworth, denne fjelf et Religionens Offer. 3) Minnes-Runa öfver honom af Kongl. Hand, utom et färſkildt Liktal. 4) Hr Grefve de S. Prieſt. 5) Abbé Edgeworths Lefverne och Sinnelag. 6) Hans förmenta fiſta Utrop til fören. Konung på Afrätts-platfen. 7) Prelaterne Caſtellane, Destournelle, de begge Talleyrand-Perigord och Juigné. 8) En General-Vicaires Ämbete. 9) Sjelfva Grafſkriften öfver Hr Edgeworth af K. Ludvic XVIII. 10) Sorgeqväde öfver Stats-Miniſtern Lamoignon-Malesherbes.' 11) Catholſk offentelig Kyrka i Stockholm. 12) Des Paſtorer. 13) Öfrige Catholſke Präſter för fenare tiden uti Sverige. 14) Catholſka Miniſter-Capeller i Stockholm. 15) Jefuiten Pater Centrup. 16) Vidare Anteckning om de Catholſke Präſter i Stockholm jag känt, i fynnerhet de Pregnez, d'Echeberria och Albertrandi. 17) Kongl. Franſyſke Legat. Prädikanter i Stockholm. 18) Pater a S. Clara. 19) Ingen direct Relation emell. Conſiſtorium Eccleſiaſticum i Upfala och Catholſka Präſterſkapet uti Sverige. 20) Romerſk-Catholſk Cateches på Svenſka.

BREF-

Brefvet 105. Til *Vännen* uti Landsorten, dat. Stockholm, d. 6 Jul. 1808: Minne af Svensk Medborgerlighet.

Brefvet 106. Ifrån Hr Ärke-Biskopen m. m. D. Jac. A. *Lindblom;* dat. Linköping, d. 31 Jul. 1808: Förtekning på de nyaste uti Turkiet tryckta Böcker.

Brefvet 107. Til *Vännen* uti Landsorten, dat. Stockholm, d. 1 Sept. 1808: 1) Finska Krigshären. 2) Fältherren Hr Grefve Klingspor. 3) Flere för sit Fädernesland falne Stridsmän, Friherre Herman Fleming, Friherrarne And. Wilhelm och Carl Gust. Ramsay, samt Herrarne Önnert Jönsson och Magn. Fr. Blum.

Brefvet 108. Til *Vännen* uti Landsorten, dat. Stockholm, d. 3 Sept. 1808: Minnes-Tafla och Minnes-Penning.

Brefvet 109. Ifrån Hr Consulen Henr. G. *Brandel;* dat Stockholm, d. 24 Aug. 1808: 1) Mahometanska Tideräkningens Beskaffenhet och Förhållande til den Christna. 2) Nytt Chronologiskt Systeme.

Brefvet 110. Til Hr Professoren Joh. G. *Forsgren;* dat. Stockholm, d. 11 Julii 1807: 1) Högstvördade Män: Gustaf I, Axel Oxenstierna, Eric Dahlberg. 2) Solnas Läge. 3) Minnesvårdar på des Kyrkogård. 4) Kyrko-Psalmer. 5) Stats-Ministern Hr Gr. de S. Priest, och Justit. Cancel. Hr Liljestråle. 6) Bön för Konungen och Riket. 7) Minnesord för mig sjelf. 8) Sång af Hr Sturm til Guds lof, såsom Välgörare uti äfven Naturens Rike. 9) Hr Grefve Gust. Fr. Gyllenborg. 10) Mine äldste ännu lefvande Bekantskaper. — Tillägning om min Söndags-Lecture m. m.

Brefvet 111. Til Hr Professoren Pehr F. *Aurivillius;* dat. Stockholm, d. 15 Dec. 1808: 1) Den allmänna och enskylda Lag jag följer vid mina Historiska Arbetens utgifvande. 2) Lärdomens förnämsta Tidehvarf. 3) Philo-

losophisk Fanatisme. 4) Marq. de Condorcet derigenom förvillad och omkommen. 5) Den sunda Philosophien utgör äfven Historiens första Grundval. 6) Författaren til: Anecdotes de Suède, hvilken? 7) Hr Schönbergs Förtjenster om Svenska Historien. 8) Bibliotheker i Port-Jackson och på Kadjack. 9) Handen Skaldeqväde, och Amalia Saga, begge af Hr Wallmark.

BREFVET 112. Til *Vännen* uti Landsorten, dat. Stockholm, d. 23 Mart. 1809: 1) Hr von Asps Resa uti Levanten. 2) Troja, Scio, Tino och Syra 3) Vår, Sommar och Höst på en gång uti Archipelagen under Sveriges kallaste Vinter-Månad eller Februarius. 4) Erasmi lärda och oskyldiga Lefnad. 5) Min Lefnad.

BREFVET 113. Til Hr Professoren D. Er. M. *Fant*; dat. Stockholm, d. 6 Maji 1809: 1) Ny Tryckfrihet återgifven Nationen. 2) Historiens Vinst derigenom. 3) Sättet, hum jag förer min Historiska Penna. 4) Historici, som fört den med största Critik. 5) Nödvändigheten af en Amanuens för Riks-Historiographien. 6) Förelysande Historiska Arbeten af Hr D. Fant, samt Hrrne S. Lönbom och O. Knös.

BREFVET 114. Til Hr Professoren Nils H. *Sjöberg*; dat. Stockholm, d. 13 Nov. 1809: 1) Belefvade Händelser. 2) Regements-Förändring timad hos oss. 3) Konungens Mildhet. 4) Drottningens Godhet. 5) Mamsell Setterling. 6) Artisten Faxén. 7) Minne efter R. R. Gr. von Höpken på Ulfåsa. 8) Hr Hof-Intend. Tham. 9) Historiens högst svåra Förluster uti Hrne von Müller och von Schlözer. 10) Göttingen ännu et Högsäte för den Historiska Vetenskapen. 11) Ny Upplaga, önskad af Hr Sjöborgs Kännedom af Fäderneslandets Antiquiteter. 12) Välsignelsegar.

BREF-

BREFVET 115. Til *Vännen* uti Landsorten, dat. Stockholm, Nyårsafton 1809: 1) Historisk Skrif-Frihet uti Svetige, Dannemark, Ryssland, Preussen, Bäjern, Westfalen, Holland, Stor-Britannien och Frankrike. 2) Ny omarbetad Uplaga af Dictionnaire Historique i Paris. 3) Tacksägelser och Välönskningar.

BREFVET 116. Til *Vännen* uti Landsorten, dat. Stockholm, d. 24 Apr. 1810: 1) Denna Brefväxlings Första Afdelning slutas. 2) Tacksägelse til det Allmänna. 3) Hvarföre Längder på Lefvande och Döde Personer blifvit Brefväxlingen tilfogade. 4) Har ej utgifvit någon Anonym Skrift. 5) Välönskningar. 6) Tacksägelse til Gud.

BREFSAMLING.

BREFVET 16. Til Hr Ärke-Biskopen D. Jac. A. *Lindblom*, ifrån Hr Agenten And. *Ljungstedt*; dat. Canton, d. 4 Jan. 1807: Christna Religionens nuvarande Tilstånd uti China.

BREFVET 17. Til *Densamme* ifrån *Densamme*; dat. Canton, d. 24 Febr. 1809: Upkommen Oenighet emellan Stor-Britannien och China.

REGISTER.

Kungörelse.

Denna Brefväxling, numera et fullständigt Verk, bestående af Sex med sina tillhöriga Nio Kopparstick häftade Band, finnes til salu hos Hr d'Aries & Comp., Hr Utter & Comp. och Fru Drake för Sju Rd. Riksg. Första och Andra Banden kunna icke säljas särskildt, så-som af dem blott ett ringa antal finnes, och ej skingras, för at kunna hålla hugade Köpare Completta Verk deraf tilhanda. Stockholm d. 1 Maji 1810.

C. C. Gjörwell.

BERÄTTELSE

om

Öfver-Inſpectorens vid Kongl.

Landtmäteri-Contoret

BRYNOLPH HESSELGRENS

Oſkyldiga Lidande Åren 1716, 17 och 18;

ſamt derpå följande *Uprättelſe*,

författad af Sonen

D. ERIC HESSELGREN,

Biſkop i Hernöſand och Commend. af

Kongl. Nordſt. Orden,

ſamt utgifven af

CARL C. GJÖRWELL

Kongl. Bibliothecarie.

Ny tilökad Uplaga.

STOCKHOLM,

Tryckt hos Direct. JOH. A. CARLBOHM, 1810.

Under en Regering, bygd på Frihet, Säkerhet och Proprietet, bör hvar och en äga Frihet at tänka, tala och skrifva i alt, som ej strider emot Lagen och Rikets Höghet.

En Konung får igenom Tryckfriheten veta Sanningen, som man med så mycken Omsorg, och thy värr! ofta nog med så mycken Framgång för Honom döljer.

Kon. GUSTAF III, uti Des Yttrande til Råds-Protocollet d. 26 Apr. 1774, til följe hvaraf denne Konungs Förordning och Påbud om Skrif- och Tryckfriheten samma Dag utfärdades. Den tillåter i synnerhet sådane Berättelsers och Handlingars Tryckande, som den, hvilen härmedelst utgifves. Se §. 6 och 11.

Inled-

INLEDNING.

Sal. Herr Öfver-Inspectoren *Brynolph* HESSELGREN, som på falsk Angifvelse måste undergå et så svårt och långvarigt Lidande, var född 1666 i Ed, Socken uti Dalsland. Fadren, Anders Hesselgren, var Kyrkoherde. Denne hans Son fick en god Upfostran, lade sedan grunden til Studierne i Carlstad, fortsatte dem i Upsala, kom til Stockholm, antog 1691 Tjenst vid Kgl. Landtmäteri-Contoret, nyttjades vid Jordrefningen uti Hertigdömet För-Pommern, Förstendömet Rügen, Herrskapet Wismar och det då til Sverige likaledes hörande Pfaltz-Grefskapet Zweybrücken, blef 1702 Ordinarie Landtmätare uti Westmanland och 1709 Inspector uti Kongl. Landtmäteri-Contoret.

Han hade grundeliga Insikter uti Mathematiken och de til des Ämbetsgöromål oumgängeliga Kunskaper; — samt äfven med mycken Flit och Redlighet förestått alla de honom updragne Förrättningar och Sysslor.

 Så-

Sådan Åmbetsman, så beskaffad Medborgare, måste dock, under den dåvarande *Envålds-Regeringen*, undergå et det hårdaste Missöde, men hvars Publicitet genom Trycket ej var tillåten.

Får vidare anföra, at då, Öfver-Directeuren vid Landtmäteri-Contoret, Hr *Pehr* HOLMBRINCK hade samlat och föresatt sig at utgifva en fullständig Historia om fören. Landtmäteri-Contor, med tilfogade Biographier om de til detta Verk hörande Åmbetsmän, anhöll han til den ändan om en Lefvernesbeskrifning om fören. Hr Öfver-Inspector af des Son, Biskopen i Hernösand, Hr Doct. *Eric* HESSELGREN, som den också upsatte; — men såsom Hr Holmbrinck dog 1804 eller innan han fick lägga sit Arbete under Trycket, kom också denna Biographie icke at utgifvas.

Det är utur denna Lefvernesbeskrifning, som den följande Berättelsen om Sal. Hr Öfver-Inspectoren Hesselgrens både Lidande och Uprättelse här meddelas.

Denna RÄTTVISA är man *sådan* Man skyldig. Den har ock redan förut, ehuru korteligen, blifvit Honom tildelad af Rikets Ärke-Biskop, Sal. Hr Doct. *Uno von* TROIL uti des Dedication til Sonen, fören. Herr Biskop — en af vår Kyrkas grundlärdaste och vördnadsvärdaste Fäder — af de begge sammantryckte och af Honom utfärdade Programmer til de Tvänne Promotioner

af

af Theologiæ Doctorer, som skedde i Upsala åren 1793 och 1800 *).

Det heter uti samma Dedication således: "Pater, Inspector Rei Geodæticæ *Brynolphus Hesselgren*, in suspicionem adductus perduellionis cum Norvegis commercii, vinculis per annum tertium detinebatur: denique innocens inventus & absolutus, munerique suo restitutus, in hujus tam gravis injuriæ compensationem, Supremi Rei Geodæticæ Inspectoris honore, ceterum fundis dimidiatis duobus, per suam Uxorisque (*Hedevigæ Christinæ Micrander*) vitam, possidendis donatur. Mortuum, Anno MDCCXXXIV, Vincula sua, Ipso id jubente, illata loculo, in sepulcrum secuta sunt".

Vil blott tilfoga, at Sal. Herr Biskopen Doctor *Eric* HESSELGREN, tillika Commendeur af Kgl. Nordst. Orden, dog d. 31 Dec. 1803 på *Säbro*, Biskops-Sätet, nära Staden Hernösand beläget, och uti des 89 år.

 Så

*) De förrättades af ofvannämde Herr Ärke-Biskop, och i anledning af Upsala-Mötes Jubelfest 1793, och Konung Gustaf IV Adolphs Kröning 1800. Desse Programmer omtrycktes sedan i Upsala 1803, på 63 sidor i 8, och äro så mycket märkvärdigare, som de innehålla en fullständig *Förtekning* på *alla Svenske Theologiæ Doctorer*, promoverade vid in- eller utländska Universiteter, med tilfogade Promotions-år, Ämbete och Döds-år.

Så mycket Upplysningsvis, och nu följer Berättelsen, samt efter en trovärdig Afskrift. *Stockholm*, d. 10 Jun, 1809.

Carl C. Gjörwell,
Kongl. Bibliothecarie.

BERÄT-

BERÄTTELSE
om
Öfver-Inspectorens
Vid Kongl. Landtmäteri-Contoret
Herr BRYNOLPH HESSELGRENS
Oskyldiga Lidande,
Uprättelse, Död och Begrafning.

Men nu att återkomma till *Hesselgren*, så skiljdes han ifrån sistn. ställe eller Zweybrücken i Oct. 1703, och begaf sig öfver Holland hem till Fäderneslandet, där han följande Året först började förrätta sin nya Sysla uti Westmanland. Den förestod han till slutet af År 1709, då Kongl. Kammar-Collegium genom Constitutorial af d. 20 Oct. samma År uppdrog honom Inspectors-Beställningen vid Kongl. Landtmäteri-Contoret, hvilken han strax däruppå tillträdde, och undfick deraf Kongl. Maj:ts Stadfästelse-Bref, dat. Bender, d. 20 Nov. 1711. Sedan han således var kommen til et Ställe, hvarifrån, efter mångårigt Vistande och Arbete flerestädes, han ej hade til annan Ort någon Flyttning att förmoda, blef hans Åstundan, att med et christeligt Ägtenskap förljufva sin Lefnad, det han ock ingick, dock ej förr än mot slutet af År 1713 med Jungfru *Hedvig Christina Micrander*, Doter af Prosten och Kyrko-

herden i Sala Mag. *Eric Micrander* och Fru *Elisabeth Wagner*, hvilken sistnämndas Fader varit Mag. *Matthias Wagner*, Kyrkoherde vid Jacobi och Johannis Församlingar i Stockholm, samt des Morfader, den för sina märkvärdiga öden kände Biskopen i Linköping D. *Jöns Terserus*. Men det behageliga Lugn, hvaraf Inspectoren *Hesselgren* sig nu hugnade, blef icke så långt derefter störd af en så oförmodad, som både häftig och långvarig Olycksstorm, och under hvilken han ofelbart måst upgifvas, om icke et godt Samvete, näst den Högstes stärkande Hand, honom fredat och uppehållit. Ty år 1716, på H. Trefaldighets-Söndag, då han Dagen förut var utrest med en Grefve *Torstenson* *) på den sistnämndes Landtgård utom Stockholm, kommer en Slotts-Cantzli Betjent och frågar efter honom i Huset där han bodde, och, då han tillika sade sig hafva högst angeläget at träffa honom, får Anvisning att i förbemälde Grefves Hus underrätta sig om Gården dit de hade rest och

*) Grefve *Carl Ulr.* TORSTENSON, Öfverste, död 1727, och med hvilken Grefl. Ätten *Torstenson* utgick. Med hans Landtgård förstås Sätesgården *Ulfsunda*, uti Bromma-Socken, en half mil ifrån Stockholm belägen, och hvar fören. Grefve bodde, såsom på ett des Fädernegods. Det därvar. stora Stenhuset med sin ansenliga Trägård lät R. R: och Fältherren, Grefve Lennart *Torstenson*, 1645 upbygga och inrätta.

och hvar den vore belägen. Budet kommer äfven dit ut samma Dag helt sent om Qvällen och emot Natten, med Antydan till *Hesselgren*, at straxt vara sig följagtig til Staden, och som denne icke kunde förmoda så skyndande Anledning, mindre något ondt, samt tillika då var ohyggelig Väderlek, gjordes så väl af honom, som i synnerhet af Grefven Föreställning och Fråga om icke Resan kunde ske på följ. Morgonen? Men när tilbaka gafs vid handen, at, om ej Verkställighet utan Upskof följde, måste Krono-Betjenterne tillitas, förfogade han sig straxt på Vägen med sin oförväntade Följeslagare, bestört öfver en slik kallelse, och hvad den skulle betyda, ehuru ej vetande med sig sjelf något det minsta, hvarföre han hade at frugta. Vid Framkomsten bittida om Måndags Morgonen beledsagades han til dåvar. Öfver-Ståthållaren, Baron *Taubes* Hus, hvilken, då Företräde gafs, beklagade, at ehuru han altid hört talas mycket godt om honom, han dock fullgjöra måste, hvad honom vore anbefaldt, och lät de ankomne Ordres föreläsas, af Innehåll, att för anmäld oloflig Correspondence Landtmäteri-Inspectoren *Hesselgren* skulle inmanas i Häckte och slutas i Jernbojor, såsom ock i händelse han ej träffades, at eho, som hade Namnet *Hesselgren*, borde fasttagas och fängslas. Här var nu icke Ställe at få veta sin Angifvare, eller ådagalägga

 sin

sin straxt förklarade. Oskuld, om hvilken *Hesselgren* dock så mycket mera sjelf förvissades, enär han allenast i allmänna Ordalag hörde Målet, som velat honom tilvitas. Däruppå befaltes Stads-Majoren at följä honom til Gäldstugan, hvarest Värjan först aftogs och lämnades i Vagtmästarens händer. Och emedan så svåra Bojor, som föreskrifne voro, då kommit utur Bruk, Tilgång ej eller var til andra af det Slaget, än et par mycket gamla och tilli-ka sådane, med hvilka den Bundne måste gå luta, ty blefvo desse nytjade. Af 'dävar. Slotts-Cantzli-Secreteraren *Standaert*, sedermera Under-Ståthållare och adlad med Namnet af *Standaerhjelm*, examinerades han; med hvilka inom någon Tids Förlopp han fördt Brefväxling, och så snart han ibland andra, dem han sig påminna kunde, och hvilka mest voro sådana, dem han å Embetets Vägnar svarat eller tilskrifvit, nämnde en vid Namn *Sander*, som begärt och fått Underrättelse om något sig tillhörigt Hemman, slöts därmed Förhöret, och affändes härom ifrån Vederbörande underdånig Berättelse tijl Konungen. Då Tisdags Morgonen Sängkläder och Natträck hämtades hemifrån gick äfven *Hesselgrens* Svärmöder Enke-Prostinnan *Micrander* till honom, som samma Dag utverkade sig Tillstånd att få skicka efter en Smed, och låta, som skedde, göra nya Bojor, samt Kedjan få lång, at den

med

med rak Kropp bäras kunde, och voro Låsen om den vänstra Armen samt högra Benet med Kedjan deremellan, hvilka Bojor icke löstes af honom förrän halft tredje år derefter. Dock hade denna Arrestetid, ehuru lång och tung, varit vida drägeligare, om icke vid pass en Månad efter, sedan han insattes, ny Skrifvelse ifrån Konungen ankommit, till underdånigaste följe hvaraf ofvanbemälde Öfver-Ståthållare med sit Namns underskrift *anbefaller* Vagtmästaren på Gäldstugan, Nils Öhman, såsom Orden uti ännu förvarade skrifteliga Ordres lyda, *Strängt och alfvarligen, at intet tillåta någon, eho det vara må, at få tala eller umgås med Inspectoren Hesselgren, ej eller bruka någon Bref- eller Skrifväxling så länge han är inhäktad, och det alt, ej allenast vid Förlust af Vagtmästare-Tjensten, utan ock et hårdt exemplariskt Straff.* Medelst så i högsta måtto strängt och almänt Undantag blef icke ens hans Hustru, mindre någon annan, ej eller någon Präst, tillåtit at besöka honom, eller med honom pläga något samtal. Altså var han under hela sin Fängelsetid stängd ifrån den ofta efterlängtade Vederqvickelsen af Herrans Högvärdiga Nattvard, skattande dock för en lycka i sin stora Olycka, at alla Sön- och Helge-dagar få deltaga uti den Gudstjenst, som med Prädikan, Böner och Sång altid hölls i hans Arrestrum, såsom det rymligaste, då likväl öfrige inkal-

lade

lade Arrestanter och andre sig ifrån honom på Afstånd hålla måste. Sonen *Eric*, *) föga mer än Årsgammal, när Fadren först fängslades, var dessemellan allena den, hvilken buren eller beledsagad af någon Piga eller Dräng, Wagtmästaren tilltrodde sig då och då kunna emottaga och insläppa för att visa sig. Med ömande Hjerta eller annan Känsla, än då på honom falla kunde, påminnet sig denne ännu, eller År 1802, då alt detta i sammanhang upteknas, sig hafva å det Stället fåt hälsa på sin kära Far, och där sedt honom med hvit Mösa på Hufvudet och uti en ljusblå fotsid Klädesnattrock. Men icke utan mycket Betänkande och största Farhoga tilstadde Wagtmästaren, dock under sin Närvaro, en och annan gång Modren at, på sin Mans bevekande och trägna Begäran, få på kort Stund se honom, och gråtande få tala med honom några få Ord, enär hon då likväl, klädd i Pige-kläder, hade ditburit hvad han till Förtäring behöfde, som eljest dageligen skedde af et Tjenstehjon från Huset, men utan at detsamma någonsin fick komma inom Dörren af Fängelserummet. Bläck och Skrifmaterialier blefvo honom ock, såsom af det föregående slutas kan, förmente att hos sig hafva och nytja: En mindre känbar saknad,

*) Den här fören. sal. Biskopen D. Eric Hesselgren.

nad, men ſom likväl bidrog at gjöra Enſligheten ſvårare. Med en liten Blyers-penna, ſom han hade hos ſig då han fängſlades, teknade han på ſmå Paperslappar, och ſom ännu finnas efter honom, i bunden Stil allenaſt några andägtiga Tankar, ſtälde til den alvetande Guden, och hvilka röja en med Tro, Hopp och Tålamod begåfvad Själ, ſamt ej mindre i Mot- än Medgång ſtadgad Chriſtendom, varande ibland annat uti rörande Ordalag där innefattade Böner och Förböner för Herrans Smorda, för Fäderneslandet, för ſå väl Ovänner, ſom Vänner och Närſkylda häruppå likaſom talande Wedermälen. Men att komma närmare til det, ſom föranlät et ſå ſvårt och långvarigt Fängelſe, ſå hade vid förſta Inbrottet i Norrige År 1716 ſtraxt mött ſtarkare Motſtånd och verkſammare Anſtalter, än man förmodat, hvilket ſäges hafva i ſynnerhet förargat en viſs Herre uti Generalitetet, ſom ſkal med ſit Tilſtyrkande bidragit til detta Fälttåg. Mycken Flit användes fördenſkull at utſpana, om icke förut om Konungens Upſåt eller om deſs Armées Tilſtånd och Beſkaffenhet någon Underrättelſe til Norrige från Svenſka ſidan inlupit. Blef ock upptäckt, at en vid Namn *Sander Jöransſon*, Svenſk Underſåte och Kunſkaps-Karl vid Norrſka Gränſen, härom med Öfverſten i Norrige *Genſchau* växlat bref, hvaruti *Sander* äfven ſkolat åberopa ſig Inſpectoren vid Landtmäteriet,

teriet, *Hesselgren*, såsom sin Correspondent uti Stockholm. Ordres blefvo då utan Upskof utfärdade til bägge sistnämndes Fängslande. Däruppå anstäldes i Jun. 1716, efter Konungens Befallning, af General-Majoren och Landshöfdingen, sedermera Grefven och Riks-Rådet *Clas Ekeblad* i Örebro Lands-Cantzli första Förhöret med *Sander*, som uppå Tilsägelse at utnämna hvilke med honom haft del i des olofliga Brefväxling, svarade, sig inga sådane hafva at uppgifva, ej eller med *Hesselgren* någon annan Correspondence haft, än angående sit Hemman *Sandviken*, hvarvid han förblef, fastän, at förmås til annan Bekännelse, han på några Dagar insattes uti det svåraste Fängelse, som på Örebro Slott finnes; föregifvande likväl, at *Hesselgren* då näst förledne Vinter skrifvit et Bref til sin Syster i Christiania, och deruti förmäldt, at de skulle i Norrige få Gäster, hvilket Bref han nekade sig hafva fortskaffat, utan at Skjuts-Bönder, kommande ifrån Norrige, den Berättelsen medfört, men åter, efter några Dagar, sade sig berörde Tid hafva afsändt et Bref från *Hesselgren* til dess Syster i Fredrikshall, dock utan at veta Innehållet deraf. Sedermera hölls härom Ransakning i Carlstad d. 21 Sept. samt på flera följande Dagar, af en, til den ändan, af Konungen tilförordnad Commission, inför hvilken *Sander* i Begynnelsen åtskilliga resor nekade aldeles sig med *Hessel-*

gren

gren annan Brefväxling haft, än om Hemmanet Sandvikens Ågor, men omsider, sedan han alfvarsammeligen blifvit tilhållen at bekänna och uppenbara, hvilke med honom varit delagtige uti den straffbara Brefväxlingen på Norrige, berättade och sade, det han uppå Öfversten *Genschau's* Anmodan at låta sig veta huru Tilståndet här i Riket vore och om Arméen, hade därom tilskrifvit *Hesselgren*, med Försäkran, at för sådant af Öfversten undfå Vedergällning, hvaruppå *Hesselgren* ock skal skickat til *Sander* Underrättelse om hvad i Stockholm vid Ständernes Sammankomst förehades, och om Arméens Beskaffenhet i Roslagen, m. m., hvilket alt *Sander* sedermera til *Genschau* öfversändt, tilläggande, uppå gifven Anledning, at vid Juletiden År 1715 *Hesselgren* under Bref til honom också skrifvit et til sin Syster i Christiania, och deruti förmält, at de hade i Norrige at förvänta Gäster. At bringa *Sander* til förenämnde Bekännelse på *Hesselgren*, skall man ej låtit bero vid skarpare Tiltal, utan ock nytjat Torture, hvilken dåvar. Actor vid Namn *Maull*, förut Krigs-Commissarius, säges hafva i synnerhet bedrifvit, äfven sökt at få *Hesselgren*, ehuru frånvarande och ohördan, såsom en uppenbar Förrädare, dömd til Döden. At denne *Maull* någon Tid därefter sjuknat och dödt, och at *) - - -
Men

*) Det följande låter man billigtvis gå utur Berättelsen; ty *det säges* är så *ofta* intet Bevis: *Multa dicuntur.* Den här nämnde

Men aldenstund *Sander*, sedan han inför Commisfionen i Carlstad så upgifvit Saken rörande *Hesselgren*, som förbemält är, ej allenast Dagen derefter sade sig befara hafvå talt alt förmycket om Correspondencen med *Hesselgren*, och at sådant skedt i Alteration, utan ock fortfor alt mer och mer vilja ändra, hvad han i Carlstad om honom yttrat, tilläggande ibland annat, sig hafva fingerat det han fått Bref ifrån *Hesselgren*, på det han skulle slippa, at ifrån Stockholm skaffa Öfversten *Genschau* Avisor; fördenskull blefvo ännu detta År och in på det följande Förhör och Ransakningen, i synnerhet af en ny i Örebro tilförordnad Commission, med *Sander* förehafde, alt til den ändan, at få honom til en fastare Bekännelse för at göra *Hesselgren* Medbrotslig. Men ehuru alfvarsamma Föreställningar, särdeles åter i Örebro, honom gjordes at tilstå Sanningen och ej i det minsta frikalla *Hesselgren*, om han vore med honom uti den olofliga Brefväxlingen delagtig, återkallade han allestädes och städse hvad han om honom inför Commisfionen i Carlstad bekänt, betygade och bedyrade på det högsta, at han af Inspectoren *Hesselgren* aldrig begärt eller fåt en sådan underrättelse, som han sändt öfver til Norrige, ehuru han i Bref til

Jac. *Maull* var af Skottsk Härkomst, Öfver-Krigs-Commissarius vid Arméen uti Skåne, adlad d. 26 Aug. 1716, dog först 1718, och Ätten utgick med Corneten Joh. Dav. Maull 1759. Se v. Stiernmans Ad. Matrikel.

til Öfversten. *Genschau* så föregifvit, utan at han emot sit Samvete bekändt på *Hesselgren*, dels af Oförstånd, emedan Commissionen höll honom skyldig, dels och i synnerhet emedan han blef därtil prässad och icke fick tala Sanningen. Änteligen och efter de flera med *Sander* angående *Hesselgren* uprepade Förhör, sattes År 1717 i Stockholm en Commission, bestående af dåvarande Lagmannen, sedermera Baron och Justitiæ-Cantzleren *Thomas Fehman*, såsom Ordförande, samt Bisittare *Jacob Bunge*, *Johan Salan*, *Johan Leijel*, *Johan Stenort*, *Peter Aulævill* och *Joël Brehmer*, hvilken Commission, efter Konungens Befalning, skulle uptaga, granska och med Dom afgöra Saken, emellan Stads-Fiskalen *Johan Wång*, såsom tilförordnad Actor, och Inspectoren vid Kgl. Landtmäteri-Contoret, *Brynolph Hesselgren*, angående oloflig Brefväxling, för hvilken den sistnämnde varit angifven, dock at Domen, enär den vore författad, skulle til Konungens egen höga Pröfning öfversändas. At korteligen omröra hvad i Domen finnes omständeligen intaget, så blef nu för Inspectoren *Hesselgren*, at sig däröfver förklara, upläst, utur den i Carlstad hållna Ransakning, Kunskapskarlen *Sanders* på honom gjorda Bekännelse om delagtighet i straffbar Brefväxling, då *Hesselgren* til altsammans högeligen nekade, och bedyrade vid Gud och sit Samvete, det om slika Underrättelser han

 aldrig

äldrig af *Sander* blifvit anmodad, än mindre gifvit honom eller någon annan, nekade fig dock icke hafva några Bref med *Sander* växlat, men blott om Hemmanet Sandvikens Ågor och Gränfor, hvaröfver han äfven tilfändt honom en liten Geographifk Charta, och, beträffande Brefvet til fin Syfter förklarade fig hvarken i Christiania eller annorftädes i Norrige hafva eller haft någon Syfter, utan at alla hans Syfkon och Anhörige bodde antingen på Dal eller i Wärmeland, få at, om något Bref under hans Namn fkulle finnas, någon annan måfte det hafva fkrifvit. Sedan ock härunder tilftädes varande Actor tillika haft Tilträde til alla i denna Sak nödige och befintelige Handlingar, inkom han med fit Memorial, därutinnan andragande, aldenftund utom *Sanders* i Sandviken Berättelfe, fom var en beryktad och fub reatu ftående Perfon, alsintet finnes, hvaraf flutas kunde, at Infpectören *Heffelgren* haft del uti någon oloflig och förbuden Brefväxling, fig icke heller hafva Fog eller Orfak honom därföre tiltala eller anklaga. Hvarefter Commiffionen til änteligt Afflutande Saken företog, och emedan af hållne och färfkildt uprepade Ranfakningar inhämtades, huru fom *Sander* i förftone nekat fig med *Heffelgren* en annan Brefväxling haft, än rörande Hemmanet Sandviken, och, fedan han til annan Bekännelfe låtit fig bringa, denfamma framgent återkallat,

famt

sämt *Hesselgren* vara oskyldig och ingen del haft i Brefväxlingen med de Norrske, fast ofta vid Gud och sin eviga Salighet bedyrat, och beträffande det Bref, som *Hesselgren* skal skrifvit til sin Syster i Norrige, vore emot *Hesselgrens* enständiga Påstående, at hvarken hafva någon Syster i Norrige, eller Bref til den Orten skrifvit, utom *Sanders* blotta och sig emellan mycket skiljagtige Berättelser, intet det ringaste Skäl eller Bevis; såsom ej heller utur *Sanders* Bref til *Hesselgren*, och *Hesselgrens* til *Sander*, hvilka in Originali voro förhanden, kunnat gifvas någon den ringaste Misstanka om oloflig ifrån Hesselgren lämnad Underrättelse, och lika så liten Anledning at styrka det föregifvande, som skulle *Hesselgren* hafva skrifvit Bref til en sin Syster i Norrige; ty fann Commissionen alsintet, som i någon måtto kunde öfvertyga *Hesselgren*, at hafva sjelf haft någon oloflig eller förbuden Brefväxling, eller gjordt sig deruti med någon annan delagtig, och pröfvade så mycket större Skäl vara, honom ifrån sådane Beskylningar aldeles befria, som Actor sjelf icke funnit sig befogad honom för något sådant anklaga. Domen blef däruppå til Konungen i underdånighet öfversänd. Men i stället för nådig förväntad Stadfästelse, undfår Commissionen uti Bref ifrån Hans Kgl. Maj:t af den 2 December 1717 förnyad Befalning, at bätre och fullkomligare ransaka om

 den

den förbudna och straffbara Brefväxling, för hvilken Inspectoren *Hesselgren* var anklagad, emedan ej ännu var utletadt, hvilken med *Sander* och Konungens Fiender i Norrige sådan Brefväxling fört, då likväl Inspectoren *Hesselgrens* Namn uti Skrifterne finnes nämndt, m. m. Til underdånigste följe hvaraf Commissionen År 1718 lät ifrån Örebro, där han fängslad sutit, til Stockholm hämta *Sander Jöranson*, och honom med *Hesselgren* til Samtal ställa, sedan de begge förut blifvit särskildt frågade. Men ehuru alfvarsamt *Sander* blef förehållet, at intet vika ifrån Sanningen eller den Bekännelse, som han på *Hesselgren* i Carlstad gjordt, om han visste honom vara skyldig och brotslig, emedan han därigenom skulle öka sit eget Brott och Straffet, i det stället, om *Hesselgren* eller någon annan befinnes med honom i Brottet delagtig, hans Gerning då komme at lindrigare anses, förblef han dock därvid, at han aldrig af *Hesselgren* begärt eller bekommit någon den ringaste Underrättelse, som til Norrige blifvit öfversänd, hvilket han ock sagt, utan at sig ändra, vid första Förhöret i Örebro, och at han inför Commissionen i Carlstad kommit at annorlunda sig utläta, påstod han nu, såsom tilförene, sig hafva af Frugtan gjordt, efter han så svårt blifvit tiltalad och dertil tvungen, men, som han visste sig hafva Osanning på *Hesselgren* berättat, sådant sedermera

mera och alt framgent återkallat; bedyrade nu äfven vid Gud och sin eviga Salighet, at han aldrig med honom annan Brefväxling haft, än om sit Hemman Sandviken. Commissionen hade ock noga efterfrågat, sedan han så aldeles befriat *Hesselgren*, om då någon annan gifvit vid handen det, som han til Norrige öfversändt, men hvarken hade han kunnat bringas at sådant vidgå, eller Commissionen fåt Anledning, at någon därföre hålla misstänkt, samt under Förhör och Ransakning ställa. Men ehuruväl *Sander*, som förmält är, återkallat sin i Carlstad gjorda Berättelse om *Hesselgrens* delagtighet i den olofliga Brefväxlingen på Norrige, påstod han dock til det yttersta inför Commissionen, at *Hesselgren* år 1715 vid Juletiden, med en benämd *Brunte* i Kyrko-Byen från Wermeland, som i Stockholm haft besvär i Kgl. Maj:ts Justitiæ-Revision at anföra, skickat Bref til *Sander* med et innelyckt til sin Syster *Maria Hesselgren* i Christiania, och anmodat honom at det samma til henne fortskaffa, hvilket *Sander* sade sig hafva gjordt, skolande han af Skjuts-Bönder, komne ifrån Norrige, förnummit, såsom ock af Lands-Secreteraren *Apelbom* i Örebro, då *Sander* där varit til Förhör, at *Hesselgren* uti samma Bref låtit sin Syster veta, at de hade at förvänta främmande Gäster i Norrige. Men, som *Hesselgren* nekat, och aldeles nekade hafva någon Syster i Norrige, eller skickat *Sander* något Bref at

 dit

dit öfverſända, tilſtående väl, at han med Brunte i Kyrkobyen ſkrifvit *Sander* til om des Hemman, dock at ſådant ſkedt vid Juletiden år 1714, men icke ſom *Sander* berättade år 1715, altſå, och då *Sander* icke något vidare til Styrka för ſit Påſtående kunnat andraga, lät Commisſionen ſig angeläget vara, at af andra Omſtändigheter ſöka inhämta, hvad Grund han til ſådan Upgift hafva kunde, och fördenſkull förſt ifrån Kongl. Juſtitiæ-Revisſionen begärde få veta, å hvilken Tid Brunte i Kyrkobyen där inlagt ſina Beſvär, ſom, enligt därifrån gifven Atteſt, ſkedt, icke 1715, utån d. 19 Nov. 1714, och at deruppå Beſvärs-Skriften afgåt til General-Majoren och Landshöfdingen *Ekeblad* i Örebro, för at infordra Vederbörandes Förklaring af bemälte General-Major och Landshöfdinge, unfick äfven, på Begäran, Commisſionen til Svar, at Bruntes Suplique blifvit d. 7 Dec. 1714 Vederbörande communicerad. Hvaraf Commisſionen ej annat finna kunde, än at *Sanders* Berättelſe om det Bref, ſom *Heſſelgren* ſkal anmodat honom at ſända til ſin Syſter i Chriſtiania, vore aldeles opålitelig, aldenſtund Konungen var Juletiden år 1714 ännu i Stralſund, och ej förr än i Dec. 1715 ankom til Skåne, ſå at man ej kunde ſe, huru *Heſſelgren* ſå långt förut kunnat berätta ſin Syſter, at de i Norrige hade at vänta Gäſter. Den ifrån Örebro af Lands-Secret. *Apelbom* äſkade Uplysning om hvad han rö-

rande

rande *Hesselgrens* Bref til sin Syster gifvit *Sander* tilkänna, blef ej eller annan, än at sådant vore utan al Grund, och blott af *Sander* updigtat. För at ock erhålla säker Underrättelse om *Hesselgrens* Syskon, huru många de voro, hvar de vistades, och om någon hans Syster vore i Norrige, anmodades af Commissionen Landshöfdingen *Fock*, at låta genom vederb. Härads-Höfdinge i Orten därom undersöka, af hvilken Förrätning, och dervid fogade troväriga Attester inhämtades, huru många hans både half- och sam-Syskon varit, och at ingen haft Nämnet *Maria*, ej eller någon af dem varit eller vore i Christiania eller annorstädes i Norrige boende. Af lika Innehåll var ock den Underrättelse, som Consistorium i Carlstad, jämte Betyg af vederbörande Prästerskap härom på Begäran til Commissionen insände. Och af sådane flera documenterade Omständigheter, hvilka voro tvärt emot *Sanders* Påstående om något *Hesselgrens* Bref til sin Syster i Christiania, måste Commissionen fast mera sluta *Sanders* Berättelse vara origtig, än at låta densamma, då Skäl och Bevis saknades, gälla til *Hesselgrens* fällande. Om hvilket alt, jämte Åberopande af flera ställen både i Guds och Konungens Lag, som icke tillåta en Domare at på ens blotta Angifvande någon döma och fälla, Commissionen lät til Konungen underdånig Skrifvelse afgå och deruti sluteligen andragande, huru

 som,

som, utan anseende på blotta, ostadiga och återkallade Berättelser ifrån *Sander*, som härutі sjelf angifven och beryktad var, Commissionen ej annat kunde, än, efter des utfärdade och til Kgl. Maj:t i underdånighet öfversända Dom, hålla Inspectoren *Hesselgren* i denna Sak för oskyldig. Til Norrige ankom berörde underdåniga Skrifvelse allenast några få Dagar förr, än Konungen blef skuten, hvilken skal, vid det Innehållet däraf honom förebragtes, hafva sagt sig, i så beskaffade Omständigheter ej undgå kunna, at blifva af enahanda Tanke med Commissionen, ehuru, under dåvarande Rörelse och Belägring för Fredricshall, Expeditionen ej kom at egenteligen anbefallas, än mindre utfärdas. Dock blef, sedan Tidningen om Konungens Död til Stockholm ankommit, som skedde d. 5 Dec. 1718, par Dagar därefter, eller d. 7 nästföljande, *Hesselgren* lossad ur sina Bojor, hans Frikallelse-Dom upläst, och han åter försatt i sin länge saknade Frihet; hade således icke Behof, det han ej eller önskat sig, at i kraft af blifvande Pardons-Placat varda lösgifven, såsom sedermera med *Sander* skedde. Denna omsider återvundna Frihet nytjade *Hesselgren* at sköta sit Kall och sörja för sit Hus. Til någon Lätning i det sednare, eller bättre Utkomst vid en svagare lönad Sysla, med affeende tillika på hans oskyldiga Lidande, beviljades på Riksdagen år 1720 genom Ständernes Resolution

tion af d. 9 Apr. samma År honom och des Hustru Besitning och Ränta på et helt Hemman i deras Lifstid, och i anledning hvaraf, tu halfva Hemman af halft Mantal, hvardera i Södermanland, Selebo Härad och Kernbo til Mariefred hörande Landsförsamling, samt Edsala By, igenom Kgl. Maj:ts nådiga Bref af d. 11 Jul. dem i så måtto förundte blefvo. Til någon ytterligare åsyftad Uprättelse för Inspector *Hesselgren* kan ock föras, at K. Fredric i nådig Skrifvelse af d. 13 Aug. 1720 förklarade sig, i anseende til bepröfvad Erfarenhet, Trohet och Flit i des Ämbets-Syslor, såsom ock til at göra Riksens Ständer et nådigt Nöje, ville hafva bemälde Inspector tillagd Caractere af Öfver-Inspector, samt Heder och Rang med Cammererare i Kgl. Collegierne. Fören. Edsala By, bestående af tre hälfva Hemman, öch hvarest han emot Lösen erhöll Skatte-Rättighet på det tredje, til Lifstids-Donationen ej hörande, hade utom andra verkeligare Fördelar, särdeles behagelig Utsigt och Belägenhet, i anseende äfven därtil, at igenom en vacker Djurgård, lydande under Gripsholms Slott, och hvilken litet nedanom Gårdarne i Byen vidtager, var Vägen til Kyrkan och Staden. Efter å merberörde Ställe skedd Åbygnad af nödiga och beqväma Boningsrum, tilbragte *Hesselgren* därstädes några Sommar-Veckor. Hade ock den Lyckan, at effer så svåra Missöden, dock med iagttagande af vårsam-

 maste

maste Diet, och årligt nytjande af Mineral-Vatten, få äga någorlunda god Hälsa, åtminstone sådan, at han ej nödgades af Sjukdom intaga Sängen förrän 1734 i Maji Månad, då af en mattande Sjukdom Krafterne så medtogos, at Lefnadsslutet ej syntes vara fjerran. Härom underrättades den i Upsala varande äldre Sonen, som med möjeligaste Skyndsamhet hemkom, men allenast några Timmar före Fadrens Död, och fick tillika med sin Mor och Syskon af honom emottaga med svag Röst tilönskade Välsignelser. D. 27 om Morgonen i samma Månad affomnade i Herranom Öfver-Inspectoren *Brynolph Hesselgren*, och med en anständig Heder begrofs d. 30 därpå följande, då Liket, hvarmed de burne Bojorne voro, efter hans i Lifstiden gjorda Anordning, i Kistan följagtige, nedsattes i honom tilhörig Graf uti St. Jacobs Kyrka i Stockholm.

TILLÅGNING.

Til Uplysning åter af sjelfva det *Norrska* Fälttåget år 1716 länder följande.

När Konung Carl XII änteligen återkommit år 1715 hem til sjelfva Riket, landstigit vid Trelleborg *), och förblifvit korrt tid

*) Konungen tågade ut i fält d. 14 Apr. 1700, som skedde från Carlberg, hvar han samma dag tog Affked af Enke-Drotningen, sin Farmoder, sina begge Syster och några af de Kgl. Råden, dock utan at låta i almänhet

tid uti Skåne, beslöt han öpna et Fälttåg emot *Norrge*. Han begaf sig til Wärmeland, och bröt d. 26 Febr. 1716 in uti Norrige, hafvande med sig, såsom förnämste Krigshöfdinge, General-Majoren Carl Gust. *Delwig*.

Där fann man före sig et Land af både Natur och Konst bevaradt, samt de begge fästningarne *Fredricsstad* och *Fredricshall*. Man hade ömsom fördelar och förluster, men vi ledo de svåraste vid fören. Fästningar. Redan d. 15 Mart. gjorde Danskarne ett Utfall utur *Fredricsstad*, öfverraskade en liten Svensk Postering, som låg i den lilla närbelägna Staden *Moss*, och ehuruväl de, som utgjorde densamma, värde sig som braf Folk, blefvo de dock af det Danska Partiet, som var til antalet mycket starkare, öfvermannade. Ibland de fångna voro Öfverste-Lieutenanten *Weinholtz*, Majoren *Thesmar*, Capitaine *Quist*, Capitaine *Schmidt* och flere. Härmed blef Correspondencen på Sverige ganska osäker,

så

förmärka sit Upsåt. Han reste Landvägen til Carlscrona, och gick med Flottan til Sundet emot Köpenhamn, utanföre hvars Vallar det långvariga eller *Et och tjuguåriga* Nordiska Kriget började. När han nu til Fäderneslandet återkom, voro alla våra Ultramarinska Besitningar och hela Finland på Uleåborg och Cajaneborg när förlorade, som dock i början af året 1716 likaledes föllo i fiendens händer. Nästan alla dessa Förluster timade under Konungens *fem-åriga* Vistande uti Turkiet.

så at ock den ene Courieren efter den andra vardt opsnappad". *) — Följ. dagen blef Öfversten Axel *Löwen* med 600 man, som med detta Detachement skulle gå til *Kongsberg* och bemästra sig därvarande Silfvergrufvan, som sades månatligen gifva 80,000 Rd. Danska **), öfverfallen vid *Ringerikes* Prästegård, slagen, Löwen med några Officerare och äfven flere af Manskapet fångne, at förtiga sårade och döde; ibland de sårade räknades Majoren *Marcus Lagercrantz*, Capitaine *Meyerhjelm* och Ryttmästaren *Brunner*. Den 13 Apr. blef Öfverste *Falckenberg* anfallen, men efter et tappert motvärn slagen, tvärt igenom lifvet skuten och följande dagen död. Danske Gen. Majoren *Budde*, som med vida öfverlägsen styrka slog honom vid *Moss*, kom

*) Se *Nordbergs* Historia om Kon. Carl XII, Del. 2, s. 564.

**) Denna Sägen lärer vara för rundeligen upgifven, åtminstone är denna Silfvergrufva nu i et starkt Aftagande. Den uptäcktes 1623; har i början och länge rikeligen lönat sig, hälst man äfven brutit gediegent Silfver uti stora Quantiteter. Annu årligen kastar väl denna Grufva af sig Silfver för omkring 350,000 R:dr, men hvilken Summa åter merendels måste utgifvas på Verkets Underhåll och Aflöningen af Ambetsmän, Betjening och Arbetare, gående samfäldt til 3500 Personer. Denna Grufva har ock gifvit *Guld*, af hvilket K. Christian V lät slå 1697 Ducater, på hvilkas Frånsida läses: *Ifrån Nordan kommer Guld.* Jobs 37: 22. Se Büschings stora Geographie.

kom sjelf til Öfverste Falkenberg, hvilken han personligen kände, medan han ännu lefde, beklagade hans Olycka, och tog af denne sin ädle och käcke Vän det Afskedet "at *han souteneraт sin Nations Heder, som en braf Karl*". Men han föll icke ensam. Öfverste-Lieuten. *Rydingsvärd* blef med alla de öfverblefna fången *). Alla våra merendels smärre Detachementers Förluster minskade emedlertid vår Styrka så i det hela, at Konungen nödgades sända Gen. Majoren *Delwig* til Sverige tilbaka, för at skaffa nya Troppar, som ock d. 1 Maji stötte til Konungen med flere Regementer. Han föresatte sig nu, att genom Förrafkning intaga Staden och Fästningen *Fredricshall*, lät nysin. General tåga dit med något mer än 2000 Man, och anförde Konungen sjelf denna Förrätning, som skulle utföras Midsommarsdagen el. d. 24 Jun. De Svenske framkommo ock til sjelfva Staden, fattade Posto emellan densamma och Fästningen, men Fienden var ej sen, at beskjuta både vår Commendering och sluteligen sjelfva Staden. "Hans Maj:t, heter det hos Nordberg s. 575, stod dock där qvar til kl. 8 om aftonen, under Fiendens ständiga Canonerande, hvarigenom mången braf och ärlig Svensk Man stupade, färdeles hade man skäl at beklaga förlusten af några Officerare, hvilke hade mycken Merite, såsom Gen. Majorerne *Delwig* och Joh. Baptist *Schommer*,

*) Se *Nordberg* på anf. Ställe, s. 564 och 565.

mer, Öfversten *Schlippenbach*, Majoren *Spalding*, Capitainerne Harald *Silfversparre* och *Göthenstierna*. — Sluteligen började Commendanten på Fästningen, at tillika skjuta eld på Staden och Förstaden, — dem han i det längsta ville skona — och hade han gjort detta förut, hade efter alt menniskligt utseende intet Lif af hela Commenderingen kommit därifrån; men nu marcherade Konungen af i god Ordning" *). Ja hela Norrige lämnades;" och, heter det vidare s.

577,

*) Hr *Lagerbring* beskrifver ockfå detta Fälttåg, samt i synnerhet Händelsen vid Fredricshall, uti des Större Sammandrag af Svea-Rikes-Historia, D. 4, Afd. 3, Upl. 2, (Stockh. 1779, 8) s. 166 följ., men bör s. 108 heta Fredricshall i stället för Fredricsstad. Under Bombarderingen ifrån Fästningen den heta Midsommarsdagen, hade en creverad Bombe så när ändat Konungens dagar, ty några skärfvor af densamma refvo honom i ansiktet; men det var en *annan* Kula förbehållet at uti Löpgrafven för denna Fästning sluta den 30 Nov. 1718 Carl XII:s lif. Jag vil tilfoga en Anecdot, uplysande denne Herres egna sällsynta Sinnelag. Jag har sett et Bref, skrifvet af Öfverste-Lieutenanten *Ehrensparre*, hvilken bevistade de begge Norrska Fälttågen 1716 och 1718, uti hvilket han skrifver, at Konungen gick en dag fistn, år utanför Fästningen *Fredricshall*, och pläckade up Kulor, visade dem åt Officerarne och sade; *Kan ni se at Danskarne skjuta med Kork*, hvilket uti vårt Läger så förklarades, at om Kulan ej är bestämd at skjuta någon ihjäl, så tar den intet. — Den *här faren*. Kula var åtminstone *intet* af Kork.

577, resolverade Hans Maj:t at låta det ennu bero vid det som skedt var, och allenast göra några anstalter, som kunde finnas nödige för en annan gång".

Denna en annan gång inföll år 1718, då Konungen å nyo bröt in uti Norrige, men Utgången af detta Fälttåg är oss allom nogsamt bekant.

Jag vil sluta denna Tillägning med några drag, som utvisa, at K. *Carl* XII var *densamme ännu* år 1718, som han var 1700. När han sistn. år lämnade Senaten, för at börja Kriget med *Dannemark*, som hade fienteligen öfverfallit hans Swåger, Hertig *Fredric* IV uti Holsten, sade han i sittande Råd: "Jag har satt mig före, at aldrig begynna något *orättfärdigt* Krig, men också, at intet sluta något *lagligt*, utan med mina Fienders Förlust" *). För många torde detta Yttrande utgöra Nyckeln til hela hans Historia; men så hög och ädel denna Tanka var, i och för sig sjelf betraktad, samt utan alt affeende på Tider, Grannar och Tilgångar, så kan man ändå intet neka sig den Fråga: hvad har detta så oryggeliga Beslut kostat Riket? — Men sagdt och gjordt, *Konungen* går ifrån Carlscrona med icke mindre än 38 Linieskepp utom Fregatter och Brännare - - - en Flotta anförd af sjelfve des Skapare, General-Amiralen Grefve Hans *Wachtmeister* - - - kommer i *Sundet*, vil förena sig med de Engelska och Holländska Escadrer, ankomne honom til biträde, men hindrades af den Danska Flottan, som lade sig vid Mynningen af *Kongsdjupet*, som nödvändigt skulle passeras, var således ingen annan Passage öfrig, än genom den så kallade *Flintrännan*, men som åter icke var passable för stora Örlogsskepp. Icke desmindre ville Konungen, at det skulle ske; således gjorde Grefve *Wachtmeister* Föreställning har-

*) Se *Lagerbring*, anf. stäl. s. 13.

häremot såsom emot en *aldelès omöjlig sak*, och som aldrig tilförene varit practiserad *), men Konungen sade: *Flottan* SKAL *gå*. Det försöktes också *d.* 13 Jul. Vinden var ovanligt gynnande. Flottan kom igenom, undantagande fyra af de största Skeppen, som stötte på Grund och måste återgå til Carlscrona, för at kölhalas. Flottorna förenades, Konungen landsteg på Sesand, Köpenhamn hotades med Bombardering **), Freden slutes i Trawendal d. 8 Aug. och Hertigen af Holsten återställes uti sina Länder. Ännu en Länk uti en stor Kedja. — Månne denne 13 Jul. ledde til den närmaste Märkelse-dagen, *den* 20 *Nov.*, alt samma år 1700? --- eller Anfallet af Ryska-Lägret vid Narwa, och det stora Nederlaget af 80,000 Man genom 8000 — et Anfall, som, oagtadt den vundna för Carl XII så lysande, för Riket så fördelagtiga Segren, efter Krigs-Lagarne icke billigades af den Tidens största Tacticien och Fältherre — Prins *Eugene*. — Så den segrande Gången *öfver* Düna-floden, midt uti åsynen af en stor Armee, som blir slagen, och mot en med Batterier besatt Strand, och så *alt det* öfriga ***). — Men nog.

---

*) Se *Nordberg* och *Tornqvist*.

**) Härom förtjenar ock at läsas Hr Prof. Laur. *Engelstoft*'s Kiöbenhavns Stilling och Farer i Sommeren 1700, Köp. 1804, 4 — en af de bäst skrifne Historiska Afhandlingar, som jag läst. Denne Författare lofvar mycket för Nordens Historia.

***) Man jämföre de här anförde Yttranden — aldeles sanna Efterrättelser - med Reflexioner uti en nu nyl. här i Stockh. utkommen Skrift, kallad: *Historisk Jämnförelse* mellan Sveriges Tillstånd vid K. Carl XII:s Död och uti närvar. Tidepunkt. 36 s. i 8. -- Såledès updagas en ehuru länge förhållen Sanning. — Vördnad och Erkänsla för den Regering, som sådant tillåter, som härtil bjuder, som med Välbehag anser! ! !

TILLÄGNING.

Öfver-Inspectoren
BRYNOLPH HESSELGRENS
Lefnadslopp *).

Brynolph Hesselgren föddes i Mart. Månad år 1666 på Wärmelands Dal i Eds Församling, och Gården Wassenda. Fadren var Kyrkoherden i Rölanda *Anders Hesselgren*, Son af *Brynolph Maskål*, Kyrkoherde i Hesselskog, hvadan des Barn, Tio til antalet, kallade sig *Hesselgren*, och Soneson af Anders *Maskaul*, en Skotte af adelig Ätt, hvilken för *Religionens* skull hade begifvit sig til Sverige i Kon. Johan III:s Tid, och blifvit boende på Wärmelands-Dal. Modren var Fru *Ingrid Enander*, Doter af Kyrkoherden i Ed, *Jonas Enander*. Desse hans Föräldrar skyndade efter Födelsen med honom til Dopet, och under hans Barna-år förjde ej mindre för hans öfriga Upfostran, än Undervisning i första Grunderne til Bokvett, hvaruti dels Fadren sjelf, dels private Informatorer, först en *Jacob Ingelberg*, och sedan en *Martin Starinius* honom anförde, til dess han år 1678 i Febr. Månad förfändes til Åmåls Skola; men nödgades för Ofredens Hastighet, och då man i Åmål

C   ale

*) För at göra Berättelsen aldeles fullständig, så ökes den med *Sjelfva Början*, sådan, som den var upsatt af Sal. Hr Biskopen Doct. HESSELGREN, men jag endast i korthet sammandrog uti *Inledningen*. Således äger nu Läsaren denna så märkvärdiga och eftertänkeliga Berättelse *aldeles fullständig*.

alt mer och mer befarade fiendtligt Infall, begifva sig derifrån innan årets slut. Följande året föll Fienden in genom Wärmelands-gränsen, och ut igenom Dal; då han äfven sköflade Rölanda Prästegård, lemnande allenast toma Väggarne. Kyrkoherden, som med Sonen Brynolph samt de öfrige sina måste öfverge Hus och altsammans och fly undan, hade i Flygten den Olyckan, att igenom Hästens staplande fördärfva sin ena Arm, hvarpå tilstötte en så svår Sjukdom, at han affomnade i början af Maji Månad År 1679 uti Hannebol, nära til Åmål. Något derefter förfogade sig Sonen *Brynolph Hesselgren* hem igen, och, sedan Fienden åter i Jul. månad där infallit och upbränt Gården, begaf han sig mot Hösten 1679 til Carlstad, at intagas och fortsätta sina Studier vid derv. Läroverk. I Carlstad förblef han ock ständigt til år 1686, då, efter kort besök hos sin Moder och Anhöriga på Hembygden, han anstälde den 24 Aug. Resan til Upsala, hvarest han, efter dåvar. Bruk, undergick i följande Månad den så kallade Depositionen, och absolverades d. 1 Maji 1687. Öfver Sommaren år 1688 var han hemma, och vid Återresan om Hösten åtföljdes af en sin Half-Systerson *Jonas Sund*, som sedan kallade sig *Sundal*, hvilken han med undervisning tilhandagick under sit öfriga vistande i Upsala til 1690 i Mart. Månad, då han igenom Prof. *Lagerlöfs* Recommend. blef hos Borgmästaren Trotzenfelts Enkefru i Stockholm Informator för hennes Son, *Philip Trotzen-*

felt.

sett. Til denna Tid hade han för sin egen del i synnerhet idkat Theologiska och dermed närskylde Studier, såsom ock hans Tanke varit och ännu förblef, at något framdeles få emottaga Präst-Ämbetet, til hvilken ända han äfven flera gånger öfvat sig i Prädikande, hvarom ock några des efterlemnade Homiletiska Arbeten vitna. Men tilfälligtvis och af den anledning, at han ibland annat äfven handledde sin unge Discipel i Mathematiquen, hvilket behagade dåvar. Öfver-Directeuren vid Landtmäteriet, Baron Carl *Gripenhjelm*, såsom nära Anhörig af Huset, hände sig at bemälte Herre erböd honom blifva antagen vid den Commission, som, efter Kongl. Maj:ts Nådigste Befallning, til Hertigdömet Pommerns och Landt-Rügens Geometriska Affattande förordnas skulle. Härvid kunde han väl icke straxt finna sig, men, efter någon beviljad Betänketid, med Erkänsla förklarade sig omsider nöjd at antaga Anbudet, dock med Föresats hos sig sjelf, at, medelst någon tids användande på denna Förrätning, förvärfva sig tilräckeliga Medel, at sedermera kunna fortsätta sina förra Studier vid Utländska Universiteter, och som ofvannämnde Commission skulle komma at bestå af flera Landtmätare under en Inspector, samt sådane hälst åstundades hvilke, för at uppehålla sig å en aflägse mer cultiverad Ort, ej voro oförfarne i Språk och Studier, så underrättade *Hesselgren*, med förbemälde Baron och Öfver-Directeurs Minne och Tilstånd, sina Landsmän i Upsala ge-

 nom

nom Skrifvelse om detta Tilfälle at blifva Tjenstgörande, och at de, som för slikt Göromål kunde vara falne och hugade, fritt stode at dertil sig anmäla. Detta, jämte den Omständighet, at deras Landsman Magister *Gunno Eurelius*, sedermera adlad och kallad *Dalstjerna*, känd äfven för sina poëtiska Arbeten, var, såsom förut hemma vid Landtmäteriet, allaredan utsedd til Hufvudman vid berörde Förrättning, hade den Verkan, at hela denna Extraordin. Landtmätare-Commission kom at bestå allenast af Wärmlänningar, och til samma Nation räknade Dalsboer. Desse Studerande voro: *Brynolph Hesselgren*, *Simon Skragge*, *Olof Spak*, *Arvid Carlmark*, *And. Jernström*, *Simon Hafman* och *Peter Wising*, använde nu någon Tid til Öfning i de Stycken, som höra til Geodæsien, undergingo i Apr. 1690 Examen uti Kongl. Landtmäteri-Contoret och blefvo approberade. Efter undfången Kongl. Kammar-Collegii Fullmakt, hvilken för *Hesselgren* finnes tecknad d. 3 Aug. 1691, samt inför samma Collegium aflagd Tjenste-Ed, begåfvo de sig i Sept. nästföljande ut til Pommern, då, efter Ankomsten, Jordrefningen omkring Stettin började. Ibland desse unge Landtmätare skedde efter hand den Förändring, at *Hafman* och *Wising* dödde i Pommern, och at de öfrige utom *Carlmark*, som blef qvar, *Jernström* antog Krigstjenst och blef snart Öfver-Officer, samt *Skragge* och *Spak* återvände til sit förra Yrke och Föremål, och undfingo sluteligen Pastorater i

Wär-

Wärmeland, då altid, i de Afgångnes eller Afgåendes ställen, andre ifrån Sverige tilförordnades, och ehuruväl *Hesselgren* ej allenast i förstone gifvit sina Kamerater anledning til slikt Ombyte, utan ock sjelf i det längsta förblef vid sådant sit förut fattade Upsåt, samt til den ändan, under sit vistande i de Pommerske Städerne, så mycket Tiden medgaf, sökte och nytjade lärde Mäns, särdeles i Greifswald sin Värds, Professoren D. *Gebhardi* närmare Umgänge och Bekantskap; dock likväl, som det ena Året efter det andra framgick, utan at, under bristande egna Medel, kunna göra någon tilräckelig Besparing för at främja sit fören; Ändamål, hvartil äfven kom, såsom mäst bevekande Orsak, Förmäns Förtroende och Tilstyrkande at förblifva i den antagna Kallelsen, samt löfte om vidare Befordran, så beslöt han i Herrans Namn at fortfara i den antagna Kallelsen, hvarvid han redan lagt flitig grund, och hålla sig inom det Verk, där han med Vederbörandes nöje tjenstgörande var. Med deltagande i Pommerns och Land-Rügens, såsom i Meklenburg Wismarska Gods och Amters Geometriska Aftagning syssélsattes han in uppå Tionde året, neml. til år 1701, då, efter Kongl Maj:ts nådigste Förordnande, han blef utsedd, och i Maji Månad begaf sig til Zweibrücken, Konungen af Sverige den tiden tilhörigt, för at vid Landtägornas Afskiljande och Affattning, eller derstädes så kallade Landt-Renovation iakttaga Kongl. Maj:ts höga Interesse. Hvilken Beställning var så mycket be-

kymmersammare, som icke allenast Religionens skiljaktighet ökade til en del Besväret, utan ock de Skäl och Bevis måste af honom mödosamt sökas och anskaffas, hvilka kunde tjena til bibehållande af Kongl. Maj:ts Rättigheter, under hvarjehanda Stridigheter med några derintil gränsande vidriga Grannar, hvarföre, och at i det närmaste fullborda detta nödiga Arbete, ehuru Kongl. Maj:t Året derefter genom Fullmakt, gifven i Olesznica d. 6 Nov. 1702 täcktes i Nåder utnämna honom at vara Ordinarie Landtmätare i Westmanland, han ej förr, än emot slutet af År 1703 kunde ifrån Zweibrücken blifva endtledigad. Til Efterträdare fick han ofvannämnde sin Syster-Son *Jonas Sundal*, hvilken ock, efter Högstsal. Kon. CARL XII:s död ifrån Landt-Renovator befordrades til Kammar-Råd i Pfaltz-Grefvens af Zweibrücken-Birkenfeld Tjenst; var äfven år 1743 Generalen och sedermera Öfver-Ståthållaren, Bar. *Lantingshausen*, til Stockholm följaktig, för at, såsom infödd Svensk, vid där förestående Fråga om Thronföljden, söka at något utverka til sin Herres, Pfaltz-Grefve Christians förmån, hvilken ock allaredan hade inom Riket många och betydande Medhållare, dock utan at sluteligen vinna Konunga-Kronan, hvaruppå *Sundal* utan långt uppehåll vände tilbaka til Zweibrücken *).

*) Här tager den förut sid. 7 följande tryckta Berättelsen vid, och som börjas med de orden: Men nu at återkomma - - - Denna nya, samt således ökade Berättelse fogas äfven, såsom BIHANG, til *Sjette* Bandet af min *Brefväxling*. Stockholm d. 28 Apr. 1810. GJÖRWELL.